

Satura rādītājs

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN ABREVIATŪRAS	3
1. SITUĀCIJA LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBĀ UN LAUKOS	5
1.1. Lauksaimniecības nozīme tautsaimniecībā	5
1.2. Nodarbinātība	5
1.3. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības rādītāji	7
1.4. Lauksaimniecības zemju izmantošana	13
1.5. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	15
1.6. Izglītība un zinātne	17
2. ES PASĀKUMI LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI	20
2.1. Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne	20
2.1.1. Latvijas viedoklis par Kopējo lauksaimniecības politiku 2020.gada perspektīvā	21
2.1.2. Diskusijas par KLP nākotni.....	28
2.1.3. KLP vienkāršošana pēc 2013.gada	28
2.2. Tiešie maksājumi.....	30
2.3. Savstarpējā atbilstība	40
2.4. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti.....	42
2.5. Lauku attīstības programma 2007.–2013.gadam.....	50
2.6. Valsts lauku tīkls.....	57
3. NACIONĀLAIS ATBALSTS LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI	60
3.1. Nacionālās subsīdijas.....	60
3.2. Atbalsts biodegvielas ražošanai	61
3.2.1. Tiešais atbalsts biodīzeļdegvielas un bioetanola ražošanai.....	61
3.2.2. Netiešais valsts atbalsts (akcīzes nodokļa atvieglojumi)	62
3.3. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei	63
3.4. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem un kredītu fonds.....	64
3.5. Nodokļi.....	64
3.6. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts.....	67

3.6.1.	Kooperācijas veicināšana	67
3.6.2.	Atbalsts nevalstiskajam sektoram.....	68
4.	LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARU ATTĪSTĪBA	69
4.1.	Kopsavilkums	69
4.2.	Piena un piena produktu ražošana	70
4.3.	Cūkgaļas ražošana	75
4.4.	Liellopu gaļas ražošana	79
4.5.	Olu un putnu gaļas ražošana.....	86
4.6.	Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība	90
4.7.	Zirgkopība.....	94
4.8.	Graudu ražošana	96
4.9.	Augļu un dārzeņu ražošana	103
4.10.	Cukura nozare.....	108
4.11.	Kartupeļu ražošana	110
4.12.	Eļļas augu un šķiedraugu ražošana	111
4.13.	Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	116
4.14.	Biškopība	116
4.15.	Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	117
4.16.	Bioloģiskā lauksaimniecība.....	121
5.	PĀRTIKA	125
5.1.	Pārtikas ražošana	125
5.2.	Pārtikas kvalitātes shēmas.....	130
6.	ZIVSAIMNIECĪBA	132
7.	EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRĒJĀS TIRDZNIECĪBAS POLITIKA.....	138
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi	138
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze.....	140

TEKSTĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN ABREVIATŪRAS

a/s	akciju sabiedrība
ACM	atsevišķais maksājums par cukuru
ALDG	Augsta līmeņa ekspertu darba grupa piensaimniecības jautājumos
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BDUZ	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos”
BI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Buferjoslu ierīkošana”
BLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”
BSS	Baltijas Jūras Stratēģija
BVZ	Bioloģiski vērtīgie zālāji
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
cnt	centners
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DV	dalībvalsts
dzīv.	Dzīvnieks
EBA	īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm
EI	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Erozijas ierobežošana”
EK	Eiropas Komisija
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
EN RD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
EP	Eiropas Parlaments
EPS	elektroniskā pieteikšanās sistēma
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EZ	ekonomiskā zona
EZF	Eiropas Zivsaimniecības fonds
FEDFA	Eiropas briežu audzētāju federācija
G-20	Pasaulē 20 lielākās industriāli attīstītās valstis
ha	hektārs
ICAR	Starptautiskā dzīvnieku pārraudzības komiteja
IDIV	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”
IKP	iekšzemes kopprodukts
ĪLK	Īpašā lauksaimniecības komiteja
IT	informācijas tehnoloģijas
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
KN	kombinētā nomenklatūra
L/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LDC	valsts aģentūra „Lauksaimniecības datu centrs”
LDGRS	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”
LEK	Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins

LGLAA	SIA „Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija”
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs”
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LOSP	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LR	Latvijas Republika
Ls	lats
LSAB	Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība „Trusis un citi”
LTVK	Lauksaimniecības tirgus veicināšanas centrs
LVAEI	Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūts
Mercosur	Merkosūras valstis (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja)
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLA	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākums „Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)”
MP	ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības ministru padome
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Kopienā
NAFO	Ziemeļrietumu Atlantijas zvejniecības organizācija
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NIM	Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
PVTM	papildus valsts tiešie maksājumi
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RLZP	Lauku attīstības programmas 2007.-2013.gadam pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākums “Rugāju lauks ziemas periodā”
SDAA	Biedrība „Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
utml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	Vietējās rīcības grupas
VZD	Valsts zemes dienests
z/s	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. SITUĀCIJA LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBĀ UN LAUKOS

1.1. Lauksaimniecības nozīme tautsaimniecībā

Situācija Latvijas tautsaimniecībā kopumā 2010.gadā saglabā negatīvu tendenci – IKP apjoms faktiskajās cenās salīdzinoši ar 2009.gadu samazinājies par 2,7 %, līdz 12 735,9 milj.Ls (1.1.tabula). Uz vienu iedzīvotāju tas ir 5688 Ls – par 114 Ls mazāk nekā iepriekšējā gadā.

Lauksaimniecības vērtība kopējā IKP saglabā augošu tendenci un 2010.gadā bija 1,7 %. Taču analizējot sektoru kopā ar mežsaimniecību 2010.gadā vērojams straujš īpatsvara pieaugums – par 0,7 procentpunktiem, sasniedzot 3,6 %. Tas skaidrojams ar mežsaimniecības sektora straujo izaugsmi pēdējā gada laikā attiecībā pret kopējo nacionālo kopprodukta vērtību.

Pievienotā vērtība lauksaimniecībā, medniecībā un mežsaimniecībā (NACE 1.1. red. A) 2010.gadu salīdzinot ar iepriekšējo ir pieaugusi par 22,5 % un tas ir straujākais pieaugums starp visiem ekonomiskās darbības veidiem. Otrs straujākais IKP pievienotās vērtības kāpums ir bijis apstrādes rūpniecībā (D) (18,6 %) un elektroenerģijas, gāzes un ūdens apgādē (E) (10 %), savukārt kritums – tādās nozarēs kā būvniecība (F) (-27 %), finanšu starpniecība (J) (-26 %), izglītība (M) (-17 %).

1.1. tabula

IKP lauksaimniecībā un tā īpatsvars kopējā IKP struktūrā 2008.–2010.gadā

	2008.	2009.	2010.
IKP faktiskajās cenās, tūkst. Ls	16 188 232	13 082 795	12 735 936
Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības (A) pievienotā vērtība faktiskajās cenās, tūkst. Ls	429 358	375 717	460 109
Lauksaimniecības un medniecības (A01) pievienotā vērtība faktiskajās cenās, tūkst. Ls	248 205	205 045	215 732
Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības (A) pievienotās vērtības īpatsvars kopējā IKP, %	2,7	2,9	3,6
Lauksaimniecības un medniecības (A01) pievienotās vērtības īpatsvars kopējā IKP, %	1,5	1,6	1,7

Avots: CSP

1.2. Nodarbinātība

Latvijas iedzīvotāju skaits turpina samazināties: 2010.gada sākumā tas bija par 12 920 cilvēkiem jeb 0,6 % (2 248 374 cilvēki) mazāks nekā iepriekšējā gadā. Dzīvojošo struktūra pilsētās un laukos ir palikusi nemainīga – pilsētās 68 % (1 521 208 cilvēki), laukos 32 % (727 166 cilvēki). Taču iedzīvotāju skaits pilsētās ir sarucis straujāk, nekā laukos – attiecīgi par 0,7 % un 0,2 %.

Tautsaimniecībai nozīmīgākais ir ekonomiski aktīvo iedzīvotāju (15–74 gadu vecuma grupā) īpatsvars, kas kopējā iedzīvotāju skaitā samazinājies no 66,5 % 2009.gadā līdz 65,3 % 2010. gadā (1.2.tabula).

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kopējais nodarbināto skaits Latvijā joprojām samazinās – par 45,8 tūkst. cilvēku jeb 4,6 %. Arī nodarbinātība augkopībā, lopkopībā un medniecībā (NACE 2.red.) ir samazinājusies - par 10,1 tūkst. cilvēku jeb 14,4 % un kopā veido 6,4 % no valstī nodarbināto skaita.

Iedzīvotāju nodarbinātības dinamika 2008.–2010.gadā Latvijā (tūkst.cilv.)

	2008.	2009.	2010.
Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji 15–74 gadu vecumā	1215,8	1187,4	1157,0
Nodarbinātie	1124,1	986,7	940,9
Nodarbinātie lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A)	88,8	86,9	82,5
Nodarbinātie augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01)	69,9	70,2	60,1
Nodarbinātie zivsaimniecībā (A03)	1,8	2,1	1,8
Nodarbinātības līmenis (15–64)	68,6	61,1	59,3

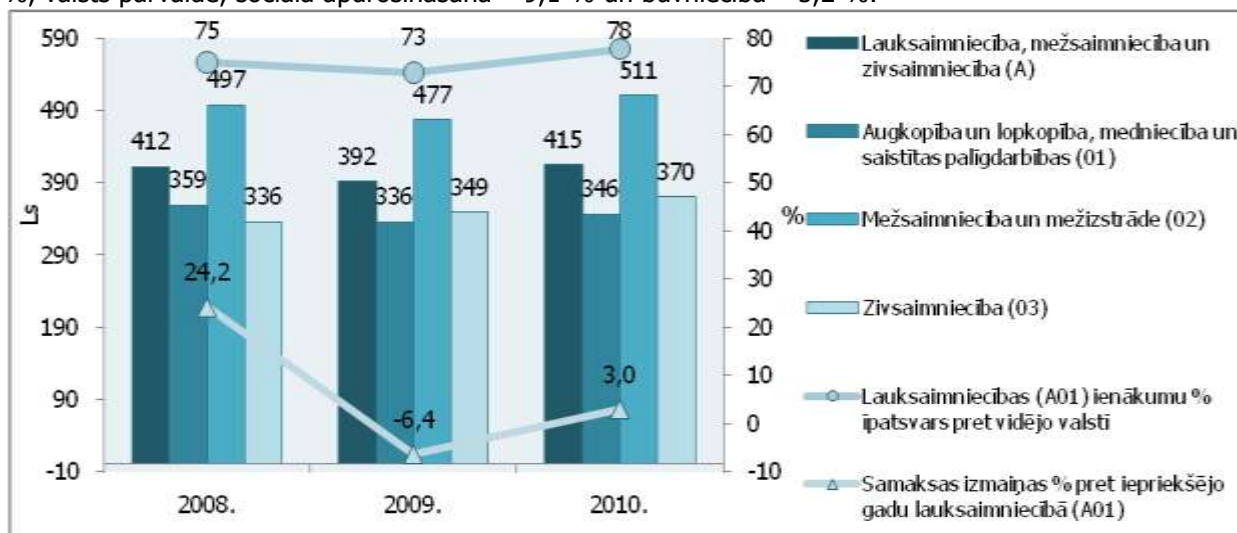
Avots: CSP

Analizējot nodarbināto skaita sadalījumu pārējos saimnieciskās darbības veidos (NACE 2.red.), jāsecina, ka pieaugums bijis vienīgi izglītībā (P) 6,7 % un finanšu, apdrošināšanas pakalpojumos; operācijās ar nekustamo īpašumu (K-N) 2,5 %. Pārējos saimnieciskās darbības veidos nodarbināto skaits ir samazinājies, visievērojamāk – valsts pārvaldē; obligātajā sociālajā apdrošināšanā (O) par 20,1 %, būvniecībā (F) par 13,5 % un veselības un sociālās aprūpes sektorā (Q) par 9,2 %.

Salīdzinot nodarbinātības rādītājus Baltijas valstīs, jāsecina, ka nodarbinātības līmenis ir samērā līdzīgs – 57,8 % Lietuvā un 60,7 % Igaunijā.

1.1.attēlā redzamas darba samaksas pārmaiņas 2008.-2010.gadā – lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības sektorā, kur augkopības, lopkopības un medniecības sektorā samaksa pieaugusi par 3 % un bija 80 % no vidējās darba samaksas valstī. Kopā tautsaimniecībā darba samaksa samazinājusies par 3,5 % un bija 445 Ls. Ievērojamākais pieaugums bijis citus pakalpojumus sniežošu uzņēmumu nozarē – par 6,6 %, lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarē par 5,8 % (kur mežsaimniecībā novērots visstraujākais pieaugums – par 7 %), kā arī elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē – 5,5 %.

Savukārt lielāko darba samaksas samazinājumu piedzīvojušas tādas nozares kā izglītība – 10,7 %, valsts pārvalde, sociālā apdrošināšana – 9,1 % un būvniecība – 5,2 %.

Avots: CSP

1.1.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2008.–2010.gadā

Pēc Nodarbinātības Valsts aģentūras datiem, bezdarbnieku skaits 2010.beigās salīdzinot ar 2009.gada beigām ir samazinājies (par 16,8 tūkst.cilv. jeb 9,4 %).

Kopā valstī 2011.gada aprīlī bezdarba līmenis bija 13,9 %. Salīdzinoši zemākais bezdarba līmenis 2011.gada aprīlī reģistrēts Rīgas reģionā – 10,5 %, augstākais bezdarba līmenis bija Latgales reģionā – 22,5 %. Kurzemes reģionā bezdarba līmenis aprīlī bija 14,8 %, Zemgales reģionā – 15,4 %, Vidzemes reģionā – 15,7 %.

1.3.tabulā atspoguļots darba meklētāju īpatsvara rādītāju pieaugums. Darba meklētāju skaits vecuma grupā 15-74 gadi pieaudzis par 15,4 tūkst.cilv. un 2010.gadā bija 216,1 tūkst.cilv. Sieviešu darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā 2010.gadā bija 15,7 %, vīriešu – 21,7 %, savukārt jauniešu (vecuma grupā 15-24 gadi) 34,5 %.

1.3. tabula

Darba meklētāju īpatsvars (vecuma grupā 15–74 gadi) un nodarbinātības līmenis			
	2008.	2009.	2010.
Darba meklētāju īpatsvars % ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā jeb bezdarba līmenis, valstī kopumā	7,5	16,9	18,7
Darba meklētāju īpatsvars % ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā, laukos	6,8	16,2	17,3
Darba meklētāju īpatsvars % ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā, pilsētās	7,9	17,2	19,3

Avots: CSP

1.3. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības rādītāji

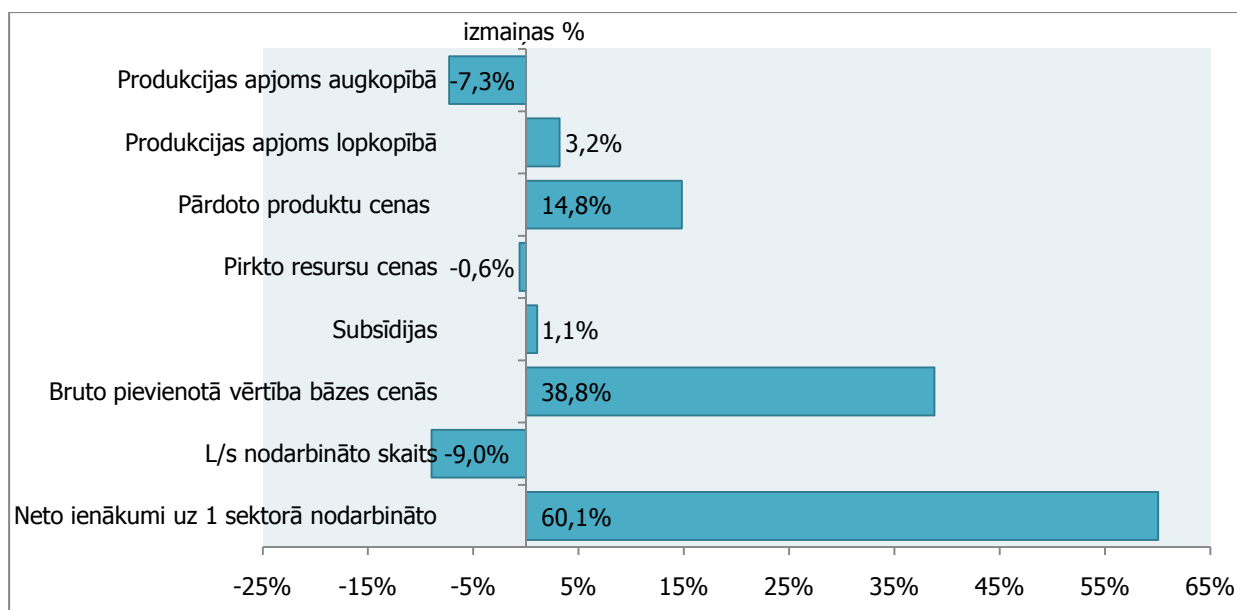
Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2010.gadu ir veikta, izmantojot LEK. Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, tajā skaitā arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām netiek veikta saimniecībā atsevišķa uzskaitē.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir CSP, SUDAT un LAD dati, nepieciešamības gadījumos veikts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Datu precizēšanas rezultātā koriģēti 2009.gada rādītāji. Sakarā ar to, ka informācija par 2010.gadu šī ziņojuma tapšanas brīdī vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti ir provizoriski, īpaši izmaksu jomā.

Ienākumu analīzē, saskaņā ar ES pielietoto LEK metodiku, tiek izmantota galaprodukcija, kura no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2010.gads lauksaimniecības sektorā bija būtiski atšķirīgs no iepriekšējiem. Ja 2008. un 2009.gadā sektora attīstību būtiski iespaidoja krīze gan ārējos, gan iekšējā tirgū, tad 2010.gadā, ņemot vērā ārējo tirgu aktivizēšanos un nozīmīgu cenu kāpumu lauksaimniecības precēm, provizorisks dati liecina, ka finansiālie rezultāti sektorā kopumā ir bijuši ļoti labi. Kaut arī Latviju daļēji skāra atsevišķu kultūraugu ražības samazinājums laika apstākļu ietekmē, tomēr ieguvums no cenu pieauguma to kompensēja ar uzviju. Aplūkojot 1.2.attēlu, redzams, ka augkopības produkcijas apjomi samazinājās visai būtiski - par 7,3 %, tomēr lopkopībā novērots pieaugums par 3,2 % un vidējās pārdošanas cenas lauksaimniecības precēm kāpušas par 14,8 % (pēc 20 % krituma 2009.gadā). Kaut arī tas liecina, ka vidējās lauksaimniecības produktu cenas vēl neatgriezās 2008.gada līmenī, tomēr ļoti būtiski ienākumus ietekmēja resursu cenu līmenis. Tā kā krīzes ietekme tautsaimniecībā turpinājās, resursu cenas 2010.gadā kopumā vēl samazinājās – vidēji par 0,6 %. Šāda situācija radīja strauju pievienotās vērtības kāpumu – par nepilniem 40 %.

1.2.attēlā apkopoti galvenie rādītāji, kas raksturo izmaiņas lauksaimniecības sektorā 2010.gadā.

Avots: LVAEI (LEK)

1.2.attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2010./2009.gadā

Nodarbināto skaits, saskaņā ar CSP darbaspēka apsekojuma datiem, lauksaimniecībā 2010.gadā turpināja samazināties strauji – par 9 %, bet līdz ar to vidējie ienākumi uz vienu nodarbināto, saskaņā ar provizoriskajiem datiem, pieauguši par aptuveni 60 %. Šāds ienākumu līmenis pārsniedz pat 2007.gada rādītāju, kad tika konstatēti līdz šim augstākie ienākumi lauksaimniecības sektorā (1.6.attēls). Dati par nodarbinātību vēl tiks koriģēti, ņemot vērā 2010.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātus, arī izmaksu dati tiks precizēti gada otrajā pusē, tādēļ galīgajos rezultātos vēl iespējamās korekcijas. Tomēr ir redzams, ka sektora kopējie rezultāti, vērtējot no ienākumu viedokļa, ir ļoti pozitīvi. Tajā pašā laikā ienākumu struktūras analīze (1.4.tabula) rāda, ka pieaugumu galvenokārt veidojušas dažas nozares (graudi, piens, rapši), un arī saimniecību struktūra liecina, ka gan ražošana, gan ienākumi arvien vairāk koncentrējas nelielā tehnoloģiski attīstītu saimniecību lokā, līdz ar to tas vēl neliecina par pietiekami pozitīvām tendencēm lauku attīstībā kopumā.

■ Fizisko apjomu izmaiņas

Gala produkcijas apjomi lauksaimniecības sektorā 2010.gadā ir nedaudz samazinājušies – par 1,5 %. To noteica laika apstākļu izraisītais ražības samazinājums augkopībā, jo kaut arī sējumu platības nedaudz pieauga (par 1 %), tomēr būtiski samazinājās ražība graudaugiem (par 14 %, tajā skaitā kviešu ražība par 18 %). Ražība samazinājās arī citiem galvenajiem augu produktiem – taču ne tik strauji (lauka dārzeņiem par 8%, kartupeļiem par 6 %, rapšiem par 4 %).

Gala produkcijas apjomu pieaugumu lopkopībā visvairāk sekmēja kāpums piena (+5 %), olu ražošanā (+5 %) kā arī cūkkopībā (+6,6 %). To veicināja dzīvi izvesto cūku skaits, kā arī kažokzvēru audzēšana, kur atzīmēts vislielākais apjomu kāpums (+50 %). Nozīmīgs kāpums arī aitu, kazu un citu dzīvnieku izaudzēšanā.

Neraugoties uz to, ka jau otro gadu pēc kārtas tiek novērota tirgus nosacījumu pasliktināšanās, apjomi gan augkopībā, gan lopkopībā ir saglabājušies aptuveni iepriekšējā gada līmenī. Lopkopībā pat atzīmēts neliels pieaugums – par 1,8 %, savukārt augkopībā samazinājums par 1,5 %.

■ Cenu izmaiņas

Lauksaimniecības preču cenu atgūšanās pēc krituma 2008.–2009.gados bija strauja, un visvairāk tā skāra tos produktus, kuriem cenas bija straujāk kritušas – pirmkārt graudi un piens.

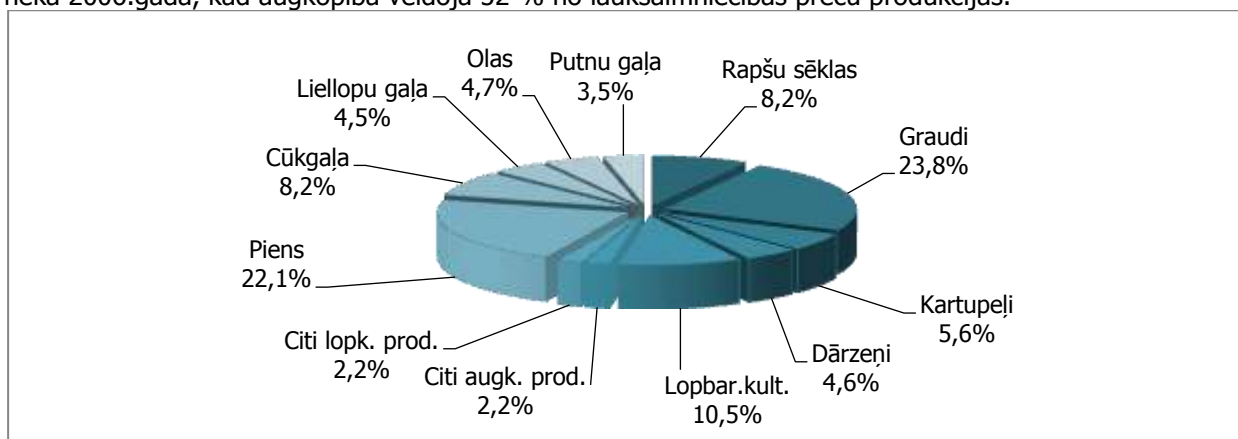
Vidēji lauksaimniecības nozares galaprodukcijas ražotāju cenas 2010.gadā ir palielinājušās par 16,2 %. Tā kā Latvijā maksāspēja nav būtiski pieaugusi, šādas cenu izmaiņas izraisa ārējie tirgi.

Būtiskāks cenu kāpums kopumā ir augkopības produktiem – par 20,8 %, bet lopkopībā – par 11,5 %. No galvenajiem augkopības produktiem nozīmīgākais cenu kāpums ir graudiem – vidēji par 46 %, kā arī rapšiem par 26 %. Galvenokārt vietējam tirgum paredzētajiem produktiem cenu kāpums ir daudz mazāks: kartupeļiem un dārzeņiem par 6 %, augļiem un ogām par 3 %. Savukārt lopkopībā starp nozīmīgākajiem produktiem cena ievērojami cēlusies tikai pienam – par 38 %. Tajā pašā laikā, vairākiem produktiem tā ir samazinājusies: cūkgaļai par 6 %, putnu gaļai un olām – par 10 %. Šāds cenu samazinājums vienlaikus ar strauju cenu kāpumu graudiem ir minētajām nozarēm apdraudošs.

■ Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2010.gadā sasniedza Ls 604,6 milj. (+10 % pret iepriekšējo gadu). Izlaide ražotāju cenās ir pieaugusi ievērojami vairāk (par 15 %), bet pieaugumu bāzes cenās ietekmēja produktu subsīdiju samazinājums (daļa produktu subsīdiju tika atdalītas no ražošanas – laukaugiem un lopbarībai, bet nacionālās subsīdijas tika samazinātas).

2010.gadā augkopība veidoja 54,8 %, bet lopkopība 45,2 % no kopējās lauksaimniecības preču galaprodukcijas vērtības bāzes cenās. Salīdzinot ar 2009.gadu, lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūrā augkopības īpatsvars ir nedaudz samazinājies (par 0,9 procentpunktiem), tomēr tas ir lielāks nekā 2006.gadā, kad augkopība veidoja 52 % no lauksaimniecības preču produkcijas.

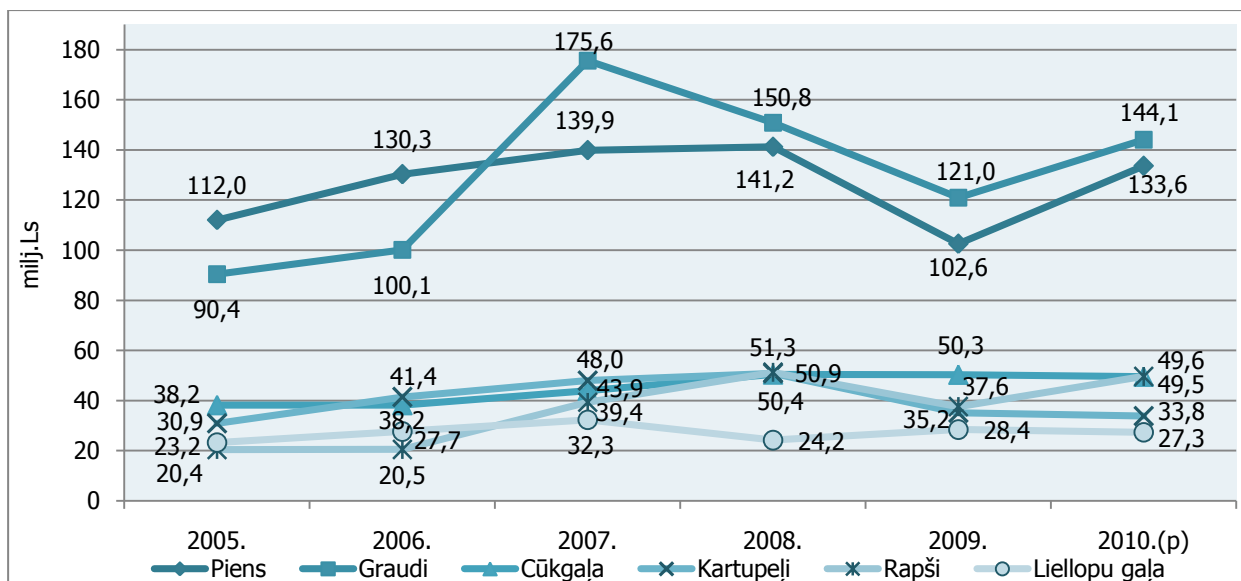

Avots: LVAEI (LEK)

1.3.attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2010.gadā (bāzes cenās)

Graudaugi un piens ir stabili nozīmīgākie Latvijas lauksaimniecības produkti. 2010.gadā šo produktu īpatsvars ir atkal palielinājies preču struktūrā: piena par 5,4 procentpunktiem (pieaugot gan cenām, gan apjomiem), bet graudu – par 4,2 procentpunktiem. Turpina pieaugt arī rapšu īpatsvars – 2010.gadā tas palielinājies par 2,1 procentpunktiem, sasniedzot jau 8,2 % preču struktūrā. Citu lielāko produktu grupu īpatsvars nav būtiski mainījies, izņemot lopbarības kultūras, kur īpatsvars samazinājies.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas bāzes cenās apkopotas 1.4.attēlā. No tā redzams, ka nozīmīgāko produktu – graudu un piena – vērtība naudas izteiksmē ir atguvusies pēc krituma 2009.gadā, savukārt pārējo produktu vērtībā nebija tik būtiskas svārstības arī iepriekš. Rapšu vērtība 2010.gadā ir pieaugusi par 32 %, bet cūkgaļas, kartupeļu un liellopu gaļas produkcijas vērtība saglabājusies tuvu iepriekšējam līmenim.

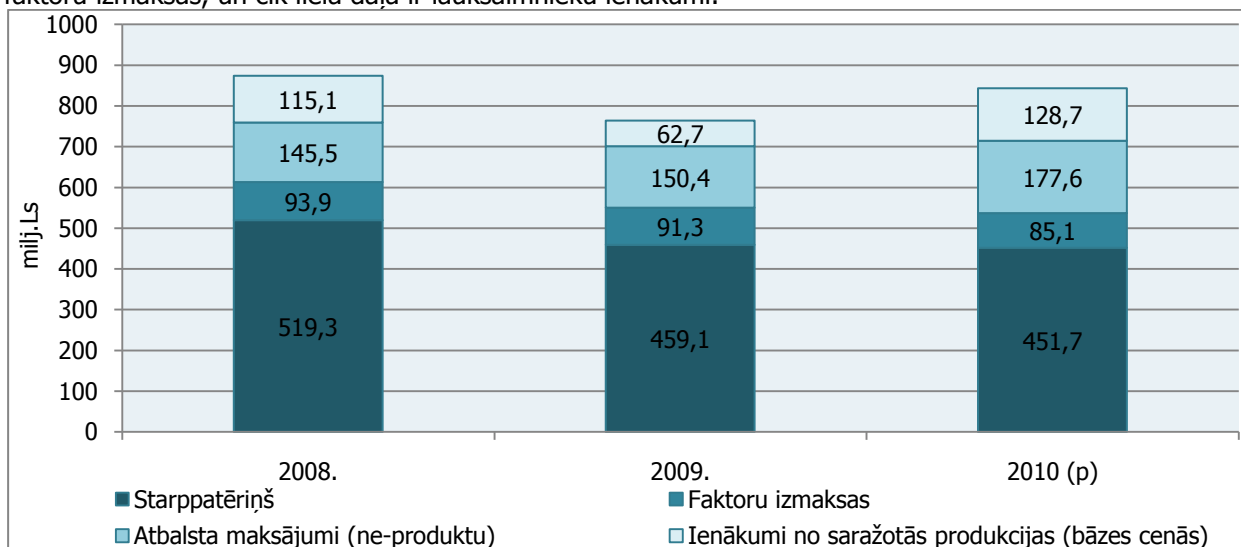
Avots: LVAEI (LEK)

1.4.attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2005.–2010.gados (bāzes cenās)

■ Resursu izmantošana

Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5.attēls parāda lauksaimnieciskās darbības ieņēmumu struktūru – kāda daļa ir starppatēriņš, faktoru izmaksas, un cik liela daļa ir lauksaimnieku ienākumi.

Avots: LVAEI (LEK)

1.5.attēls. Izmaksu apjoms lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2008.–2010.gados

*Faktoru izmaksas ietver: pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Starppatēriņa daļas izmaiņas īstermiņā galvenokārt ir atkarīgas no produktu un resursu cenu attiecības. 2010.gadā, atšķirībā no vairākiem iepriekšējiem gadiem, minētā attiecība bija ļoti veiksmīga, jo produktu cenas būtiski pieauga, bet resursu cenas kopumā vēl nepalielinājās. Līdz ar to nedaudz samazinājās arī starppatēriņa apjoms – par 2 % līdz Ls 451,7 milj. Sakarā ar produkcijas vērtības pieaugumu, starppatēriņa īpatsvars nozīmīgi saruka – no 75 % līdz 68 % nozares izlaides struktūrā. Tomēr jāatzīmē, ka salīdzinot ar vidējo līmeni ES, šāds īpatsvars joprojām ir augsts.

Par 7 % samazinājušās arī faktoru izmaksas. Tā rezultātā ienākumi no saražotās lauksaimniecības produkcijas (neskaitot atbalsta maksājumus, kuri nav tieši saistīti ar produktu ražošanu) 2010.gadā ir palielinājušies 2 reizes un nedaudz pārsniedza 2008.gada līmeni. Līdz ar to audzis arī reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimnieku ienākumu veidošanā - 2009.gadā tas bija nokritis līdz 29 %, bet 2010.gadā veido 42 %. Pārējo daļu sastāda atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu (lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi). Kopumā jāatzīst, ka produktu ražošanas īpatsvars lauksaimnieku ienākumos joprojām uzskatāms par zemu (līdz 2007.gadam minētais īpatsvars bija virs 50 %).

Saskaņā ar tirgus pētījumu datiem, resursu cenas 2010.gadā bija svārstīgas, tomēr būtiski palielinājās tikai degvielas (par 14 %) un kurināmā resursu (par 7 %) cenas. Specifisko lauksaimniecības resursu cenas 2010.gadā vēl nozīmīgi nepieauga, lielākai šo resursu daļai gada vidējais līmenis pat samazinājies: minerālmēsliem par 10 %, remontiem un uzturēšanai par 6 %, sēklām par 4 %, kombinētai lopbarībai un augu aizsardzības līdzekļiem par 3 % (LTVC dati). Nedaudz – par 2 % - samazinājušās arī kapitālieguldījumu cenas.

Tomēr 2011.gada 1.ceturksnī resursu cenu indekss ievērojami audzis – par 15 % salīdzinājumā ar 2010.gada vidējo līmeni.

Ziņojuma sastādīšanas laikā vēl nav pieejami precīzi dati par lielākās daļas resursu apjomu izmaiņām, tādēļ tās ir novērtētas, ņemot vērā ražošanas apjomu izmaiņas. Ir zināmi dati par mēslojuma iestrādi, kuri rāda, ka minerālmēslu patēriņš 2010.gada ražai ir audzis par 14,6 %.

■ Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība, kas 2010.gadam aprēķināta Ls 213,8 milj. Iepriekš aprakstīto faktoru ietekmē bruto pievienotās vērtības pieaugums faktiskajās cenās ir ievērojams – par 39 %, nedaudz pārsniedzot 2008.gada līmeni. Kā rāda 1.4. un 1.5.tabulu dati, šāds rezultāts iegūts, galvenokārt produkcijas cenu kāpuma ietekmē. Cenu ietekmē bruto pievienotā vērtība gada laikā pieaugusi par Ls 64 milj. Savukārt salīdzināmās cenās, kā attēlots 1.4.tabulā, bruto pievienotā vērtība ir samazinājusies par Ls 4,6 milj. jeb par 3 %. Šie rezultāti ir pilnīgi pretēji kā bija 2009.gadā, tomēr tas galvenokārt saistīts ar objektīviem, no pašiem lauksaimniekiem maz atkarīgiem apstākļiem (cenas, ražība).

Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās, kas aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot citu atbalstu ražošanai, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu, sasniegusi Ls 324,2 milj. (+37 %).

1.4. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2008.–2010.gados

Rādītāji	Vērtība bāzes cenās, milj.Ls			Izmaiņas (+/-)	
	2008.	2009.	2010.(p)	2009./2008.	2010./2009.
Augkopība	372,2	306,6	331,5	-18%	8%
Graudaugi	150,8	121,0	144,1	-20%	19%
Rapši	51,3	37,6	49,6	-27%	32%
Lopbarības kultūras	76,0	72,9	63,2	-4%	-13%
Dārzeni	27,2	28,2	27,6	4%	-2%
Kartupeļi	50,9	35,2	33,8	-31%	-4%
Augļi un ogas	7,5	3,1	2,7	-59%	-11%
Citi augu produkti	8,6	8,6	10,4	1%	21%
Lopkopība	283,9	244,2	273,1	-14%	12%
Piens	141,2	102,6	133,6	-27%	30%
Liellopi	24,2	28,4	27,3	17%	-4%
Cūkas	50,4	50,3	49,5	0%	-2%
Mājputni	28,6	23,5	21,0	-18%	-11%
Olas	28,5	30,2	28,5	6%	-6%
Citi dzīvnieku produkti	10,9	9,2	13,1	-16%	43%
Lauksaimniecības preču izlaide	656,2	550,8	604,6	-16%	10%
t.sk.izlaide ražotāju cenās	625,5	516,4	595,3	-17%	15%

ar produktiem saist. subsīdijas	30,6	34,4	9,3	12%	-73%
Pakalpojumi	16,6	10,4	10,4	-37%	0%
Neatdalāmās blakusdarbības	55,5	51,9	50,4	-7%	-3%
Lauks. "nozares" izlaide	728,3	613,1	665,5	-16%	9%
Starppatēriņš	519,3	459,1	451,7	-12%	-2%
Bruto pievienotā vērtība	209,0	154,0	213,8	-26%	39%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	145,5	150,4	177,6	3%	18%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	4,3	5,0	5,3	18%	5%
Pamatlīdzekļu nolietojums	66,6	63,5	61,8	-5%	-3%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	283,7	235,9	324,2	-17%	37%
Noma	5,8	6,5	7,5	11%	15%
Kreditprocenti	17,3	16,3	10,5	-6%	-36%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	260,6	213,1	306,3	-18%	44%
Nodokļi no ienākuma	30,1	25,9	33,5	-14%	29%
Algoto darbinieku ienākumi	45,8	42,6	39,8	-7%	-7%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	184,7	144,7	233,0	-22%	61%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	96,8	93,4	85,0	-3%	-9,0%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls gadā	2383	2005	3209	-16%	60%

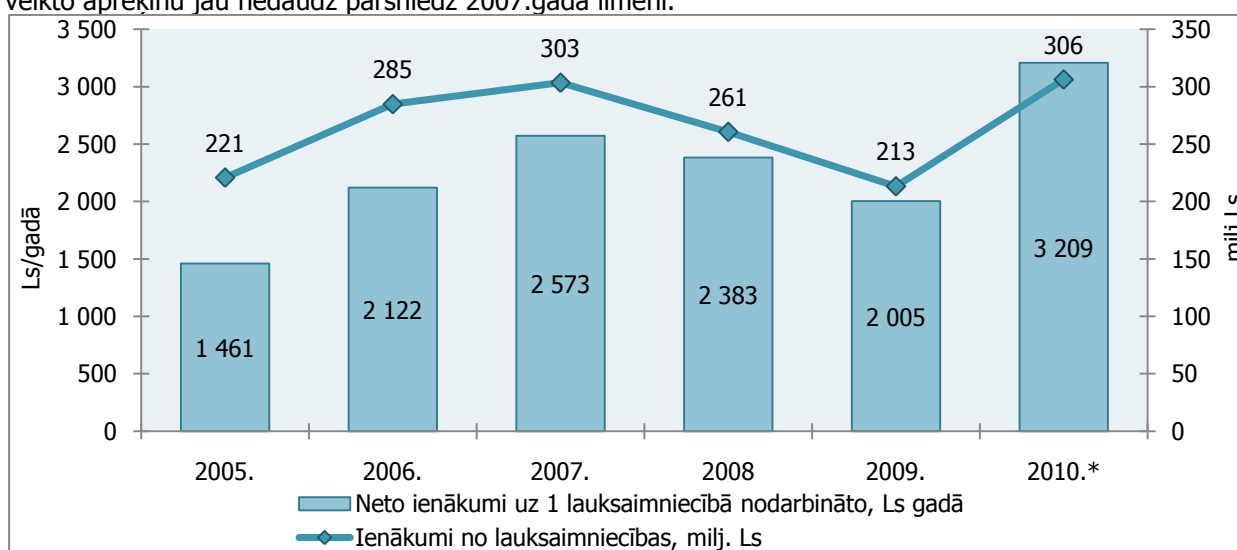
Avots: LVAEI (LEK)

Pamatlīdzekļu nolietojums (kas tiek aprēķināts kā nepieciešamie līdzekļi esošo pamatlīdzekļu pilnai aizvietošanai, ņemot vērā to kalpošanas ilgumu) ir nedaudz samazinājies, ņemot vērā, ka kritusies to cena, kā arī samazinās investīcijas 2009.gadā.

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot nomas un kredītprocentu maksājumus, aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 306,3 milj.Ls apmērā, kas ir par 44 % vairāk kā iepriekšējā gadā.

1.4.tabulā attēlotie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kuri saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti 29 milj.Ls apmērā.

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2010.gadā veidoja aptuveni 3200 Ls gadā jeb 267 Ls vidēji mēnesī. Tas ir tieši par 100 Ls mēnesī vairāk nekā 2009.gadā. Pie tam, kā redzams no 1.6.attēla datiem, tas ir jauns rekordlīmenis, kas gandrīz par 25 % pārsniedz līdz šim lielāko – 2007.gada ienākumu līmeni. Arī kopējie ienākumi lauksaimniecības sektorā (306 milj.Ls) saskaņā ar veikto aprēķinu jau nedaudz pārsniedz 2007.gada līmeni.

Avots: LVAEI (LEK)

1.6.attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2005.–2010.gadā

Lauksaimniecības sektors ienākumu jomā būtiski uzlabojis savas pozīcijas starp citiem tautsaimniecības sektoriem. Ņemot vērā, ka Latvijā kopumā vidējā neto alga 2010.gadā samazinājās (par 7 % pret 2009.gadu, CSP dati), iegūstam, ka 2010.gada vidējais ienākumu līmenis lauksaimniecībā veidoja jau 85 % no vidējās neto darba samaksas tautsaimniecībā (316 Ls). Salīdzinājumam – 2009.gadā šis rādītājs bija 49 %, 2008.gadā – 57 %, bet laikā no 2004. līdz 2007.gadam - 70 līdz 80 %.

Ienākumi atsevišķās saimniecībās būtiski atšķiras no vidējā rādītāja, ko galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem.

■ Aprēķins salīdzināmās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (1.5.tabula), aprēķināts, ka 2010.gadā viss ienākumu kāpums izveidojies cenu un subsīdiju izmaiņu rezultātā. Cenu izmaiņas sekmējušas ienākumu kāpumu par 97,8 milj.Ls, savukārt subsīdiju kopējās izmaiņas – par 2,8 milj.Ls 2010.gadā kopējais subsīdiju apjoms ir nedaudz pieaudzis, taču nozīmīgi mainījusies to struktūra – produktu subsīdijas samazinājušās par 25 milj.Ls, bet pārējās – palielinājušās par 27 milj.Ls. Subsīdiju izmaksa par 2010.gadu ziņojuma sastādīšanas brīdī nav pabeigta, tādēļ dati par to galīgo apjomu tiks precizēti.

Savukārt apjomu (gan produkcijas, gan resursu) izmaiņu ietekmē ienākumi nedaudz samazinājušies – par 7,5 milj.Ls. Tas saistīts ar pieminēto ražības samazinājumu un uzskatāms par islaicīgu parādību, jo 2009.gadā minētais rādītājs bija pozitīvs.

1.5.tabula

Apjomu un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2010.gadā Latvijā

Rādītāji	2009. (milj.Ls)	2010.gada vērtība (milj.Ls)		Starpība 2010./09. (milj.Ls)			Apjomu indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskās cenās	2009. cenās	2010. cenās	Faktiskās cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2009/08	2009/08
L/s "nozāres" izlaide (bāzes cenās)	613,1	603,4	665,5	52,4	-9,8	62,1	98,4%	110,3%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	578,7	569,8	656,2	77,5	-9,0	86,5	98,5%	115,2%
produktu subsīdijas	34,4	33,6	9,3	-25,1	-0,8	-24,3	97,7%	27,6%
Starppatēriņš	459,1	454,0	451,7	-7,4	-5,2	-2,2	98,9%	99,5%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	154,0	149,4	213,8	59,8	-4,6	64,4	97,0%	143,1%
Faktoru izmaksas	91,3	94,2	85,1	-6,3	2,9	-9,2	103,2%	90,3%
Atbalsts (ne-produktu)	150,4	150,4	177,6	27,1	0,0	27,1	100,0%	118,0%
Ienākumi l/s "nozārē"	213,1	205,6	306,3	93,2	-7,5	100,6	96,5%	148,9%

Avots: LVAEI (LEK)

1.4. Lauksaimniecības zemju izmantošana

Atbilstoši LAD informācijai VPM 2010.gadā deklarētā LIZ platība bija 1 566 298,83 ha, jeb 64,7 % no visām nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām LIZ novados. Atbilstoši VZD datiem novados kopā pa visām nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupām¹ LIZ uz 01.01.2011. bija 2 421 534,3 ha.

No VPM deklarētās platības, kas uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī un atbilst maksājuma saņemšanas nosacījumiem, atbalstam deklarētās kultūraugu platības bija 647 029 ha (1.6.tabula), jeb 41,3 % no VPM deklarētās platības.

1.6. tabula

Atbalstam deklarētās kultūraugu platības (ha)

Ziemas kvieši	Vasaras kvieši	Rudzi	Triticāle	Ziemas mieži	Vasaras mieži	Auzas	Griķi	Ziemas rapsis	Vasaras rapsis	Kartupeļi
220 647	81 532	32 446	11 302	13 563	90 580	63 716	8843	66 485	42 923	14 992

Avots: ZM pēc LAD datiem

¹ Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis - nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

Atbalsta maksājumiem nepieteiktā LIZ 2010.gadā kopā pa novadiem bija 855 235,5 ha.

LAD saskaņā ar MK 2010.gada 13.jūlija noteikumos Nr. 635 "**Kārtība, kādā apseko un nosaka neapstrādātās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību un sniedz informāciju par to**" noteiktajam 2010.gadā vizuāli apsekoja LIZ vienības, kuru platība ir lielāka par vienu hektāru.

Apsekojuma rezultātā tika noteiktas LIZ platības, kas netiek uzturētas labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Apsekojuma rezultātā konstatēts, ka neapstrādātās LIZ platības 2010.gadā bija 368 900 ha, jeb 16,0 % no visas apsekotās LIZ (1.7.tabula). Apsekoti tika 2 352 159 ha LIZ.

1.7. tabula

LIZ apsekošanas rezultāti

Teritorija	Kopā LIZ		Kopts LIZ ²		Neapstrādātā LIZ			
	ha	ha	%	ha	%	t.sk. aizaudzis	t.sk. nekopts	t.sk. būvniecība
Kopā	2 352 159	1983 260	4%	368 900	16%	49 710	316 341	2 849

Avots: ZM atbilstoši LAD datiem

Iepriekšējo LIZ apsekojumu 2005.gadā veica LLKC. LIZ apsekojuma mērķis bija iegūt informāciju par neizmantoto LIZ pašvaldībās.

LIZ apsekojums ietvēra 2,44 milj.ha lauksaimniecības zemju. Informācija tika iegūta saimniecību vizuālo apmeklējumu un zemes apsaimniekotāju aptaujas laikā, uzskaitot tās platības, kas vismaz divus gadus pēc kārtas netika apsaimniekotas.

LIZ apsekojuma rezultāti parādīja, ka 2005.gadā lauksaimnieciskajā ražošanā netika izmantoti 363 505 ha LIZ, jeb 14,9 % no LIZ resursiem Latvijas rajonos.

Lai zemes apsaimniekotājus rosinātu neapstrādātu LIZ sakārtot un izmantot to atbilstoši zemes lietošanas veidam vai veikt normatīvajos aktos³ noteiktās darbības dabiski apmežotas, apbūvētas lauksaimniecības zemes ieskaitīšanai attiecīgajā zemes lietošanas kategorijā, likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli" iestrādāti grozījumi, kas paredz neapstrādātu LIZ⁴, izņemot zemi, kuras platība nepārsniedz vienu hektāru vai kurai normatīvajos aktos ir noteikti lauksaimnieciskās darbības ierobežojumi, aplikt ar nekustamā īpašuma papildlikmi 1,5 % apmērā.

■ Kopsavilkums

- 2010.gadā VPM deklarēti 64,7 % no visu nekustamā īpašuma lietošanas mērķu grupu LIZ novados;
- 2010.gadā 41,3 % no VPM deklarētās LIZ platības izmantoti kultūraugu ražošanai;
- Neapstrādātās LIZ platības 2010.gadā bija 368 900 ha, jeb 16% no visas LAD apsekotās LIZ (2 352 159 ha);
- Laika periodā no 2005.gada līdz 2010.gadam nav novērojams būtisks neapstrādāto LIZ platību palielinājums vai samazinājums;
- Lai zemes apsaimniekotājus rosinātu neapstrādātu LIZ sakārtot un izmantot to atbilstoši zemes lietošanas veidam, likumdevējs to aplicis ar nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi 1,5 % apmērā.

² Sadaļā iekļautas arī platības, kuras klasificētas kā koptas- nav LIZ t.i. koptas lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kas netiek izmantotas lauksaimniecībai (sakoptas atpūtas vietas, parki).

³ Ministru kabineta 2010.gada 23.februāra noteikumi nr.193 "Kadastra objekta reģistrācijas un kadastra datu aktualizācijas noteikumi".

⁴ Neapstrādāta LIZ ir visa lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība zemes vienībā, ja vairāk nekā 70 procentu no LIZ platības attiecīgajā zemes vienībā līdz kārtējā gada 1.septembrim netiek izmantoti lauksaimniecības produktu ražošanai vai audzēšanai, ieskaitot ražas novākšanu, dzīvnieku ganišanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem, vai minētā zemes platība netiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī.

1.5. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Vidi saudzējoši pasākumi lauksaimniecībā ir vērsti, lai aizsargātu dabas resursus un vides kvalitāti, kā arī uz jaunu tehnoloģiju ieviešanu. Tie ir dažādi pasākumi lauksaimnieciskās darbības radītā piesārņojuma samazināšanai un videi draudzīgas saimniekošanas veicināšanai.

Latvijai iestājoties ES, vidi saudzējošiem pasākumiem lauksaimniecībā tiek pievērsta liela vērība. Viena no svarīgākām direktīvām, lai samazinātu lauksaimnieciskās darbības radīto piesārņojumu un veicinātu videi draudzīgu saimniekošanu, ir Padomes 1991.gada 12.decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, kas cēlušies no lauksaimnieciskās darbības (turpmāk – Nitrātu direktīva). Nitrātu direktīvas prasības un pasākumi ir iestrādāti nacionālajos normatīvajos aktos: MK 2011.gada 11.janvāra noteikumos Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” un MK 2004.gada 27.jūlija noteikumos Nr.628 „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs”.

Analizējot pašreizējo situāciju par vides prasību izpildi lauksaimniecībā, joprojām viens no problemātiskiem jautājumiem ir dzīvnieku novietņu nodrošinājums ar kūtsmēslu krātuvēm. Lai novērtētu situāciju un pārskatītu prasības kūtsmēslu apsaimniekošanas jomā, ZM uzdevumā LLKC veica apsekojumu par lauksaimniecības dzīvnieku novietņu nodrošinājumu ar kūtsmēslu krātuvēm īpaši jutīgajās teritorijās. Informācija par dzīvnieku novietņu nodrošinājumu ar kūtsmēslu krātuvēm valstī kopumā būs pieejama 2011.gadā, kad tiks publicēti lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti.

Tomēr ir jāņem vērā, ka pašreizējā ekonomiskajā situācijā liela daļai saimniecību nav finanšu līdzekļu kūtsmēslu krātuves būvniecībai.

Pēdējos gados kūtsmēslu pārstrādei tiek izmantotas jaunās tehnoloģijas. Biogāzes ražošana no kūtsmēsliem uzsākta vairākās saimniecībās: Jelgavas novada z/s Mežacīruļi, Bauskas novada z/s Krišjāņi, Krišjāņi, Dobeles novada SIA „BIO Ziedi”, Auces novada LLU MPS Vecauce.

Lai izvērtētu normatīvajos aktos un atbalsta saņemšanai noteikto pasākumu efektivitāti, ir nepieciešama informācija par ūdeņu kvalitāti valstī kopumā. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, kas veic informācijas apkopošanu, lai novērtētu virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, ierobežotu līdzekļu dēļ, ūdeņu kvalitātes monitoringu 2010.gadā īstenojis tikai daļēji. Lai netiktu pārtraukts lauksaimniecības noteču monitorings, kas nepieciešams lauksaimniecības darbības novērtēšanai, LLU monitoringa veikšanai tika piešķirti līdzekļi valsts lauksaimniecības attīstībai iedalīto subsīdiiju ietvaros. Lai iegūtu informāciju par lauksaimnieciskās darbības izklaidēto un punktveida piesārņojumu, no LAP (2007.–2013.) tehniskās palīdzības tika piešķirti līdzekļi zinātniskajam pētījumam „Gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās”, ko īsteno LLU.

Sakarā ar SIA Agroķīmisko pētījuma centra likvidāciju, augsnes minerālā slāpekļa monitoringu sākot ar 2010.gadu īsteno VAAD. VAAD mājas lapā ir pieejama informācija par minerālā slāpekļa saturu augsnē pavasarī, kuru var izmantot slāpekļa papildmēslojuma devu korekcijai ziemājiem.

2010.gadā tika veiktas kontroles par vides prasību izpildi īpaši jutīgajās teritorijās. Valsts vides dienesta Jelgavas un Lielrīgas reģionālās vides pārvaldes veica pārbaudi 81 saimniecībā. Konstatētas neatbilstības un piemēroti sodi kopumā 19 saimniecībās. Tika izteikti 9 mutiski aizrādījumi, bet 11 operatori tika administratīvi sodīti. Būtiskākās neatbilstības konstatētas kūtsmēslu uzglabāšanā.

Par pasākumu izpildi īpaši jutīgajās teritorijās savstarpējās atbilstības ietvaros, VAAD pārbaudei atlasīja 24 saimniecības, kā arī tika pārbaudītas 7 saimniecības, kas saņēma brīdinājumus 2009.gadā. Pārkāpumi netika konstatēti 11 saimniecībās, 16 saimniecībās tika konstatēti maznozīmīgi pārkāpumi, par kuriem tika izteikts brīdinājums. Četrās saimniecībās sakarā ar būtiskiem pārkāpumiem tika noteikti atbalsta samazinājuma punkti.

2010.gadā ar MK rīkojumu spēku zaudēja MK 2004.gada 18.marta rīkojums Nr.163 „Par Rīcības programmu īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem”. Līdz ar to ZM sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, kā arī lauksaimnieku nevalstiskām organizācijām un citām iesaistītām institūcijām sagatavoja jaunus noteikumus par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem. Jauni MK noteikumi Nr.33 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” tika pieņemti 2011.gada 11.janvārī. Noteikumi nosaka:

1) vispārējās prasības ūdens un augsnes aizsardzībai, mēslošanas līdzekļu lietošanai, kas ir spēkā visā valsts teritorijā. Atsevišķā nodaļā noteiktas papildu paaugstinātas prasības lauksaimnieciskai darbībai īpaši jutīgajās teritorijās. Būtiskākās izmaiņas īpaši jutīgajās teritorijās: precizēti minerālmēsļu izkliedes aizlieguma periodi, pagarināts par divām nedēļām kūtsmēsļu aizlieguma periods, to nosakot no 1.novembra līdz 1.martam, atcelta prasība par katra lauka kultūraugu mēslošanas plāna iesniegšanu VAAD, kā arī tika veiktas izmaiņas nosacījumā par augsnes agroķīmiskās izpētes veikšanas nepieciešamību, nosakot periodu 6 gadi līdz 2015.gadam.

2) Valsts vides dienestam un VAAD deleģētās funkcijas.

Prasības kūtsmēsļu apsaimniekošanai dzīvnieku novietnēs īpaši jutīgajās teritorijās tiek iekļautas MK 2004.gada 27.jūlija noteikumos Nr.628 „Īpašās vides prasības piesārņojošo darbību veikšanai dzīvnieku novietnēs”;

Lai veicinātu vidi saudzējošu pasākumu ieviešanu un novērtēšanu, ZM ir veicinājusi un atbalstījusi šādus pasākumus:

1. Lai novērtētu virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti īpaši jutīgajās teritorijās valsts lauksaimniecības attīstībai iedalīto subsīdiu ietvaros LLU īstenoja zinātnisku pētījumu „Nitrātu un citu barības elementu monitoringu lauksaimniecības zemēs” (lauksaimniecības noteču monitoringa). Zinātniskā pētījuma mērķis kontrolēt lauksaimnieciskās darbības izkliedētā un punktveida piesārņojumu, veicot ūdeņu kvalitātes monitoringu LLU izveidotajās lauksaimniecības noteču monitoringa stacijās un postežos. Mērījumi un ūdens paraugi tiek ņemti trijās izkliedētā piesārņojuma monitoringa stacijās (Mellupīte, Bērze, Vienziemīte) un trijos postežos (Bauska, Auce, Skrīveri). Punktveida piesārņojuma noteikšanai izmantoja trīs (Bauska, Auce, Ogre) monitoringa postežus. Pazemes ūdeņu monitoringu paredzēja veikt īpaši izbūvētos 10 monitoringa urbumos Mellupītes, Bērzes un Auces stacijās. LLU lauksaimniecības noteču monitoringu īsteno kopš 1994.gada.

Nitrātu slāpekļa koncentrācijas Mellupītes monitoringa stacijā neuzrādīja būtiskas izmaiņas salīdzinot ar ilggadīgi (1994.–2010.) noteiktajām vidējām vērtībām. Bērzes monitoringa stacijā intensīvas lauksaimnieciskās ražošanas apstākļos atsevišķos gadījumos (ziemas – pavasara palu periods) nitrātu koncentrācijas pārsniedz Nitrātu direktīvas noteiktos robežlielumus. Vienziemītes monitoringa stacijā (ekstensīva lauksaimniecība) slāpekļa koncentrācijas joprojām ir zemas un tuvas dabiski tīru ūdeņu fona koncentrācijām upēs ar minimālu antropogēno slodzi. Augstākas nitrātu slāpekļa un, it sevišķi, ūdeņu ekosistēmām bīstamā fosfora koncentrācijas novērotas punktveida piesārņojuma monitoringa postežos. Ilggadīgi novēroto (1994.–2010.) slāpekļa savienojumu koncentrāciju trendu analīze uzrāda koncentrāciju pieaugumu Bērzes un Mellupītes stacijās un nenozīmīgas izmaiņas Vienziemītes stacijā.

EK iepazīstoties ar Latvijas atskaiti par Nitrātu direktīvas izpildi periodam 2004.-2007., ieteica uzlabot seklo gruntsūdens monitoringu LIZ īpaši jutīgajās teritorijās. Līdz ar to LLU 2010.gadā uzsāka vēl vienu zinātnisko pētījumu „Gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitoringa īpaši jutīgajās teritorijās”. Zinātniskā pētījuma ietvaros tiks īstenots gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitoringa īpaši jutīgajās teritorijās. Projekta ietvaros papildu esošajiem urbumiem (Bērze - četri urbumi, Mellupīte – trīs urbumi, Auce – četri urbumi) tika izveidoti četri urbumi Staļģenē, četri urbumi Oglainē un divi urbumi Miltiņu fermā. Zinātniskais pētījums tiek finansēts no LAP (2007.–2013.) Tehniskās palīdzības. Zinātniskais pētījums noslēgsies 2012.gadā.

2. LLU turpināja 2008.gadā uzsākto zinātnisko pētījumu „Minerālmēsļu maksimālo normu noteikšana kultūraugiem”. Pētījumi tiek veikti par pieļaujamajām minerālmēsļu maksimālām normām dažādiem laukaugiem, ģeogrāfiski atšķirīgās vietās, kas atšķiras pēc augšņu tipiemi un klimatiskajiem apstākļiem, kā arī ņemot vērā atbilstošā kultūrauga dominanci konkrētajā reģionā.

Pētījumu rezultātā iegūtie mēslojuma izmantošanas koeficienti būs objektīvi izmantojami ekonomiski pamatotu mēslošanas plānu sastādīšanai zemnieku saimniecībām, nepārkāpjot maksimāli pieļaujamo mēslojuma daudzumu dažādos Latvijas reģionos. Zinātniskais pētījums tiek finansēts no valsts atbalsta lauksaimniecībai (subsīdijas). Zinātniskais pētījums beigsies 2012.gadā.

3. LLKC līguma ietvaros ar ZM veica apsekojumu par dzīvnieku novietņu nodrošinājumu ar kūtsmēsļu krātuvēm īpaši jutīgajās teritorijās. Tika apsektas 844 dzīvnieku novietnes. Apsekojuma rezultāti parādīja, ka dzīvnieku novietnes, kurās ir vairāk kā piecas dzīvnieku vienības 54 % ir

nodrošinātas ar kūtsmēslu krātuvēm. Analizējot dzīvnieku novietņu nodrošinājumu ar kūtsmēslu krātuvēm pa novadiem īpaši jutīgajās teritorijās, pilnībā ar kūtsmēslu krātuvēm nodrošinātas novietnes ir Stopiņu un Garkalnes novados. Pārsvārā saimniecībās tiek iegūti pakaišu kūtsmēsli, kas tiek uzglabāti betonētos laukumos ar izbūvētām vircas krātuvēm vai kūtsmēslus uzglabā kaudzē pie dzīvnieku novietnes, vircu uzkrājot izbūvētās vircas krātuvēs.

Veicot aptauju par LIZ īpatsvaru saimniecībās, tika konstatēts, ka 832 saimniecības apsaimnieko 88 590 hektāru LIZ. Lielāko īpatsvaru 43 % no visām saimniecībām sastāda nelielas saimniecības ar LIZ līdz 20 hektāriem, bet 27 % no visām saimniecībām sastāda saimniecības ar LIZ platību no 21–50 hektāriem.

Periodā no 2005.gada īpaši jutīgo teritoriju saimniecībās ir uzbūvētas 210 jaunas kūtsmēslu krātuves.

Apekojuma rezultātā tika iegūta objektīva informācija par dzīvnieku novietņu nodrošinājumu ar kūtsmēslu krātuvēm.

4. Mēslošanas plānošanas koordinācijas darba grupas ietvaros, pamatojoties uz projekta „Kūtsmēslu normatīvu pilnveidošana un dzīvnieku vienības aprēķināšana” rezultātiem, tika sagatavota tabula, kurā tika precizēts kūtsmēslu apjoms, ko iegūst no lauksaimniecības dzīvniekiem un slāpekļa, fosfora un kālija saturs dažāda veida kūtsmēslos. Tabula ar precizētām vērtībām tika ievietota ZM mājas lapā.

1.6. Izglītība un zinātne

■ Izglītība

ZM padotībā esošā LLU nodrošina augstāko akadēmisko un profesionālo izglītību šādās jomās: lauksaimniecība, veterinārmedicīna, pārtikas tehnoloģijas, inženierzinātnes, meža zinātnes, lauku sociāli ekonomiskā attīstība, informācijas tehnoloģijas un vides apsaimniekošana.

LLU ir trešā lielākā universitāte aiz Latvijas Universitātes un Rīgas Tehniskās universitātes.

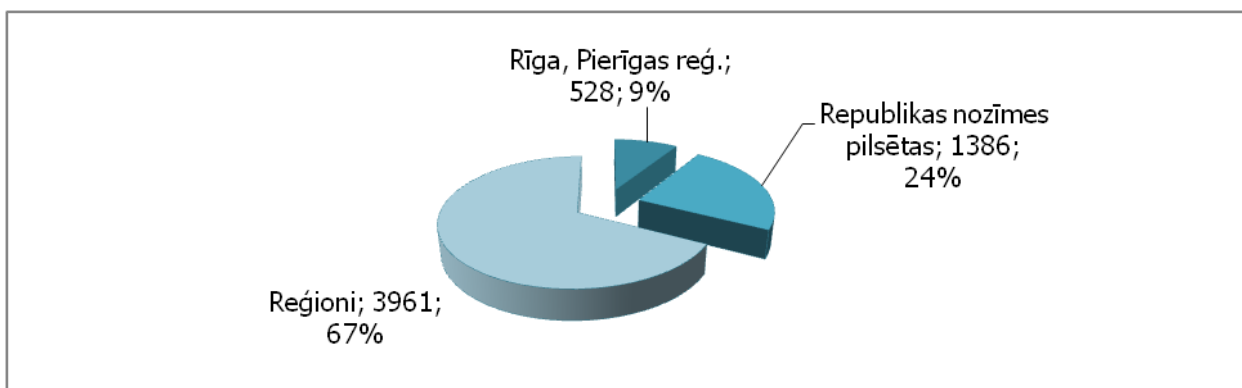
1.8. tabula

LLU 2010.gadā izglītības pakāpju studiju programmas

Akadēmiskās izglītības bakalaura studiju programmas	10
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības un profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas	19
1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas	9
Akadēmiskās izglītības maģistra studiju programmas	17
Profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas	8
2.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (ar iepriekš iegūtu augstāko izglītību)	1
Doktora studiju programmas	13
Kopā:	77

Avots: LLU

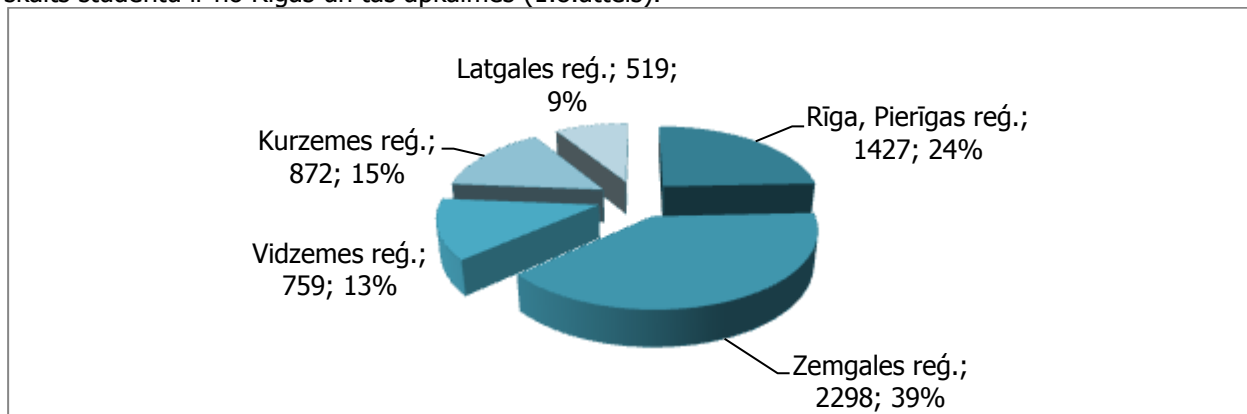
LLU studē galvenokārt Latvijas reģionu pārstāvji (1.7.attēls).

Avots: LLU

1.7.attēls. Studējošo skaits LLU un to procentuālais sadalījums pēc dzīvesvietas

Lielākā daļa studentu ir no LLU ģeogrāfiski tuvākā Latvijas reģiona – Zemgales. Pietiekami liels skaits studentu ir no Rīgas un tās apkaimes (1.8.attēls).

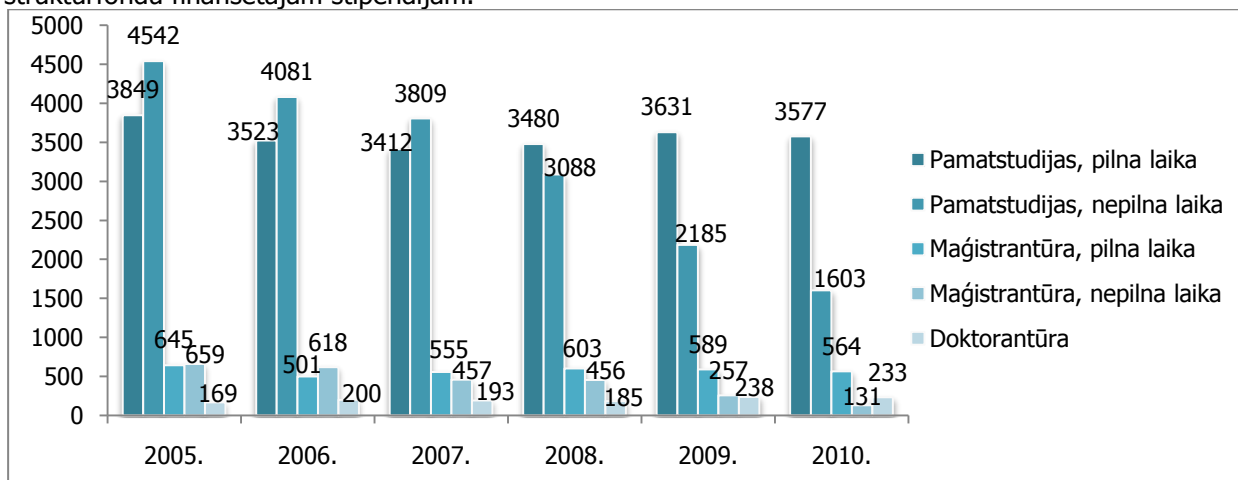
Avots: LLU

1.8.attēls. Studējošo procentuālais sadalījums pa Latvijas reģioniem

Kopējais LLU studējošo skaits turpināja samazināties un tas skaidrojams ar:

1. valsts finansēto studiju vietu samazinājumu pamatstudijās un maģistrantūrā;
2. nepilna laika studējošo pamatstudijās un maģistrantūrā maksātspējas kraso kritumu.

2009. un 2010.gadā pieaudzis doktorantūrā studējošo skaits un tas saistīts ar Eiropas struktūrfondu finansētajām stipendijām.

Avots: LLU

1.9.attēls. Studējošo skaita dinamika 2005.–2010.gadā

Absolventu skaits 2009./2010.studiju gadā kopā ir 1460 absolventi un to sadalījums pamatstudijās un maģistra studijās redzams 1.9.tabulā.

1.9. tabula

Absolventu skaita sadalījums LLU 2010.gadā

Pamatstudijas	1148	Maģistra studijas	312
Pilna laika	582	Pilna laika	203
Nepilna laika	566	Nepilna laika	109

■ Zinātne

Finansējuma avoti:

- 1) valsts atbalsts lauksaimniecībai – 6 pētījumi (informācija- LLU mājaslapā www.llu.lv sadaļā Zinātne/pētījumu datubāze);
- 2) Meža attīstības fonds – 4 zinātniskās izpētes projekti (informācija - <http://www.zm.gov.lv/?sadala=2000>);
- 3) Medību saimniecības attīstības fonds – 3 zinātniskās izpētes projekti (informācija - <http://www.zm.gov.lv/index.php?sadala=1809&id=10358>);
- 4) ELFLA LAP Tehniskā palīdzība – informācija ZM Lauku attīstības un atbalsta departamentā.

2. ES PASĀKUMI LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

2.1. Kopējā lauksaimniecības politikas nākotne

ES KLP nestāv uz vietas. 2008.gada novembrī tika veiktas izmaiņas kā daļa no KLP „veselības pārbaudes”, bet politika palika stingrā uzmanības centrā, jo bija jāuzsāk diskusijas par nākamo KLP reformu un jauno ES budžetu.

2010.gada I pusgadā EK organizēja plašu sabiedrisko diskusiju, kurā varēja piedalīties un savu viedokli izteikt jebkurš ES iedzīvotājs. Kopumā tika izteikti vairāk kā 5600 viedokļi, no tiem 463 Latvijas viedokļi, kas ir 4.lielākais iesniegto viedokļu skaits pēc Vācijas, Polijas un Francijas. 2010.gada 19.-20.jūlijā EK rīkoja konferenci par KLP pēc 2013.gada, kurā tika izdiskutēti sabiedriskajā apspriešanā saņemtie viedokļi. Šajā konferencē izkristalizējās šādas galvenās tēmas:

- jāveic KLP pilnīga stratēģiska reforma, nevis tikai politikas pārskatīšana;
- lauksaimniecības loma ir pārtikas nodrošinājums un lauku ekonomiskās stabilitātes garants;
- reformētās KLP galvenais elements būs adekvāti tiešie maksājumi lauksaimniekiem, kuri nodrošina sabiedrisko preču un pakalpojumu sniegšanu;
- vides un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība;
- lauku ainavas saglabāšana;
- klimata izmaiņu pasākumi;
- lielāka caurspīdība pārtikas ķēdē;
- godīgāki konkurences nosacījumi ES reģionālajiem un lokālajiem produktiem pret importu no trešajām valstīm.

2010.gada 21.jūnijā EP nāca klajā ar sākotnējo ziņojumu par KP nākotni pēc 2013.gada uzsverot ka ir jānodrošina stabila, taisnīga, videi saudzīga un ilgtspējīga KLP.

2010.gada 18.novembrī EK publiskoja Paziņojumu dokumentu par Kopējo lauksaimniecības politiku līdz 2020.gadam: sasniegt pārtikas, dabas resursu un teritoriālos nākotnes izaicinājumus. Paziņojumā tiek uzsvērti 3 KLP nākotnes mērķi:

- dzīvotspējīga pārtikas ražošana;
- ilgtspējīga dabas resursu pārvaldība un klimata pārmaiņu iedarbība;
- sabalansēta teritoriālā attīstība.

Un EK piedāvā arī trīs galvenos KLP politikas attīstības virzienus.

2.1. tabula

EK piedāvātie 3 KLP politikas attīstības virzieni

1.Uzlabota patreizējā atbalsta sistēma	Tiešie maksājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Jāpadara taisnīgāka/objektīvāka tiešo maksājumu sadale starp dalībvalstīm, saglabājot nemainītu pašreizējo tiešo maksājumu sistēmu.
	Tirgus pasākumi	<ul style="list-style-type: none"> • Jāstiprina riska pārvaldības mehānismi. • Jāpilnveido un jāvienkāršo esošie tirgus instrumenti, kur iespējams.
	Lauku attīstība	<ul style="list-style-type: none"> • Jāturpina „Veselības pārbaude” (aizsāktā finansējuma virzīšana klimata pārmaiņu, ūdens, bioloģiskās daudzveidības un atjaunojamās enerģijas, un inovāciju izaicinājumu pārvarēšanai).
2.Līdzsvarotāks, mērķtiecīgāks un ilgtspējīgāks atbalsts	Tiešie maksājumi	<ul style="list-style-type: none"> • Jāpadara taisnīgāka tiešo maksājumu sadale starp dalībvalstīm un jāveic būtiskas izmaiņas tiešajos maksājumos. • Tiešie maksājumi sastāvētu no: <ul style="list-style-type: none"> ○ pamata likmes, kas būtu ienākumu atbalsts; ○ obligāta papildus atbalsta specifiskām „zaļākām” sabiedriskajām precēm, ieskaitot vienkāršas, vispārīnātas, bez līguma un ikgadējas agro-vides aktivitātes, pamatojoties uz papildus izmaksām, kas rodas veicot šos pasākumus. ○ papildus maksājums, lai kompensētu specifiskus dabiskos ierobežojumus. ○ brīvprātīga saistīta atbalsta sastāvdaļas specifiskiem sektoriem un reģioniem.
	Tirgus pasākumi	<ul style="list-style-type: none"> • Jāuzlabo un jāvienkāršo esošie tirgus instrumenti, kur nepieciešams.
	Lauku	<ul style="list-style-type: none"> • Jāpielāgo un jāpapildina esošie instrumenti, lai labāk savietotu ar ES

	attīstība	<p>prioritātēm (kas atbalsta vides, klimata izmaiņas un/vai pārstrukturēšanu un inovācijas) un lai stiprinātu reģionālās/vietējās iniciatīvas.</p> <ul style="list-style-type: none"> Jāstiprina esošos riska pārvaldības instrumentus un jāievieš izvēles stabilizācijas līdzeklis, kurš atbilst PTO zaļajai kastei, lai kompensētu nozīmīgus ienākumu zaudējumus. Jāparedz finansējuma pārdale starp dalībvalstīm, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem.
3.Likvidēts tirgus un ienākumu atbalsts	Tiešie maksājumi	<ul style="list-style-type: none"> Pakāpeniska atteikšanās no pašreizējiem tiešajiem maksājumiem. Tā vietā jānodrošina ierobežoti maksājumi par vides sabiedrisko labumu un papildus maksājumi par specifiskiem dabas ierobežojumiem.
	Tirgus pasākumi	<ul style="list-style-type: none"> Jāatceļ visi tirgus pasākumi, ar iespējamu traucējumu klauzulas izņēmumu, kas varētu tikt iedarbināta smagu krīžu gadījumā.
	Lauku attīstība	<ul style="list-style-type: none"> Pasākumi būtu galvenokārt orientēti uz klimata pārmaiņām un vides aspektiem.

Avots: ZM

Kā piemērotāko variantu diskusijām par KLP I pilāru Latvija uzskata EK piedāvāto otro politikas izvēli. Tai pat laikā, ne tikai Latvijai vissvarīgākajā jautājumā – tiešo maksājumu sistēmas pārskatīšana, bet arī attiecībā uz iespējamām politikām tirgus pārvaldības instrumentu kā efektīva „drošības tīkla” īstenošanā, EK piedāvātais otrais politikas virziens nav pietiekami ambiciozs un tajā ir nepieciešami nopietni uzlabojumi un pielāgojumi. Bez tam, nākotnes tiešo maksājumu aprēķināšanā Latvija piedāvā savu aprēķināšanas metodi (skat. 2.2.tabulu). Tāpat arī Latvija uzskata, ka EK Paziņojumā minētie trīs nākotnes iespējamie II pilāra - lauku attīstības politikas virzieni ir ieskicēti ļoti vispārīgi un nav sniegts pietiekoši detalizēts EK redzējums un konkrēti priekšlikumi par nākotnes lauku attīstības politiku.

2.1.1. Latvijas viedoklis par Kopējo lauksaimniecības politiku 2020.gada perspektīvā

■ Tiešie maksājumi

Veidojot nākotnes KLP, ir jāveic tiešo maksājumu sistēmas pārskatīšana, atsakoties no līdz šim pastāvošajiem vēsturiskajiem sadales kritērijiem un principiem (piemēram, lauku platības, ražība, iepriekšējie dažādu lauksaimniecības produktu ražošanas apjomi u.c.), nosakot tiešo maksājumu aplokšņu dalībvalstīm, lai pēc 2013.gada tiktu nodrošināti godīgi un taisnīgi tiešo maksājumu atbalsta līmeņi ES, tādā veidā veicinot godīgus konkurences un saimniekošanas nosacījumus ES vienotajā ekonomiskajā telpā visām ES dalībvalstīm.

2.2. tabula

EP, EK un Latvijas 2010.gadā paustie viedokļi par tiešo maksājumu nākotni

Taisnīgi un vienlīdzīgi tiešie maksājumi	EP	<p>KLP maksājumiem ir jābūt sadalītiem taisnīgi un tiem jābūt taisnīgiem gan jauno, gan veco dalībvalstu lauksaimniekiem;</p> <p>Taisnīgas tiešo maksājumu aplokšņu sadales sistēmas definēšanai jāatrod objektīvi kritēriji, jo tiešie maksājumi nodrošina sabiedrisko labumu sniegšanu, līdzsvarojot lauksaimnieku ienākumus un aizsargā tos pret riskiem, daļēji kompensējot sociālajā aspektā vēlami augstos ES standartus un tarifu barjeru nepārtraukto mazināšanos, kā arī atļūdzinot sabiedrisko labumu sniegšanas izdevumus, par kuriem kompensācija no tirgus netiek gūta;</p>
	EK	<p>Jāveic tiešo maksājumu atbalsta pārdali, sistēmas pārplānošanu un sekmīgāku orientēšanu, lai pievienotu tēriņiem vērtību un kvalitāti. Ir jāpārskata veids, kā tiek dalīti tiešie maksājumi, un jāpanāk, lai tas būtu saprotamāks nodokļu maksātājam. Kritērijiem jābūt divējādiem — gan ekonomiskiem, lai nodrošinātu tiešo maksājumu pamata ienākumu funkciju, gan vides rakstura, lai atbalstītu sabiedrisko labumu sniegšanu.</p>
	Latvija	<p>Objektīviem kritērijiem nākotnes tiešo maksājumu aplokšņu aprēķināšanā jābūt cieši saistītiem un izrietošiem no KLP mērķiem un tie ir:</p> <ul style="list-style-type: none"> LIZ; IKP uz iedzīvotāju; zemes uzturēšanas izmaksas (lauksaimniecības tehnikas ekspluatācijas izmaksas; amortizācija un degvielas izmaksas; darbaspēka izmaksas aprēķinātas pēc pirktspējas paritātes).

Atbalsts piešķirams tikai aktīvajiem lauksaimniekiem	EP	Izvirza vispārēju prasību, ka tiešo maksājumu atbalsts sniedzams tikai par aktīvu lauksaimniecisku ražošanu, savstarpējās atbilstības prasībās par maksājumiem iekļaujot minimālās darbības prasības, un par galveno principu noteikumu īstenošanā padarīt proporcionalitātes principu;
	EK	Tiešo maksājumu atbalsts aktīvajiem lauksaimniekiem.
	Latvija	Latvija uzskata, ka tiešo maksājumu atbalsts piešķirams tikai aktīviem lauksaimniekiem un Latvijas izpratnē aktīvs lauksaimnieks ir persona, kura veic lauksaimniecības produktu ražošanu vai audzēšanu, ieskaitot ražas novākšanu, slaukšanu, dzīvnieku audzēšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem un uztur zemi labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Atbilstība aktīva lauksaimnieka definīcijai nosakām pamatojoties uz dalībvalsts noteiktiem kritērijiem, kā piemēram lauksaimnieciskās darbības ieņēmumi uz ha LIZ platības. Lauksaimnieka galvenie ieņēmumi ir no savas saražotās lauksaimniecības produkcijas pārdošanas (tirgus) un noteiktā laika posmā ir jāasniedz dalībvalsts noteiktu minimālo pārdošanas ieņēmumu sliekšni no 1 ha lauksaimniecības zemes, Latvija uzskata, ka dalībvalstīm būtu jāparedz iespēja izvēlēties saimniecību grupas uz kurām netiktu attiecināts nosacījums par minimālo pārdošanas ieņēmumu sliekšni no 1 ha lauksaimniecības zemes, piemēram, nosakot kādu maksimālo saimniecības ekonomisko lielumu (piemēram, līdz 5 ekonomiskajām lieluma vienībām). Tādā veidā, nodrošinot vieglāku piekļuvi atbalstam daļēji tiktu arī risinātas mazo lauksaimnieku specifiskās problēmas.
Augšējā tiešo maksājuma sliekšņa noteikšana	EP	<i>Nav sniegts viedoklis</i>
	EK	Tiešajiem maksājumiem, kurus saņem lielas saimniecības, jāapsver iespēja noteikt maksimālo atbalsta summu („griestus”), lai uzlabotu maksājumu sadali starp lauksaimniekiem;
	Latvija	Augšējā tiešo maksājumu sliekšņa noteikšana individuālajām saimniecībām, tādā veidā kā šis instruments tiek paredzēts EK priekšlikumā, nav atbalstāms, jo var radīt pamatu mākslīgai saimniecību dalīšanai un neadekvātu administratīvo slogu. Šādas prasības ieviešana uzliktu par pienākumu maksājumu aģentūrām apzināt atbalsta pretendentu saistītos uzņēmumus, lai piemērotu prasību.
Tiešo maksājumu struktūra	EP	Tiešā atbalsta maksājumi visās dalībvalstīs jāpiesaista platībai; Visiem ES lauksaimniekiem kā pamatmaksājumus vajadzētu saņemt tiešos platību maksājumus no ES budžeta, lai visā ES tiktu nodrošināta lauksaimnieciskā darbība un darbvieta radīšana lauku apvidos, kā arī pamatlīmeni nodrošināti sabiedriskie labumi, pildot laba lauksaimniecības un vides stāvokļa un savstarpējās atbilstības prasības un ievērojot augstus kvalitātes standartus un dzīvnieku labturības standartus;
	EK	Galvenā tiešo maksājumu komponente būtu pamata likme, kas kalpotu kā ienākumu atbalsts, nodrošinot vienādu obligātā atbalsta līmeni visiem lauksaimniekiem vienā dalībvalstī (vai reģionā);
	Latvija	Tiešajiem maksājumiem ir jānodrošina ieņēmumu stabilitāti, piedāvājot visiem lauksaimniekiem pēc vienādiem principiem aprēķinātu ienākumu atbalstu.
Atbalsts vides un klimata pārmaiņa mērķu sasniegšanai	EP	Tirgus līdz šim nav pienācīgi atbildzinājis lauksaimnieku izdevumus par vides saudzēšanu un citiem ar vidi saistītiem sabiedriskajiem labumiem, tādēļ uzskata, ka KLP jāveido ilgtspējīga, pareizi ekonomiski stimulējot lauksaimniekus, lai nodrošinātu optimālus ekosistēmu saudzējošus pakalpojumus un tālāk uzlabotu ES lauksaimniecības zemes vides resursu pareizu pārvaldību; Lauksaimniekiem, pamatojoties uz vienkāršu daudzgadu līgumu pamata, jāpiešķir ES finansēti papildu tiešie platību maksājumi, kas atbildzinātu oglekļa emisiju samazināšanu uz vienu ražošanas vienību un/vai oglekļa piesaistes palielināšanu augsnē, izmantojot ilgtspējīgas ražošanas paņēmienus un ražojot biomasu, kuru var izmantot noturīgu agro-materiālu ražošanā;
	EK	Jāpiemēro obligāta „zaļā komponente”, kas būtu papildu atbalsts par īstenotiem vides pasākumiem. Šie pasākumi varētu izpausties kā vienkārši, vispārīgi, ārpus-līgumiski un ikgadēji pasākumi, kas attiektos uz plašāku darbību spektru nekā pamata savstarpējās atbilstības noteikumi un kas būtu saistīti ar lauksaimniecību (piemēram, pastāvīgās ganības, augu sega, augseka vai zemes atstāšana atmatā ekoloģisku iemeslu dēļ);
	Latvija	1.pīlāra pārveidošana par „zaļāku” instrumentu tiek sasniegta, kompensējot

		<p>izmaksas, kas rodas no zemes uzturēšanas labā vides un lauksaimniecības stāvoklī.</p> <p>Lauksaimniecības prakses, kas saistītas ar lauksaimniecības zemi un kuras jāatbalsta 1.pilārā, būtu sekojošas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • minimizēta augsnes aparšana vai atstāšana bez apstrādes – teritorijās, kuras ir pakļautas ūdens un vēja erozijai • augseka - augsnes uzlabošana, nezāļu apkarošana, bioloģiskās daudzveidības uzturēšana; • veģetācijas seguma nodrošināšana – slīpās nogāzēs ziemas periodā, atmatās ar zemu augsnes organisko vielu saturu; • lauku aparšana pa kontūrām – platībās, kur ir augsts slīpums; • Ilgtspējīga lauksaimniecība - ierobežojot mēslošanas līdzekļu, augu barības vielām un pesticīdiem izvairīties no tiem uzkrāšanos augsnē; • pastāvīgo pļavu un ganību uzturēšana. <p>Zaļās komponentes sastāvdaļas būtu īstenojamas, izmantojot 2 iespējas:</p> <p>1) Ar VPM shēmu, nosakot attiecīgo lauksaimniecības prakses izpildi kā atbilstības kritēriju; vai</p> <p>2) izmantojot LLVN - lauksaimniecības prakses būtu jānosaka kā LLVN standarti.</p>
Atbalsts teritorijām ar dabas apgrūtinājumiem	EP	Jāturpina īpašus pasākumus, kas lauksaimniekiem kompensētu ražošanu teritorijās ar dabiskiem apgrūtinājumiem, tostarp kalnu apgabali, ekoloģiski jutīgas teritorijas un/vai apgabali, kurus visvairāk skar klimata pārmaiņas, kā arī attālāki reģioni, lai nodrošinātu lauksaimniecisku darbību un tādējādi visā ES teritorijā joprojām tiktu apsaimniekota zeme un ražota vietējā pārtika, mazinot risku, ka lauksaimniecības zeme tiks pamesta, un nodrošinot teritoriju līdzsvarotu apsaimniekošanu visā ES, kā arī lauksaimnieciskās ražošanas racionālu attīstību;
	EK	Jāveido papildu ienākumu atbalsts platībatkarīgo maksājumu veidā, kā kompensācija to apgabalu lauksaimniekiem, kuros ir specifiski dabas apgrūtinājumi;
	Latvija	Latvija uzskata, ka veidojot KLP politiku, ir jāizvairās no 1. un 2. pilāra pasākumu pārklāšanās. Šī komponente būtu pārvietojama uz 2. pilāru.
Ar ražošanu saistītais atbalsts	EP	Nedrīkst atjaunot saistītos maksājumus kā KLP pamatprincipu; tomēr uzskata, ka ir jāsaglabā elastība, lai dalībvalstīm būtu iespēja reaģēt uz īpašām vajadzībām savā teritorijā novērst ražošanas pilnīgu pārtraukšanu vai lauksaimniecības daudzveidības mazināšanos. Saistīto atbalstu varētu attiecināt uz apdraudētām lauksaimniecības apakšnozarēm un teritorijām, kā arī ekoloģiski jutīgām teritorijām;
	EK	Jāsaglabā izvēles saistītais atbalsts konkrētiem sektoriem vai reģioniem, kur dažus lauksaimniecības veidus uzskata par īpaši svarīgiem ekonomisku un/vai sociālu apsvērumu dēļ;
	Latvija	Latvija pozitīvi novērtē priekšlikumu, ka arī nākotnē varētu tikt saglabāts brīvprātīgs saistītais atbalsts, lai novērstu specifiskas lauksaimniecības sektoru problēmas.
Atbalsts mazām saimniecībām	EP	<i>Nav sniegts viedoklis</i>
	EK	Īpašs atbalsts mazām lauku saimniecībām, lai pastiprinātu konkurētspēju un sniegtu ieguldījumu lauku apgabalu dzīvotspējā, kā arī mazinātu birokrātijas slogu;
	Latvija	Latvija uzskata, ka ir nepieciešama detalizēta analīze, kā arī turpmākas diskusijas par EK ierosinājumu izveidot vienkāršu un specifisku atbalsta shēmu mazajiem lauksaimniekiem, bet ir skaidri jādefinē, kas ir „mazie lauksaimnieki” un, vai atbalsts tiktu paredzēts saimniecībai vai par hektāru. Dalībvalstīm ir jānodod izvēles iespējas piemērot vai nepiemērot šādu specifisku atbalsta shēmu. Atbalstam ir jābūt mērķtiecīgam, un skaidri definētiem sasniedzamajiem rezultātiem. Latvija „mazo lauksaimnieku” definēšanai varētu piedāvāt šādus kritērijus vai to kombinācijas:

Avots: ZM

Ir dalībvalstis – pamatā t.sk. jaunās dalībvalstis, kas iestājas par to, ka tiešo maksājumu līmeņi ir jāizlīdzina, jānosaka jauni, objektīvi kritēriji maksājumu sadalei, tiem jābūt objektīviem. Viena no valstīm, kas visstingrāk uz to pastāv ir Latvija.

Lai arī ne tik strikti, bet jaunu, taisnīgāku tiešo maksājumu sistēmu atbalsta arī vairums citu dalībvalstu, taču bieži tiek uzsvērti arī nepieciešamība nodrošināt atbilstošu pārejas periodu līdz jaunās tiešo maksājumu sistēmas spēkā stāšanās, lai ļautu lauksaimniekiem pielāgoties pārmaiņām.

Ir dažas dalībvalstis, kas aprēķinot tiešo maksājumu summas pēc 2013.gada vēlētos pielietot pragmatisko pieeju, neieviešot milzīgas izmaiņas.

Ir arī tādu valstu grupa, kas uzskata, ka pakāpeniski nākotnē no tiešajiem maksājumiem būtu jāatsakās vispār.

■ Tirgus pārvaldības instrumenti

EK, EP un arī vairums dalībvalstu uzskata, ka tirgus pārvaldības instrumentiem ir vieta arī nākotnes KLP, tomēr atšķiras viedokļi par to, vai tiek saglabāti vienīgi esošie instrumenti ar nelieliem pielāgojumiem vai arī tiek radīti jauni instrumenti, lai uzlabotu „drošības tīkla” mehānismu, tādējādi pasargājot lauksaimniekus no pārļiekiem tirgus svārstību riskiem un saglabājot pārtikas nodrošinājumu nepieciešamajā līmenī.

2.3. tabula

EP, EK un Latvijas 2010.gadā paustie viedokļi par tirgus pārvaldības instrumentu piemērošanu nākotnes KLP

„Drošības tīkls”	EP	<ul style="list-style-type: none"> Jābūt pieejamam adekvātam un pietiekami elastīgam „drošības tīklam”. Tam jāietver tādi instrumenti kā privātā un publiskā uzglabāšana, intervence un tirgus atbrīvošana. Nepieciešami arī jauni inovatīvie ekonomiskie un finanšu rīki, piemēram, visaptveroša ražas risku apdrošināšanas politika, <i>fjūčeru</i> tirgi un savstarpējie fondi.
	EK	<ul style="list-style-type: none"> Ir nepieciešami daži pielāgojumi, lai racionalizētu un vienkāršotu jau ieviestos mehānismus. Pielāgojumi varētu ietvert: intervences perioda paplašināšanu, traucējuma klauzulu un privātās uzglabāšanas piemērošana plašākam produktu klāstam. Intervences pasākumi jāizmanto vienīgi kā „drošības tīkls” cenu krīzes un tirgus traucējumu gadījumā.
	Latvija	<ul style="list-style-type: none"> Līdzās esošo instrumentu uzlabošanai un vienkāršošanai ir nepieciešams paredzēt jaunus instrumentus. Jāapsver iespēja veidot ārkārtas ienākumu atbalsta mehānismu, kurš tiktu iedarbināts tikai tirgus krīzes situācijās, lai efektīvi reaģētu uz krasām tirgus cenu svārstībām, piemēram, paredzot, ka tirgus cenu svārstību radīto zaudējumu rašanās gadījumā vismaz daļēji tiek kompensēta starpība starp saimniecības faktiskajiem ienākumiem un saimniecības bāzes ienākumiem iepriekšējos trīs gados. Nepieciešams izveidot alternatīvu kreditēšanas vai garantiju sistēmu, kas atvieglotu iespēju lauksaimniekiem saņemt aizņēmumu gadījumos, kad tirgus situācijas dēļ ir problēma ar finanšu iestādes kredīta pieejamību. Jāpārskata esošo intervences mehānismu, padarot to elastīgāku, efektīvāku un reaģēt spējīgāku uz tirgus traucējumiem, piemēram, paredzot, ka šis mehānisms tiek iedarbināts tikai tirgus traucējumu gadījumos, ka iepirkums intervencē tiek veikts tikai ar konkursa procedūru limitētam produktu klāstam, ka intervencē iepirktie produkti, pārdodot tos tirgū, tiek realizēti noteiktam mērķim un par cenu, kas ir samērīga ar tirgus cenu un ne mazāka, par attiecīgā iepirkuma intervencē cenu. Latvija neatbalsta priekšlikumu pagarināt intervences periodu, jo neuzskata to par efektīvu risinājumu situācijā, kad ir jāzaglabā orientācija uz tirgu un jāvada tirgus radītie riski. Jāatceļ privātās uzglabāšanas mehānisms, jo tas ir neefektīvs un dod nepareizu stimulu ražošanai, turklāt tas nav nepieciešams, ja ir pieejams intervences mehānisms.

Ražošanas kvotas	EP	<i>Viedoklis nav pausts</i>
	EK	<ul style="list-style-type: none"> Piena kvotas izbeigs 2015.gadā un vistuvākajā laikā tiks sagatavoti tiesību aktu priekšlikumi, lai darītu iespējamu ilgtermiņa plānošanu un tādējādi nodrošinātu piena nozares stabilitāti. Cukura un izoglikozes nozarē pašreiz spēkā esošais režīms beigsies 2014./2015.gadā. Lai nozarē uzlabotu efektivitāti un konkurētspēju, ir jāizskata vairākas nākotnes perspektīvas, tostarp arī iespēja izbeigt kvotas, bet tādā veidā, lai tas neizraisītu graužošanas sekas.
	Latvija	<ul style="list-style-type: none"> Latvija atbalsta piena kvotu sistēmas izbeigšanu 2015.gadā. Vēlākais 2015.gada 1.oktobrī ir jāpārtrauc ražošanas kvotu režīms cukura sektorā
ES produkcijas noiets iekšējā un ārējā tirgū	EP	<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams daudz plašāk īstenot veicināšanas shēmas, lai sekmētu ES produktu atpazīstamību ES un trešajās valstīs.
	EK	<ul style="list-style-type: none"> <i>Viedoklis nav pausts</i>
	Latvija	<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams palielināt ES lauksaimniecības produktu veicināšanas programmu budžetu. Jāparedz jaunas patēriņu veicinošas atbalsta programmas, kā arī jāuzlabo esošās, paredzot lielāku ES finansējumu un samazinot administratīvo slogu pretendentiem Skolas piena un Skolas augļa programmās.
Ārējās tirdzniecības režīms	EP	<ul style="list-style-type: none"> Kontekstā ar saistībām PTO, eksporta kompensācijas ES ir pakāpeniski jāatceļ paralēli ar līdzīgiem pasākumiem citās PTO valstīs.
	EK	<i>Viedoklis nav pausts</i>
	Latvija	<ul style="list-style-type: none"> Nepieciešams liberalizēt importa režīmu ES cukura sektorā, paredzot būtisku palielinājumu jau esošajām baltā cukura importa tarifū kvotām un ieviešot jaunas importa tarifū kvotas vai arī būtiski samazinot vispārējo importa nodokli. Diskusijās par nākotnes TKO ir jāņem vērā ES tirgus pieejamība, kas izrietēs no PTO lauksaimniecības reformu sarunu vienošanās un no potenciālajiem divpusējo sarunu rezultātiem, kā arī jānodrošina atbilstošs tirgus aizsardzības līmenis jutīgos sektoros. Atbilstoši tirgus situācijai eksporta kompensācijas ir jāpiemēro līdz brīdim, kad tiek panākta „Vienotā apņemšanās” (<i>single undertaking</i>) par PTO Dohas attīstības sarunu raunda noslēgšanu.
Pārtikas apgādes ķēdes darbība	EP	<ul style="list-style-type: none"> Jāstiprina primāro ražotāju pozīcijas pārtikas ķēdē un jārisina tādi jautājumi kā caurskatāmība, līgumattiecības un negodīga komercprakse.
	EK	<ul style="list-style-type: none"> Ir jāuzlabo pārtikas apgādes ķēdes darbība. Galvenie risināmie jautājumi: pašreizējā nelīdzsvarotība pārtikas apgādes ķēdē iesaistīto personu iespējās panākt sev izdevīgus nosacījumus, konkurences līmenis katrā pārtikas apgādes ķēdes posmā, līgumiskās attiecības, nepieciešamība pārstrukturēt un konsolidēt lauksaimniecības nozari, pārredzamība, kā arī lauksaimniecības pamatproduktu tirgū izmantojamo atvasināto instrumentu darbība.
	Latvija	<ul style="list-style-type: none"> Jāattīsta politikas ietvaru ilgtspējīgu un uz tirgus principiem balstītu attiecību stiprināšanai starp pārtikas apgādes ķēdes dalībniekiem. Jāveicina ražotāju organizāciju veidošanās arī citos sektoros ne tikai augļu un dārzeņu sektorā.

Avots: ZM

Papildus ir jānorāda, ka EK savā komunikācijā norādīja, ka lauku attīstības pilāra ietvaros ir jāparedz riska pārvaldības rīku kopums, lai efektīvākā veidā izdotos risināt ienākumu nenoteiktības un tirgus nepastāvības radītās problēmas. 2011.gada sākumā EK arī detalizētāk prezentēja, kādu tieši instrumentu tā ir iecerējusi KLP II pilāra ietvaros - ienākumu („*income*”) stabilizēšanas instruments, ar kuru gadījumos, kad ienākumi zaudēti vairāk nekā 30 % apmērā, salīdzinot ar 3 iepriekšējo gadu vidējo rādītāju, tiktu kompensēti ne vairāk kā 70 % no zaudētajiem ienākumiem. Tomēr pastāv vienprātība, ka šāds instruments prasītu lielus lauksaimniecības budžeta izdevumus (nav skaidrs vai tas nozīmētu atteikšanos no kādiem esošajiem pasākumiem vai arī uzsvars tiktu likts uz nacionālo līdzfinansējumu) un vēl aizvien ir vairākas neskaidrības par tā iespējamo praktisko ieviešanu.

Vairums dalībvalstu t.sk. Latvija uzskata, esošie tirgus instrumenti ir jā saglabā, bet jāmodernizē un jā uztur kā daļa no drošības tīkla. Ir valstis, kas uzskata, ka papildus tam, ka instrumentus nepieciešams uzlabot, būtu nepieciešami papildus instrumenti.

Savukārt ir vairākas valstis, kuras uzskata tieši pretēji – ka nākotnē eksporta kompensācijas, interence, privātā uzglabāšana u.c. tirgus pasākumi jāatceļ vai arī jā uztur minimālā līmenī kā īsts drošības tīkls, kas tiek aktivēts tikai ļoti lielu cenu svārstību dēļ, īsos periodos.

■ Lauku attīstība

Vairums dalībvalstu atbalsta Lauku attīstības finansēšanu no II pīlāra un uzskata, ka lauku attīstība ir ļoti nozīmīgs KLP elements, svarīga ir ekonomikas dažādošana laukos, jāņem vērā dalībvalstu īpatnības un jānodrošina elastība pasākumu ieviešanā.

Ir dažas valstis, kas uzskata, ka elastībai ir jābūt pat tik lielai, ka jāatceļ asis lauku attīstības programmās. Vairākas citas valstis savukārt uzskata, ka KLP 2.pīlārs jāstiprina tam novirzot vairāk līdzekļu, ar uzsvaru uz modernizāciju un inovācijām.

Tāpat daudzas dalībvalstis izsakās atbalstoši attiecībā uz atbalsta shēmām mazajiem lauksaimniekiem un jaunajiem zemniekiem, uzsverot to nozīmību lauku ilgtspējīgā attīstībā.

2.4. tabula

EP, EK un Latvijas 2010.gadā paustie viedokļi par lauku attīstības nākotni

<i>Finansējuma sadale starp dalībvalstīm</i>	EP	Atzīst vienlīdzīgu un taisnīgu, uz objektīviem kritērijiem balstītu finansējuma sadali starp dalībvalstīm.
	EK	Attiecībā uz lauku attīstības atbalsta sadalīšanu starp dalībvalstīm ir jāapsver iespēja izmantot objektīvus kritērijus, vienlaikus ierobežojot nopietnos traucējumus pašreizējā sistēmā.
	Latvija	Latvija uzskata, ka jāpārskata Lauku attīstības finansēšanas kritēriji, pielietojot nesenākus (laika periodā), aktuālus un vienotus - <u>dalībvalstu līmeni salīdzināmus</u> , publiski pieejamus rādītājus (piemēram, IKP uz vienu iedzīvotāju, ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto, bruto pievienotā vērtība lauksaimniecībā uz lauku saimniecību, LIZ, mazo fermu skaits, bezdarbs lauku teritorijās, vidi raksturojoši rādītāji (piemēram, LIZ platības MLA teritorijās) u.c.), izvairoties no vēsturiskajiem rādītājiem.
<i>Lauku attīstības politikas izaicinājumi</i>	EP	Novērtē Eiropas lauksaimnieku jau pašreizējo ieguldījumu ar vidi saistītiem sabiedriskajiem labumiem un apzinās, ka vides izaicinājumi, kas identificēti KLP Veselības pārbaudes laikā, paliek būtiski lauku attīstības politikas nākotnē.
	EK	Vides, klimata pārmaiņām un inovācijai ir jābūt vadmotīviem, kas stimulē politiku vēl lielākā mērā kā jebkad iepriekš.
	Latvija	Latvija uzskata, ka lauku attīstības politikas būtiskākie izaicinājumi ir līdzvērtīgu darbības nosacījumu izveidošana un nodrošināšana lauku ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai un veselīgas konkurētspējas sekmēšanai, kā arī lauku kā kvalitatīvas dzīves un darba telpas nodrošināšana, saglabāšana un attīstīšana, īpaši atbalstot ES konverģences reģionus. Vienlaicīgi minētie izaicinājumi ir jāuzlūko saistībā ar globālajiem izaicinājumiem klimata pārmaiņu aspektā. ES finansējums lauku attīstības politikas ietvaros jāparedz arī pasākumiem, ar mērķi sekmēt dabas resursu, vides, lauku ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kā arī integrētās augu aizsardzības ieviešanu, tādējādi arī veicinot dalībvalstu uzņemto saistību izpildi vides jomā (t.sk. prasības, kuras izriet, piemēram, no „Putnu direktīvas” (2009/147/EK) un „Biotopu direktīvas” (92/43/EEK)).
<i>Pasākumi</i>	EP	Piekrīt EK analīzei, ka KLP lauku attīstības politika ir pierādījusi savu vērtību un piekrīt, ka lauku attīstības politikai būs noteicošā loma tālākai konkurētspējas un modernizācijas veicināšanā, pārtikas ilgtspējībā, lauksaimnieciskās darbības dažādības saglabāšanā un plašāka ekonomiskā potenciāla attīstībā lauku teritorijās visā ES.
	EK	Kas attiecas uz instrumentiem, savu lietderību nezaudētu visplašākais līdzekļu klāsts — sākot no ieguldījumiem un infrastruktūras, līdz maksājumiem par ekosistēmu pakalpojumiem, atbalstam mazāk labvēlīgiem

		apgabaliem, vides un klimata pārmaiņu pasākumiem, atbalstam inovācijai, zināšanu nodošanai un kapacitātes veidošanai, uzņēmējdarbības veidošanai, sociālajai un institucionālajai attīstībai, kas veicina ražošanas metožu izstrādi saistībā ar vietējo specifiku, un ņemot vērā dalībvalstu specifiskās vajadzības, lai uzlabotu to ekonomisko efektivitāti.
	Latvija	Latvija piekrīt, ka lauku attīstības jomā ir jā saglabā plašs instrumentu klāsts, veicinot lauku ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, tai skaitā: <ul style="list-style-type: none"> • stiprinot uzņēmējdarbību lauku teritorijās un, paaugstinot lauku uzņēmumu (īpaši mazo un vidējo), konkurētspēju, ražīgumu, produktivitāti un modernizāciju, paredzot arī īpašu atbalstu kooperācijas veicināšanai, pievienotās vērtības radīšanai, inovatīvu risinājumu un jaunāko tehnoloģiju ieviešanai gan ražošanā, gan pārstrādē; • sekmēt dabas resursu, vides, lauku ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kā arī integrētās augu aizsardzības ieviešanu, tādējādi arī veicinot dalībvalstu uzņemto saistību izpildi vides jomā (t.sk. prasības, kuras izriet no „piemēram, „Putnu direktīvas” (2009/147/EK) un „Biotopu direktīvas (92/43/EEK)), saglabājot mazāk labvēlīgo apvidu maksājumus; • veicināt lauku vietējo rīcības grupu veidošanos un iesaistīšanos lauku attīstības aktivitāšu īstenošanā un savu teritoriālo problēmu risināšanā – LEADER pieejas turpināšana. • lauku ekonomikas dažādošana, sekmējot nodarbinātību lauku teritorijās, attīstot perspektīvus lauku ekonomikas virzienus, tādu kā atjaunojamo energoresursu ražošana, lauku tūrisms u.c., priekšroku dodot tādiem saimnieciskiem risinājumiem, kas nodrošina gan ekonomiskos, gan sociālos, gan ekoloģiskos labumus (tā saucamo win-win pieeju).
Inovācijas	EP	Uzsver, ka Eiropas lauksaimniecība var sasniegt ekonomiskos un vides izaicinājumus vienīgi ar inovāciju palīdzību un uzskata, ka KLP ir efektīvs instruments inovāciju veicināšanai.
	EK	Īstenojot pasākumus, kuru nolūks ir palīdzēt atrast lauku apgabalu potenciālu, īpaša uzmanība jāpievērš inovatīvām idejām uzņēmumiem un vietējai pārvaldībai.
	Latvija	Pašreizējā periodā lauku attīstības politika Latvijā ir ciešā sasaistē ar lauksaimniecības nozari, kura lauku iedzīvotājiem nodrošina darba vietas un ienākumus, tāpēc inovatīvu risinājumu (ražošana, jaunu pārtikas produktu radīšana, pakalpojumu sniegšana) ieviešana lauksaimniecībā sniedz nozīmīgu ieguldījumu lauku ekonomikai un iedzīvotājiem. Būtiski turpināt sniegt atbalstu inovācijām lauksaimniecībā, īpaši tām, kas mazina lauksaimniecības ietekmi uz vidi.
Tiešā tirdzniecība	EP	Atzinīgi novērtē EK nodomu veicināt tiešās tirdzniecības attīstību un produkcijas ražošanu vietējam tirgum, kā arī mazo lauksaimnieku konkurētspēju.
	EK	Ir pienācīga nozīme jāpiešķir arī atbalstam tiešās tirdzniecības un vietējo tirgu pilnveidošanai.
	Latvija	Latvija pozitīvi novērtē pienācīgas nozīmes piešķiršanu atbalstam tiešai pārdošanai un vietējo tirgu pilnveidošanai, ņemot vērā, ka ir aktivizējušies lauksaimniecības produkcijas tiešā tirdzniecība, tādējādi nepieciešams izveidot jaunas vai pilnveidot esošās tirdzniecības vietas.
Mazāk labvēlīgie apvidi	EP	Kopumā atbalsta mazāk labvēlīgu apvidu atbalsta saglabāšanai un tā efektivitātes uzlabošanu.
	EK	Jānodrošina atbalsts mazāk labvēlīgiem apvidiem.
	Latvija	Latvija uzskata, ka KLP II pilārā pēc 2013.gada jā saglabā mazāk labvēlīgo apvidu maksājumi, tādējādi nodrošinot dalībvalstīm iespēju elastīgi risināt jautājumu nacionālajā līmenī, saskaņā ar Kopienas līmenī noteiktajiem kritērijiem, paredzot īpašu lauksaimnieciskās ražošanas atbalstu to valstu lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem, kuri ir atkarīgi no salīdzinoši sliktākiem agroklimatiskajiem apstākļiem.
Jaunie lauksaimnieki	EP	Uzsver vajadzību pēc pasākumiem, kas atbilst jauno lauksaimnieku specifiskajām vajadzībām un jaunpienācējiem lauksaimniecības nozarē, kas attiecas uz saimniecību pārņemšanu, nodibināšanu un restrukturizāciju.
	EK	Pievērsties jauno lauksaimnieku un tirgus jaunpienācēju specifiskajām

		vajadzībām – tai ir jābūt prioritātei.
	Latvija	Latvija uzskata, ka jāturpina sniegt atbalstu jaunajiem lauksaimniekiem, sekmējot gados jaunu cilvēku iesaistīšanos pastāvīgās lauksaimniecības aktivitātēs, kas veicinātu ekonomiski dzīvotspējīgu saimniecību izveidošanu un līdzekļus tam nodrošinātu darbaspēka atjaunošanos lauksaimniecības sektorā. Tāpat būtu jānosaka precīzāki rādītāji, kas jaunajam lauksaimniekam jāsasniedz saistību periodā. Būtu nepieciešams arī konkrētāk noteikt kritērijus, kādiem jāatbilst atbalsta pretendentiem, piemēram, kas tiek uzskatīts par piemērotu izglītību un prasmēm lauksaimniecības jomā. Turklāt viņam pilnībā jāpārņem visu saimniecību.

Avots: ZM

2.1.2. Diskusijas par KLP nākotni

Kopumā ņemot, vērtējot citu dalībvalstu nostājas attiecībā uz jautājumiem par KLP nākotni var secināt, ka viedokļi dalībvalstu starpā atšķiras.

Diskusijas par EK Paziņojumu dokumentu par Kopējo lauksaimniecības politiku līdz 2020.gadam: sasniegt pārtikas, dabas resursu un teritoriālos nākotnes izaicinājumus, ir norisinājušās arī 2010.gada 29.-30.novembra, 13.decembra (dzīvotspējīga pārtikas ražošana, tiešie maksājumi), 2011.gada 24.janvāra (dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana un rīcība klimata jomā) un 21.februāra (sabalansēta teritoriālā attīstība) MP sanāksmēs. Par atsevišķiem konkrētiem jautājumiem diskutēts arī ES Padomes darba grupu, kā arī ĪLK sanāksmēs.

Noslēdzot diskusijas, 2011.gada 24.februārī Ungārijas Prezidentūra nāca klājā ar Padomes secinājumu tekstu, ņemot vērā diskusiju rezultātus un diskusijās izteiktos dalībvalstu viedokļus. Par Padomes secinājumiem diskusijas norisinājušās 2011.gada 28.februāra un 7.marta ĪLK sanāksmēs.

Tomēr, par spīti Prezidentūras pūlēm panākt vienošanos par Padomes secinājumu tekstu (Padomes secinājumu pieņemšanai ir nepieciešama vienprātība) 2011.gada 17.martā MP netika panākta vienošanās par Padomes secinājumu projektu. Pret balsoja 7 dalībvalstis, t.sk. Latvija, līdz ar to netika pieņemti Padomes secinājumi. Latvija Padomes secinājumus nevarēja atbalstīt, jo tajos netika pietiekami skaidri un viennozīmīgi norādīts, ka nākotnē KLP tiešajiem maksājumiem, kā arī lauku attīstības politikas finansējuma sadalei pēc 2013.gada ir jābūt balstītai uz taisnīgiem, godīgiem un objektīviem kritērijiem, kas ir Latvijas galvenā prioritāte diskusiju par KLP nākotni kontekstā.

Diskusijas par KLP nākotni turpināsies visu 2011.gadu, un EK ir solījusi 2011.gada beigās nākt klajā ar konkrētiem priekšlikumiem un likumdošanu.

Paralēli, 2011.gada 25.februārī tika publiskots EP ziņojuma projekts par Kopējo lauksaimniecības politiku līdz 2020.gadam. ZM aktīvi komunicē ar Latvijas pārstāvjiem EP atbildīgajā komitejā, sniedzot priekšlikumus ziņojuma teksta redakcijai, lai panāktu pēc iespējas precīzāku Latvijas interešu ietveršanu šajā ziņojumā.

Veikts arī aktīvs darbs Latvijas interešu aizstāvībai diskutējot par KLP nākotni. ZM eksperti ir aktīvi piedalījušies ES Padomes darba grupu sanāksmēs, ĪLK. Zemkopības ministrs, regulāri piedaloties MP aizstāvējis Latvijas viedokli, īpaši uzsverot Latvijas prioritāro jautājumu – tiešo maksājumu izlīdzināšanu. Ir notikušas formālas un neformālas tikšanās ar citu dalībvalstu pārstāvjiem, lai skaidrotu Latvijas viedokli un vīziju par KLP nākotni un tiešo maksājumu aprēķināšanas kritērijiem. Latvija arīdzan piedalījies konferencē Briselē par KLP nākotni (2010.gada jūlijs). Tāpat lobija darbā ir iesaistīta ārlietu ministrija un tās vēstniecības citās dalībvalstīs. Zemkopības ministrs ir ticis un par šiem jautājumiem diskutējis ar Polijas, Lietuvas, Igaunijas un citu valstu Lauksaimniecības ministriem.

2.1.3. KLP vienkāršošana pēc 2013.gada

Turpinot ceļu uz KLP īstenošanu pēc 2013.gada tiek plānots veikt arī turpmākus KLP vienkāršošanas pasākumus. Šajā sakarā 2010.gadā tika sagatavoti vairāki dokumenti un notikušas arī dažādas sanāksmes, kurās dalībvalstīm bija iespēja izteikt savu viedokli un priekšlikumus par iespējamajiem virzieniem un pasākumiem, kas veicami, lai turpinātu iesāktos vienkāršošanas pasākumus.

Tā, Prezidentūra sagatavotajā 2010.gada 22.marta *Lauksaimniecības un lauku attīstības Komitejas Ziņojumā par KLP vienkāršošanu* norāda nepieciešamību pēc ES tiesību aktu vienkāršošanas, jo

īpaši tiesību aktos, kas regulē lauksaimniecības nozari, ieskaitot dzīvnieku un augu veselības jomā, uzsverot administratīvā sloga mazināšanu Eiropas lauksaimniekiem, vienkāršojot noteikumus un uzlabojot tiesību aktu kvalitāti. Tiek iezīmēti galvenie virzieni, kuros ir jāturpina vienkāršošana KLP ietvaros arī pēc 2013.gada:

- 1) Vispārējie KLP principi;
- 2) Savstarpējā atbilstība;
- 3) Tiešie maksājumi;
- 4) Lauku attīstība;
- 5) Dzīvnieku identifikācija.

Vairākums dalībvalstu atbalsta tālāku KLP vienkāršošanu un iestājas par procesa turpināšanu arī pēc 2013.gada.

Nīderlande 2010.gada 2.jūnijā publicēja dokumentu „*A simpler CAP by smarter targeting*”, iekļauj savu skatījumu par galvenajiem virzieniem, kuros KLP būtu jāvienkāršo pēc 2013.gada:

- sabiedriskais labums par finansējumu;
- pārorientēšanās no finansēm uz rezultātiem un labumiem sabiedrībai;
- pārdomātāka mērķu izvirzīšana var padarīt KLP efektīvāku un dzīvi vienkāršāku.

2010.gada 10.jūnijā Amsterdamā notika Stokholmas jeb liberāļu grupas tikšanās (Čehija, Vācija, Dānija, Igaunija, Latvija, Nīderlande, Lielbritānija, Zviedrija), kurā izskatīja Nīderlandes sagatavoto dokumentu un vairākas valstis pauda viedokli, ka tas ir ambiciozs un pārāk provokatīvs.

Liberāļu grupas sanāksmes rezultātā tika sagatavotas un 29.jūnija MP iesniegtas 18 valstu (tai skaitā arī Latvijas) piezīmes par KLP vienkāršošanu, kurās uzsvērts ka diskusijas par KLP vienkāršošanu, lai to padarītu pēc iespējas efektīvāku un iedarbīgāku, ir jāuzsāk nekavējoties un vienkāršošanas aspektā ir jāvadās no sekojošiem apsvērumiem:

- KLP vienkāršošanai ir jābūt skaidrai un tā jāīsteno EK, EP un Padomes kopīgiem spēkiem ar mērķi veidot vienkāršu, bet elastīgu politikas rāmi, kas ievērotu funkciju decentralizācijas (*subsidiarity*) principu un būtu vienādi efektīvi īstenojams visā Eiropā.
- Vienkāršošanai pirmkārt ir jāatspoguļojas KLP ieviešanas likumdošanā un noteikumos, kas skar ne tikai KLP, bet arī saistītās jomas kā dzīvnieku veselība, vide un citas, labāka saistīto politikas jomu koordinācija būtu ievērojams ieguldījums KLP vienkāršošanā.
- Īpašu uzmanību pievērst lauku attīstības politikai, jo tās ieviešanā un administrēšana kļūst sarežģīta un nesaprotama lauksaimniekiem un citiem LAP dalībniekiem.

Diskusijas par KLP vienkāršošanu turpinājās arī EK Lauksaimniecības un Lauku attīstības ģenerāldirektorāta vienkāršošanas ekspertu darba grupas sanāsmē 16.jūnijā, kur savu viedokli par KLP vienkāršošanu pēc 2013.gada prezentēja Vācija. Lielbritānija ar savu skatījumu nāk klajā 30. jūlijā dokumentā „2.pilāra vienkāršošana, nodrošināšanas mehānismi pēc 2013.gada”. DV viedokļu izskatīšana turpinās 2010.gada 9.novembra vienkāršošanas ekspertu darba grupā.

Diskusijas par KLP vienkāršošanu pēc 2013.gada vēl nav pabeigtas, bet jau pašreiz diskusiju rezultātā ir iezīmējušies sekojoši galvenie priekšlikumu īstenošanas virzieni saskaņā ar DV priekšlikumiem:

- 1) KLP īstenošanas izmaksu efektivitāte;
- 2) KLP sasaiste ar citu politikas jomu īstenošanu, vienota vadība;
- 3) Savstarpējās atbilstības vienkāršošana;
- 4) Kontroles sistēmas vienkāršošana;
- 5) Sankciju atbilstība pārkāpumiem, samērības un proporcionalitātes princips;
- 6) Lauku attīstības pasākumu vienkāršošana;
- 7) Dzīvnieku identifikācijas jautājumi.

Latvijas sagatavotie priekšlikumi KLP vienkāršošanai pēc 2013.gada:

- vienkāršot nosacījumus no ELGF finansētajam plānam;
- atcelt nosacījumu par laba lauksaimniecības un vides stāvokli uz 2003.gada 30.jūniju;
- atvieglot administrēšanas nosacījumus mazajām shēmām;
- atcelt valsts atbalsta notifikāciju;
- noteikt skaidrus un nepārprotamus nosacījumus vienotā maksājuma ieviešanai jaunajās dalībvalstīs;
- pārskatīt PVN atbilstības nosacījumus LAP pasākumos;

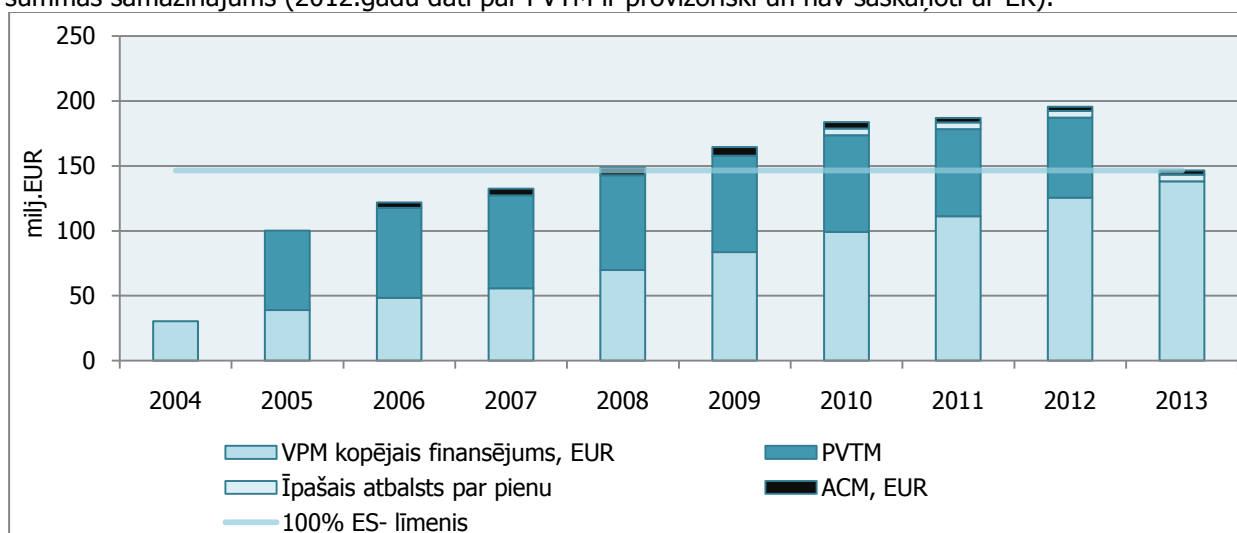
- vienkāršot LAP pasākumu Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana;
- vienkāršot grozījumu pieņemšanas procedūru LAP pasākumiem;
- viena finanšu instrumenta noteikšana;
- trihinellu pārbaūžu procedūras vienkāršošana;
- jāturpina iesāktā prakse jaunus normatīvos aktus dzīvnieku infekcijas slimību uzraudzības, kontroles un apkaršanas jomā izstrādāt regulu veidā;
- tehniski jāvienkāršo tiesību akti, kuri ir vecāki par 20 gadiem dzīvnieku izcelsmes produktu un dzīvnieku veselības jomā;
- EK oficiālo saraksti organizēt, sūtot vēstules tieši atbildīgajām institūcijām.

2.2. Tiešie maksājumi

Saskaņā ar tiešo maksājumu regulu, jaunajām dalībvalstīm ir iespēja līdz 2013.gada beigām piemērot vienkāršotu pārejas shēmu pirms vienotā maksājuma ieviešanas, tādēļ 10 jaunajās dalībvalstīs, tostarp Latvijā, vēl šobrīd tiek īstenota VPM shēma. VPM shēma paredz, ka lauksaimnieki saņem vienādu maksājumu par lauksaimniecībā izmantoto zemes hektāru, kas atbilst noteiktiem nosacījumiem.

Saskaņā ar Pievienošanās ES līgumu ir paredzēta pakāpeniska ES tiešo maksājumu ieviešana, sasniedzot 100 % ES finansējumu 2013.gadā. Līdz 2012.gadam ieskaitot, jaunajām dalībvalstīm ir iespēja paralēli veikt piemaksas PVTM veidā no valsts budžeta.

Līdz 2010.gadam PVTM atbalsta kopējās summas ik gadu palielinājās, kā redzams 2.1.attēlā, taču ņemot vērā ES tiešo maksājumu finansējuma ieviešanas grafiku, 2011.gadā jau vērojams PVTM atbalsta summas samazinājums (2012.gadu dati par PVTM ir provizoriski un nav saskaņoti ar EK).

Avots: ZM pēc EK datiem

2.1.attēls. Tiešo maksājumu finansējumu līmenis no 2004.–2013.gadam

Latvijā ES tiešie maksājumi un PVTM 2010.gadā tika īstenoti saskaņā ar sekojošiem normatīviem aktiem:

- MK 2007.gada 17.aprīļa noteikumi Nr.269 „Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros” (turpmāk – MK noteikumi Nr.269).
- MK 2009.gada 17.jūnija noteikumi Nr.573 „Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai”.
- 2009.gada 19.janvāra Padomes Regula (EK) Nr.73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr.1290/2005, (EK) Nr.247/2006, (EK) Nr.378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr.1782/2003.
- Komisijas Regula (EK) Nr.1120/2009 (2009.gada 29.oktobris), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienotā maksājuma shēmu, kura paredzēta III sadaļā Padomes Regulā (EK)

Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem.

- Komisijas Regula (EK) Nr.1121/2009 (2009.gada 29.oktobris), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Padomes Regulas (EK) Nr.73/2009 IV un V sadaļā paredzēto noteikumu piemērošanai atbalsta shēmām lauksaimniekiem.

- Komisijas Regula (EK) Nr.1122/2009 (2009.gada 30.novembris), ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar viņa nozarē paredzēto atbalsta shēmu.

■ ES tiešo maksājumu shēmas

2010.gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- ✓ vienotais platības maksājums;
- ✓ atsevišķais maksājums par cukuru;
- ✓ īpašais atbalsts par pienu;
- ✓ atbalsts par pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu platībām.

■ Vienotais platību maksājums

VPM saņemšanas nosacījumi 2010.gadā bija tādi paši kā iepriekšējos gados un VPM varēja saņemt par LIZ, kura 2003.gada 30.jūnijā bija labā lauksaimniecības stāvoklī un atbilda sekojošiem kritērijiem:

- ✓ tajā nebija krūmu vai invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
- ✓ tā nebija pārpurvojusies un nebija sākusi apmežoties;
- ✓ tā atbilda laba LLVN;
- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15.jūnijā.

Lauksaimnieks varēja saņemt VPM, ja apsaimniekoja un pieteica atbalstam vismaz 1 hektāru LIZ, turklāt katra lauka (vienlaidus zemes gabals, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai bija jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

Nelielas izmaiņas un papildinājumi attiecībā uz VPM saņemšanas nosacījumiem paredzēti 2011.gadā, nosakot, ka VPM saņems par:

- 1) LIZ ha, kura ir bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī 2003.gada 30.jūnijā un ja:
 - ✓ tajā nav invazīvo latvāņu ģints augu sugas;
 - ✓ tajā uz 1 ha, nav vairāk par 50 atsevišķi augošiem kokiem, kā arī nav koku vai krūmu puduru, kas aizņem vairāk nekā 0,01 ha;
 - ✓ tajā nav vilkvāļītes vai tā nav mitrzeme, kura laikā no 15.maija līdz 15.septembrim ir klāta ar ūdeni ilgāk nekā 4 nedēļas pēc kārtas un kura nav piemērota kultūraugu audzēšanai, lopbarības ieguvei, zāles pļaušanai un lopu ganišanai;
- 2) LIZ, kurā stāda un audzē šādas viena vecuma īsircmeta atvasāju sugas – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*) ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku – un kurā saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem uz 2011.gada 1.janvāri nav reģistrētas meliorācijas sistēmas. Lai pieteiktos VPM ar šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Platībmaksājumu iesniegumu LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē jāiesniedz īsircmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopiju.

Sākot ar 2011.gadu VPM varēs saņemt arī par kaņepju platībām, ja:

- ✓ kaņepju audzēšanā izmanto sertificētas kaņepju sēklas;
- ✓ piedalās kaņepju THC monitoringā;
- ✓ audzē kaņepju šķirnes, kurās THC saturs nepārsniedz 0,2 %.

2011.gadā pretendējot uz atbalstu, lauksaimniekam arī būs jāņem vērā, ka ir **precizētas atsevišķas LLVN prasības**:

- ✓ LIZ apstrādā ar augsnes mitruma režīmam atbilstošu lauksaimniecības tehniku, nodrošinot, ka lauksaimniecības tehnikas riepu dziļums nepārsniedz 30 cm un to nospiedumu garums vienlaidus nepārsniedz 30m;
- ✓ rugaini vai sauso zāli aizliegts dedzināt uz lauka;
- ✓ platības, kuras izmanto enerģijas kultūraugu – klūdzinu prosas, miežubrāla audzēšanai un kurās enerģijas kultūraugi ziedēšanas fāzi ir sasnieguši iepriekšējā gadā zāli nopļauj līdz kārtējā gada 1.maijam;
- ✓ LIZ daļu, kuras nogāzes garums ir vismaz 20 m un slīpums ir lielāks par 10 grādiem, no kārtējā gada 1.oktobra līdz nākamā gada 31.martam nodrošina vismaz ar minimālu kultūraugu veģetāciju vai saglabā rugaini.
- ✓ zālājus platībā, kuru neizmanto kultūraugu audzēšanai, vai kurā ir augļu dārzi vai ilggadīgie stādījumi, applauj līdz kārtējā gada 15.augustam.

2009.gadā Latvijai piešķirtais apstiprinātais VPM finansējums bija 59,2 milj.Ls, bet 2010.gadā VPM finanšu aploksne bija 67,9 milj.Ls. Salīdzinot ar 2009.gadu, VPM finanšu aploksne pieaugusi par 15%.

2010.gadā VPM deklarētās un LAD par maksājumam atbilstošu apstiprinātās platības (1,557 milj.ha) pārsniedza references platību (1,47 milj.ha), kas noteikta, Latvijai iestājoties ES. Līdz ar to VPM faktiski izmaksātā atbalsta likme bija 44,35 lati par hektāru, kura salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājās par 13 %.

2.5. tabula

VPM izlietojums 2009. un 2010.gadā

Gads	Likme, Ls/ha	Apstiprinātā VPM platība, ha	Pretendentu skaits	Piešķirtā summa, Ls	Izmaksātā summa, Ls
2009.	39,08	1 572 714	67 562	59 267 512	59 267 512
2010.	44,35	1 519 813	64 054	67 856 238	66 876 120

Avots: LAD

■ Atsevišķais maksājums par cukuru

ACM ir ES tiešais maksājums un no 2006.gada pieejams ES jaunajām dalībvalstīm, kas piemēro VPM shēmu. Šī maksājuma mērķis ir nodrošināt ienākumu atbalstu lauksaimniekiem, lai segtu tirgus radītos zaudējumus pēc cukura sektora reformas ieviešanas.

2010.gadā Latvija izvēlējās ACM finanšu apjomu novirzīt attiecīgajam maksājumam jeb cukurbiešu audzētājiem 75 % apmērā, novirzot 25 % no maksimālā ACM apjoma īpašā atbalsta par pienu finansēšanai, kas ieviests ar 2010.gadu.

2010.gadā maksājuma saņemšanas nosacījumi saglabājās tādi kā 2009.gadā un netika mainīti, tas ir atbalstu varēja saņemt tie lauksaimnieki, kas ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus un kuriem 2006/2007.tirdzniecības gadā bija noslēgts līgums par cukurbiešu piegādi ar cukura ražotāju.

ACM maksājumus finansē no ES budžeta – ELGF un šim atbalstam nav nepieciešams nacionālais finansējums. Šis pasākums netiek finansēts no restrukturizācijas fonda, ko veido cukura, izoglikozes un inulīna sīrupa ražotāju veiktās pagaidu restrukturizācijas maksājumi līdz 2009.gadam.

Izmantotais finansējums ACM 2010.gadā samazinājies par 9,8%, salīdzinot ar 2009.gadu, bet likme ir samazinājusies par 7 % (2.6.tabula).

2.6. tabula

ACM izlietojums 2009. un 2010.gadā

Gads	Likme, Ls/t	Apstiprinātās vienības, tonnas	Pretendentu skaits	Piešķirtā summa, Ls	Izmaksātā summa, Ls
2009.	11,6	417 140	336	4 683 466	4 657 991
2010.	8,39	417 526	338	3 520 043	3 499 427

Avots: LAD

Tā kā Regulas Nr.73/2009 126.pants, nosaka, ka jaunā dalībvalsts katru gadu var nolemt nepiemērot ACM maksimālo finanšu apjomu, kas minēts XV pielikumā, ZM 2011.gada 24.februārī

lauksaimnieku nevalstisko organizāciju konsultatīvā padomē tika nolemts, ka 2011.gadā ACM piešķirams finansējums 50 % apmērā no Latvijai maksimāli pieejamā apjoma jeb 2,32 milj.Ls. Atlikušie 50 % ir novirzīti īpašā atbalsta par pienu finansēšanai (25 %), un VPM finanšu apjomu palielināšanai (25 %).

■ Atbalsts par pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu platībām

2008.gadā Latvijā tika ieviests jauns ES pārejas posma maksājums (līdz 2011.gada beigām) atbalstam par platībām, kurās aug avenes un zemenes, kas tiek piegādātas pārstrādei džemos, žāvētos augļos, etiķī un etiķskābē, sagatavotos vai konservētos augļos u.c. produktos.

Lauksaimnieks 2010.gadā varēja saņemt atbalstu par pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu platībām, ja viņš:

- ✓ atbilda VPM saņemšanas nosacījumiem;
- ✓ līdz 2010.gada 15.maijam par avenu vai zemeņu piegādi noslēdza līgumu ar savācēju vai pirmo pārstrādātāju, kas atzīts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu savācēju un pirmo pārstrādātāju atzīšanu;
- ✓ līdz 2010.gada 15.maijam iesniedza LAD RLP Platību maksājumu iesniegumu, Apliecinājumu par pārdošanas līgumiem kārtējā gadā un līguma ar atzītu savācēju vai pirmo pārstrādātāju kopiju;
- ✓ piegādāja savācējam vai pirmajam pārstrādātājam visu avenu vai zemeņu apjomu no līgumā noteiktās platības, bet ne mazāk par 4,1 t/ha zemenēm un 2,0 t/ha avenēm.
- ✓ līdz 2010.gada 1.decembrim iesniedza LAD RLP Pārstrādei paredzēto avenu un zemeņu piegāžu deklarāciju.

Pārejas posma maksājumu par mīkstajiem augļiem maksā tikai par valstij maksimāli garantētajām platībām, kas Latvijai ir noteikts 400 ha.

Pārejas posma maksājuma par mīkstajiem augļiem valsts un ES atbalsta kopsumma nedrīkst pārsniegt EUR 400 par hektāru. Atbalsta maksājumu veido ES atbalsts 57,5 % apmērā un valsts līdzfinansējums 42,5 % apmērā.

2.7. tabula

Atbalsta par pārstrādei paredzētajām avenu un zemeņu platībām izlietojums 2009. un 2010.gadā

Gads	Likme, Ls/ha	Apstiprinātā platība, ha	Pretendentu skaits	Piešķirtā summa, Ls	Izmaksātā summa, Ls
2009.	283,16	4	1	113 264	1132,64
2010.	283,76	9,03	1	113 504	2562

Avots: LAD

■ Īpašais atbalsts par pienu

Lai nodrošinātu pāreju un pakāpenisku pielāgošanos jauniem tirgus nosacījumiem un darbībai piena nozarē pēc piena ražošanas kvotu atcelšanas, no 2010.gada lauksaimniekiem ir pieejams jauns atbalsta veids – īpašais atbalsts par pienu.

Īpašā atbalsta par pienu tiesisko regulējumu nosaka Regulas 73/2009 68.pants. Īpašā atbalsta par pienu Latvijā piešķiršanas mērķis ir nodrošināt finansiālu atbalstu ekonomiski viegli ievainojamiem saimniekošanas veidiem piena nozarē, lai nodrošinātu pāreju un pakāpenisku pielāgošanos jauniem tirgus nosacījumiem un darbībai piena nozarē pēc piena kvotu atcelšanas. Ekonomiski viegli ievainojami saimniekošanas veidi piena nozarē ir saimniecības, kas realizē vairāk kā 30 t piena gadā tirgus vajadzībām un kuras var attīstīties un turpināt darboties ES piena nozarē ilgtermiņā un kuras tieši ietekmēs kvotu atcelšana.

Īpašā atbalsta par pienu piemērošanas laiks ir 2010., 2011. un turpmākie gadi. Īpašam atbalstam par pienu paredzētā ikgadējā atbalsta aploksne 2010.gadā sastādīja 5,13 milj.EUR jeb 3,6 milj.Ls, no kuriem 1,16 milj.Ls pārdalīti no ACM pieejamās finanšu aploksnes (25 %) un 2,46 milj.Ls no VPM aploksnes.

Īpašo atbalstu par pienu 2010.gadā varēja saņemt piena ražotājs par iepriekšējā kvotas gadā (laikposmā no 2009.gada 1.aprīlim līdz 2010.gada 31.martam) pieejamās kvotas ietvaros realizēto piena tonnu, ja:

1) laika posmā no 2009.gada 1.aprīļa līdz 2010.gada 31.martam tam pieejamā piena kvota bijusi 30 vai vairāk tonnu un tas bija realizējis vismaz 30 tonnas piena;

2) tas līdz 2009.gada 15.maijam iesniedza LAD reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē Platību maksājumu iesniegumu, norādot, ka ir pieteicies īpašajam atbalstam par pienu.

2.8. tabula

Īpašā atbalsta par pienu izlietojums 2010.gadā

	Likme, Ls/t	Apstiprinātās tonnas	Pretendentu skaits	Piešķirtā summa, Ls	Izmaksātā summa, Ls
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 30 t, ietvaros realizētas 30 – 79 t piena	7,63	90 092	1899	3 639 222	686 071
Piešķirtās kvotas, kas ir vismaz 80 t, ietvaros realizētas vismaz 80 t piena	6,87	428 829	1343		2 940 953

Avots: LAD

Īpašā atbalsta likmēm 2010.gadā tika piemēroti samazinājuma koeficienti.

■ Papildu valsts tiešie maksājumi

Latvijā 2010.gadā tika īstenoti 11 PVTM atbalsta veidi, tai skaitā 5 PVTM atbalsta veidi bija ar ražošanu saistīti, kas nozīmē, ka atbalsts tika piešķirts par pārskata gadā ražošanā izmantotām, ražotām vai realizētām lauksaimniecības produktu vienībām. Savukārt 6 no PVTM atbalsta veidiem bija no ražošanas atdalīti atbalsta veidi.

2010.gadā Latvijā tika īstenoti šādi PVTM atbalsta veidi:

1) ar ražošanu saistīti PVTM atbalsta veidi:

- par nokautiem un eksportētiem liellopiem;
- par zīdītājgovīm;
- par aitu mātēm;
- par zālāju un linu sēklām;
- par kartupeļu cieti.

2) no ražošanas atdalītie papildu valsts tiešie maksājumi:

- par laukaugu platībām;
- par lopbarības platībām;
- par platībām;
- par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;
- par pienu;
- īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem.

2.9. tabula

2008., 2009. un 2010.gadā PVTM piešķirtais un izmantotais finansējums

PVTM/atdalītie PVTM	Gads	Max atbalsta likme	Piešķirtais finansējums, milj.Ls	Izmantotais finansējums, milj.Ls	Izmantotā atbalsta īpatsvars, %	Iesniegumu skaits	Apstiprināto vienību skaits
PVTM par laukaugiem, Ls/ha	2008.	27,9	12,37	12,35	99,8	27 286	621 298 ha
	2009.	27,87	12,36	12,36	100	25 678	640 153 ha
Atdalītais PVTM par laukaugiem, Ls/ha	2010.	27,86	16,15	15,96	98,8	24 679	626 587 ha
PVTM par lopbarības platībām, Ls/ha	2008.	6,34	2,508	2,418	96,4	35564	391 476 ha
	2009.	4,66	1,843	1,73	93,9	31 882	377 837 ha
Atdalītais PVTM par lopbarības platībām, Ls/ha	2010.	2,48	0,92	0,90	97,8	30 450	361 718 ha
PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, Ls/dzīvn.	2008.	22,68	2,818	1,908	67,7	33175	84 193 dzīvn.
	2009.	22,65	2,816	1,68	59,7	26 513	74 283 dzīvn.
	2010.	22,7	2,82	1,55	54,9	24 705	68 402 dzīvn.
PVTM par zīdītājgovīm, Ls/dzīvn.	2008.	117,78	2,28	1,736	76,14	1472	14 743 dzīvn.
	2009.	130,58	2,529	2,31	91,3	1 634	17 671 dzīvn.

	2010.	145,05	2,78	2,81	101,4	1 960	21 546 dzīvn.
PVTM par aitu mātēm, Ls/dzīvn.	2008.	9,92	0,182	0,182	100	691	22 615 dzīvn.
	2009.	9,91	0,182	0,182	100	662	23 762 dzīvn.
	2010.	9,93	0,182	0,182	100	663	25 237 dzīvn.
PVTM par zālāju un linu sēklām, Ls/100kg	2008.	*	0,175	0,188	107	56	6390 cnt
	2009.	*	0,175	0,175	100	56	8686 cnt
	2010.	*	0,16	0,16	100	50	6930 cnt
PVTM par kartupeļu cieti, Ls/t	2008.	46,99	0,271	0,091	33,57	47	1987 tonnas
	2009.	46,61	0,271	0,086	31,7	40	1835 tonnas
	2010.	47,04	0,272	0,088	32,4	54	1884 tonnas
Atdalītais PVTM par platībām, Ls/ha	2008.	21,6	12,413	11,775	94,86	27590	547 210 ha
	2009.	25,08	14,412	13,51	93,74	26 191	539 805 ha
	2010.	21,37	12,39	12,06	97,3	25 263	532 025 ha
Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem, Ls/dzīvn.	2008.	32,92	4,23	3,504	82,87	24181	107 665dzīvn.
	2009.	32,89	4,22	3,48	82,46	23 155	106 113dzīvn.
	2010.	32,96	4,22	3,44	81,5	22 557	104 645 dzīvn.
Atdalītais PVTM par pienu, Ls/t	2008.	23,68	14,432	13,963	96,70	18549	590 484 446t
	2009.	22,46	13,691	13,15	96,05	17 938	585 654 900t
	2010.	21,13	12,92	12,26	94,9	17 364	580 813 265 t
Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem, Ls/ha	2008.	19,55	-	0,072	-	69	4437 ha
	2009.	20,11	-	0,083	-	58	4185 ha
	2010.	19,21	-	0,091	-	64	47 02 ha
Kopā:	2008.		51,677	48,184	93,24	168681	-
	2009.		52,492	48,746	92,86	153 807	-
	2010.						

*- PVTM par zālāju un linu sēklām katrai sēklu sugai ir sava likme, skat. 2.10.tabulu
Avots: LAD

2010.gadā vislielākais izmantotais finansējums no piešķirtā finansu apjoma ir PVTM par aitu mātēm, PVTM par zālāju un linu sēklām 100 % apmērā, un PVTM par zīdītājgovīm 101 % apmērā. Vismazākais izmantoto finansu līdzekļu īpatsvars no piešķirtā finansējuma 2010. gadā bija PVTM par kartupeļu cieti 32 % apmērā (2.9.tabula)

2010.gadā visvairāk saņemto iesniegumu jeb 24 % bija par atdalīto PVTM par lopbarības platībām, t.i. 30 450 iesniegumi, vismazāk - PVTM par zālāju un linu sēklām.

■ PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem

PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem shēma Latvijā tiek īstenota no 2004.gada.

Maksājumu par 2010.gadā nokautiem vai eksportētiem liellopiem lauksaimnieks saņēma, ja nokaušanas vai eksportēšanas brīdī tie bija vecāki par astoņiem mēnešiem un minimālais liellopa turēšanas laiks lauksaimnieka ganāmpulkā pirms nokaušanas vai eksportēšanas saskaņā ar LDC datiem nebija mazāks par diviem mēnešiem.

Atbilstoši MK noteikumiem Nr.269, liellopi bija jānokauj PVD uzraudzībā esošā vai Eiropas Kopienas teritorijā atzītā kautuvē vai arī eksportētiem ārpus ES teritorijas tieši no saimniecības, vai izmantojot komercsabiedrības pakalpojumus.

Lauksaimnieks 2010.gadā saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC, ja regulāri bija sniegta informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar LR normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību.

Maksimālais finansu apmērs PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2010.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā.

■ PVTM par zīdītājgovīm

PVTM par zīdītājgovīm shēma Latvijā tiek īstenota no 2004.gada.

PVTM par zīdītājgovīm 2010.gadā lauksaimnieks saņēma par:

1) gaļas šķirnes zīdītājgovi vai zīdītājgovi, kas iegūta krustojumā ar gaļas šķirnes dzīvnieku;

2) Latvijas brūnajām, Latvijas zilajām, Šveices, Norvēģu sarkanajām, Tiroles pelēkajām u.c. šķirnes zīdītājgovīm, kas nav minētas EK Regulas Nr.1777/2004 1.pielikumā un kuras neslauc, bet izmanto telu zīdīšanai;

3) par telīti no astoņu mēnešu vecuma, kas nav atnesusies.

Lauksaimnieks maksājumu 2010.gadā saņēma, ja ievēroja šādus nosacījumus:

1) dzīvniekiem bija jābūt savlaicīgi reģistrētiem LDC, un lauksaimniekam regulāri bija jāsniedz informācija par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar LR normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību;

2) līdz 2010.gada 31.decembrim deklarēja govīs un telītes valsts LDC kā zīdītājgovīs vai potenciālās zīdītājgovīs (deklarējot telītes);

3) lauksaimnieks no 2010.gada 15.maija līdz 15.novembrim iesniedza LAD RLP iesniegumu;

4) 2010.gada atbalsta iesniegumā norādītais zīdītājgovju nebija mazāks par 60 % no kopējā maksājumam pieteikto dzīvnieku skaita attiecīgajā gadā un maksājumam pieteikto telišu skaits nepārsniedz 40 % no kopējā maksājumam pieteiktā dzīvnieku skaita;

5) lauksaimniekam 2010.gada atbalsta pieteikumā minētais dzīvnieku skaits un to proporcija bija jā saglabā ganāmpulkā vismaz sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas dienas.

Maksimālais finanšu apmērs papildu valsts tiešajam maksājumam par zīdītājgovīm 2010.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā.

■ PVTM par aitu mātēm

PVTM par aitu mātēm shēma Latvijā tiek īstenota no 2004.gada.

Maksājumu 2010.gadā saņēma lauksaimnieks, kura ganāmpulkā 2010.gadā 1.jūlijā bija ne mazāk par desmit aitu mātēm, kuras saskaņā ar LDC datiem bija vienu reizi atnesušās vai vecākas par gadu.

Lauksaimnieks saņēma atbalstu, ja dzīvnieki bija savlaicīgi reģistrēti LDC, un lauksaimnieks regulāri bija sniedzis informāciju par visām izmaiņām ganāmpulkā saskaņā ar LR normatīvajos aktos par dzīvnieku, ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas noteikto kārtību. Turklāt lauksaimniekam atbalsta iesniegumā minētās aitu mātes bija jā saglabā ganāmpulkā vismaz līdz 2010.gada 23.oktobrim (100 dienas pēc iesnieguma iesniegšanas beigu termiņa – 15.jūlija).

Maksimālais finanšu apmērs PVTM par aitu mātēm 2010.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā. Faktiskā atbalsta maksājuma likme 2010.gadā bija 7,21 Ls/dzīvnieku. Tā bija mazāka par maksimālo likmi, jo 2010.gadā PVTM par aitu mātēm tika iesniegti pretendentu iesniegumi, kuros maksājumam pieteiktā summa 0,25 milj.Ls pārsniedza EK noteikto atļauto summu 0,18 milj.Ls.

■ PVTM par zālāju un linu sēklām

PVTM par zālāju un linu sēklām shēma Latvijā tiek īstenota no 2004.gada.

2010.gadā maksājums tika piešķirts par 2009.gadā saražotajām un realizētajām kultūraugu sēklām, kas sertificētas VAAD.

Maksājumu par 2009.gadā saražotajām un realizētajām sēklām lauksaimnieks varēja saņemt, ja viņš LAD RLP:

1) bija iesniedzis informāciju par iegūto ražu līdz 2009.gada 1.oktobrim;

2) līdz 2010.gada 1.augustam iesniedza atbalsta iesniegumu, sēklu sertifikāta kopiju (uzrādot oriģinālu) un preču pavadzīmju kopijas (uzrādot oriģinālu) vai VID reģistrētas stingrās uzskaites kvītis par pašaudzētām un realizētām šķirnes sēklām.

Kopējais PVTM finanšu apmērs par 2010.gadā realizētām sēklām norādīts 2.9.tabulā. Atbalsta likmes apjoms dažādām sēklu sugām bija atšķirīgs (skat.2.10.tabulu).

2.10. tabula

Atbalsta likmes PVTM par zālāju un linu sēklām*, Ls/100kg (par 2009.gadā saražotajām un realizētajām kultūraugu sēklām)

Suga	Maksājuma likme Ls/100 kg	Suga	Maksājuma likme Ls/100 kg
Plēkšņu kvieši <i>Triticum spelta L.</i>	9,42	Daudzziedu viengadīgā airene <i>Lolium multiflorum Lam.</i>	7,32
Šķiedras lini <i>Linum usitatissimum</i>	8,62	Ganību airene <i>Lolium perenne L.</i>	12,78

<i>L. (fibre flax)</i>			
Linsēklas <i>Linum usitatissimum L. (linseed)</i>	10,81	Hibridā airene <i>Lolium x boucheanum Knuth</i>	5,73
Sējas kaņepe <i>Cannabis sativa L.</i>	8,81	Bertolini timotiņš <i>Phleum Bertolini (DC)</i>	20,81
Suņu smilga <i>Agrostis canina L.</i>	15,54	Pļavas timotiņš <i>Phleum pratense L.</i>	47,77
Baltā smilga <i>Agrostis gigantea Roth.</i>	32,29	Pļavas skarene <i>Poa pratensis L.</i>	4,32
Ložņu smilga <i>Agrostis stolonifera L.</i>	15,54	Purva skarene <i>Poa palustris L.</i>	9,17
Parastā smilga <i>Agrostis capillaris L.</i>	15,54	Parastā skarene <i>Poa trivialis L.</i>	4,58
Augstā dižauza <i>Arrhenatherum elatius (L.) P.</i>	36,12	<i>Hedysarum coronarium L.</i>	12,72
Kamolzāle <i>Dactylis glomerata L.</i>	25,93	Sējas esparsete <i>Onobrichis viciifolia Scop.</i>	5,01
Niedru auzene <i>Festuca arundinacea Sherb.</i>	35,23	Sarkanais āboliņš <i>Trifolium pratense L.</i>	14,94
Aitu auzene <i>Festuca ovina L.</i>	7,92	Baltais āboliņš <i>Trifolium repens L.</i>	7,27
Pļavas auzene <i>Festuca pratensis Huds.</i>	19,42	Baltais āboliņš <i>Trifolium repens L. var. giganteum</i>	4,19
Sarkanā auzene <i>Festuca rubra L.</i>	10,78	Vasaras vīki <i>Vicia sativa</i>	16,0
Auzeņairene <i>Festulolium</i>	13,75	Ziemas vīki <i>Vicia villosa</i>	11,29

* Par atsevišķām sēklu sugām nav pieejams PVTM par zālāju un linu sēklām, jo 2009.gadā palielinājās VPM likme un līdz ar to palielinājās atbalsta apjoms, ko sektors varēja saņemt ar VPM

Avots: ZM

No 2010.gada PVTM par zālāju un linu sēklām nebija pieejams par šādām sēklu sugām: *Poa nemoralis L.*, *Medicago lupulina L.*, *Medicago sativa L. (ecotypes)*, *Medicago sativa L. (varieties)*, *Trifolium alexandrinum L.*, *Trifolium hybridum L.*, *Trifolium incarnatum L.*, *Trifolium repens L. var. giganteum*, *Trifolium resupinatum L.*

■ PVTM par kartupeļu cieti

PVTM par kartupeļu cieti Latvijā tiek īstenots no 2004.gada.

PVTM par kartupeļu cietes tonnu 2010.gadā varēja saņemt cietes kartupeļu audzētāji, kuri:

- 1) noslēdza kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteikta kartupeļu daudzuma piegādi;
- 2) piegādāja cietes ražotājam kartupeļus atbilstoši noslēgtajam kartupeļu audzēšanas līgumam;
- 3) līdz 2010.gada 15.jūlijam LAD RLP iesniedza atbalsta iesniegumu un kartupeļu audzēšanas līguma kopiju.

PVTM likme 2010.gadam un kopējais lauksaimniekiem pieejamais finanšu apjoms norādīts 2.9.tabulā.

■ Atdalītais PVTM par laukaugu platībām

Ņemot vērā, ka Regulas Nr.73/2009 11.pielikumā noteikts, ka ar 2010.gadu pilnībā no ražošanas ir jābūt atdalītam maksājumam par laukaugiem, tādēļ no 2010.gada PVTM par laukaugiem tiek aizstāts ar atdalīto PVTM par laukaugu platībām.

Atdalītais PVTM par platībām pieejams lauksaimniekiem, kuri:

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) līdz kārtējā gada 15.maijam iesniedz LAD RLP Platību maksājumu iesniegumu;
- 3) 2009.gadā ir bijuši PVTM par laukaugu platībām saņēmēji.

Atdalītais PVTM par laukaugu platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem.

References platība ir hektāru skaits, kas 2009.gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām.

Atdalītā PVTM par laukaugu platībām likmi katru gadu līdz 16.oktobrim, saskaņā ar MK noteikumos Nr.173 noteikto kārtību, valsts mērogā aprēķina LAD.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par laukaugu platībām 2010.gadā un atdalītā PVTM par laukaugu platībām likme norādīta 2.9.tabulā.

■ Atdalītais PVTM par lopbarības platībām

ZM vienojās ar lauksaimnieku sabiedriskajām organizācijām par to, ka, 2010.gadā, no ražošanas ir atdalāma arī PVTM par lopbarības platībām, aizstājot to ar atdalīto PVTM par lopbarības platībām. Jo 2010.gadā atbalsta likme par 1 hektāru bija neliela, bet atbalsta saņemšanas prasības augstas.

Atdalītais PVTM par lopbarības platībām ir pieejams lauksaimniekiem, kuri:

- 1) atbilst VPM saņemšanas nosacījumiem;
- 2) kuri 2009.gadā ir bijuši PVTM par lopbarības platībām saņēmēji.

Atdalītais PVTM par lopbarības platībām lauksaimniekiem bija pieejams par references platību jeb tās daļu, kura attiecīgajā gadā ir saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. References platība ir hektāru skaits, kas 2009.gadā apstiprināts kā atbilstošs PVTM par lopbarības platībām.

Lai pieteiktos atbalstam, lauksaimniekiem līdz kārtējā gada 15.maijam jāiesniedz LAD RLP Platību maksājumu iesniegums.

Maksimālais finanšu apmērs atdalītajam PVTM par lopbarības platībām 2010.gadā un maksimālā atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā.

■ Atdalītais PVTM par platībām

Atdalītajam PVTM par platībām lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007.gada.

Atdalīto PVTM par platībām par 2010.gadu varēja saņemt lauksaimnieki, kuri:

- 1) ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus;
- 2) 2006.gadā bija papildu valsts tiešā maksājuma par laukaugu platībām vai papildu valsts tiešā maksājuma par kartupeļu cieti saņēmēji;
- 3) līdz 2010.gada 15.maijam jāiesniedz LAD RLP Platību maksājumu iesniegums.

Atdalīto PVTM par platībām lauksaimnieki varēja saņemt par references platību jeb tās daļu, kura 2010.gadā bija saglabāta atbilstoša VPM saņemšanas nosacījumiem. Par references platību tika uzskatīts hektāru skaits, kas 2006.gadā bija apstiprināts kā atbilstošs PVTM par laukaugu platībām, un hektāru skaits, kas 2006.gadā bija noteikts kartupeļu audzēšanas līgumā ar cietes ražotāju.

Atdalītā PVTM par platībām likmi katru gadu līdz 16.oktobrim, saskaņā ar MK noteikumos Nr.269 noteikto kārtību, valsts mērogā aprēķina LAD.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par platībām 2010.gadā un likme norādīta 2.9.tabulā.

■ Atdalītais PVTM par pienu

Atdalītajam PVTM par pienu lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007.gada.

Atdalīto PVTM par pienu 2010.gadā saņēma lauksaimnieki, kuri:

- 1) ievēroja VPM saņemšanas nosacījumus;
- 2) līdz 2010.gada 15.maijam iesniedza LAD RLP Platību maksājumu iesniegumu.

2010.gadā atdalīto PVTM par pienu saņēma lauksaimnieki par 2006./2007.kvotas gadā kvotas ietvaros realizēto pienu, kā arī jaunie piena ražotāji par 2006./2007.kvotas gadā darījumu rezultātā iegūtās kvotas ietvaros realizēto pienu un par piešķirtajām piena tonnām no restrukturizācijas rezerves.

Par jaunajiem piena ražotājiem 2010.gadā tika uzskatīti lauksaimnieki, kuriem piederēja saimniecība, kuriem nebija kvotas 2006.gada 1.aprīlī, un kuri ir uzsāka piena ražošanu un realizāciju restrukturizācijas rezerves kvotas ietvaros 2006./2007.kvotas gadā – laikposmā no 2006.gada 1.aprīļa līdz 2007.gada 31.martam.

Atdalītā PVTM par pienu likmi katru gadu līdz 16.oktobrim, saskaņā ar MK noteikumos Nr.269 noteikto kārtību, valsts mērogā aprēķina LAD.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par pienu 2010.gadā un likme norādīta 2.9.tabulā.

■ Atdalītais PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem

Atdalītajam PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007.gada.

Atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2010.gadā piešķīra lauksaimniekiem par liellopiem:

1) par kuriem 2006.gadā lauksaimnieks bija saņēmis PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem;

2) kuri saskaņā ar LDC datiem bija ienākuši (dzimuši, pārvesti no cita ganāmpulka vai iepirkti) ganāmpulkā laika posmā no 2007.gada 1.janvāra līdz 2007.gada 1.martam un no ienākšanas brīža ganāmpulkā turēti vismaz divus mēnešus;

3) kuri saskaņā ar LDC datiem bija nokauti vai eksportēti laikposmā no 2007.gada 1.janvāra līdz 2007.gada 1.martam.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem 2010.gadā un atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā.

Atdalītā PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem likmi katru gadu līdz 16.oktobrim, saskaņā ar MK noteikumus Nr.269 noteikto kārtību, valsts mērogā aprēķina LAD.

■ Atdalītais PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem

Atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem lauksaimnieki Latvijā varēja pieteikties no 2007.gada.

2010.gadā atdalīto PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem saņēma lauksaimnieki par attaisnotajiem hektāriem jeb par to hektāru skaitu, kas bija apstiprināti kā atbilstoši VPM saņemšanas nosacījumiem 2007. vai 2008.gadā.

2010.gadā šis maksājums bija pieejams lauksaimniekiem, kuri laika posmā no 2006.gada 15.maija līdz 2008.gada 1.martam bija reģistrējušies Komercreģistrā un veica lauksaimniecisko darbību.

Lai saņemtu minēto atbalstu, lauksaimniekiem līdz 2009.gada 15.maijam bija jāpiesakās VPM, iesniedzot LAD RLP Platību maksājumu iesniegumu.

Tā kā šim maksājumam nav fiksēta kopējā finanšu aploksne, tas tika finansēts no kopējās pieejamās PVTM neizmantotās summas, t.i. no neizmantotajām finanšu aploksnēm 2009.gadā.

Atdalītā PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem likmi katru gadu līdz 16.oktobrim, saskaņā ar MK noteikumus Nr.173 noteikto kārtību, valsts mērogā aprēķina LAD.

Kopējais finanšu apjoms atdalītajam PVTM īpašos gadījumos jaunajiem lauksaimniekiem 2010.gadā un atbalsta likme norādīta 2.9.tabulā.

■ Izmaiņas PVTM shēmās 2011.gadā

Sākot ar 2011.gadu:

✓ tiek pārtraukta pieteikšanās uz atdalīto PVTM par lopbarības platībām;
✓ lauksaimnieki varēs pretendēt uz VPM par kaņepju platībām, ja piedalās kaņepju THC monitoringā;

✓ tiks ieviests atdalītais PVTM par liellopiem, kas aizstās atdalīto PVTM par nokautiem vai eksportētiem liellopiem. Atdalīto PVTM par liellopiem, varēs saņemt par reģistrētām un 2010.gada 31.decembrī ganāmpulkā esošām vismaz 8 mēnešus vecām telēm, buļļiem un vēršiem, kas atradās ganāmpulkā 6 mēnešus (no 2010.gada 1.jūlija līdz 2010.gada 31.decembrī).

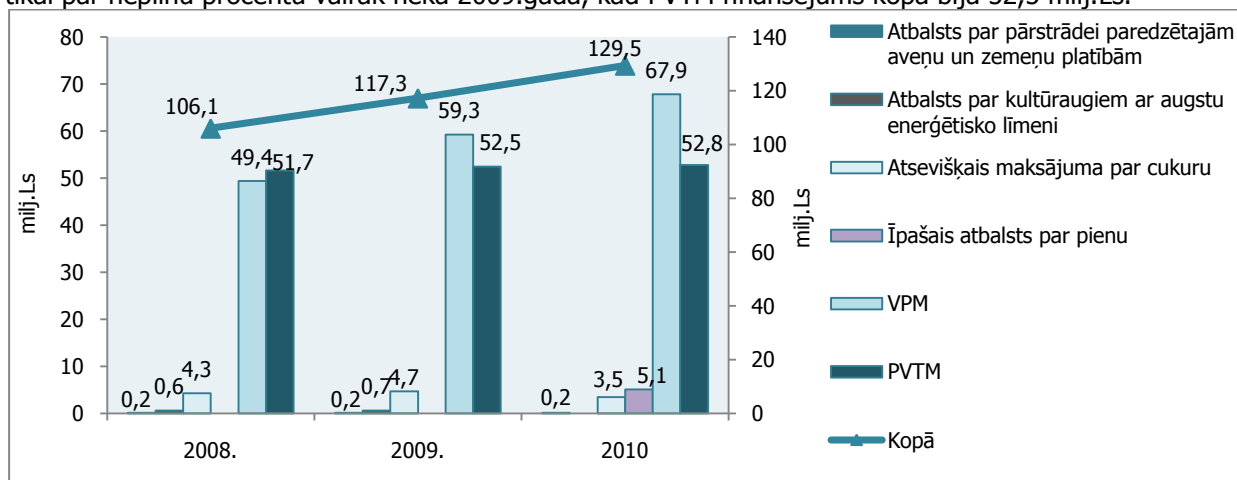
✓ stājas spēkā savstarpējās atbilstības prasības, kas attiecas uz sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības aizsardzību;

✓ precizētas atsevišķas laba lauksaimniecības un vides nosacījumu prasības un VPM atbalsta saņemšanas nosacījumi.

■ Tiešo maksājumu finansējums

2010.gadā lielākais piešķirtais finansējums bija VPM 67,9 milj.Ls jeb 52 % no tiešo maksājumu kopējā finansējuma. Salīdzinot ar 2009.gadu VPM finansējums pieaudzis par 13 % (2009.gadā finansējums bija 59,3 milj.Ls).

Papildu valsts tiešajiem maksājumiem piešķirtais finansējums 2010.gadā bija 52,8 milj.Ls, kas ir tikai par nepilnu procentu vairāk nekā 2009.gadā, kad PVTM finansējums kopā bija 52,5 milj.Ls.

Avots: ZM

2.2.attēls. TM piešķirtais finansējums 2008.–2010.gadam, tūkst.Ls

2.3. Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs pretī saņemot tiešos maksājumus. Pēc būtības – savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver:

- obligātās prasības pārvaldībai attiecībā uz:
 - vides aizsardzību (Latvijā spēkā no 2009.gada),
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju (spēkā no 2009.gada),
 - pārtikas un barības nekaitīgumu (spēkā no 2011.gada),
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību (spēkā no 2011.gada),
 - dzīvnieku labturību (Latvijā stāsies spēkā no 2013.gada);
- laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (spēkā no 2004.gada);
- pastāvīgo ūlavu un ganību saglabāšanas nosacījumu (spēkā no 2005.gada).

Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem, tostarp VPM, ACM, īpašo atbalstu par pienu, atbalstu par pārstrādei paredzētajām avenu un zemeņu platībām;
- LAP 2.ass "Vides un lauku ainavas uzlabošana" maksājumiem: MLA, agrovides maksājumiem, "Natura 2000" maksājumiem un maksājumiem, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK un "Natura 2000" maksājumiem mežiem.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto prasību pārvaldībai izpildi vides jomā meža platībās.

Ik gadu katrai kompetentajai kontroles iestādei ir jāpārbauda vismaz 1 % no atbalsta pretendentiem. Latvijā savstarpējās atbilstības kontrolēm katru gadu tiek atlasīti apmēram 1300 lauksaimnieku.

■ Savstarpējās atbilstības normatīvais ietvars

Savstarpējās atbilstības piemērošanas nosacījumi ir noteikti gan ES, gan Latvijas normatīvajos aktos.

ES kopumā savstarpējās atbilstības piemērošanu regulē vairāki normatīvie akti.

- *Padomes 2009.gada 19. janvāra Regula Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003, (turpmāk – Regula Nr. 73/2009) nosaka:*
 - ka lauksaimniekam, lai pretendētu uz tiešo maksājumu saņemšanu, ir jāievēro regulas II pielikumā minētās pārvaldības prasības, kā arī III pielikumā minētie laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi (4.–6. pants);
 - dalībvalstīm savstarpējās atbilstības prasību un izpildes kontrolei ir jāizveido savstarpējās atbilstības kontroles sistēma un maksājuma samazinājumu sistēma (22.–24. pants).
- *Padomes 2005.gada 20.septembra Regula (EK) Nr. 1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (turpmāk – Regula Nr. 1698/2005) nosaka lauku attīstības 2. ass "Vides un lauku ainavas uzlabošana" pasākumus.*
- *Komisijas 2009.gada 29.oktobra Regula Nr. 1122/2009 (EK), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar viņa nozarē paredzēto atbalsta shēmu, (turpmāk – Regula Nr. 1122/2009) paredz:*
 - detalizētus nosacījumus savstarpējās atbilstības ieviešanai;
 - savstarpējās atbilstības kontroles sistēmas izveidi un īstenošanu;
 - maksājumu samazinājumu piemērošanu.
- *Komisijas 2006.gada 7.decembra Regula (EK) Nr. 1975/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem, nosaka sīki izstrādātus noteikumus pārbaudes procedūrām un savstarpējo atbilstību attiecībā uz LAP pasākumiem.*

Latvijā savstarpējās atbilstības piemērošanu 2010.gadā noteica šādi normatīvie akti:

- *MK 2007.gada 17.aprīļa noteikumi Nr.269 "Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros".* Tie nosaka:
 - savstarpējās atbilstības pārvaldības prasību kopumu, kuras ieviestas Latvijā atbilstoši Regulas Nr. 73/2009 II pielikumā minētajām direktīvām;
 - laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus, kas ieviesti Latvijā atbilstoši Regulas Nr. 73/2009 III pielikumam;
 - pastāvīgo pļavu un ganību saglabāšanas nosacījumus;
 - nosacījumus attiecībā uz savstarpējās atbilstības kontrolēm pārbaudēs saimniecībās uz vietas.
- *MK 2009.gada 17.jūnija noteikumi Nr. 573 "Kārtība, kādā administrē Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fondu, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai, lauku un zivsaimniecības attīstībai"* nosaka ES fondu administrēšanā iesaistīto iestāžu kompetenci un pienākumus.
- *MK 2010.gada 23.marta noteikumi Nr. 295 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības lauku attīstības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides un lauku ainavas uzlabošanai"* nosaka ES lauku attīstības atbalsta pasākumus vides un lauku ainavas uzlabošanai – MLA, "Natura 2000" maksājumu, maksājumu, kas saistīts ar D2000/60/EKK, "Agrovides" maksājumu, Natura 2000" maksājumu (meža īpašniekiem), meža vides maksājumus.

■ Aktualitātes savstarpējā atbilstības jomā 2010.gadā

No 2010.gada 1.janvāra, atbilstoši Regulas Nr. 73/2009 III pielikuma nosacījumiem, ar MK 2010.gada 2.marta noteikumiem Nr.213 "Grozījumi Ministru kabineta 2007.gada 17.aprīļa noteikumos Nr.269 "Kārtība kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros"" tika noteiktas laba lauksaimniecības un vides stāvokļa prasības attiecībā uz obligātajiem standartiem ūdens aizsardzības un pārvaldības jomā par ūdens izmantošanas atļauju procedūru ievērošanu, atbilstoši EK audita norādēm tika precizēti arī laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi par augsnes erozijas novēršanu un biotopu saglabāšanu.

Līdz ar to, lai pilnā apmērā saņemtu tiešos maksājumus, lauksaimniekam 2010.gadā papildus citām prasībām bija jānodrošina, ka lauksaimniecībā izmantotā zeme nogāzēs ar slīpumu, kas lielāks par 10 grādiem, laikā no 1.oktobra līdz 31.martam būtu klāta ar veģetāciju, tiek saglabāti dabas pieminekļi un ir ūdens resursu lietošanas atļauja, ja viņš izmanto vairāk nekā 10 kubikmetru virszemes vai pazemes ūdeņu diennaktī.

2.4. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

■ Atbalsts augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām

Latvijā 2010.gadā kopumā darbojās jau trīs atzītas ražotāju grupas – divas dārzeņu un viena augļu ražotāju grupa, līdz ar to var apgalvot, ka ar katru gadu palielinās interese par kooperāciju.

Jāatzīmē, ka 2010.gadā atzišanu saņēma pirmā augļu ražotāju grupa, kura apvieno 6 augļu un ogu ražotājus. Tādejādi arī augļu nozarē nākamo 5 gadu laikā, pateicoties ES ELGF fonda, valsts līdzekļiem un pašas ražotāju grupas līdzfinansējumu, tiks veikti ieguldījumi augļu un ogu šķirošanā, fasēšanā, uzglabāšanā un transportēšanā līdz tirdzniecības vietās.

Augļu un dārzeņu ražotājiem apvienojoties tiek būtiski palielināta to konkurētspēja, ražošanas realizācijas apjoms, kā arī veicināta ražošanas modernizācija. Tāpēc ražotāju grupas ir lielisks veids kā ražotāji kooperējoties, var piesaistīt ES finansējumu un nostiprinot savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu ES dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgos.

■ EK programma vistrūcīgākajām personām

EK programmas vistrūcīgākajām personām (turpmāk – programma) mērķis ir sniegt atbalstu vistrūcīgākajām personām, piegādājot tām intervencē iepirktus pārtikas produktus un to izstrādājumus, papildus jānorāda, ka programmas ietvaros izsniegtā pārtika ir papildus palīdzība trūcīgajām personām un tās mērķis nav nodrošināt ar sabalansētu pārtiku trūcīgo personu mēneša garumā.

Programma tiek finansēta no ELGF līdzekļiem, savukārt PVN (22 %) tiek segts no nacionālā budžeta.

Pārtikas produktus trūcīgajām personām izsniedz nevalstiskās labdarības organizācijas. Iespēja saņemt pārtikas produktus 2010.gadā bija ģimenēm vai atsevišķi dzīvojošām personām, kuras ir noteiktas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzišanu par trūcīgu. Persona saņem pārtikas komplektu, uzrādot pašvaldības sociālā dienesta izsniegtu izziņu.

Programma darbojas saskaņā ar 2010.gada 14.septembra EK Regulu Nr. 807/2010, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus pārtikas piegādei no intervences krājumiem trūcīgākajām personām Savienībā un 2007.gada 22.oktobra Eiropas Padomes Regulu Nr.1234/2007, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem.

Latvijā programmas darbību regulē ZM izstrādāti MK 2009.gada 8.decembra noteikumi Nr.1415 „Kārtība, kādā tiek administrēti un uzraudzīti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū, īstenojot EK programmu vistrūcīgākajām personām”.

Latvija EK programmā piedalās kopš 2006.gada.

Dati par EK programmas vistrūcīgākajām personām realizāciju 2008.–2010.gadā

Programmas realizēšanas gads	2008.	2009.	2010.
Izvēlēto komersantu skaits	1	1	2
Produkti	putraimi	auzu pārslas; četrgraudu pārslas; makaroni; pankūku milti; vājpiena pulveris	ātri vārāmās auzu pārslas; četrgraudu pārslas; griķu pārslas, pankūku milti; vājpiena pulveris; piens 2 %
Izvēlēto labdarības organizāciju skaits	7	7	17
Izdales vietu skaits	205	260	445
Sanēmēju skaits	39315	44083	77146
Izmantotais graudu daudzums, tonnās	Tonnās produkti netika piešķirti, tika piešķirts finansējums to iepirkšanai iekšējā tirgū		21 929 (Zviedrijas intervences krājumi) 1 022 (Igaunijas intervences krājumi)
Izmantotais vājpiena pulvera daudzums, tonnās			969 (Igaunijas intervences krājumi)
Izmantotais EK finansējums, EUR	92 361,66	1 462 281,98	4 083 669,02
Izmantotais nacionālā budžeta līdzfinansējums, Ls	0	208 847,62	126 171,20

Avots: ZM

Apkopotā informācija par programmas rezultativajiem rādītājiem 2008., 2009. un 2010.gadā liecina, ka ar katru gadu programmas īstenošana Latvijā noris aizvien sekmīgāk (2.11.tabula). 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu programmas realizācijai tika izmantots gandrīz trīs reizes lielāks EK finansējums. Tāpat arī izdales vietu skaits 2010.gadā attiecībā pret 2009.gadu ir palielinājies par 71 %, kas līdz ar to radīja iespēju apkalpot par 75 % lielāku trūcīgo personu skaitu kā 2009.gadā.

Ar 2009.gadu programmā trūcīgajām personām tika uzsākta pārtikas komplektu izdāle, kuros tiek iekļauti dažādi graudu un piena grupas produkti.

Programmas īstenošanai 2011.gadā Latvijai EK piešķir 22 993 t graudu no Latvijas intervences noliktavām, 27 670 t graudu no Igaunijas intervences noliktavām, 730 t vājpiena pulvera no Igaunijas intervences noliktavām. Plānots, ka 10 labdarības organizācijas ar 429 piegāžu vietām 2011.gadā 138 762 vistrūcīgākajām personām izdalīs pārtikas produktu komplektus, kuros būs miežu putraimi, a/l kviešu milti, četrgraudu pārslas, auzu pārslas, vājpiena pulveris un piens (2 %).

■ Programma „Augļi skolai”

2010./2011.mācību gads bija pirmais mācību gads, kad Latvijā ieviesa EK programmu skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem (turpmāk – „Skolas auglis”), līdz ar to sākot ar 2011.gada pirmo mācību nedēļu lielākā daļa no 1.-6.klašu skolēniem bez maksas saņems 100 g svaigus augļus (ābolus, bumbierus, lielo dzērvenes), dārzeņus (kāpostus, kolrābjus, burkānus un kāļus) vai to asorti.

Kopējais finansējums programmas ieviešanai Latvijā 2010./2011.mācību gadā ir 421 776 Ls, no kuriem 75% finansē ES un 25% - Latvija. Programmā pirmajā ieviešanas gadā tika pieteikti **89 070** (78 %) **1.-6. klašu skolēni** (597 skolas), t.i., 78 % no valstī kopējā 1.-6.klašu skolēnu skaita.

LAD pirmajā „Skolas augļa” programmas ieviešanas gadā bija pieteikušies 127 produktu piegādātāji (atbalsta pretendenti), kuriem līdz 15.decembrim bija jānoslēdz līgums ar izglītības iestādi, kura līdz attiecīgajam datumam bija pieteikusies dalībai „Skolas augļa” programmā. 42 % no visiem atbalsta pretendentiem bija ēdināšanas uzņēmumi, 25 % pašvaldības, 23 % integrēto augļu un dārzeņu ražotāji, 8 % izglītības iestādes un 2 % integrēto augļu un dārzeņu ražotāju kooperatīvās sabiedrības.

Paredzēts, ka augļu un dārzeņu izdāle pirmajā mācību gadā notiks 7 nedēļu ilgā periodā no 2011.gada 10.janvāra līdz 25.februārim un katrs 1.-6.klašu skolēns šajā periodā saņems 35 bezmaksas augļu vai dārzeņu porcijas. Ja skolu skaits paliks nemainīgs, tad kopumā tiks izdalītas **3,2 milj. porcijas** (3,2 t augļu un dārzeņu). Atbalsta likme par vienu 100 g porciju ir paredzēta **Ls 0,12 bez PVN**.

Papildus bezmaksas augļiem un dārzeņiem, skolēniem tiks nodrošināti izglītojošie pasākumi, kuru mērķis ir veicināt zināšanas par veselīgu uzturu, kā arī augļu un dārzeņu veselīgo ietekmi uz veselību. Izglītojošos pasākumus nodrošinās skolas.

■ „Skolas piena” programma

EK finansētās programmas „atbalsts piena produktu piegādei izglītojamiem” jeb tā sauktās „Skolas piena” programmas **ietvaros izglītojamiem ir iespēja saņemt 200 vai 250 ml piena vai noteiktu piena produktu dienā par samazinātu cenu**. Programma paredz arī iespēju dalībvalstij piešķirt papildus finansējumu no valsts budžeta, ļaujot produktu cenu vēl vairāk samazināt vai pat nodrošināt tos bez maksas.

Programmas pamatmērķi ir saistīti ar veselīga uztura un piena patēriņa veicināšanu starp skolēniem.

„Skolas piena” programmu ES reglamentē šādi **normatīvie akti**:

- t.s. „vienotā TKO regula” jeb **Padomes regula Nr.1234/2007**, ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgu organizāciju (turpmāk – regula Nr.1234/07);
- **Komisijas Regula (EK) Nr. 657/2008**, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā piemērot Padomes Regulu (EK) Nr.1234/2007 attiecībā uz Kopienas atbalstu piena un dažu piena produktu piegādē izglītības iestāžu skolēniem.

Atbalstāmie produkti ir sadalīti kopumā 5 kategorijās - pirmajā (I.) kategorijā ietilpst pasterizēts piens (ar dažādām piedevām, t.sk. augļu sulu) un raudzēti piena produkti ar augļu sulu. Otrajā (II.) kategorijā ietilpst piena produkti ar augļiem (t.sk., raudzēti, aromatizēti), savukārt 3.-5. (III., IV., V.) kategorija atvēlēta dažādiem sieriem.

Dalībvalsts ir tiesīga izvēlēties, par kuriem produktiem atbalsts tiek piešķirts un **Latvijā šobrīd atbalsts tiek piešķirts par visiem produktiem, kuri ietilpst I. un II.kategorijā**.

ES atbalsta likme I kategorijas produktiem ir 18,15 EUR/100 kg, un II kategorijas produktiem – 16,34 EUR/100 kg.

Latvijā programma darbojas kopš 2004.gada un šobrīd programmu ievieš MK 2011.gada 1.februāra **noteikumi Nr.106 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu piena produktu piegādei, kuri paredzēti izglītojamiem vispārējās izglītības iestādēs”**.

Latvijā **atbalsta pretendents** programmas ietvaros var būt piena produktu ražotājs, piena produktu izplatītājs, pati izglītības iestāde, kā arī pašvaldība, kuras teritorijā darbojas konkrētā izglītības iestāde.

Atbalsta pretendents saņem atbalstu, bet skolēni saņem „labumu” – produktu par pazeminātu cenu.

2010.gadā Latvijā programmas ietvaros bija pieejams tikai ES atbalsts (*budžeta ierobežojumu dēļ netika piešķirts valsts līdzfinansējums, kas bija pieejams laikā no 2005. līdz 2008.gadam un nodrošināja pirmskolas un sākumskolas (1.-4.klase) izglītības iestāžu audzēkņiem glāzi piena dienā bez maksas*). Taču 2008. un 2009.gadā veikto ES likumdošanas izmaiņu ietekmē **ES atbalsts kļuvis „elastīgāks un pieejamāks”** – produktu klāsts (salīdzinot ar iespējām līdz 2007.gadam ieskaitot) ir paplašinājies ar tādiem produktiem kā piens ar augļu sulu, raudzēti piena produkti ar augļu sulu un dažādi piena produkti ar augļiem u.c. Turklāt glāzē ieliets piens, kefīrs vai jogurts vairs nav vienīgais pasniegšanas veids, lai konkrētais produkts varētu pretendēt uz atbalstu – proti, produktus ir iespējams nepārstrādātā (nevāritā) veidā iekļaut arī ēdienreizes sastāvā. Piemēram, pienu (nevāritu) pievienot kā aizdaru dažādiem desertiem (ķīselis, pudiņš, graudaugu pārslas) utml., tādējādi ļaujot samazināt šīs porcijas cenu izglītojamiem. Šajā gadījumā gan jānodrošina cenas atšķirība izglītojamiem un pārējiem pircējiem. Bez tam, piena produktiem ar augļiem minimālais piena saturs samazināts no agrākiem 90 % uz 75 %, lai padarītu programmu atbilstošāku uzņēmumu piedāvātajam produktu sortimentam.

Latvijā programmu administrē LAD.

2.12. tabula

„Skolas piena” programmas realizācija 2007./2008. – 2009./2010.mācību gadā

Mācību gadi	2008./2009. (01.09.2008 - 31.08.2009)	2009./2010. (01.09.2009.- 31.08.2010.)	2010./2011. (01.09.2010.- 01.02.2011.)
Iesaistītas izglītības iestādes	511	37	45
Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	20,5	6,3	7,9
Piegādātā piena daudzums, t	716	93,8	64,9

Preteņenti, kas iesaistās programmā	92	16	19
Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), Ls	280582,7*	12045,5*	8210,08*
ES atbalsts	91903,4*	12045,5*	8210,08*
Valsts atbalsts	188679,3**	0	0

Avots: LAD

* LAD veiktās atbalsta izmaksas attiecīgajā periodā

** 2008./2009. mācību gadā valsts atbalsts izmaksāts kā pārejošais maksājums no iepriekšējā mācību gada

Kā redzams 2.12.tabulā, programmas apguve būtiski samazinājās 2009./2010.mācību gadā, ņemot vērā, ka budžeta ierobežojumu dēļ 2009. un 2010.gadā netika piešķirts valsts līdzfinansējums programmai. Arī 2.12.tabulā par 2010./2011.mācību gadu norādītie dati atspoguļo programmas rādītājus tikai līdz 2011.gada janvāra mēnesim (ieskaitot), kad nebija pieejams valsts līdzfinansējums. Sākot ar 2011.gada februāri programmai ir piešķirts valsts līdzfinansējums, kā rezultātā līdz mācību gada beigām programmas apguve, piemēram, skolēnu skaita ziņā, pieauga par vairāk nekā 120 %.

■ Atbalsts ārkārtas tirgus pasākumiem piena nozarē

Lai palīdzētu novērst 2008.–2009.gada ekonomiskās krīzes negatīvās sekas ES piensaimniecības sektorā un sniegtu atbalstu ES piena ražotājiem, kurus vissmagāk skāra ekonomiskā krīze un kuriem šajos apstākļos radās likviditātes problēmas, 2009.gada 15.decembrī tika apstiprināta **Eiropas Komisijas Regula (ES) Nr. 1233/2009, ar ko nosaka īpašu tirgus atbalsta pasākumu piena nozarē** (turpmāk – Regula Nr.1233/09). Regula Nr.1233/09 paredzēja piešķirt ES dalībvalstu piena ražotājiem vienreizēju atbalstu 300 milj.EUR kopējā apmērā, kas bija jāizmaksā līdz 2010.gada 30.jūnijam. Bez tam Regula Nr.1233/09 noteica katrai dalībvalstij piešķiramo atbalsta apjomu, kā arī noteica, ka atbalsta piešķiršanas kritērijus dalībvalsts izvēlas pati. Taču kritērijiem jābūt objektīviem, piemērotiem nediskriminējošā veidā un ka atbalsts nerada konkurences kropļojumus.

Saskaņā ar Regulas Nr.1233/09 nosacījumiem, **Latvijai noteiktais atbalsta apjoms bija 1 445 810 eiro jeb 1 016 116 Ls**. Atbalsts tika piešķirts, pamatojoties uz MK 2010.gada 30.marta **noteikumiem Nr.327 „Kārtība, kādā piešķir Eiropas Savienības atbalstu ārkārtas tirgus pasākumiem piena nozarē”**, kurā noteikti atbalsta piešķiršanas kritēriji, samaksas kārtība un termiņi.

Noteikumi paredzēja, ka atbalstu piena ražotājam piešķir par 2008./2009. kvotas gadā pieejamās piena kvotas ietvaros (skaitot kopā tiešās tirdzniecības kvotu un piegādes kvotu) realizēto piena tonnu, ja ražotājs atbilda šādiem nosacījumiem:

- piena ražotājam pieejamā piena kvota uz 2009.gada 31.martu bija vismaz 80 tonnas un ražotājs 2008./2009. kvotas gadā bija realizējis vismaz 80 tonnas piena;
- piena ražotājs 2009./2010. kvotas gadā vismaz vienu reizi veica piena realizāciju pieejamās piena kvotas ietvaros.

Atbalsta saņēmēju loks tika noteikts, balstoties uz šādiem apsvērumiem:

- piena ražotāji, kuri kvotas ietvaros pārdevuši vismaz 80 tonnas piena 2008./2009.kvotas gadā, kopumā deva 70 % no visa Latvijā kvotas ietvaros pārdotā piena, kaut arī šo ražotāju īpatsvars kopējā kvotas īpašnieku skaitā veidoja tikai 7,87 %, kas nozīmē, ka šie ražotāji pārstāv vidējās un lielās piena ražošanas saimniecības;
- Tādējādi var uzskatīt, ka tieši šie ražotāji orientējas uz tirgu un tie ir veikuši visapjomīgākās investīcijas ražošanas modernizēšanā un saimniecības attīstībā un tieši uzņemto kredītsaistību dēļ šo saimniecību finansiālā situācija krīzes ietekmē tika apdraudēta visvairāk.

Atbalsta kritēriji tika saskaņoti ar nozares nevalstiskajām organizācijām.

Atbalsta likme bija 2,32 Ls/tonnu. Tā tika aprēķināta, dalot pieejamo finansējumu (1,016 milj.Ls) ar kopējo kritērijiem atbilstošo piena tonnu skaitu (438,66 tonnas). **Atbalstu saņēma kopumā 1409 piena ražotāji**.

Datus par kritērijiem atbilstošajām piena tonnām uz 2010.gada 15.aprīli apkopoja LDC.

■ Diskusijas Augsta līmeņa darba grupā piensaimniecības jautājumos

ALDG tika izveidota 2009.gadā kā viens no EK rīcības pasākumiem saistībā ar nepieciešamību cīnīties ar piena nozares krīzes sekām un veidot stabilu, efektīvu un konkurētspējīgu piena nozari ES nākotnē. ALDG mērķis bija ielūkoties piena nozares vidēja termiņa un ilgtermiņa perspektīvās, jo īpaši attiecībā uz piena kvotu pakāpenisku atcelšanu, kas noslēgsies 2015.gada 1.aprīlī. ALDG darbības laikā nozares eksperti diskutēja par to, vai un kādi jauni pasākumi būtu nepieciešami, lai turpmāk palīdzētu stabilizēt tirgu un ražotāju ienākumus, samazinātu cenu svārstības un uzlabotu tirgus caurskatāmību.

ALDG vadīja EK Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektors **Žans Luks Demartī** (*Jean-Luc Demarty*), un tajā darbojās dalībvalstu pārstāvji (*Latviju šajā sanāksmē pārstāvēja Rigonda Lerhe, ZM Tirgus un tiesā atbalsta departamenta direktore un Aivars Lapinš, ZM valsts sekretāra vietnieks*). Tāpat ALDG sanāksmēs tika pieaicināti dažādas pārtikas ķēdes posmus pārstāvošu organizāciju pārstāvji – gan ražotāji, gan pārstrādātāji, gan arī tirgotāji (COPA-COGECA, EUCOLAIT, EUROCOMMERCE, EC Via Campesina, EMB), kā arī vairāki zinātnes un pētniecības nozares pārstāvji un trešo valstu (ASV, Jaunzēlande, Austrālija) pārstāvji.

ALDG izskatāmie jautājumi jau sākotnēji tika sadalīti 4 diskusiju blokos:

I Bloks	<ul style="list-style-type: none"> Līgumattiecības starp piensaimniekiem un piena pārstrādes uzņēmumiem, lai veiksmīgāk līdzsvarotu piedāvājumu un pieprasījumu tirgū. Piena ražotāju ietekmes palielināšana darījumos ar pārējiem ieinteresētajiem tirgus dalībniekiem. Tirgus pārredzamība un informācija kā ieguvums piena ražotājiem, pārstrādei un patērētājiem.
II Bloks	<ul style="list-style-type: none"> Vai pastāvošie tirgus instrumenti ir piemēroti? „Nākotnes līgumu” (<i>fjūčeru</i>) tirgus iespējamā izveide piena nozarē.
<i>Saistībā ar 1. un 2. bloku</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Tirgus sistēmas pieredze valstīs ārpus ES</i>
III Bloks	<ul style="list-style-type: none"> Informācija par tirgu un produktiem (kvalitātes, veselības un marķējuma jautājumi)
IV Bloks	<ul style="list-style-type: none"> Inovācijas un pētniecība ar mērķi uzlabot piena nozares konkurētspēju.

ALDG savā ziņojumā vienojās par vairākiem priekšlikumiem turpmākai rīcībai attiecībā uz I.bloka jautājumiem:

Jautājums	ALDG ierosinājums
Līgumattiecības starp piena ražotājiem un pārstrādātājiem:	Nepieciešams palielināt piena nozares pārstāvju izpratni un atbildību, lai tirgus signāli tiktu pēc iespējas efektīvāk uztverti un būtu iespējams piedāvājumu pielāgot pieprasījumam. Tāpēc EK būtu jāapsver piemērotākais veids, vadlīniju vai tiesību akta projekta formā, kā uz brīvprātības principiem veicināt iepriekšnoslēgtu, rakstisku līgumu izmantošanu, kuros būtu atrunāti tādi kritēriji kā cena un cenas aprēķins, piegādājama daudzums, piegāžu grafiks, līguma termiņš un tā laušanas nosacījumi. ALDG arī ierosināja, ka nosakot ES likumdošanas līmenī šos līgumus kā brīvprātīgus, dalībvalstīm varētu dot tiesības tos piemērot kā obligātus. Visiem līguma specifiskajiem elementiem jābūt izrunātiem starp abām līguma pusēm. Jāņem vērā arī kooperatīvu kā uzņēmuma darbības formas specifiskās iezīmes
Piena ražotāju ietekmes palielināšana darījumu slēgšanā:	EK būtu jāapsver tiesību akta projekts, kas paredzētu iespēju piena ražotāju organizācijām diskutēt par līgumu nosacījumiem, t.sk., cenu. Šis darījuma slēgšanas sarunas varētu būt attiecināmas gan uz visu ražotāju organizācijas biedru saražoto produkciju, gan tikai uz noteiktu tās daļu un tām varētu noteikt zināmu kvantitatīvu limitu, izteiktu % no ES ražošanas. Attiecībā uz šādām darījuma slēgšanas sarunu iespējām būtu arī jāvērtē, vai tās piemērot pastāvīgi vai tomēr uz noteiktu laiku, taču jebkurā gadījumā ir jāparedz iespēja nosacījumus pārskatīt. Arī pie šī jautājuma ir jāņem vērā kooperatīvu kā uzņēmuma darbības formas specifiskās iezīmes

	Attiecībā uz starpnozarū/starpprofesionālām organizācijām , EK būtu jāturpina pētījumi par to, vai pašreizējie augļu un dārzeņu sektora nosacījumi būtu piemērojami arī piena nozarē. Ja EK atzīst, ka tie ir piemērojami, tad vienādi jāpiemēro arī tiesiskie ierobežojumi konkurenci kropļojošām darbībām, kā arī EK tiesības uzraudzīt šīs darbības. Jebkuriem normatīvo aktu grozījumiem jānodrošina iekšējā tirgus normāla darbība
Piena piegādes ķēdes caurskatāmība:	EK būtu jāturpina darbs pie Eiropas Pārtikas cenu uzraudzības tīkla (<i>European Food Price Monitoring Tool</i>), plašāk pielietojot jau pieejamo informāciju. Tāpat EUROSTAT un dalībvalstu statistikas institūcijām būtu jāmeklēt iespēju saprātīgu izmaksu ietvaros savstarpēji apmainīties ar plašāku informācijas klāstu, piemēram, piena un piena produktu apjomi

Balstoties uz šiem ALDG priekšlikumiem, 2010.gada beigās tika izstrādāts **Priekšlikums Padomes un Parlamenta regulai, ar ko groza regulu Nr.1234/07 (Vienotā TKO regula) attiecībā uz līgumattiecībām piena un piena produktu sektorā**. Regulas projekts paredzēja šādas galvenās izmaiņas esošajā piena nozares tiesiskajā regulējumā:

1) piena ražotāji varēs veidot ražotāju organizācijas, kuras savu biedru vārdā varēs veikt līgumslēgšanas sarunas ar piena iepircējiem un/vai pārstrādātājiem. **Dalībvalstij būs pienākums atzīt šādas ražotāju organizācijas**, ja tās izpilda noteiktās prasības, tai skaitā:

- Ražotāju organizācijas līgumslēgšanas sarunās aptvertais piena daudzums nepārsniedz 3,5 % no ES kopējās piena ražošanas un 33 % no tās dalībvalsts piena ražošanas, kuras biedrus organizācija pārstāv un/vai 33 % no tās dalībvalsts piena ražošanas, ar kuras pārstrādātājiem/iepircejiem organizācija veic līgumslēgšanas sarunas savu biedru vārdā.

Tomēr **regulas projektā noteiktie ierobežojumi un tiesības attieksies tikai uz tām ražotāju organizācijām, kuras saņēmušas dalībvalsts atzīšanu saskaņā ar regulas projekta nosacījumiem**. Tas nozīmē, ka šīs normas neattieksies arī uz kooperatīvu (vai jebkādu citu ražotāju veidotu organizāciju), kamēr tas nebūs iesniedzis atzīšanas pieprasījumu un saņēmis atzīšanu.

2) dalībvalsts būs tiesīga savā teritorijā noteikt, ka par visām piena piegādēm starp ražotāju un iepircēju vai pārstrādātāju, kā arī starp vairākiem iepircējiem un starp iepircēju un pārstrādātāju, ir **jābūt noslēgtam rakstiskam līgumam**. Taču arī tad, ja dalībvalsts būs izvēlējusies šo iespēju, prasība par obligātu rakstiska līguma slēgšanu neattieksies uz gadījumiem, kad ražotājs pienu piegādā kooperatīvam, kura biedrs viņš ir. Šajā gadījumā kooperatīvam nav obligāti jābūt atzītai ražotāju organizācijai.

Šis regulas projekts pirmoreiz tika prezentēts dalībvalstīm 2010.gada 13.decembra MP, kad arī aizsākās detalizētas diskusijas par šo projektu. Diskusijas turpinājās 2011.gadā.

■ Eksporta kompensācijas

Eksporta kompensācijas ir Latvijai nozīmīgs TKO atbalsta instruments, kura apgūšana sekmē eksportētāju konkurētspējas saglabāšanu trešo valstu tirgos, jo ar eksporta kompensācijām tiek kompensēta cenu atšķirība starp ES tirgu un trešo valstu tirgiem. Latvijā eksporta kompensācijas ir pieejamas kopš iestāšanās ES 2004.gadā, jo atbilstoši PTO nosacījumiem ES ir viena no valstīm, kas vairākiem produktiem (kopumā 20) drīkst piemērot eksporta kompensācijas. Jāatzīmē, ka saskaņā ar PTO Dohas attīstības raunda ietvaros Tirdzniecības ministru konferencē Honkongā 2005.gada decembrī pieņemto deklarāciju – PTO valstis, ievērojot paralelītātes principu, apņemas līdz 2013.gada beigām atcelt visa veida eksporta kompensācijas un citus pasākumus ar līdzīgu efektu.

2010.gadā nav bijušas izmaiņas eksporta kompensāciju režīmā un kompensācijas turpinātas piemērot tādiem produktiem kā liellopu un teļa gaļai, cūkgaļai, vistas gaļai, olām, arī pārstrādātiem produktiem.

2010.gadā Latvijā kopumā eksporta kompensācijas tika izmaksātas 120 tūkst.Ls apmērā (2.13.tabula). Eksporta kompensācijas tika maksātas tikai par divām produktu grupām – pienu un piena produktiem (117 tūkst.Ls) un pārstrādātiem produktiem (produkti, kuros ir iestrādāts kāds no

patmatproduktiem, kuram tiek piemērotas eksporta kompensācijas (piem., kompensācija par jogurtu vai par konditorejā iestrādātām olām)) (2,8 tūkst.Ls).

2.13. tabula

**Latvijā izmaksātais eksporta kompensāciju apmērs pa produktu sektoriem
2008.–2010.gadā, Ls**

Sektors	Izmaksāts, Ls		
	2008.	2009.	2010.
Graudaugi	1 799,19	-	-
Cukurs	69 510,50	1 733,44	-
Piens un piena produkti	188 608,79	384 316,58	117 253,20
Pārstrādātie produkti	104 496,74	30 807,63	2 892,62

Avots: LAD

Latvijas eksportētāji visvairāk ir pieteikušies eksporta kompensācijām par pienu un piena produktiem: 2010. gadā šīs kompensācijas bija 98 % no kopējām eksporta kompensāciju izmaksām Latvijā. Attiecīgi 64 % eksporta kompensācijas par pienu un piena produktiem tika maksāts par eksportu uz Krieviju, 26 % – uz Azerbaidžānu, 10 % – uz Saūda Arābiju. Šeit jāpiebilst, ka eksporta kompensācijas pienam un piena produktiem vēl aizvien ir noteiktas 0 %, bet 2010.gadā izmaksātās eksporta kompensācijas ir par eksporta darījumiem, kas notikuši periodā, kad par pienu un piena produktu eksportu pienācās kompensācijas.

Uzņēmēji Latvijā saņem eksporta kompensācijas arī par pārstrādātu produktu eksportu: 2010.gadā – 2 % no kopējām eksporta kompensāciju izmaksām Latvijā. Galvenā mērķa valsts bija Krievija (par produktiem, kas eksportēti uz šo valsti, ir samaksāts 77 % no eksporta kompensācijām par pārstrādātiem produktiem). Mazākā apjomā par subsidētiem pārstrādātiem produktiem tika maksāts arī par eksportu uz ASV (23 %).

Pēc eksporta kompensāciju izmaksu apmēra var secināt, ka 63 % no 2010. gadā izmaksātajām eksporta kompensācijām ir bijušas par produktiem, kuru eksporta mērķa valsts bijusi Krievija, 25 % – par produktiem, kas eksportēti uz Azerbaidžānu un 10 % - par produktiem, kas eksportēti uz Saūda Arābiju. Salīdzinājumam: 2009.gadā 47 % no izmaksātajām kompensācijām maksāts par produktiem, kuru eksporta mērķa valsts bija Krievija, bet 19 % – par produktiem, kas eksportēti uz Alžīriju, 19 % – par produktiem, kas eksportēti uz Azerbaidžānu un 9 % - par produktiem, kas eksportēti uz Saūda Arābiju.

■ Tirgus intervences pasākumi

Tirgus intervence ir cenu atbalsta sistēma, ar mērķi stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās. Tā var tikt piemērota kā atbalsts par privāto uzglabāšanu vai kā iepirkums intervencē par noteiktiem ES izcelsmes produktiem (labība, rīsi, cukurs, olīveļļa un galda olīvas, liellopu un teļa gaļa, piens un piena produkti, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa).

2010.gadā ZM izstrādāja MK noteikumu projektu „Kārtība, kādā tiek uzraudzīti un administrēti tirgus intervences pasākumi augkopības un lopkopības produktu tirgū” (MK apstiprināts 2011.gada 25.janvārī). Šādu noteikumu izstrāde bija nepieciešama, lai vienkāršotu normatīvos aktus un mazinātu administratīvo slogu intervences pasākumu piemērošanā. Attiecīgi ar jaunajiem noteikumiem tika atcelta virkne novecojošu regulējumu un noteiktas vienotas normas intervences pasākumu piemērošanai par dažādiem produktiem.

2010.gadā Latvijā tika īstenots vienīgi graudu iepirkums intervencē. Graudu iepirkuma intervencē periods ir no 1.novembra līdz 31.maijam un tie tiek iepirkti par likmi 101,31 EUR/t (~71 Ls/t). Latvijā periodā no 2009.gada 1.novembra līdz 2010.gada 31.maijam intervencē tika iepirkts 22 993 t miežu. Turpretī periodā no 2010.gada 1.novembra graudi iepirkumam intervencē netika piedāvāti, jo tos varēja realizēt tirgū par cenu, kas par vairāk nekā 50 % pārsniedza intervences cenu.

Bez tam atbilstoši KLP "veselības pārbaudē" lemtajam no 2010./2011. tirdzniecības gada minētajā intervences periodā intervencē:

- netiek iepirkti mieži, ja vien, ievērojot tirgus situāciju un cenu attīstību, EK nepieņem lēmumu par miežu iepirkuma intervencē īstenošanu atbilstoši konkursa procedūrai;

- iespējams iepirkt 3 milj. tonnas mīksto kviešu par 101,31 EUR/t, bet intervencē piedāvāto mīksto kviešu iepirkums, kas pārsniedz 3 milj. tonnu limitu, notiks atbilstoši konkursa procedūrai.

■ ES lauksaimniecības produktu veicināšana

ES lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas pasākumu sistēma ir iespēja profesionālajām nozaru organizācijām izstrādāt un realizēt līdz pat 3 gadus ilgas programmas noteiktu lauksaimniecības produktu popularizēšanai gan iekšējā ES tirgū, gan ārpus ES robežām, izmantojot ES un valsts līdzfinansējumu attiecīgi 50 un 30 % apmērā.

2010.gadā savu darbību otrajā programmas realizācijas gadā turpināja divas Latvijas lauksaimniecības produktu veicināšanas un informēšanas programmas iekšējā tirgū:

1. Latvijas augļkopju asociācijas programma „Augļi veselībai”, realizējot šādus pasākumus:
 - TV klipu izveide un pārraide;
 - Radio klipu izveide un pārraide;
 - Zemeņu festivāla organizēšana;
 - Informatīvie raksti un intervija drukātajos medijos un radio;
 - Konkursi skolēniem, studentiem;
 - Apaļā galda diskusija žurnālistiem;
 - Semināru organizēšana.
2. Biedrības „Siera klubs” programma „Mārketinga komunikāciju programma sieram un citiem piena produktiem”, realizējot šādus pasākumus:
 - Piena un siera popularizēšana medijos – TV, radio un rakstītā prese;
 - Piena un siera popularizēšana un degustācijas skolās, citās mācību iestādēs un lielveikalos;
 - Informatīvo un reklāmas materiālu izgatavošana un izplatīšana (bukleti, pierakstu blociņi, atstarotāji);
 - Semināru organizēšana viedokļu veidotājiem.

Programmu mērķis ir informēt patērētājus par attiecīgo produktu kvalitāti, veselību, daudzveidību un nozīmi ikdienas uzturā, tādējādi veicinot produktu patēriņu un ražošanu.

2010.gadā EK apstiprināšanai tika nosūtītas arī divas jaunas programmas iekšējā tirgū:

1. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības „Ziemeļoga” programma “Dzērvenes veselībai un labsajūtai”;
2. Stādu audzētāju biedrības programma „Dzīvo augu dekoratīvās dārzkopības produktu veicināšanas un informācijas pasākumi iekšējā tirgū”.

Šīs programmas apstiprinātas EK un savu darbību Latvijā uzsāks 2011.gadā.

■ Cukura nozares restrukturizācijas programma

Kopējais Latvijai paredzētais atbalsts no ES restrukturizācijas fonda ir 74,3 milj.EUR. Sākot ar 2008.gadu tika uzsākta cukura rūpniecības restrukturizācijas atbalsta apguve, apgūstot 50 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. 2009.gadā tika apgūti 40 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. Savukārt 2010.gadā tika apgūti 4 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. Turpmākos 2011. un 2012.gadā tiks apgūti atlikušie 6 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. 2008.gadā atbalstu saņēma cukurfabrikas 9,7 milj.EUR apmērā un cukurbiešu audzētāji 27,2 milj.EUR apmērā. 2009.gadā cukurfabrikas saņēma pēdējo restrukturizācijas atbalsta daļu 28,9 milj.EUR apmērā.

Ņemot vērā to, ka Latvija ir pilnībā izbeigusi cukura ražošanu un tai vairs netiek piešķirta cukura ražošanas kvota, valsts ir izstrādājusi cukura rūpniecības restrukturizācijas programmu, lai saņemtu dažādošanas atbalstu no restrukturizācijas fonda, kura mērķis ir veicināt un atbalstīt cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajā reģionā to infrastruktūras objektu bojājumu un vides problēmu novēršanu, kuru rašanās tieši saistīta ar cukura rūpniecības darbību vai darbības pārtraukšanu, tādējādi veidojot pievilcīgu vidi cukura nozari aizstājošās saimnieciskās darbības attīstībai un sakārtojot vidi kopumā. Uz dažādošanas atbalstu saskaņā ar 2008.gada 14.jūlija MK noteikumiem Nr.556 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajam reģionam” varēja pretendēt pagastu un novadu pašvaldības, kuru teritorijā 2006.gadā ir audzētas cukurbietes pārstrādei cukurā ne mazāk kā viena hektāra platībā, kā arī pilsētas, kurās

2006.gadā cukurbietes tikušas pārstrādātas cukurā. Pieejamais dažādošanas atbalsts ir EUR 8 496 013 apmērā, t.sk.:

- no restrukturizācijas fonda - EUR 7 282 297;
- Latvijas valsts līdzfinansējums - EUR 1 213 716.

Dažādošanas atbalsta apguve tika uzsākta 2009.gadā, kurā tika apgūti 6 %, savukārt 2010.gadā tika apgūti 41 % no kopējā dažādošanas atbalsta apjoma. Dažādošanas atbalstu ir plānots izmaksāt 2009., 2010., 2011. un 2012.gadā.

2.5. Lauku attīstības programma 2007.–2013.gadam

2010.gadā turpinājās LAP ieviešana. Tika veiktas būtiskas izmaiņas pasākumu ieviešanu regulējošajos normatīvajos aktos, lai samazinātu administratīvo slogu projektu iesniedzējiem. Piemēram, pasākumā „Lauku saimniecību modernizācija turpmāk būs iespējams projekta iesniegumus iesniegt jebkurā LAD reģionālajā struktūrvienībā, neatkarīgi no projekta īstenošanas vietas, tomēr saglabājot publiskā finansējuma sadalījumu pa reģioniem. 2010.gadā nodrošināta projektu iesniegumu pieņemšana 15 pasākumiem.

Pavisam 2010.gadā projektu veidu pasākumos tika pieņemti 5 357 projekti par kopējo publiskā finansējuma apjomu 216 milj.Ls, savukārt apstiprināti – 4 056 projekti (152,7 milj.Ls) (izņemot lauztos līgumus).

Sākot ar 2008.gadu lauksaimniekiem tika dota iespēja pieteikties platību maksājumiem, izmantojot EPS, kas būtiski atviegloja un optimizēja pieteikšanās procesu. 2010.kalendārajā gadā lauksaimniekiem pirmo reizi tika piedāvāta iespēja iesniegt lauku bloku precizēšanas pieprasījumu izmantojot EPS. Šādu iespēju 2010.gadā izmantoja 3032 lauksaimnieki.

LAP 2004.-2006. ietvaros 2010.gadā jaunas saistības uzņemties nevarēja, un atbalsts par papildus pieteikto platību netika piešķirts. 2010.gadā, paplašinot jau esošās BLA, BDUZ, BI saistības LAP 2004.-2006. ietvaros kaut vai par 0,01 ha vai 0,01 m, lauksaimnieks uzņēmās jaunas piecu gadu saistības LAP 2007.-2013. ietvaros, ievērojot saistošos atbalsta saņemšanas nosacījumus.

Pasākuma „**Arodapmācības un informācijas pasākumi**” ietvaros 2010.gadā netika izsludinātas jaunas projektu pieņemšanas kārtam, kā arī netika apstiprināti jauni projekti. 2010.gadā pasākuma ietvaros tika veikti publiskie maksājumi 773 Ls apmērā. Ņemot vērā, ka pasākuma īstenošana ir pārtraukta un paredzētais finansējums pārdalīts citu LAP pasākumu īstenošanai, kā arī ievērojot valsts budžeta dotāciju un subsīdiju samazinājumu lauku attīstības pasākumiem, un lai nodrošinātu lauksaimnieku, mežsaimnieku un pārtikas pārstrādes nozarē nodarbināto un nozaru darbībā iesaistīto personu kvalitatīvu apmācību, apmācību pasākumus turpmāk paredzēts īstenot VLT darbības ietvaros.

Pasākuma „**Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem**” ieviešana ar LAP Uzraudzības komitejas 2009.gadā pieņemto lēmumu tika pārtraukta un 2010.gadā nenotika projektu iesniegumu pieņemšana, tomēr jaunajiem lauksaimniekiem vecumā līdz 40 gadiem, iesniedzot projektu pasākumā „Lauku saimniecību modernizācija” atbalsta intensitāte tika palielināta par 10 %. Turpinājās apstiprināto projektu īstenošanas uzraudzība un atskaišu vērtēšana.

Pasākuma „**Lauku saimniecību modernizācija**” ietvaros 2010.gadā tika izsludināta 1 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā un atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums bija 116 % no šajā kārtā izsludinātā publiskā finansējuma, kas liecina par atgūšanos no ekonomiskās krīzes un uzņēmēju spēju investēt uzņēmumu attīstībā, neskatoties uz ekonomiskām problēmām, jo iepriekšējā – 2009.gadā tika pieprasīts tikai 19 % no attiecīgajās kārtās izsludinātā publiskā finansējuma. 2010.gadā tika iesniegti 1837 projekti un apstiprināti 1696 projekti. Lielākā daļa investīcijas veiktas jaunu ražošanas pamatlīdzekļu, tehnikas un iekārtu iegādei (aptuveni 73 %), taču ar būvniecību saistītās investīcijas ir bijušas daudz mazākas (aptuveni 27 %), kas liecina par īstermiņa investīciju pārsvaru. Lielākā daļa saimniecību, kas pieteikušās uz atbalstu, darbojas graudkopības nozarē (aptuveni 45 %) un piena lopkopības nozarē (aptuveni 32 %), daudz mazāk gaļas lopkopības nozarē (aptuveni 8 %), kā arī jaukta tipa saimniecības (laukkopība un lopkopība) – aptuveni 5 %, kas liecina par graudkopības un piena lopkopības dominējošo stāvokli Latvijas lauksaimniecībā. Vislielākā aktivitāte ir bijusi abos Kurzemes reģionos, kā arī Dienvidlatgales un Viduslatvijas reģionos, kas norāda uz lauksaimnieku spēju attīstīt saimniecības un lauksaimniecisko ražošanu arī citviet Latvijā, ne tikai Zemgalē un Rīgas reģionā, kas ir ekonomiski aktīvākie un attīstītākie reģioni. 51 % projektu iesniegti Ziemeļkurzemes, Dienvidkurzemes,

Viduslatvijas un Dienvidlatgales RLP. Šie reģioni aptver samērā lielu daļu no Latvijas teritorijas un ekonomiskā attīstība tajos ir salīdzinoši augsta. Zemākā aktivitāte novērojama Ziemeļaustrumu un Austrumlatgales reģionos, kas ir no galvaspilsētas visattālākie un pašlaik ekonomiski mazāk attīstītie reģioni. Šajos abos reģionos iesniegti tikai 16 % no kopējā 2010.gadā iesniegto projektu iesniegumu skaita. Pārējie 33 % iesniegumu tika iesniegti Zemgales, Lielrīgas un Ziemeļvidzemes reģionos, kuros 8.kārtas ietvaros bija salīdzinoši mazāka aktivitāte, nekā 2009.gadā.

Pasākuma „**Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana**” ietvaros 2010.gadā turpinās 2009.gadā izsludinātā projekta iesniegumu pieņemšanas kārtā, kur atbalsta pretendentu 2010.gadā iesniegto projektu publiskais finansējums sastāda tikai 7,4 % no kārtā izsludinātā publiskā finansējuma. 2010.gadā iesniegti 379 projekti ar reģistrēto publisko finansējumu Ls 594 924 apmērā un apstiprināti 365 projekti ar apstiprināto publisko finansējumu Ls 560 344 apmērā. Zemais finansējuma pieprasījums izskaidrojams ar to, ka projektu ir daudz, bet salīdzinoši mazi pēc finansējuma apjoma. Lielākā daļa projektu iesniegti Lielrīgas RLP (22 % no visiem iesniegtajiem projektiem), Ziemeļaustrumu RLP (16 % no visiem iesniegtajiem projektiem) un Ziemeļvidzemes RLP (15 % no visiem iesniegtajiem projektiem). Zemāka aktivitāte novērojama Dienvidlatgales, Austrumlatgales un Zemgales reģionos, kur arī mežainums sasniedz tikai 30-40 % no kopējās attiecīgās teritorijas platības.

Finansējuma apguve pasākumā ir mazāka kā plānots. Pasākuma efektīvu ieviešanu kavē tas, ka investīciju gadījumā nav atbalstāms atbalsta saņēmēja ieguldījums. Mežu īpašniekiem projektu īstenošanu sadārdzina augstās pakalpojumu izmaksas vai to ierobežotā pieejamība. Būtiskākie ierobežojošie faktori – relatīvi liels mazo atbalsttiesīgo platību īpatsvars (lielas projekta sagatavošanas izmaksas salīdzinot ar atbalsta apjomu) un nosacījums, ka atbalstu var saņemt tikai par saņemtajiem pakalpojumiem.

Lai uzlabotu pasākuma efektivitāti, EK ir iesniegts priekšlikums grozīt attiecīgo regulu, pieļaujot iespēju saņemt atbalstu arī par paša meža īpašnieka veikto jaunaudžu kopšanu vai mazvērtīgu mežaudžu nomaiņu.

Pasākuma „**Lauksaimniecības un mežsaimniecības produktu pievienotā vērtība**” ietvaros 2010.gadā tika izsludinātas 3 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, kā arī kopā ar trešo izsludināto kārtu tika izsludināta atsevišķa kārtā projektu iesniegumu pieņemšanai jauna piena pārstrādes uzņēmuma veidošanai. Atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums vidēji kārtās sastāda 34 % no izsludinātā publiskā finansējuma (trešajā kārtā tie ir 62 %, savukārt pirmajā kārtā tikai 10 %). Atbalsta pretendentu aktivitāte gada laikā ir palielinājusies ne tikai attiecībā uz gada sākumu, bet arī attiecībā pret iepriekšējā gada vidējo rādītāju par 26 %. Atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums izsludinātajā projektu pieņemšanas kārtā piena nozares pārstrukturizēšanai jauna piena uzņēmuma veidošanai sastāda 57 % no izsludinātā publiskā finansējuma. Lielākā daļa uzņēmumu, kas pieteikušies uz atbalstu darbojas piena pārstrādes jomā (aptuveni 24 %) un ārpus Līguma par Eiropa Savienības darbību I pielikumā minēto produktu pārstrādēs jomā (aptuveni 24 %), mazāk gaļas pārstrādes (aptuveni 15 %) un graudu pārstrādes jomā (aptuveni 15 %) un tikai aptuveni 9 % augļu un dārzeņu pārstrādēs jomā.

Pasākuma „**Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu**” ietvaros 2010.gadā nenotika projektu iesniegumu pieņemšana, bet turpinājās atskaišu vērtēšana, maksājumu veikšana un apstiprināto projektu īstenošanas uzraudzība.

Pasākuma „**Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija**” ieviešana ar LAP Uzraudzības komitejas 2009.gadā pieņemto lēmumu tika pārtraukta un 2010.gadā nenotika projektu iesniegumu pieņemšana, bet turpinājās atskaišu vērtēšana, maksājumu veikšana un apstiprināto projektu īstenošanas uzraudzība.

Pasākumā „**Ražotāju grupas**” 2010.gadā notika viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kurā uz atbalstu pieteicās divas no jau atbalstu saņemošajām ražotāju grupām un tika apstiprināti divi projekti ar kopējo summu 1200 latu. Tika izmaksāts arī kārtējais atbalsts par 2004.-2006.gada periodā uzņemtajām saistībām (pārejošās saistības).

Pasākuma „**Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)**” 2010.gadā atbalstam pieteicās 46 535 pretendenti, kas ir par nepilniem 5 % mazāk kā iepriekšējā gadā. Kopējais izmaksātais atbalsts par 2010.gadā apstiprinātajām MLA platībām šobrīd⁵ sastāda 25,5 milj.Ls. Analizējot MLA maksājumu teritoriālo dalījumu, redzams, ka pasākums ir nozīmīgs

⁵ LAD dati uz 23.03.2011. [http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-\(informacija-uz-23-03-2011-\)/](http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-(informacija-uz-23-03-2011-)/)

tieši ekonomiski „atpalikušāko” reģionu atbalstīšanā, jo 2/3 no kopējā atbalsta saņem salīdzinoši vājāk attīstītie reģioni – Latgale un Vidzeme. MLA atbalstīto platību īpatsvars 2010.gadā ir ~40 % no lauku bloku kopējās platības. Datu slānis, ko var attēlot kartē lauku blokos, satur atbalstam deklarētās platības, kas ir 47 % no lauku bloku kopējās platības CSP dati rāda, ka sējumu platības mazāk labvēlīgo apvidu zemēs ir būtiski palielinājušās, un to pieaugums bijis straujāks, nekā teritorijās ārpus MLA⁶. Lielākā daļa no neizmantotās zemes atgriezta aprītē MLA teritorijās. Turklāt izmantotās LIZ pieaugums ir vēl lielāks nekā neizmantotās LIZ samazinājums: kopumā izmantotās zemes platība lauku saimniecībās 4 gadu laikā pieaugusi par 281 tūkst. ha (par 19 %), bet neizmantotās LIZ platība samazinājusies par 185 tūkst. ha (par 54 %). Tā kā MLA maksājumi skar visplašāko teritoriju salīdzinot ar citiem LAP finansētajiem platību maksājumiem, turklāt tie ir diferencēti atkarībā no teritorijas statusa (1., 2.un 3.kategorijas MLA teritorijas), ir pamats uzskatīt, ka lielākā ietekme lauksaimniecības zemju apsaimniekošanas sekmēšanā ir tieši MLA maksājumiem. MLA atbalsts, ņemot vērā atbalsta saņemšanas nosacījumus, ir sekmējis ne vien izmantoto platību pieaugumu, bet arī ganāmo mājlopu ganāmpulka palielināšanos atbalstāmajās teritorijās (īpaši gaļas liellopu un aitu), kā arī invazīvo augu apkarošanu. Latvijas teritorijā lauksaimniecības nosacījumi (zemes kvalitāte, infrastruktūra, realizācijas iespējas u.c.) dažādās valsts vietās ir ļoti atšķirīgi, tādēļ kompensējošiem maksājumiem, kas palīdz izlīdzināt teritoriālās atšķirības, ir ļoti liela un iespējams pat izšķiroša nozīme, lai veicinātu lauksaimniecisko darbību valsts lielākajā daļā. Pašlaik neviena cits atbalsta veids to pietiekamā mērā nespēj aizvietot.

Pasākuma „**Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK**” ietvaros 2010.gadā tika atbalstītas 6 334 saimniecības ar apstiprinātu kopējo LIZ platību 58 503 ha, kas ir par aptuveni 6 % saimniecību vairāk kā pērn. Kopējais izmaksātais atbalsts par 2010.gadā apstiprinātajām NATURA platībām šobrīd⁷ sastāda 0,83 milj.Ls, attiecīgi šo atbalstu pašreiz ir saņēmuši 1 450 pretendenti.

Pasākums „**Agrovides maksājumi**” ir viens no diviem lielākajiem 2.ass pasākumiem, kura īstenošanai atvēlētais sabiedriskais finansējums ir 161 119 582 Ls, kas ir 16,5 % no LAP kopējā un 44,2 % no 2.ass sabiedriskā finansējuma. 2010.gadā „Agrovides” atbalstam pieteicās 8 738 saimniecības ar 218 578 ha lielu kopējo atbalsttiesīgo platību.

Pasākuma „Agrovides maksājumi” ietvaros 2010.gadā tika īstenoti šādi apakšpasākumi:

- “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”;
- “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos”;
- “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”;
- “Buferjoslu ierīkošana”;
- “Erozijas ierobežošana”;
- “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”;
- “Rugāju lauks ziemas periodā”.

Pasākuma „Agrovides maksājumi” apakšpasākumu BLA, BDUZ un IDIV ietvaros notiek veiksmīga zemes apsaimniekošana ar mērķi uzlabot bioloģisko daudzveidību, kas noris izmantojot videi draudzīgas saimniekošanas metodes, 2010.gadā šī platība bija 197 939 ha.

Ar katru gadu pieaug bioloģiskās lauksaimniecības sertificētās platības. Tā 2010.gadā par vienu procentu palielinājās bioloģiski sertificēto saimniecību platības attiecība pret pārējo apsaimniekoto LIZ platību, salīdzinājumā ar pērnā gadu. 2010.gadā tika saņemti 3.6 tūkstoši pieteikumu BLA atbalstam uz 160 tūkstošiem sertificēto bioloģiskās lauksaimniecības hektāru, kas ir par pieci tūkstošiem hektāru vairāk kā pērn. Kopējais izmaksātais atbalsts par 2010.gadā apstiprinātajām BLA platībām ziņojuma sastādīšanas brīdī⁸ sastāda 11,54 milj.Ls, par 3 324 saimniecībām.

Īstenojot BLA apakšpasākumu, kopumā ir atbalstīti 95,6 % no plānotās sasniedzamās platības. Pasākuma atbalsts bijis ļoti nozīmīgs bioloģiskā saimniekošanas veida izaugsmei, ko pierāda straujā saimniecību skaita un apsaimniekoto platību palielināšanās kopš atbalsta uzsākšanas 2004.gadā – aptuveni 10 reizi. Pašreizējās pasākuma aptvertās platības sasniedz aptuveni 9 % no apsaimniekotās LIZ.

⁶ CSP Lauku saimniecību struktūras apsekojumi.

⁷ LAD dati uz 23.03.2011. [http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-\(informacija-uz-23-03-2011-\)/](http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-(informacija-uz-23-03-2011-)/)

⁸ LAD dati uz 23.03.2011. [http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-\(informacija-uz-23-03-2011-\)/](http://www.lad.gov.lv/lv/es-atbalsts/tiesie-maksajumi/2010-gada-platibu-maksajumu-izmaksas-(informacija-uz-23-03-2011-)/)

Tā kā 2009.gadā tika apsekotas jaunas zālāju platības, pateicoties kam BVZ platības palielinājās no 63 tūkst.ha līdz 68 tūkst.ha, bet kuras atbalstam varēja pieteikt tikai sākot ar 2010.gadu, kad saņemto atbalsta pieteikumu skaits pieauga par 10 %. Tātad, 2010.gadā tika saņemti 4 512 iesniegumi par 36,8 tūkst. atbalsttiesīgajiem ha.

Apakšpasākumam BDUZ vislielākā ietekme ir uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu par ko liecina zinātniskajā literatūrā atspoguļoto pētījumu un Latvijā veikto *case-study*⁹ pētījumu rezultāti. Latvijā veiktajos pētījumos 2010.gada vasarā konstatēta lielāka augstāko augu un dienas tauriņu bioloģiskā daudzveidība apsaimniekotajos bioloģiski vērtīgajos zālajos, salīdzinot ar neapsaimniekotajiem.

2.14. tabula

LAP ietvaros platībatkarīgo pasākumu pieteikto iesniegumu skaits un apstiprinātie ha 2010.gadā

Pasākums	Pasākuma saīsinājums	Iesniegumu skaits	Apstiprinātie ha
„Maksājumi lauksaimniekiem par nelabvēlīgiem dabas apstākļiem teritorijās, kas nav kalnu teritorijas”	MLA	46 535	1 029 385
„Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK”	NATURA	6 334	58 503
„Natura 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)”	NIM	1 775	26 402
„Agrovide” apakšpasākumi:			
• “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”;	BLA	3 597	160 471
• “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos”;	BDUZ	4 512	36 809
• “Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana”;	LDGRS	354	NA*
• “Buferjoslu ierīkošana”;	BI	90	104 257
• “Erozijas ierobežošana”;	EI	7 120	394674**
• “Integrētās dārzkopības ieviešana un veicināšana”;	IDIV	124	659
• “Rugāju lauks ziemas periodā”.	RLZP	501	20 639

Piezīme: * dzīvnieki; ** metri

Avots: LAD

Pasākuma „**Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana**” ietvaros Šobrīd pasākuma ieviešana ir pārtraukta. Ņemot vērā pēdējās (2009.gadā izsludinātās kārtas) projektu iesniegšanas kārtas augsto aktivitāti, 2010.gadā ar EK tika saskaņota finansējuma pārdale no Meža ekonomiskās vērtības uzlabošanas pasākuma (5,27 milj.Ls), lai būtu iespējams atbalstīt visus pēdējā kārtā iesniegtos atbalsta saņemšanas nosacījumiem atbilstošos projektus.

Pasākuma „**NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem, par aizliegto saimniecisko darbību)**” ietvaros 2010.gadā atbalstīto mezsaimniecību skaits bija 1 775 un atbalstītās zemes platības bija 26 402 ha, kam salīdzinot ar iepriekšējo gadu ir vērojams neliels kāpums gan iesniegumu skaita, gan atbalsttiesīgās platības ziņā. Vislielākais atbalsta saņēmēju skaits ir Vidzemē, kur ir lielākais mežainums un arī daudz privātajā īpašumā esošu NATURA 2000 teritoriju. Iespēja saņemt ikgadējās kompensācijas ir veicinājusi dažādu ierobežojošu nosacījumu, piemēram, ne esoša meža inventarizācija, nesakārtotas īpašuma lietas u.c., novēršanu.

Pasākuma „**Mezsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvu pasākumu ieviešana**” ietvaros 2010.gadā tika izsludināta otrā projekta iesniegumu pieņemšanas kārtā aktivitātē “Meža ugunsdrošības profilaktisko pasākumu ieviešana”. Šajā kārtā iesniegti 2 projekti ar reģistrēto publisko finansējumu 924 505 Ls apmērā. Atbalsta pretendents – valsts pārvaldes iestāde (Valsts meža dienests) ir iesniedzis 2 projektus uguns novēršanas torņu būvniecībai un rekonstrukcijai un sakaru un novēršanas iekārtu tīkla izveidošanai un pilnveidošanai.

Aktivitātē „**Mezsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana ugunsgrēku un dabas katastrofu radīto postījumu vietās**” - 2010.gadā turpinās 2009.gadā izsludinātā projekta iesniegumu pieņemšanas kārtā. 2010.gadā iesniegti 72 projekti ar reģistrēto publisko finansējumu 177 719 Ls apmērā

⁹ LDF ekspertu L.Auniņas un U.Piterāna 2009.gadā veiktie case-study pētījumi.

un apstiprināti 72 projekti ar apstiprināto publisko finansējumu 176 383 Ls apmērā. Šis atbalsta aktivitātes specifika nosaka, ka atbalsts mežsaimniecības potenciāla atjaunošanai tiek sniegts ugunsgrēku un/vai dabas katastrofu radīto postījumu vietās, līdz ar to nav iespējams precīzi prognozēt katastrofu apjomu un pasākuma kopējie rādītāji ir zemāki. Lielākā daļa projektu iesniegti Viduslatvijas RLP (50 % no visiem iesniegtajiem projektiem).

Pasākuma „**Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai**” ietvaros 2010.gadā tika izsludināta 1 projekta iesniegumu pieņemšanas kārtā no 12.aprīļa līdz 13.maijam, kurā atbalsta pretendentu iesniegto projektu publiskais finansējums sastāda 64 % no izsludinātā publiskā finansējuma. 2010.gadā apstiprināti 162 projekti ar apstiprināto publisko finansējumu 6 829 811 Ls (izņemot lauztos līgumus).

Pasākums ir plānots kā viens no nozīmīgākajiem lauku attīstībai un nodarbinātības veicināšanai laukos, jo tā pieejamais publiskais finansējums ir 91 828 492 Ls, un tas veido aptuveni 10 % no kopējās LAP publiskā atbalsta summas. Šis ir nozīmīgākais pasākums 3.ass ietvaros, jo aptver 68 % no ass finansējuma, un ir galvenais pasākums, ar kura palīdzību plānots attīstīt nelauksaimnieciskas aktivitātes un veicināt nodarbinātību lauku teritorijā.

Pasākuma „**Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai**” apakšpasākumā „**Enerģijas ražošana no lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes biomasas**” no 2010.gada 5.maija līdz 7.jūnijam LAD pieņēma pieteikumus otrajā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā. Uz atbalstu pieteicās 44 pretendenti, no kuriem 2010.gadā tika apstiprināti 24 projekti ar publisko finansējumu – 20,7 milj.Ls) (izņemot lauztos līgumus). Pirms projektu pieņemšanas kārtas izsludināšanas 2010.gada sākumā tika veikta atbalstu administrējošo noteikumu izmaiņas, kas nosaka, ka atbalstu var saņemt tieši komersanti, kas ražo lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes produkciju, kā arī, paredz stingrākus nosacījumus finansējuma pieejamības pierādīšanai.

Pasākuma „**Tūrisma aktivitāšu veicināšana**” ietvaros 2010.gada pavasarī tika izsludināta viena - piektā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, kurā atbalsta pretendentu apstiprinātais publiskais finansējums sastāda 31,5 % no izsludinātā publiskā finansējuma un apstiprināto projektu skaits - 27, ar publisko finansējumu 0,68 milj.Ls. Lielākā daļa projektu iesniegti Lielrīgas (37,5 % no visiem iesniegtajiem projektiem) un Dienvidlatgales (22,5 % no visiem iesniegtajiem projektiem) RLP.

Kopumā šajā kārtā tika iesniegti 35 projektu pieteikumi, par summu 1,48 milj.Ls, bet no tiem 8 projekti tika noraidīti. Visbiežākie projektu noraidīšanas iemesli ir šādi:

- nav esošs tūrisma pakalpojumu sniedzējs;
- atdeve nesamērīga pret plānoto investīciju (piemēram, plāno ieguldīt 200 000 Ls, bet ieņēmumi no tūrisma tā rezultātā - 200 Ls (investīcija nelietderīga));
- neatbilstība citiem pasākuma nosacījumiem.

Pasākums ir vērsts uz vienmērīgu attīstību visā Latvijas teritorijā, un izteikta finansējuma koncentrēšanās vienā reģionā nav vēlama no saskaņotas un ilgtspējīgas teritorijas attīstības viedokļa. Pasākuma ieviešanu ietekmēja sarežģītā ekonomiskā situācija, ka būtiski samazināja lauku tūrisma pakalpojumu sniedzēju ienākumus un līdz ar to arī iespējas investēt esošo objektu attīstībā.

Pasākuma „**Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem**” ietvaros 2010.gadā tika izsludinātas 4 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas ar kopējo finansējumu 28 milj.Ls apstiprināto projektu skaits šajās kārtās sasniedza 167, bet kopā 2010.gadā tika apstiprināti 303 projekti ar publisko finansējumu 28 milj.Ls. Aktīva pretendentu pieteikšanās atsākusies 2010.gadā, kā rezultātā visā pasākumā līdz 2010.gada beigām izsludinātas jau 12 kārtas, kurās pieteiktais sabiedriskais finansējums jau par 0,4 % pārsniedz atvēlēto. Arī apstiprināto projektu finansējums jau tuvojas 70 % no atvēlēta.

Aplūkojot atbalstīto projektu īstenotās atsevišķās aktivitātes, vispopulārākā ir kultūras namu, saieta namu un brīvā laika pavadīšanas centru būvniecība vai rekonstrukcija, kas paredzēta 134 projektos. Nākamā populārākā aktivitāte ir ielu uzlabošana, kas paredzēta 81 projektā, kam seko pašvaldību auto ceļu būvniecība vai rekonstrukcija – 52 projekti. Jāatzīmē, ka viena projekta ietvaros var tikt realizētas vairākas aktivitātes.

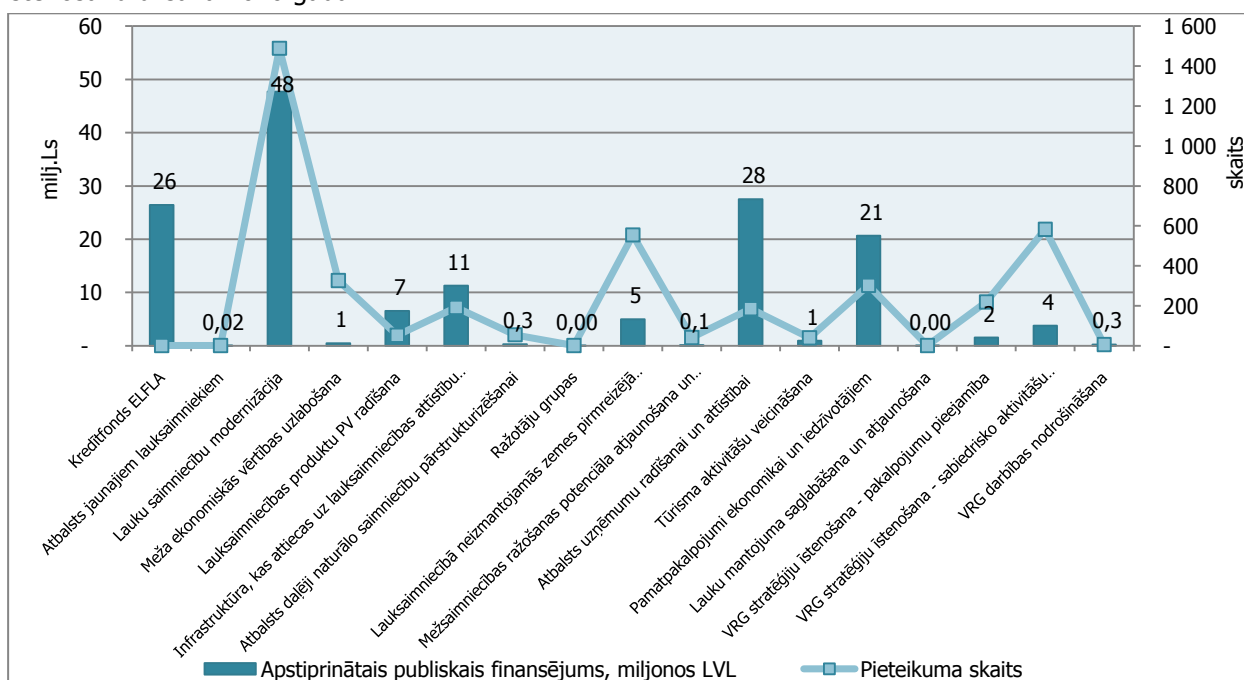
2010.gadā turpinājās LAP 4.ass „**LEADER pieejas īstenošana**” atbalsta pasākumu ieviešana ar mērķi, izmantojot LEADER pieejas metodi, veicināt lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā, uzlabot uz vietējām vajadzībām balstītus pārvaldības mehānismus vietējā līmenī un sniegt atbalstu vietējām attīstības iniciatīvām, kas ir saskaņotas ar LAP un iekļautas vietējo rīcības grupu izstrādātajās vietējās attīstības stratēģijās.

Pasākumā „Vietējo attīstības stratēģiju īstenošana” tika izsludināta atkārtota vietējo attīstības stratēģiju iesniegumu pieņemšana un atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai saņēma vēl viena VRG (vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 5 līdz 65 tūkstoši). Savukārt trīs VRG palielināja darbības un savas vietējās attīstības stratēģijas īstenošanas teritoriju, pievienojot jaunas teritorijas, kas atbilst saņemšanas nosacījumiem, un veica nepieciešamos grozījumus vietējā attīstības stratēģijā. Līdz ar to atbalstu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai kopumā ir saņēmušas 40 VRG plānoto 33 VRG vietā, un LAP sasniedzamais rādītājs ir izpildīts par 133 %. Tāpat arī VRG aptvertā teritorija un kopējais iedzīvotāju skaits teritorijā krietni pārsniedz LAP plānoto (attiecīgi par 117,6 % lielāka ir vietējo rīcības grupu aptvertā teritorija un par 256 % lielāks kopējais iedzīvotāju skaits teritorijā).

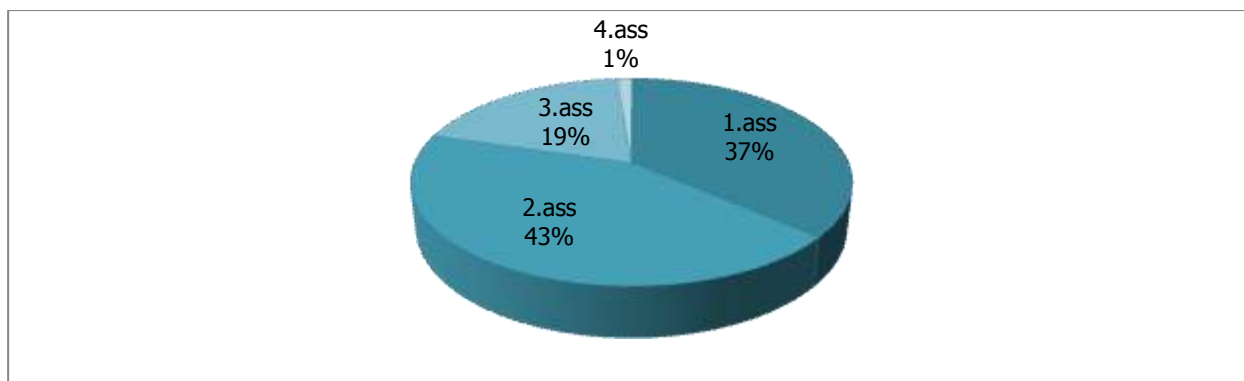
2010.gadā apstiprināti 802 vietējām attīstības stratēģijām atbilstoši projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 5,33 milj.Ls un realizēti pilnībā vai daļēji 501 projekts ar kopējo publisko finansējumu 3,2 milj.Ls. Tāpat kā 2009.gadā vislielākā interese tika izrādīta aktivitātē, kurā atbalstu var saņemt sabiedrisko aktivitāšu (tajā skaitā apmācību un interešu klubu, kultūras, vides aizsardzības, sporta un cita brīvā laika pavadīšanas aktivitāšu) dažādošanai vietējiem iedzīvotājiem. Tāpat vietējiem iedzīvotājiem svarīga un nepieciešama bijusi aktivitāte, kurā atbalstu piešķir pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai – jaunu pakalpojumu izveidei un esošo kvalitātes uzlabošanai un sasniedzamības nodrošināšanai.

Turpretī arī 2010.gadā nebija vērojams progress pasākuma „**Konkurētspējas veicināšana vietējo attīstības stratēģiju īstenošanas teritorijā**” aktivitāšu īstenošanā, kur atbalstu var saņemt projektiem, kas atbilst pasākuma „Lauku saimniecību modernizācija” un pasākuma „Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana” atbalsta saņemšanas nosacījumiem.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu vietējās attīstības stratēģijas īstenošanu, 2010.gadā turpinājās pasākuma „**Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve un teritorijas aktivizēšana**” aktivitāšu īstenošana. Atbalstu saņēma 39 VRG, tajā skaitā 7 VRG pieteica projektus un to īstenošanu uzsāka 2010.gadā.

2.3.attēls. Latvijas LAP 2007.–2013.gadam ieviešana 2010.gadā

2.4.attēls. Latvijas LAP 2007.–2013.gadam izmaksātā finansējuma sadalījuma struktūra asu griezumā 2010.gadā

2.15. tabula

LAP 2007.–2013.gadam publiskā finansējuma maksājumi

Asis/pasākumi	2010.gadā	Kumulatīvie maksājumi no 2007.-2010.gadam
1	2	3
1. ass	Ls	Ls
Arodapmācības un informācijas pasākumi	773	279 354
Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem	2 235 837	4 793 061
Priekšlaicīga pensionēšanās (t.sk. pārejošās saistības)	2 834 908	6 995 341
Lauksaimniekiem un mežsaimniekiem paredzēto konsultāciju pakalpojumu izmantošana	-	4 579
Lauku saimniecību modernizācija	23 336 622	62 900 327
Lauku saimniecību modernizācija (Kredītu fonds)	14 142 117	14 142 117
Mežu ekonomiskās vērtības uzlabošana	717 698	1 512 813
Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana	1 801 154	2 761 071
Lauksaimniecības produktu pievienotās vērtības radīšana (Kredītu fonds)	5 536 245	5 536 245
Infrastruktūra, kas attiecas uz lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu	2 545 635	3 186 314
To standartu ievērošana, kas pamatojas uz Kopienas tiesību aktiem (t.sk. pārejošās saistības)	293 527	2 627 431
Daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizācija (t.sk. pārejošās saistības)	3 534 793	11 855 873
Ražotāju grupas (t.sk. pārejošās saistības)	130 011	495 675
1. ass kopā	57 109 319	117 090 200
2. ass		
Maksājumi par nelabvēlīgiem apstākļiem citās teritorijās (izņemot kalnu teritorijas)	35 726 405	106 516 093
Natura 2000 maksājumi un maksājumi, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK	1 505 746	4 191 366
Agrovīdes maksājumi	26 997 245	48 723 624
Lauksaimniecībā neizmantojamās zemes pirmreizējā apmežošana	2 919 508	3 806 722
NATURA 2000 maksājumi (meža īpašniekiem)	834 599	147 708
Mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvo pasākumu ieviešana	315 033	456 683
2. ass kopā	68 298 535	163 842 196
3. ass		
Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu)	7 004 614	9 726 128
Atbalsts uzņēmumu radīšanai un attīstībai (ietverot ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanu) (Kredītu fonds)	6 088 184	6 088 184
Tūrisma aktivitāšu veicināšana	306 410	463 744
Tūrisma aktivitāšu veicināšana (Kredītu fonds)	656 523	656 523

Pamatpakalpojumi ekonomikai un iedzīvotājiem	15 954 734	24 184 999
Lauku mantojuma saglabāšana un atjaunošana	120 953	313 722
3. ass kopā	30 131 418	41 433 301
4. ass		
Lauku ekonomikas dažādošana un dzīves kvalitātes veicināšana	3 165 625	3 165 625
Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, prasmju apguve, teritorijas aktivizēšana	525 515	527 252
4. ass kopā	3 691 140	3 692 877
Tehniskā palīdzība	4 452 524	5 213 608
Programma kopā	163 682 935	331 272 181

Avots: LAD

2.6. Valsts lauku tīkls

Atbilstoši 2006.gada 15.decembra Komisijas Regulas (EK) Nr.1974/2006 41. pantam 2008.gada 25.jūlijā tika noslēgts līgums ar LLKC). Ar to LLKC uzņēmās saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT pasākumus. VLT mērķis ir sekmēt lauku attīstībā iesaistītu organizāciju un pārvaldes iestāžu aktīvu līdzdalību LAP, līdzdarbojoties programmas ieviešanā, tādējādi veidojot vidi koordinētām darbībām lauku attīstības politikas īstenošanā un nākotnes plānošanā. LAP ieviešanai nepieciešams sniegt iespējami vairāk informācijas un nodrošināt pieredzes apmaiņu, lai cilvēki zinātu, kādā veidā labāk izmantot pieejamos līdzekļus¹⁰.

■ Valsts Lauku tīkla darbība 2010.gadā

Vadošā iestāde (ZM) saskaņā ar Vadošās iestādes reglamentu veic VLT sekretariāta darbības un Rīcības programmā 2009.–2013.gadam ikgadējā darba plāna īstenoto aktivitāšu uzraudzības un pārbaudes procedūras, nodrošinot:

- katru ceturksni saņemto ziņojumu, pārskatu un pieņemšanas-nodošanas aktu par līgumos minēto uzdevumu izpildi atbilstību noslēgtajiem līgumiem;
- pārbaudes uz vietas VLT sekretariātā un reģionālajos birojos, vai līgumos minētie uzdevumi tiek veikti atbilstoši visiem līgumu nosacījumiem un pienācīgā kvalitātē, par ko tiek sastādīti pārbaudes ziņojumi.

Atbilstoši Kopienas un nacionālajos tiesību aktos noteiktajam, 2010.gadā VLT Sekretariāta darbības ietvaros:

- aktualizēta VLT Rīcības programma 2009.–2013.gadam un iesniegta atbalsta pasākuma „Tehniskā palīdzība” līdzekļu piešķiršanas komisijā apstiprināšanai. Aktualizētā Rīcības programma pieejama VLT mājas lapā;
- VLT mājas lapā www.laukutikls.lv ievietoti 690 jauni raksti, 1089 notikumi, tehniski uzlabota mājaslapas piedāvāto pakalpojumu darbība (jaunumu saņemšana e-pastā, autorizēšanās u.c.), paplašinātas un pilnveidotas informatīvās nozaru sadaļas u.c.;
- notikušas 2 VLT Sadarbības padomes sēdes (07.04.2010.; 21.12.2010.). Sadarbības padomes locekļi lēmuši par pieredzes apmaiņas braucieniem, kas apstiprināmi VLT 2010.gada darba plāna ietvaros, kā arī tika iepazīstināti ar VLT pasākumu ietvaros 2010.gadā paveikto un 2011.gada plānotajām aktivitātēm;
- sagatavota informācija EN RD datubāzes veidošanai par labas un pārņemamas prakses piemēriem (piemēri par IT ieviešanu lauku teritorijās un vides projektiem);
- BSS izstrādes ietvaros veikta reģionālo organizāciju aptauja par realizētajiem projektiem par inovāciju vides veidošanu laukos un jauniešu noturēšanu lauku teritorijās. Rezultāti iesniegti BSS lauku attīstības sadaļas koordinētājiem Zviedrijā;
- noorganizēta iedzīvotāju informēšana par KLP un diskusijas iedzīvotāju viedokļu par KLP pēc 2013.gada apzināšanai. Lauku tīkla mājas lapā tika izveidota arī elektroniski aizpildāma anketa. Kopumā VLT Latvijā apzināja 954 lauku iedzīvotāju viedokli. Aptaujas rezultāti par iedzīvotāju viedokli apskatāmi šeit:

¹⁰ Valsts lauku tīkls: <http://www.laukutikls.lv/>

http://www.laukutikls.lv/kopeja_lauksaimniecibas_politika_klp/klp_pec_2013_gada/1126-lauku_iedzivotaju_viedoklis_par_kopejas_lauksaimniecibas_politiku_pec_2013_gada;

- Pirms apkopoto viedokļu nosūtīšanas EK, noorganizēta sanāksme Sadarbības Padomes organizācijām, kurā piedalījās 35 dalībnieki;
- noorganizēta starptautiska Ziemeļvalstu un Baltijas valstu Lauku tīklu sanāksme (44 dalībnieki), kurā piedalījās arī EN RD vadītājs Haris Martinos un Latvijas kontaktpersona Mara Lai, kā arī ministriju, Lauku tīklu un Vietējo rīcības grupu pārstāvji no Lietuvas, Igaunijas, Somijas, Zviedrijas, Dānijas, Polijas un Latvijas (arī zinātnieki);
- noorganizēta diskusija par Latvijas Lauku ilgtspējīgas attīstības stratēģijas izstrādes vadlīnijām un pamata uzstādījumiem. Diskusijā piedalījās Vadošās iestādes, LVAEI, LLU, lauksaimnieku organizāciju un lauku uzņēmēju pārstāvji (24 dalībnieki). Diskusijas mērķis – noskaidrot sadarbības partneru viedokli par Lauku ilgtspējīgas attīstības stratēģijas nepieciešamību, kā arī iepazīstināt klātesošos ar stratēģijas atšķirību no citiem līdzīgiem ilgtermiņa plānošanas dokumentiem un lauku iedzīvotāju iesaisti stratēģijas tapšanas procesā;
- noorganizēta diskusija par lauksaimniecības risku fondu, kurā piedalījās pārstāvji no Vadošās iestādes, LAD, dažādām sabiedriskajām organizācijām un zemnieku saimniecībām. Diskusijas gaitā pārstāvji sniedza savu vērtējumu par lauksaimniecības risku fonda darbību, sagatavojot priekšlikumus tā darbības uzlabošanai;
- noorganizētas 3 VLT darba grupas tikšanās un diskusijas par LEADER projektu īstenošanu, MK attiecīgo noteikumu grozījumiem un stratēģiju īstenošanai piešķirto finansējumu, kā arī 5 semināri VRG (gan jaunizveidotajām VRG, gan esošajām VRG par projektu vērtēšanu un vērtēšanas kritērijiem, kā arī LEADER būtību un pieredzi);
- noorganizēts seminārs par kredītu fondu LAP pasākumu īstenošanas sekmēšanai, kurā plaši bija pārstāvētas krājaizdevu sabiedrības un bankas. Semināra laikā tikai skaidroti attiecīgie MK noteikumi un atbilstības prasības kredītu fonda atbalsta pretendentiem. A/S „Hipotēku un zemes banka” informēja semināra dalībniekus par pieredzi kredītu fonda apgūšanā;
- noorganizēts seminārs „Latgales reģiona attīstība un ELFLA finansējuma piesaistišanas iespējas”, kura laikā tika pārrunāta LAP 2007.-2013.gadam investīciju pasākumu ieviešana un būtiskākās problēmas to finansējuma apguvē;
- VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīklu un tā darbību veicinošos pasākumos: LEADER apakškomitejas sēdē, EN RD Koordinācijas komitejas ārkārtas sēdēs, konferencē „ES stratēģijas Baltijas jūras reģionam 9.prioritāte” Somijā, EK organizētā sanāksmē „Kopējā lauksaimniecības politika ES pēc 2013.gada” Briselē, EN RD seminārā „Lauksaimniecības radītais sabiedriskais labums un sabiedriskā interence” Briselē, EN RD sanāksmēs Romā un Edinburgā, dalība ES dalībvalstu organizētos semināros, konferencēs un forumos par sieviešu lomu lauku vides attīstībā, starptautisko un starpteritoriālo projektu īstenošanu, izmantojot LEADER pieeju, ilgtspējīgu lauku attīstību, jaunatni laukos, labas prakses piemēru apkopošanu un izplatīšanu u.c.);
- atjaunota un papildināta informācija rokasgrāmatai LEADER projektu īstenošanai.

VLT Rīcības programmas 2009.-2013.gadam darba plāna 2010.gadam ietvaros īstenotas šādas aktivitātes:

- noorganizēti 623 semināri 73046,55 cilvēkstundu apmērā. Vislielākā interese no semināru apmeklētājiem bijusi par semināru tēmām „ES un valsts likumdošanas izmaiņas, kas attiecas uz lauku saimniecībām”;
- izstrādātas 3 tālmācības (e-apmācības) programmas, kas publicētas VLT mājas lapā;
- noorganizēti 186 informatīvie semināri novadu lauku attīstības speciālistiem 6411,25 cilvēkstundu apmērā;
- noorganizētas 213 apmācību grupas, 4940 klausītāji. Pieprasītākās tēmas saistītas ar grāmatvedību, lauku tūrisma attīstību, ražošanas konkurētspējas uzlabošanu;
- sagatavotas ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstības jomā, labas un pārņemamas prakses piemēriem, speciālistu ieteikumiem – 12 izdevumi, 16.5 autorloksnes, 67200 eksemplāri. Ziņu lapa tiek izplatīta visā Latvijā un bez maksas ir lasāma VLT mājas lapā www.laukutikls.lv/lauku_lapa;

- sagatavotas ziņu lapas par aktualitātēm mežsaimniecībā, labas un pārņemamas prakses piemēriem, speciālistu ieteikumiem un citiem aktuāliem mežsaimniecības jautājumiem – 4 izdevumi, 8 autorloksnes, 60 000 eksemplāri. Bez maksas lasāms VLT mājas lapā www.laukutikls.lv/ciekurs;
- notikuši 27 pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā, kuros piedalījušies 955 dalībnieki. Lielāka interese bijusi par tēmām dzīves kvalitātes uzlabošana laukos un ekonomikas dažādošana;
- notikuši 9 pieredzes apmaiņas braucieni uz ES dalībvalstīm, kuros piedalījušies 255 dalībnieki. Aktuālākās tēmas par bioloģisko lauksaimniecību, dārzeņu un piena produktu kooperatīviem un to darbību, LEADER pasākumu ieviešanu un projektu īstenošanu u.c.;
- nodrošināta mācību prakšu saimniecību tīkla uzturēšana. Pasākuma ietvaros veiktas izmaiņas un iestrādāti papildinājumi 2010.gada nolikumā par prakses vietu atzīšanu. 2010.gadā atzītas 3 jaunas prakses vietas, kas praktikantiem piedāvā praktizēties 4 nozarēs;
- pasākuma "Lauku saimniecību modernizācija vispārējās darbības stabilizācijai" ietvaros, lai nodrošinātu uzņēmumu dzīvotspēju, izstrādāti 52 lauku saimniecību konsultēšanas ekonomiskās stabilizācijas plāni;
- izstrādāta Racionālu piena lopkopības ražošanas modeļu rokasgrāmata un projektu tāmes 60, 108, 300 un 500 slaucamo govju mītnēm. Rokasgrāmata pieejama VLT mājas lapā www.laukutiks.lv/piena_rokasgramata;
- izveidots VLT tīmekļa vietnē pieejams algoritms ar soļiem, ko izmantojot, potenciālie projektu iesniedzēji iegūst informāciju, kas un kādā kārtībā jādara, lai varētu pieteikties atbalsta saņemšanai;
- izstrādāts interneta rīks graudkopībā – ļauj noteikt galvenos riskus, vai uzsāktie investīciju plāni būs vai nebūs veiksmīgi. Modelis ir lietderīgs zemnieku saimniecībām, kas gatavojas lieliem modernizācijas un attīstības projektiem. Interneta rīks pieejams VLT mājas lapā;
- noorganizēts starptautisks seminārs „Kredītu fonda veidošana, izmantojot ELFLA sniegtās iespējas”, kuru organizēja Vadošā iestāde sadarbībā ar LLKC un VLT. Semināra mērķis – no ELFLA līdzekļiem finansēta Kredītu fonda izveides un darbības shēmas identificēšana un labās pieredzes pārņemšana no citām Eiropas valstīm. Seminārā piedalījās 23 dalībnieki no dažādām ES valstīm, kas dalījās pieredzē Kredītu fonda veidošanā un darbībā;
- nodrošināta 125 novadu lauku attīstības speciālistu darbība. Speciālistu galvenie darba uzdevumi saistīti ar sabiedrības informēšanu, konsultēšanu par valsts un ES atbalstu lauksaimniecībai un lauku attīstībai, LEADER pieeju utt.). 2010.gadā novadu lauku attīstības speciālisti snieguši 22 453 konsultācijas;
- nodrošinātas apmācības novadu lauku attīstības speciālistu darba kvalitātes uzlabošanai (284 klausītāji). Apmācību ietvaros detalizēti tika analizēta novadu lauku attīstības speciālistu līdzšinējā darbība un definēti darba uzlabošanas mehānismi un sasniedzamie mērķi.

Pasākuma „Plānu izstrāde piena lopkopības saimniecību restrukturizācijai par gaļas liellopu audzēšanas saimniecībām” ietvaros tika izstrādāts nolikums un izsludināta pieteikšanās. Apstiprināta komisija izvēlējās 2 pilotsaimniecības, kurām sagatavoti lopkopības daļas ražošanas plāni. Pasākuma ietvaros tika organizēts pieredzes apmaiņas brauciens uz Vāciju, kura laikā dalībnieki tika iepazīstināti ar gaļas šķirnes audzēšanas saimniecībām, notika tikšanās ar ciltstarba un apsēklošanas stacijas pārstāvjiem, lauksaimniecības konsultantiem un zemnieku kooperatīvu, kā arī apskatītas pārstrādes iespējas.

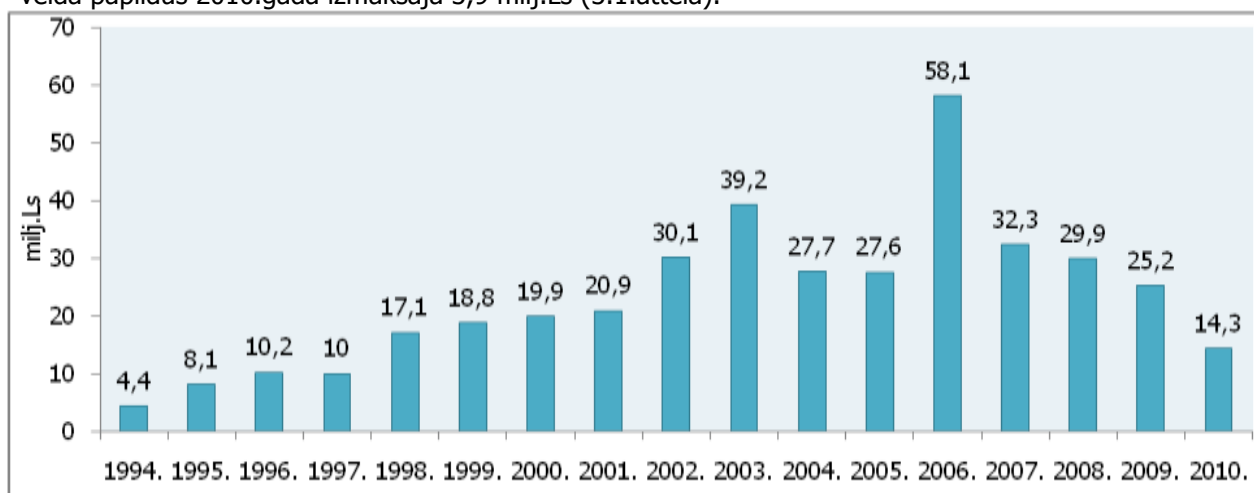
3. NACIONĀLAIS ATBALSTS LAUKSAIMNIECĪBAI UN LAUKU ATTĪSTĪBAI

3.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst Kopienas pamatnostādņēm attiecībā uz valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē. Pašreiz ES Kopējās lauksaimniecības politikas normatīvo aktu vienkāršošanas ietvaros fundamentāli groza esošos valsts atbalsta noteikumus gan attiecībā uz saturu, gan procedūrām. Vienkāršošanas mērķis ir paātrināt valsts atbalsta maksājumu saskaņošanu un vienkāršot valsts atbalsta saņemšanas nosacījumus. Šīs izmaiņas neietekmēs subsīdiju mērķus, bet samazinās pasākumu atbalsta intensitātes apjomu, paredzot mazāku un mērķtiecīgāku valsts atbalstu.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī lai paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus ES atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā.

2010.gadā kopējais subsīdijās izmaksātais finansējums bija 14,27 milj.Ls. Ņemot vērā straujo graudu cenu kāpumu 2010.gada vidū un cūkgaļas iepirkuma cenu samazināšanos, lai saglabātu pārraudzības saimniecībās vaislas sivēnmāšu ciltskodolu, no valsts budžeta cūkkopības nozarei subsīdiju veidā papildus 2010.gadā izmaksāja 3,9 milj.Ls (3.1.attēlā).

Avots: LAD

3.1.attēls. Kopējais subsīdiju apmērs 1994.–2010.gadā, milj.Ls

Valsts atbalsta pasākumi sagatavoti pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5.panta ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.–2013.gadam” – attīstības plānošanas dokumentu, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši stratēģijai turpmākajā lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdiju izmantošanā ir finansējamas sekojošas prioritātes:

- ✓ labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- ✓ pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- ✓ LLKC pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- ✓ lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- ✓ lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Valsts atbalsts lauksaimniekiem saskaņā ar MK 2010.gada 2.februāra noteikumiem Nr.108 „Noteikumi par ikgadējo valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” īstenots astoņos atbalsta pasākumos.

3.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2010.gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, Ls	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai		7 630 314,94	54
Atbalsts augkopības attīstībai	287	465 138,37	3
Atbalsts pētījumiem, starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	59	811 723,87	6
Atbalsts tirgus veicināšanai un pārtikas kvalitātes shēmām	453	245 252,80	1
Atbalsts lauksaimniecības nozaru riska samazināšanai	2 090	206 302,04	1
Atbalsts investīciju veicināšanai lauksaimniecībā	443	1 044 867,67	7
Atbalsts kredītprocenu starpības kompensēšanai		796 000,00	6
Iepriekšējā gadā uzsākto pasākumu izpildes finansējums	2 900	3 066 033,55	22
Kopā:		14 265 633,24	100

Avots: LAD

Pēc strukturālā sadalījuma vislielākais finansējums novirzīts ar lopkopības attīstību un investīciju veicināšanu lauksaimniecībā saistītajiem pasākumiem kopumā 61 % no kopējā piešķirtā finansējuma.

3.2. Atbalsts biodegvielas ražošanai

Biodegvielas ražošanas mērķis ir samazināt enerģētisko atkarību no fosilās degvielas, palielinot un veicinot bioloģiskās izcelsmes degvielu kā atjaunojamo energoresursu izmantošanu, kā arī mazināt klimata pārmaiņas, samazinot emisijas no transporta sektora.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003.gada 8.maija direktīvu 2003/30/EK „Par biodegvielas un citu atjaunojamo veidu degvielas izmantošanas veicināšanu transportā” dalībvalstīm līdz 2020.gadam jānodrošina biodegvielas patēriņš 10 % apjomā no tirgū laistās transporta degvielas energoietilpības.

3.2.1. Tiešais atbalsts biodīzeļdegvielas un bioetanola ražošanai

Ņemot vērā, ka lielākā daļa no lauksaimniecības tehnikas ir darbināma ar dīzeļdegvielu, svarīgi ir uzsvērt biodīzeļdegvielas izmantošanas nepieciešamību tieši lauksaimniecībā, ievērojot CO₂ aprites ciklu un ņemot vērā klimata pārmaiņas.

Lai aprēķinātu biodegvielas ražošanas atbalstu biodegvielas ražotājiem tiek piešķirtas finansiāli atbalstāmās biodegvielas kvotas, kas ir ikgadējais minimāli nepieciešamais biodegvielas daudzums, ko veido bioetanolis un biodīzeļdegviela, lai nodrošinātu Biodegvielas likuma 4.panta pirmās daļas 3.punktā noteikto biodegvielas apjoma izmantošanu. Kopējais atbalsts nepārsniedz izmaksu starpību starp fosilās degvielas mazumtirdzniecības cenu un biodegvielas vidējām ražošanas izmaksām.

Ekonomikas ministrija nosaka un pārskata katru gadu finansiāli atbalstāmās biodegvielas kvotas.

3.2. tabula

Finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielai 2010.gadā

Nr.p.k.	Biodegvielas ražotājs	Piešķirtā finansiāli atbalstāmā kvota (litros)
1.	SIA „Jaunpagasts Plus”	24 500 000
2.	SIA „Biodegviela”	1 202 791
	Kopā:	25 702 791
3.	SIA „Bio-Venta”	19 392 222
4.	SIA „Delta Rīga”	26 25 192
5.	LPKS „Latraps”	5 837 354
6.	SIA „Mamas D”	7 783 408

7.	SIA „Mežrozīte”	1 361 914
8.	SIA „Oniors”	3 424 796
Kopā:		40 424 886

Avots: Ekonomikas ministrija

Latvijā 2010.gadā atbalstu biodegvielas ražošanai saņēma seši biodīzeļdegvielas ražotāji (LPKS „Latraps”, SIA "Mamas D", SIA "Delta Rīga", SIA "Mežrozīte", SIA "Oniors" un SIA "Bio-Venta") un divi bioetanola ražotāji (SIA "Jaunpagasts Plus" un SIA "Biodegviela") (3.2.tabula), kuru ražošanas jaudas 2010.gadā salīdzinot ar 2006.gadu ir palielinājušās trīs reizes.

2006.gadā Latvija uzsāka maksāt valsts atbalstu biodegvielas ražotājiem, līdz ar to, biodegvielas ražošanas jaudas sākot ar 2007.gadu ir palielinājušās ļoti vienmērīgi vidēji par 15 % gadā (3.3.tabula).

3.3. tabula

Biodīzeļdegvielas un bioetanola ražošanas jaudas litros (atbalstāmais saražotais biodegvielas apjoms, milj. litri)

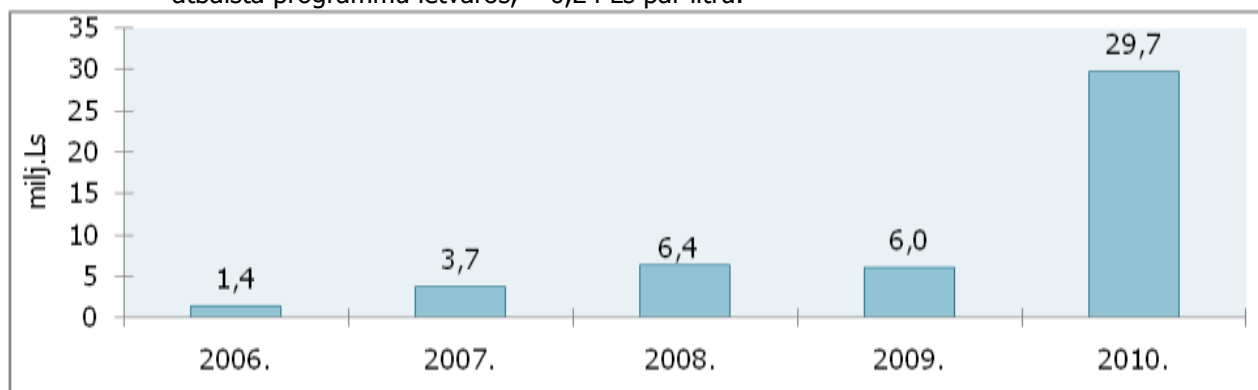
Biodegvielas nosaukums	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Biodīzeļdegviela	7,2	24,3	29,5	35,9	38,5
Bioetanol	9,9	14,1	14,7	17,1	19,2
Kopā:	17,1	38,4	44,2	53	57,7

Avots: LAD

Lai veicinātu biodegvielas apriti, 2010.gadā tika paredzēts valsts atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai 75 milj. litru, no kuriem, biodīzeļdegvielai – 40 milj. litru apjomā un bioetanolam – 35 milj. litru apjomā.

2010.gadā tiešā atbalsta likmes biodegvielai bija sekojošā apmēra:

- biodīzeļdegvielai – 0,39 Ls par litru;
- bioetanolam – 0,26 Ls par litru;
- bioetanolam, ja pretendents saņēmis atbalstu ieguldījumiem ražošanas pamatlīdzekļos citu atbalsta programmu ietvaros, – 0,24 Ls par litru.

Avots: LAD

3.2.attēls. Izmaksātais atbalsts par saražoto biodegvielu

2010.gada atbalsta summa ietver sevī daļēju valsts atbalsta izmaksu par 2008.gada II pusgadā (9,2 milj.Ls) un 2009.gadā (20,5 milj.Ls) saražotu biodegvielu. (3.2.attēls).

3.2.2. Netiešais valsts atbalsts (akcīzes nodokļa atvieglojumi)

Lai Latvijā veicinātu biodegvielas un fosilās degvielas ar biodegvielas piejaukumiem ražošanu un izmantošanu, likumā „Par akcīzes nodokli” ir paredzēta akcīzes nodokļa samazinātu likmju piemērošana atkarībā no biodegvielas daudzuma degvielā:

1) rapšu sēklu eļļai, kuru realizē vai izmanto par kurināmo vai degvielu, un biodīzeļdegvielai, kas pilnībā iegūta no rapšu sēklu eļļas, akcīzes nodokli aprēķina pēc likmes 0 latu par 1000 litriem;

2) svīnu nesaturošam benzīnam, kuram ir pievienots etilspirts, kas iegūts no lauksaimniecības izejvielām un ir dehidrēts (ar spirta saturu vismaz 99,5 tilpumprocenti), attiecīgajiem produktiem akcīzes nodokli aprēķina:

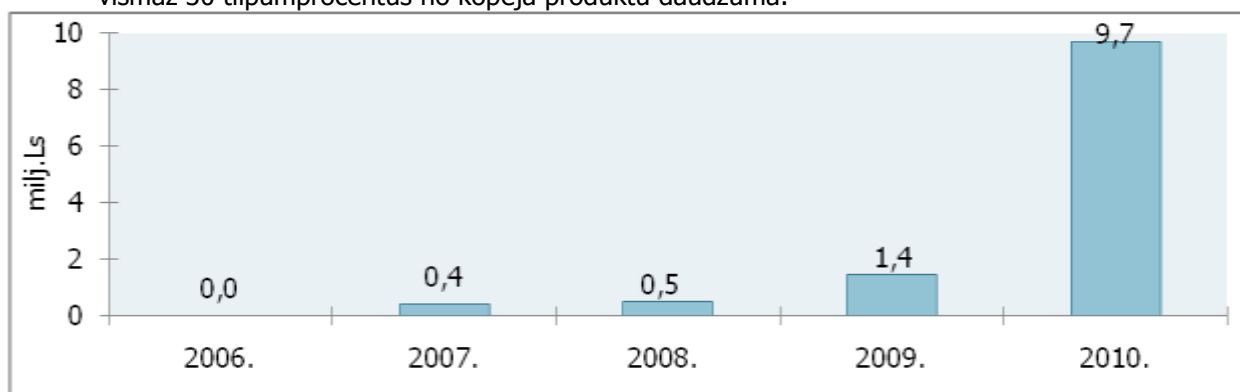
a) pēc likmes 256 Ls par 1000 litriem, ja absolūtā spirta saturs veido 5,0 tilpumprocentus no kopējā produktu daudzuma;

b) likmi 80,7 Ls par 1000 litriem proporcionāli samazina atbilstoši absolūtā etilspirta daudzumam, ja absolūtā apirta daudzums veido 70 līdz 95 tilpumprocentiem no kopējā produktu daudzuma;

3) dīzeļdegvielai, kurai ir pievienota rapšu sēklu eļļa vai no rapšu sēklu eļļas iegūta biodīzeļdegviela, attiecīgajiem naftas produktiem nodokli aprēķina:

a) pēc likmes 223 Ls par 1000 litriem, ja rapšu sēklu eļļa vai biodīzeļdegviela veido no 5 līdz 30 (neieskaitot) tilpumprocentiem no kopējā naftas produktu daudzuma;

b) pēc likmes 164 Ls par 1000 litriem, ja rapšu sēklu eļļa vai biodīzeļdegviela veido vismaz 30 tilpumprocentus no kopējā produktu daudzuma.

Avots: VID

3.3.attēls. Atvieglojums no akcīzes nodokļa

Piemērotais atbrīvojums no akcīzes nodokļa 2010.gadā veidoja 9,7 milj.Ls. Salīdzinot 2009.gada veikto akcīzes nodokļa likmes atmaksu ar 2010.gada atbrīvojumu no akcīzes nodokļa, kopējā summa ir palielinājusies piecas reizes (3.3.attēls).

3.3. Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei

2009.gada ražas novākšanas sezonas beigās graudaugu iepirkuma cenu krituma dēļ lauksaimniekiem radās nopietnas problēmas ar graudu realizāciju un izveidojās ievērojami to uzkrājumi.

Rezultātā lauksaimnieku pašu rīcībā nebija pietiekami finanšu resursu, lai nodrošinātu 2010.gada pavasara sējai nepieciešamo resursu (sēkla, minerālmēslojums, degviela u.c.) iegādi.

Tādēļ vienīgā iespēja šo resursu nodrošināšanai bija – saņemt bankas aizdevumu apgrozāmo līdzekļu iegādei. Diemžēl bankas kreditēšanu neatsāka tādos apmēros, lai nodrošinātu lauksaimnieku pieprasījumu un lauksaimnieku nevalstiskās organizācijas vērsās ZM ar lūgumu rast risinājumu iepriekš minētai problēmai.

Pēc saskaņošanas ar starptautiskajiem aizdevējiem (Starptautisko Valūtas fondu un EK), tika apstiprināti MK 2010.gada 27.aprīļa Noteikumi Nr.403 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai” (turpmāk šajā nodaļā – noteikumi) ar kopējo kredītliniju 10 milj.Ls.

Šo noteikumu ietvaros VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” uzsāka aizdevumu izsniegšanu. Saimnieciskās darbības veicēji, kas ražo Līguma par Eiropas Savienības darbību I pielikumā minētos lauksaimniecības produktus un augļu un dārzeņu ražotāju grupas varēja pretendēt uz aizdevumu Ls 5 000 – Ls 700 000 apmērā. Savukārt lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām, pēc to ierosinājuma, maksimālā robeža tika palielināta līdz 2 milj.Ls.

Pavisam 2010.gadā tika piešķirti 200 aizdevumi par 7 438 533 Ls.

3.4. Kredītu garantijas lauku uzņēmējiem un kredītu fonds

VAS „Lauku attīstības fonds” (turpmāk šajā nodaļā – Fonds) 2010.gadā turpināja garantēt banku izsniegtos īstermiņa un ilgtermiņa kredītus lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un pārstrādātājiem. Fonds 2010.gadā ir piešķīris 141 kredītu garantiju (tajā skaitā VAS Latvijas Hipotēku un zemes banka – 34, a/s SEB Banka – 94, a/s Swedbank – 7, a/s Latvijas Krājbanka – 2, a/s GE Money Bank – 1, a/s DnB Nord Bank – 1, a/s Latvijas pasta banka – 1, a/s Citadele banka – 1) kopsummā par 10,53 milj.Ls.

Salīdzinot ar 2009.gadu, piešķirto garantiju apjoms ir saglabājies iepriekšējā līmenī.

Izmantojot Fonda garantijas, uzņēmēji 2010.gadā varēja saņemt un restrukturizēt kredītus kopsummā par 22,21 milj.Ls.

Kopš 1997.gada, kad Fonds sāka kredītu garantēšanu, piešķirtas 2843 kredītu garantijas kopsummā par 86,14 milj.Ls (3.4.tabula).

3.4. tabula

VAS „Lauku attīstības fonds” piešķirtās kredītu garantijas 2007.–2010.gadā

	2008.	2009.	2010.	Kopā no 1997.-2010.
Izsniegto garantiju skaits	115	142	141	2843
Garantētā summa (tūkst. Ls)	5536	10896	10534	86143
Kredīta apjoms, kas saņemts ar Fonda garantijām (tūkst. Ls)	21734	26291	22210	231208

Avots: Lauku attīstības fonds

Likumā „Par valsts budžetu 2011.gadam” valsts ir uzņēmusies atbildību par Fonda sniegtajām garantijām 44 milj.Ls apmērā. Tas nozīmē, ka šādā apjomā Fonda garantijas ir pielīdzinātas valsts galvojumiem. Praktiski tas nozīmē to, ka šim statusam atbilst visas pašlaik spēkā esošās, kā arī atbildīs visas 2011.gadā izsniedzamās garantijas.

MK 2010.gada 20.jūlijā apstiprināja noteikumus Nr.664 “Kārtība, kādā tiek administrēts un uzraudzīts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai, izveidojot kredītu fondu”, kuros noteikts, ka kredītu fondu pārvalda VAS “Lauku attīstības fonds”.

2010.gada 15.septembrī LAD kredītu fonda darbības nodrošināšanai pārskaitīja 5 000 000 Ls no valsts un EZF finanšu līdzekļiem un 2010.gada 16.septembrī –26 423 069 Ls no valsts un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai līdzekļiem.

Par līdzekļu izmantošanu kredīšanai 2010.gadā noslēgti sadarbības līgumi ar VAS Latvijas Hipotēku un zemes banka, a/s Latvijas Krājbanka un a/s Swedbank. Kopā no kredītu fonda 2010.gadā sadarbības bankām aizdoti 4 536 714 Ls, tajā skaitā 1 296 041 Ls ELFLA līdzekļi un 3 240 673 Ls EZF līdzekļi.

3.5. Nodokļi

Pēc VID rīcībā esošās informācijas, Latvijā pēc stāvokļa uz 2011.gada 1.janvāri Nodokļu maksātāju reģistrā bija reģistrētas 26 374 z/s un 1290 SIA, kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu. Uz 2011.gada 1.janvāri lauksaimniecības nozarē ir reģistrēti 130 mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji, no tiem 48 z/s, 30 SIA un divi individuālie uzņēmumi.

3.5. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no zemnieku saimniecībām (uzņēmējdarbības kods 72) 2007.–2010.gadā, tūkst.Ls

	2007.	2008.	2009.	2010.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	2370,7	2738,7	2180,7	2864,6
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	731,3	1391,1	564,2	351,4
Sociālās apdrošināšanas iemaksas	5960,6	7799,6	6524,2	5966,6
PVN	- 3991,4	- 3255,3	- 2521,8	331,1
Akcīzes nodoklis	1,1	1,4	30,4	3,5

Dabas resursu nodoklis	74,3	133,3	107,4	109,4
Muitas nodoklis	21,1	37,9	25,6	12,5
Kopā:	5167,7	8846,7	6910,7	9639,1

Avots: VID

3.6. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskajām personām, kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu 2010.gadā, tūkst.Ls

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	PVN	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	2482,5	189,5	4051,3	-284,5	0,1	32,4	6,3
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	127,3	26,8	261,6	116,3	0	7,2	0,1
Augu pavairošana	33,9	8,3	78,9	97,6		0,2	
Lopkopība	2305,8	406,3	3989,6	405,6	-0,1	60,8	0,8
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	3031,4	169,2	5864,2	1816,2	342,6	95,2	1,2
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	483,5	15,5	889,4	475,2	0	4,3	39,1
Kopā:	8464,4	815,6	15135	2626,4	342,6	200,1	47,5

Avots: VID

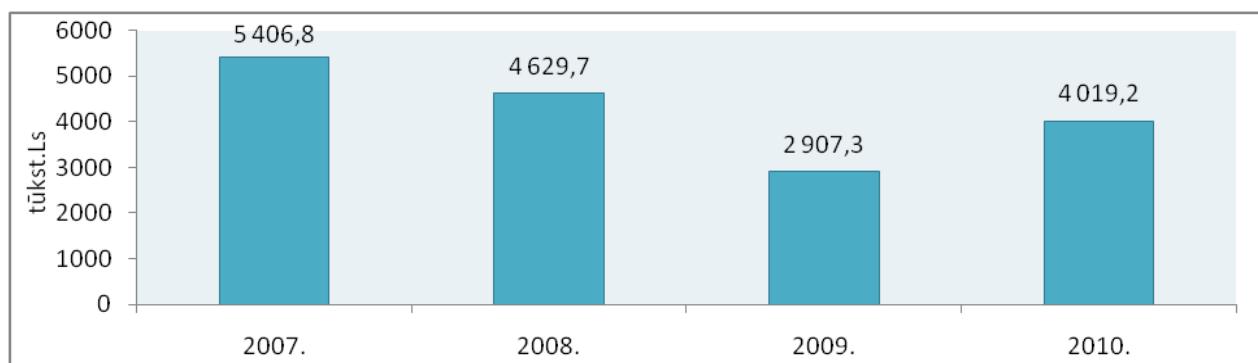
Nodokļu maksātāju reģistrā uz 2011.gada 1.janvāri bija reģistrēti 327 lauksaimniecības pārstrādes uzņēmumi, tajā skaitā 210 gaļas pārstrādes, 78 piena pārstrādes un 39 graudu pārstrādes uzņēmumi. Uzņēmumi atlasīti pēc saimniecisko darbību statistiskās klasifikācijas (NACE 1.1.red. un NACE 2.red.) pamatdarbības veidiem. Atlasei izmantota informācija par pamatdarbības veidiem, kurus paziņojusi CSP.

3.7. tabula

Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimniecības pārstrādes uzņēmumiem 2010.gadā, tūkst.Ls

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	PVN	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Gaļas un gaļas produktu ražošana, pārstrāde un konservēšana	2444,5	416,9	4552	7832,8	0,3	54,8	0
Piena produktu ražošana	3092,3	200,5	5074,2	-2785,7	9	67,2	1,3
Graudu malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	650,5	360,7	1035,6	716	0,2	3,2	12,7
Kopā:	6187,3	978,1	10661,8	55763,1	9,5	125,2	14,0

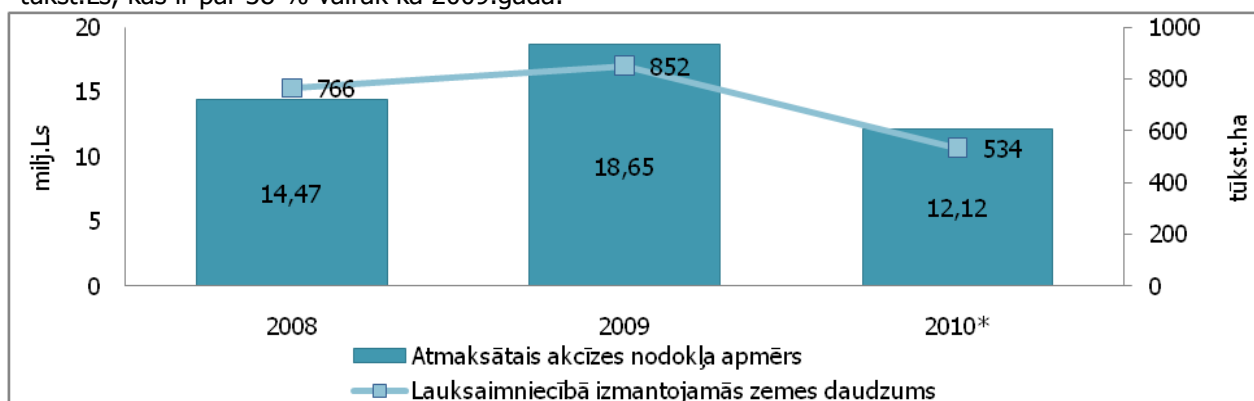
Avots: VID

Avots: VID

3.4.attēls. Lauksaimniecības produktu ražotājiem izmaksātās PVN 12% kompensācija no 2007.–2010.gadam

Lauksaimniecības produktu ražotājiem 2010.gadā izmaksātā PVN 12 % kompensācija bija 4019,2 tūkst.Ls, kas ir par 38 % vairāk kā 2009.gadā.

Avots: VID

3.5.attēls. Lauksaimniecības produktu ražotājiem atmaksātais akcīzes nodokļa apmērs par izmantoto dīzeļdegvielu no 2008.–2010.gadam

Lauksaimniecības produktu ražotājiem laika periodā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 1.jūlijam atmaksāts akcīzes nodoklis par izmantoto dīzeļdegvielu ir 12,12 milj.Ls apmērā par 534 tūkst.ha, kas ir par 37 % mazāk nekā 2009.gadā.

Saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 18.pantu uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide nodokļa maksātājiem, kas veic lauksaimniecisko darbību, ir noteikta 10 latu apmērā par katru LIZ hektāru.

Atlaides summu aprēķina, LIZ plāna hektārus, kuri apstiprināti ar pašvaldības padomes lēmumu, reizinot ar 10. Pēc VID sniegtās informācijas 2010.gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide lauksaimniecības uzņēmumiem bija 449,2 tūkst.Ls, kas tika piešķirta 324 nodokļu maksātājiem. Salīdzinoši 2009.gadā uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaide lauksaimniecības uzņēmumiem bija 342,31 tūkst.Ls.

Saskaņā ar likuma „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 6.panta 4.daļas 2.punktu, nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summām, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc VID sniegtās informācijas 2010.gadā summas, kas saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, bija 28 221,3 tūkst.Ls kopskaitā 1 118 nodokļu maksātājiem.

2010.gadā 14 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārstrādes uzņēmumi ir izvēlējušies piemērot likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 13.⁴ pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

Saskaņā ar VID sniegto informāciju par nodokļu maksātāju skaitu no gada ienākumu deklarācijām par 2010.gadu:

- 13 245 nodokļu maksātājiem tiek piemērota norma par iedzīvotāju ienākuma nodokļa neapliekamo ienākumu (saskaņā ar likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.panta 1.punktu);
- 16 095 nodokļu maksātājiem ir ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas;
- 2 857 nodokļu maksātājiem ir ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas, bet ienākumi ir 0 vai ir zaudējumi;
- 11 068 nodokļu maksātājiem ir ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas, ir neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas 2 000 latu apmērā gadā vai mazāk, bet nav apliekamo ienākumu no lauksaimnieciskās ražošanas.

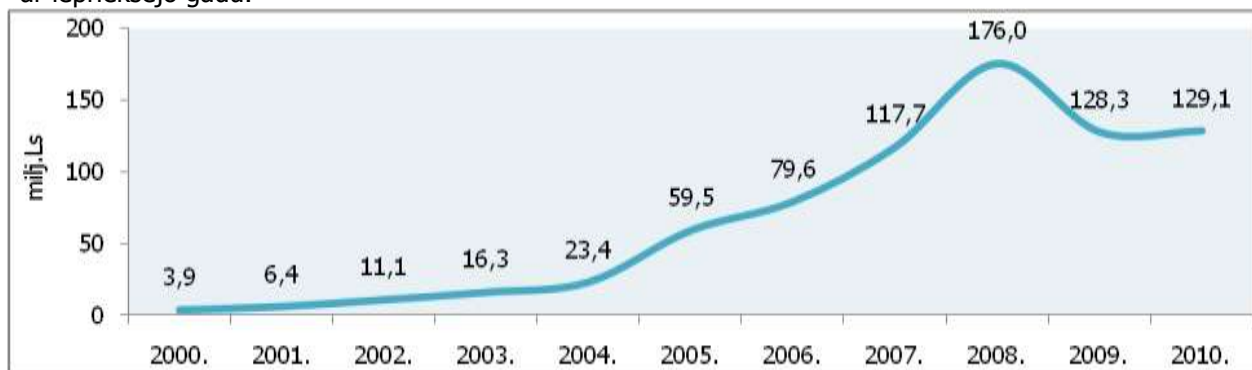
Uz 2010.gada 1.decembri z/s īpašumā ir 43 130 vieglās automašīnas un turējumā ir 2 348 vieglās automašīnas, kuras ir atbrīvotas no Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas, jo saskaņā Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 10.pantu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokli maksā par komersanta īpašumā vai turējumā esošu vieglo transportlīdzekli.

51 697 saimniecību īpašnieku par savā īpašumā vai turējumā esošajiem transportlīdzekļiem (27415 kravas automobiļiem, 4 957 piekabēm un 705 puspiekabēm) saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7.panta 4.daļu var saņemt 50 % atlaidi transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa nomaksai.

3.6. Kooperatīvu un nevalstisko organizāciju atbalsts

3.6.1. Kooperācijas veicināšana

Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību galvenais uzdevums ir veicināt un meklēt jaunu noieta tirgu biedru saražotās lauksaimniecības produkcijas realizācijai, rūpēties par biedru konkurētspējas un labklājības palielināšanu. Pēdējos gados lauksaimnieki aktīvi iesaistās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrību darbībā. Labvēlīgas valsts atbalsta politika dēļ no 2000.gada Latvijā sāka veidoties konkurētspējīgas pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības. Pēdējo gadu laikā vērojama kooperatīvo sabiedrību attīstība (3.6.attēls). Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums, uzlabojoties ekonomiskais situācijai valstī, 2010.gada laikā ir nedaudz pieaudzis, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

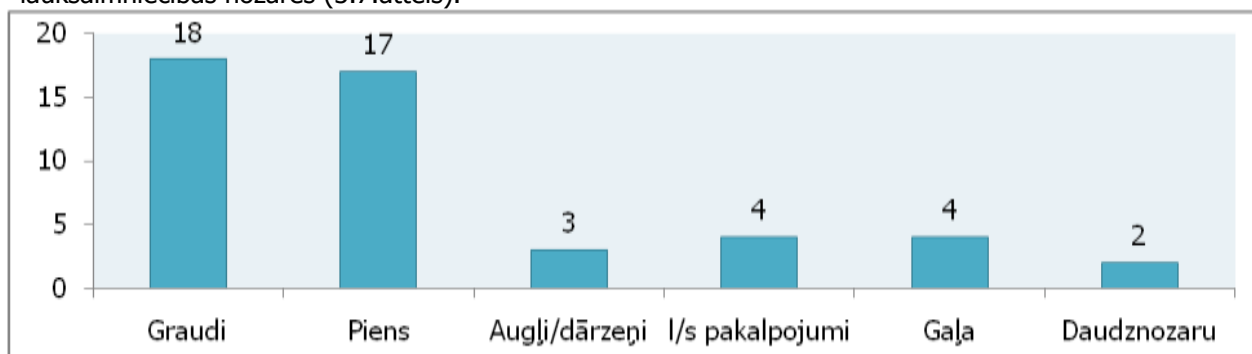
Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

3.6.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums 2000. – 2010.gadā

Atbilstoši MK 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr. 1491 "Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības reģistrācijai nepieciešamajiem dokumentiem un šīs sabiedrības atbilstības izvērtēšanu atbalsta piešķiršanai" 2010.gadā tika atzītas 48 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības.

Pamatojoties uz Valsts pārvaldes likumā noteikto kārtību, ZM deleģē atzīšanu veikt biedrībai "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija".

Atzītās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības ir visās galvenajās lauksaimniecības nozarēs (3.7.attēls).

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

3.7.attēls. Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību skaits sadalījumā pa nozarēm 2010.gadā

2010.gadā atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības saņēma atbalstu Lauku attīstības plāna 2007.–2013.gadam pasākumā "Atbalsts ražotāju grupām" kopumā Ls 130 011,35 apmērā.

3.6.2. Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz 2010.gada 2.februāra MK noteikumiem Nr.108 „Noteikumi par ikgadējo valsts atbalstu lauksaimniecībai un tā piešķiršanas kārtību” 2010.gadā atbalsta pasākuma „Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās” ietvaros lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 202 000,16 latus, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm, ES institūcijām un atbalsta pasākuma „Tehniskais atbalsts lauksaimniecības nozarē” ietvaros Ls 86 985,93 lauksaimniecības attīstības veicināšanas un sadarbības pasākumu organizēšanai.

4. LAUKSAIMNIECĪBAS NOZARU ATTĪSTĪBA

4.1. Kopsavilkums

2010.gadā piensaimniecības nozari labvēlīgi ietekmēja pasaules tirgū industriālo piena produktu pieprasījums, kā rezultātā palielinājās pieprasījums pēc piena izejvielas un piena ražotājiem radās iespēja paplašināt un attīstīt piena ražošanas saimniecības. Tāpat 2010.gadā bija vērojama tendence, kā vidējo un lielo piena ražošanas saimniecību paplašināšanās, kā arī pieaudzis piegādes kvotas ietvaros piegādātā piena apjoms. Liela nozīme piena lopkopības attīstībā ir govju izslaukuma rādītājiem. Vidējais izslaukums no pārraudzībā esošajām govīm katru gadu palielinās, līdz ar to varam secināt, ka ciltsdarba pasākumi piena lopkopības jomā norit veiksmīgi un iesāktais darbs ir jāturpina.

2010.gads cūkkopības sektorā vērtējams kā mazāk veiksmīgs, taču pateicoties dzīvu cūku eksportam uz Krieviju, kā arī sivēnu eksportam uz Eiropas valstīm, tas spēja noturēties un saglabāt ražošanu. Latvijā, tāpat kā citviet pasaulē cūkgaļas ražotājiem jābūt gataviem tirgus svārstībām, tādēļ cūku audzēšanas saimniecībās nepieciešams audzēt augstvērtīgas vaislas cūkas, lai pēcnācēji ātri nobarotos, izlietotu maz barības uz produkcijas vienību un būtu ar liesu, pārstrādātāju prasībām atbilstošu kautķermeni. Līdz ar to ir jāturpina sāktais darbs ciltsdarba jomā, lai panāktu cūku ražotspējas ģenētiskā potenciāla vēl labāku izmantošanu, kur svarīgākais ir pareiza šķirņu izvēle un to krustošana, produktivitātes kontrole, dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana un ātra selekcijā gūto sasniegumu ieviešana ražošanā.

Gaļas liellopu nozarē palielinoties gaļas šķirņu liellopu un to krustojumu skaitam un uzlabojot gaļas kvalitāti, veidojas labi priekšnosacījumi konkurencei ES tirgū. Gaļas liellopu skaits katru gadu palielinās un uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

Aitkopības nozarē mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, līdz ar to ir jāturpina iesāktais darbs ciltsdarba jomā, lai nodrošinātu ar prasībām atbilstošu augstvērtīgu vaislas materiālu. Turpina pieaugt interese par aitkopības nozari, par ko liecina aitu skaita palielināšanās.

Kazu ganāmpulku izkopšana norit lēni, pēdējo gadu laikā produktivitātes rādītāji ir nestabili un kazu izslaukumiem nav stabilas tendences palielināties. Kazu audzētājiem trūkst pietiekami kvalitatīvu vaislas āžu, un tas traucē sekmīgi izkopt ganāmpulkus. Lielāka uzmanība ir jāpievērš arī kazu ēdināšanai.

Pieaugot lauksaimnieciskās ražošanas apjomiem, palielinoties monokultūru audzēšanai un pesticīdu lietošanai, samazinās biškopībai labvēlīgās teritorijas un iet bojā savvaļas apputeksnētāji, kas būtiski palielina biškopju pārraudzīto bišu saimju lomu ne tikai kultūraugu apputeksnēšanā, bet arī visas ekosistēmas dzīvotspējas uzturēšanā kopumā. Tomēr neraugoties uz biškopības nozares vērienīgajiem apdraudējumiem, saglabājas arī tās attīstībai labvēlīgas iezīmes. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Bet nektāraugu daudzveidība ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Bez tam, īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās koncentrētāks un bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām.

Būtiska loma dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanā ir dzīvnieku īpašniekiem. Tomēr liela daļa dzīvnieku īpašnieku nav motivēti audzēt ģenētisko resursu dzīvniekus, jo vairumam šo dzīvnieku ir zemāka produktivitāte nekā pārējo šķirņu dzīvniekiem, kā arī nav izveidots mehānisms tālākai produkcijas pārstrādei un realizācijai. Taču ģenētisko resursu dzīvniekiem ir arī pozitīvas īpašības, kuras ir nepieciešams izpētīt precīzāk, lai nākotnē tos varētu sekmīgi izmantot ganāmpulku izkopšanā un ekonomiskās efektivitātes palielināšanā.

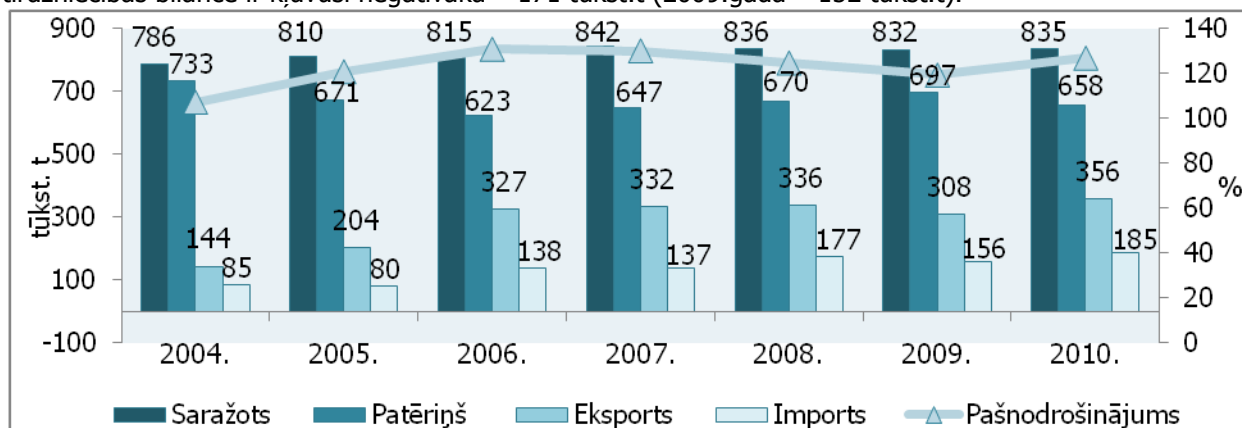
2010.gadā nozīmīgs pasākums lopkopības sektorā bija ZM un LDC organizētā *ICAR* 37.konference, kas notika Rīgā no 31.maija līdz 4.jūnijam. *ICAR* ir nevalstiska organizācija, kuras mērķis ir atvieglot dzīvnieku pārraudzības metožu izplatību un standartizēšanu vairākās pasaules valstīs. Pašlaik *ICAR* ir pārstāvētas vairāk nekā 40 pasaules valstis, tostarp Latvija, kas savu dalību atjaunoja 1997.gadā. Konferencēs laikā tikās vadošie nozaru speciālisti, lai pārrunātu zinātniskos pētījumus un tajos iegūtos rezultātus, kā arī dalītos praktiskajā pieredzē dzīvnieku pārraudzības jomā. Tāpat tika organizētas vairākas darba grupas par kopējo valstu pieredzi dzīvnieku pārraudzībā un molekulārā genoma

instrumentu izmantošanā dzīvnieku audzēšanā, modernajām tehnoloģijām un to mijiedarbībai ar ģenētisko novērtēšanu.

4.2. Piena un piena produktu ražošana

Piensaimniecība ir viena no pamatnozārēm Latvijā un aizņem 21 % no kopējās lauksaimniecības galaprodukcijas vērtības.

Piena bilancē (4.1.attēls) var redzēt, ka 2010.gadā salīdzinoši ar 2009.gadu nedaudz samazinājusies piena ražošana, savukārt daudz straujāk – patēriņš, par 6 %. Savukārt ārējās tirdzniecības bilance ir kļuvusi negatīvāka – 171 tūkst.t (2009.gadā – 152 tūkst.t).

Avots: LAD

4.1.attēls. Piena un piena produktu bilance un pašnodrošinājuma līmenis 2004.–2010.gadā

Izvērtējot 4.1.tabulas datus, redzams, ka 2010.gadā bija 30 004 piena ražošanas saimniecības – tas ir par 8,9 % mazāk nekā 2009.gadā. Analizējot saimniecības pēc to lieluma, ņemot vērā slaucamo govju skaitu saimniecībā, joprojām lielāko daļu 83,9 % veido mazās saimniecības ar 1–5 govīm. Šo saimniecību skaits 2010.gadā ir samazinājies par 10,5 %. 2010.gadā palielinājās to saimniecību skaits, kurās govju skaits ir no 10–200 un vairāk govīm. Salīdzinot ar 2009.gadu saimniecību skaits kurās ir no 10–49 govīm palielinājies par 2,5 %, bet saimniecību skaits kurās ir no 50–200 govīm palielinājies par 4,2 %. Savukārt visvairāk – par 7,4 % palielinājies lielo saimniecību skaits ar 200 un vairāk slaucamām govīm. Vidējais saimniecības lielums 2010.gadā bija 5,47 govīs, kas ir par 9,0 % vairāk kā 2009.gadā (5,02 govīs).

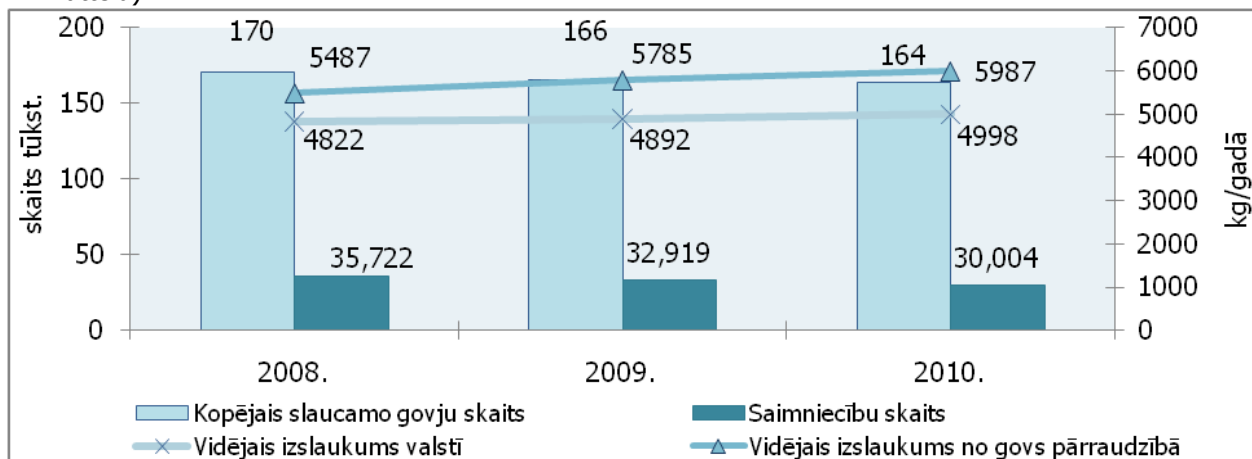
4.1. tabula

Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita

Slaucamo govju skaits saimniecībā	2008.				2009.				2010.			
	Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā		Saimniecības ar attiecīgo govju skaitu		Slaucamās govīs grupā	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	18 954	53,1	18 954	11,1	17 506	53,1	17 506	10,6	15855	52,8	15 855	9,7
2	6 837	19,1	13 674	8,0	6176	18,8	12 352	7,5	5543	18,5	11 086	6,8
3-5	4 918	13,8	18 103	10,6	4454	13,5	16 382	9,9	3784	12,6	13 894	8,5
6-9	2 070	5,8	14 936	8,8	1901	5,8	13 802	8,3	1857	6,2	13 409	8,2
10-19	1 618	4,5	21 592	12,7	1535	4,7	20 594	12,4	1578	5,3	21 176	12,9
20-29	497	1,4	11 825	6,9	518	1,6	12 308	7,4	512	1,7	12 200	7,4
30-49	397	1,1	14 856	8,7	383	1,2	14 338	8,7	408	1,4	15 332	9,3
50-99	269	0,8	18 481	10,8	276	0,8	18 800	11,4	291	1,0	19 892	12,1
100-199	93	0,3	12 783	7,5	103	0,3	14 138	8,5	104	0,3	14 397	8,8
200-299	30	0,1	7 402	4,3	27	0,1	6668	4	31	0,1	7538	4,6
>=300	39	0,1	17 796	10,4	40	0,1	18 623	11,3	41	0,1	19 281	11,7
Kopā	35 722	100	170 402	100	32 919	100	165 511	100	30 004	100	164 060	100

Avots: LDC

Slaucamo govju skaits laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam ir samazinājies par 4,3 %. Savukārt vidējais izslaukums valstī no govju triju gadu laika posmā ir pieaudzis par 3,6 %, bet vidējais izslaukums pārraudzībā esošām govīm ir palielinājies par 9,1 %. Līdz ar to, var secināt, ka piena ražošanas apjomu pieaugums apliecina piena ražošanas nozares efektivitātes uzlabošanos kopumā (skatīt 4.2.attēlu).

Avots: LDC

4.2.attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2008.–2010.gadā

■ Piena kvotu sistēma

Latvijas kopējā piena kvota 2010./2011.kvotas gadam bija noteikta 758 159 tonnu apmērā, kur 738 964 tonnas veido valsts piegādes piena kvota un 19 195 tonnas – tiešās tirdzniecības piena kvota. Tāpat, kā iepriekšējā kvotas gadā (97,6 %), piegādes kvota 2010./2011. kvotas gadā veidoja 97,4 % no kopējās piena kvotas.

4.2.tabulā ir apkopoti un izvērtēti dati par piena kvotas izpildi valstī laika periodā no 2008.-2010.gadam pa kvotas gadiem. 2010./2011. kvotas gadā piegādātā piena apjoms pirms izlīdzināšanas bija 635 595 tonnas, kas salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu ir palielinājies par 6,9 %. Savukārt piegādātā piena apjoms pēc izlīdzināšanas bija 647 795 tonnas, līdz ar to piegādes piena kvotas izpilde sastāda 87,66 %, kas ir par 6,3 % vairāk kā iepriekšējā kvotas gadā. Tiešajā tirdzniecībā 2010./2011. kvotas gadā tika pārdotas 18 163,58 tonnas piena, kas salīdzinot ar iepriekšējo kvotas gadu ir par 31,3 % mazāk, bet tās izpilde ir nodrošināta 94,62 % apjomā.

4.2. tabula

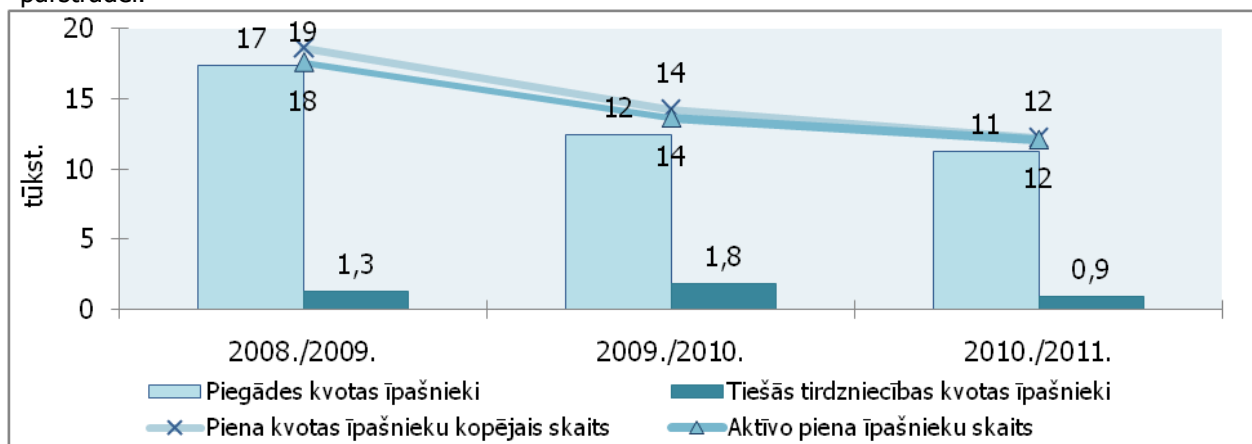
Latvijai piešķirtā piena kvota pa gadiem (uz kvotas gada sākumu), tonnas

Kvota	2008./2009.	2009./2010	2010./2011.
Piešķirtā kopējā valsts kvota, t.sk.:	743 220,96	750 653,17	758 159,7
Piegādes kvota	725 538,10	719 683,01	738 964,27
Tiešās tirdzniecības kvota	17 682, 86	30 970,16	19 195, 43
Piegādes kvotas izpilde pirms izlīdzināšanas	630 809,89	594 301,042	635 595, 31
Piegādes kvotas izpilde pēc izlīdzināšana	661 053,00	608 973,57	647 795, 35
Piegādes kvotas izpilde %	91,11	84,62	87,66
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu, %	- 0,1	- 7,8	+ 6,3
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde	12 907,91	26 425,1	18 163,58
Tiešās tirdzniecības kvotas izpilde %	73	85,32	94,62
Izmaiņas pret iepriekšējo periodu, %	+ 25,5	+ 104,7	- 31,3

Avots: LDC

2010./2011.kvotas gada beigs bija reģistrēti 12 234 kvotas īpašnieki, kas ir par 14 % mazāk kā iepriekšējā kvotas gadā un par 34 % mazāk kā 2008./2009.kvotas gadā. No tiem aktīvi darbojās 12 079 kvotas īpašnieki. Kvotas īpašnieku sadalījums pa kvotas veidiem redzams 4.3.attēlā. Analizējot 2010./2011. kvotas gadā piena ražotāju skaita izmaiņas pa piena kvotas veidiem ir redzams, ka piegādes piena kvotas īpašnieku skaits samazinājies par 9 %, bet tiešās tirdzniecības piena kvotu īpašnieku skaits

samazinājies par 47 %. Tiešās tirdzniecības piena kvotas īpašnieku skaita samazināšanās norāda uz to, ka piena ražotājiem 2010.gadā, sakarā ar piena iepirkuma cenas pieaugumu, izdevīgāk bija pienu piegādāt pārstrādei.

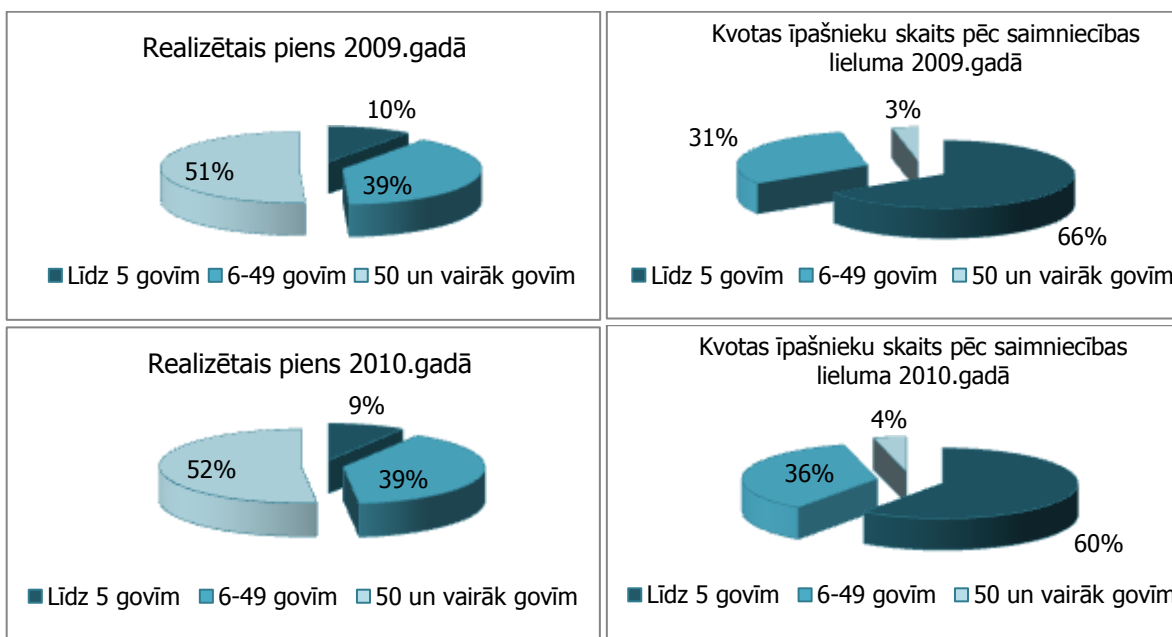

Avots: LDC

4.3.attēls. Piena kvotas īpašnieku kopējais skaits un sadalījums pa kvotas veidiem

Izvērtējot 4.4.attēlā kvotas apguves rādītājus pēc pārdotā piena apjoma atkarībā no saimniecības lieluma, redzams, ka 2010.gadā lielās saimniecības ar govju skaitu 50 un vairāk govīs kopējā struktūrā veido tikai 4 % no visiem kvotas īpašniekiem, bet pārdod lielāko daudzumu jeb 52 % no visa pārdotā piena apjoma. Savukārt 36 % sastāda piena kvotu īpašnieki, kuru saimniecības ir ar govju skaitu no 6–49 govīm un tie pārdod 39 % piena, kas ir otrs lielākais īpatsvars pārdotā piena apjomā. Visvairāk piena kvotu – 60 % ir mazo 1–5 govju saimniecību īpašniekiem, kuri pārdod tikai 9 % no visa pārdotā piena daudzuma.

Piena kvotu īpašnieku skaita izmaiņas (skatīt 4.4.attēlu), salīdzinot 2010.gadu ar 2009.gadu ir nebūtiskas, tomēr ir vērojama neliela tendence samazināties to kvotu īpašnieku skaitam, kuriem pieder saimniecības no 1–5 govīm, bet palielinās lielo un vidējo saimniecību kvotu īpašnieku skaits. Šīs izmaiņas ir saistītas ar piena iepirkuma cenu palielināšanos 2010.gadā, kas saimniecību īpašniekiem deva iespēju palielināt ganāmpulkus un pāriet vidējo un lielo saimniecību grupā.

Avots: LDC

4.4.attēls. Kvotas īpašnieku skaits pēc saimniecības lieluma uz 01.01.2010.

■ Ciltsdarbs

Piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības sastāvā 2010.gadā darbojās 60 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2010.gadā ciltsgērmā ierakstīja 6976 dzīvniekus, sagatavoja un izsniedza 125 izcelsmes sertifikātu vaislas materiāla tirdzniecībai, sertificēja 103 vaisliniekus, uzsāka bulļu piesaisti pārojumiem pēc speciālas programmas, kā arī realizēja projektu par Latvijā plašāk izmantoto vaislinieku ciltsvērtības noteikšanu pēc meitu eksterjera un faktoriem, kas ietekmē eksterjeru.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības organizācijas speciālisti organizēja biedru dalību izstādē „Viļāni -2010” un pēc Latvijas Ciltsdarba centra pasūtījuma veica slaucamo govju virspārraudzību.

2010.gada vidū Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība noslēdza līgumu uz četriem gadiem ar Turcijas uzņēmumu "Genova" par šķirnes telīšu pārdošanu un jau eksportēja 102 grūsnas teles uz Turciju.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas (turpmāk Holšteinas asociācija) sastāvā 2010.gadā darbojās 21 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecība. Holšteinas asociācijas speciālisti 2010.gadā ciltsgērmā ierakstīja 1226 dzīvniekus, izsniedza 112 sertifikātus importēto vaislinieku spermas izmantošanai.

Holšteinas asociācija regulāri rīko un piedalās semināros ar ārvalstu un Latvijas speciālistu piedalīšanos par lopu labturības, ēdināšanas un atražošanas tēmām - pāru atlasī, eksterjera novērtējumu, Holšteinas šķirnes dzīvnieku ēdināšanas īpatnībām, barības devu sastādīšanu, govju ēdināšanu dažādos ražošanas periodos, ēdināšanas ietekmi uz piena kvalitāti, telīšu ataudzēšanu, dzīvnieku mītņu izveidošanu un citām tēmām.

Veiksmīga sadarbība 2010.gadā Holšteinas asociācijai turpinājās ar speciālistiem no ASV (American Breeding Service un World Wide Sires LTD), kuri ieradās Latvijā un sniedza saimniekiem teorētiskus padomus 3 semināros. Tāpat Holšteinas asociācija 2010.gadā sadarbībā ar Piensaimnieku kooperatīvu „Triakāta” un SIA „Agrera”, noorganizēja 15 seminārus piena ražotājiem, piena ražotāju konsultantiem, veterinārārstiem, pārraugiem un mākslīgās apsēklošanas tehniķiem dažādos Latvijas novados.

Analizējot 4.3.tabulā apkopotos pārraudzības datus varam secināt, ka govju skaits pārraudzībā 2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu ir samazinājies par 1,2 tūkstošiem un uz 2010.gada 30.septembri pārraudzībā bija 122,0 tūkstoši govju. Salīdzinot govju produktivitāti par pēdējiem trim gadiem, 2010.gadā vidējais izslaukums no pārraudzībā esošām govīm ievērojami palielinājies, vidēji no govīm izslaucot 5987 kg piena, t.i., par 202 kg vairāk kā iepriekšējā pārraudzības gadā.

4.3. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2008.–2010.gadā

Rādītāji	2008.	2009.	2010.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	124,2	123,2	122,0
*Vidējais izslaukums no govīm valstī kg/gadā	4822	4892	4998
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā kg/gadā	5487	5785	5987
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,37	4,38	4,29
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,33	3,36	3,31

Avots: LDC, *CSP

Pārraudzībā atrodas dažādu šķirņu govīs, kuru produktivitātes rādītāji ir apkopoti 4.4.tabulā.

4.4. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte 2008.–2010.gadā

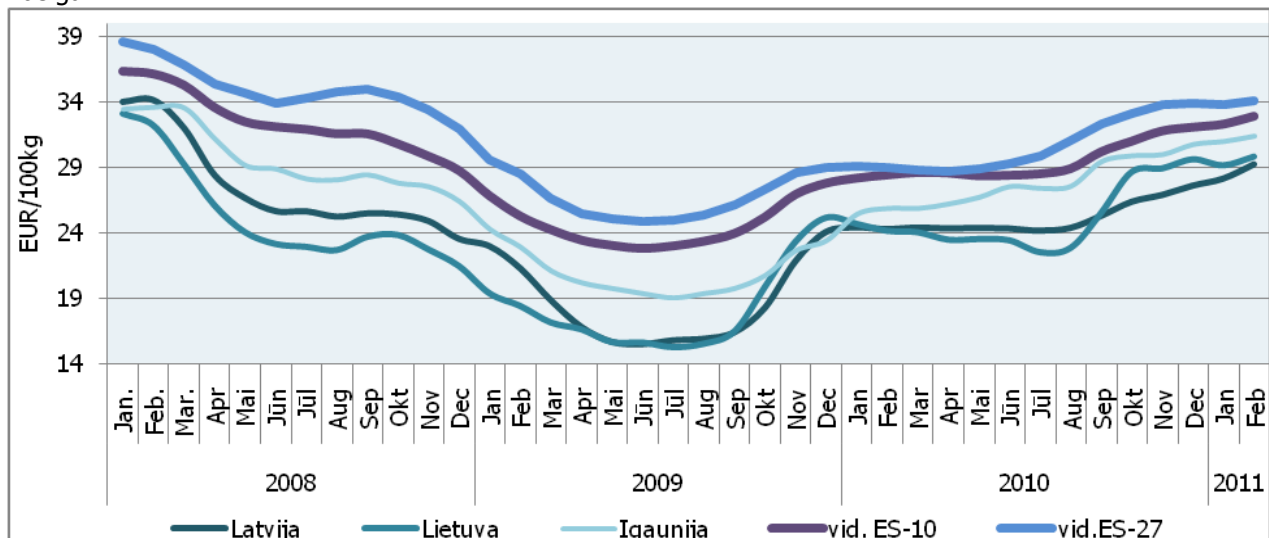
Govju šķirne	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg/gadā			Piena olbaltums, %			Piena tauki, %		
	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.
Latvijas brūnā	58536	53930	48276	5103	5233	5493	3,36	3,35	3,36	4,44	4,48	4,47
Holšteinas	32093	33321	32876	6269	6465	6724	3,23	3,23	3,22	4,19	4,19	4,16

melnraibā												
Angleras	296	239	198	6418	6331	6189	3,41	3,37	3,38	4,56	4,55	4,55
Dānijas sarkanā	405	646	944	5817	5703	5632	3,38	3,36	3,39	4,49	4,51	4,52
Zviedrijas sarkanraibā	542	598	655	5962	6331	6182	3,33	3,35	3,38	4,61	4,67	4,56
Holšteinas sarkanraibā	1306	1531	1794	5871	6015	6097	3,30	3,29	3,26	4,27	4,30	4,25
Latvijas zilā	467	554	514	4292	4307	4666	3,37	3,36	3,37	4,40	4,39	4,35
Šveices	113	137	175	5333	5570	6012	3,49	3,45	3,44	4,45	4,42	4,32

Avots: LDC

■ Cenas

2010.gadā bija vērojama piena iepirkuma cenas (4.5.attēls) palielināšanās pēc 2008.–2009.gada lejupslīdes globālās krīzes ietekmē. Zemāko punktu piena iepirkuma cena Latvijā sasniedza 2009.gada jūnijā (109 Ls/t jeb 15,54 EUR/100 kg), kad kopš 2008.gada sākuma tā bija samazinājusies par 54 %. 2009.gada otrajā pusē jau sākās piena iepirkuma cenas pieaugums, kas turpinājās līdz pat 2010.gada beigām.

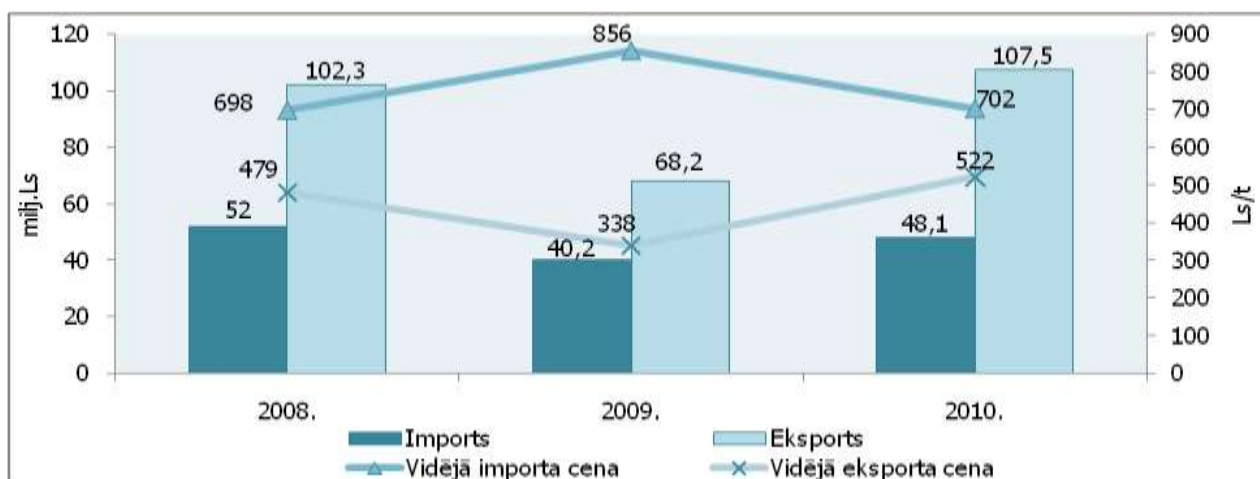
Avots: EK

4.5.attēls. Piena iepirkuma cenu attīstība 2008.–2010.gadā Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un vidēji ES, EUR/100 kg

Laikā no 2009.gada jūlija līdz 2010.gada decembrim kopējais piena iepirkuma cenas pieaugums sasniedza 75 %. Pēc līdzīga scenārija attīstījās piena iepirkuma cenas arī pārējās ES dalībvalstīs.

■ Ārējā tirdzniecība

Latvijas piena produktu eksporta vērtība pasaules ekonomiskās krīzes ietekmē būtiski samazinājās 2009.gadā, kad visā pasaulē bija raksturīgas zemas tirgus cenas (4.6.attēls). Šī iemesla dēļ arī importēto piena produktu vērtība 2009.gadā bija būtiski zemāka nekā 2008.gadā. Eksporta vērtība 2009.gadā bija par 33,3 % un importa vērtība par 23 % mazāka nekā attiecīgi 2008.gadā.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.6.attēls. Latvijas piena un piena produktu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

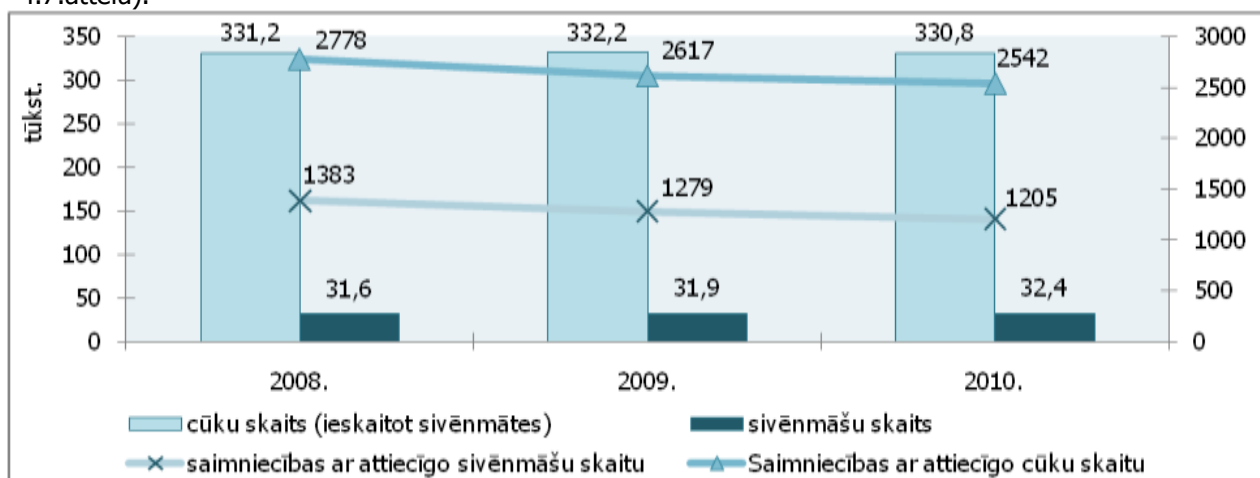
Savukārt 2010.gadā kopējo ekonomisko uzlabojumu ietekmē uzlabojušies arī Latvijas piena un piena produktu eksporta rādītāji – salīdzinot ar 2009.gadu, eksporta vērtība pieaugusi par 57,6 %. Vienlaikus gan par 19,6 % pieaudzis arī nozares produktu imports Latvijā.

Līdzīga tendence bijusi arī piena produktu vidējai importa cenai un vidējai eksporta cenai – 2009.gadā vērojams diezgan būtisks samazinājums, bet 2010.gadā rādītāji pieauguši, pārsniedzot pat 2008.gada attiecīgos rādītājus.

Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (2010.gadā 92,2 % no kopējā eksporta apjoma izteiksmē jeb 63,4 % vērtības izteiksmē). Tāpat arī piena un piena produktu nozares imports praktiski pilnībā (2010.gadā 99,9 % no kopējā importa) ietilpst no ES dalībvalstīm.

4.3. Cūkgaļas ražošana

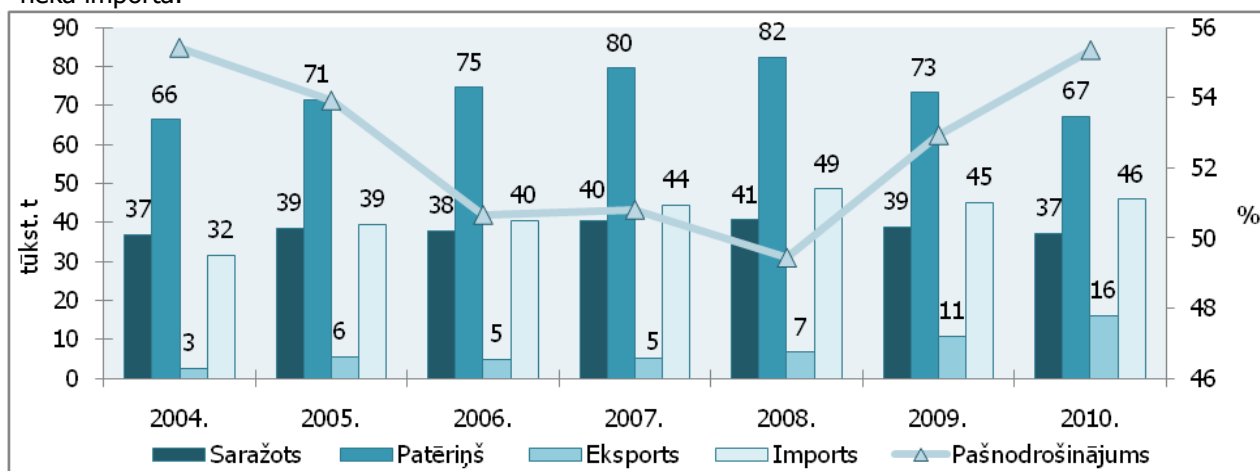
2010.gadā negatīvas cūkgaļas tirgus tendences – augstās graudu cenas, resursu izmaksu palielināšanās un gaļas iepirkuma cenu samazinājums, radīja kritisku situāciju cūkkopības sektorā. Visu iepriekšminēto procesu ietekmē bija vērojams cūku skaita samazinājums par 0,4 %, savukārt kopējais saimniecību skaits samazinājās par 2,9 %. Taču pateicoties dzīvu cūku eksportam uz Krieviju cūku audzētāji spēja noturēt ražošanu un par 1,4 % palielinājās sivēnmāšu skaits, lai gan kopējais saimniecību skaits, kurās tiek turētas sivēnmātes samazinājās par 5,8 % attiecībā pret iepriekšējo gadu (skat. 4.7.attēlu).

Avots: LDC

4.7.attēls. Cūku, sivēnmāšu un saimniecību skaits 2008.–2010.gadā

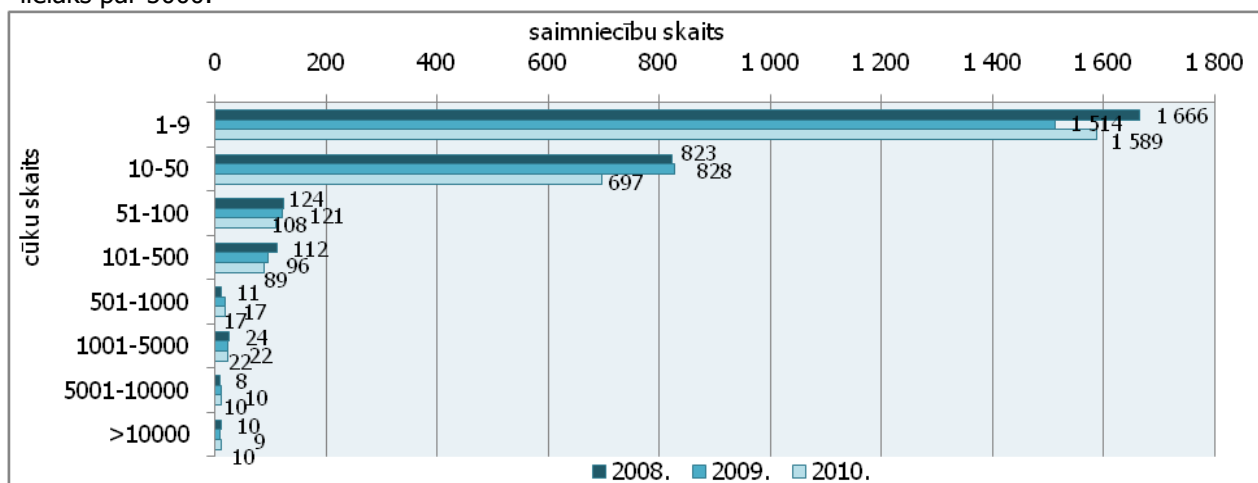
Cūkgaļas un tās produktu bilancē (4.8.attēls) redzams, ka ražošanas apjomi 2010.gadā samazinājušies par 2 tūkst.t., patēriņš par 6 tūkst.t. (-8%), savukārt pašnodrošinājums ir pieaudzis par 2%. Tāpat ir redzama tendence uzlaboties ārējās tirdzniecības bilancei – eksporta apjomi aug straujāk, nekā importa.

Avots: LAD

4.8.attēls. Cūkgaļas un tās produktu bilance un pašnodrošinājuma līmenis 2004.–2010.gadā

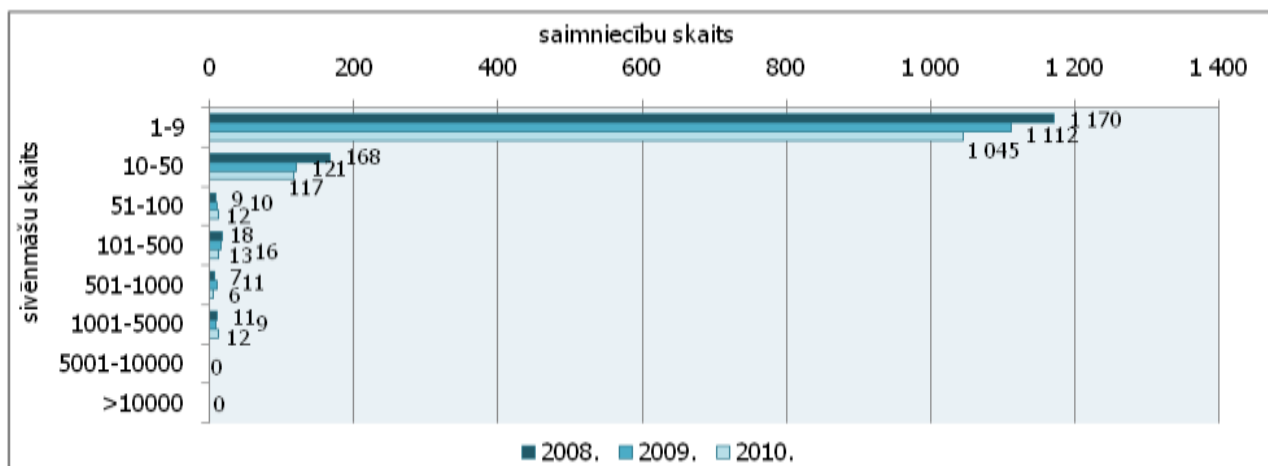
Analizējot datus par cūku audzēšanas saimniecību daudzumu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita, kas attēloti 4.9.attēlā, var secināt, ka salīdzinot ar 2009.gadu par 4,9 % ir palielinājies mazo saimniecību (1 līdz 9 cūkas) skaits un cūku skaits tajās palielinājās par 1,6 %. Savukārt par 15,8 % ir samazinājies gan saimniecību skaits ar 10 līdz 50 cūkām, gan par 14,5 % kopējais cūku skaits tajās. Lielo saimniecību skaits, ar 1001 līdz 10 000 cūkām, saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet cūku skaits tajās pieauga par 11,4 %, līdz ar to var secināt, ka 2010.gadā turpinājās ražošanas koncentrācija lielajās saimniecībās, tas ir 68,1 % no kopējā cūku skaita valstī tika audzētas saimniecībās, kur cūku skaits bija lielāks par 5000.

Avots: LDC

4.9.attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita 2008.–2010.gadā

Izvērtējot 4.10.attēla datus par saimniecību sadalījumu pēc sivēnmāšu skaita, var secināt, ka mazo saimniecību ar 1 līdz 9 sivēnmātēm īpatsvars 2010.gadā samazinājās par 6 %, bet par 20 % palielinājās saimniecību skaits ar 51 līdz 100 sivēnmātēm un par 33,3 % palielinājās saimniecību daudzums ar 1001 līdz 5000 sivēnmātēm. Šajās saimniecībās audzēto sivēnmāšu skaits 2010.gadā palielinājās par 28,4 %.

Avots: LDC

4.10.attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmašu skaita 2008.–2010.gadā

■ Ciltsdarbs

Šķirnes cūku audzēšanas saimniecību un cūku audzēšanas saimniecību darbību koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas statusu ieguvušās organizācijas - SIA „Cūku ciltsdarba centrs” un SIA „Agrosels” (turpmāk šajā nodaļā - organizācijas). Ciltsdarba mērķu un uzdevumu sasniegšanai, organizācijas realizē cūku ciltsdarba programmu, kura ir balstīta uz Latvijā audzējamām cūku šķirnēm – Jorkšīras, Landrases, Pjetrenas, Djurokas un Lielā Baltā.

2010.gadā ar šķirnes cūku atražošanu nodarbojās 14 saimniecības, kas ieguvušas šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu un kur salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem cūku selekcijā sasniegti labi rezultāti.

Salīdzinot pēdējo trīs gadu cūku kvalitātes rādītājus (skatīt 4.5.tabulu), var redzēt, ka 2010.gadā ir palielinājusies Latvijā audzētās Landrases šķirnes cūku auglība no 12,2 līdz 12,4 sivēniem vienā metienā, kā arī palielinājies gadā iegūto sivēnu skaits no vienas sivēnmātes no 24,9 līdz 26,2 sivēniem. Savukārt jauncūkas 100 kg sasniedz 163 dienās, (165 dienas iepriekšējos gados), nedaudz samazinājies spēka biezums no 9,5 mm līdz 9,4 mm, kā arī diennakts pieaugums ir palielinājies no 803 g līdz 816 g (dzīvmasas pieaugums testa laikā).

4.5. tabula

Latvijā audzētās Landrases šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2008.–2010.gadā

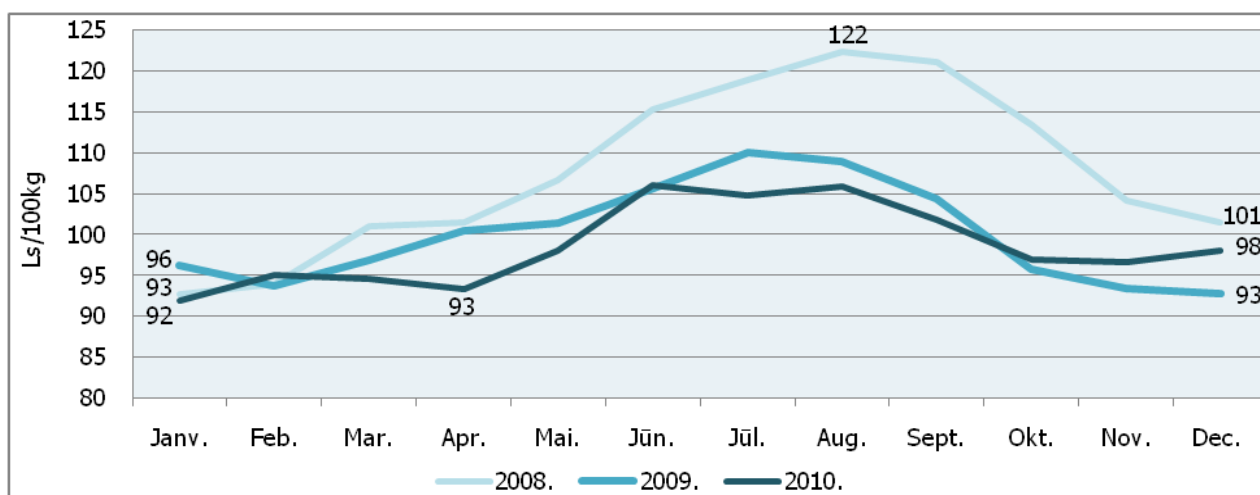
Rādītāji	2008.	2009.	2010.
Sivēnmašu auglība, sivēnu skaits metienā	12,2	12,0	12,4
Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes	24,9	24,8	26,2
Jauncūku vecums dienās sasniedzot 100 kg	165	165	163
Jauncūku spēka biezums, mm	9,5	9,5	9,4
Jauncūku liesās gaļas iznākums,%	60,8	60,9	60,8
Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	817	803	816

Avots: SIA „Cūku ciltsdarba centrs”

Cūkkopības nozarē īstenojot ciltsdarba programmu un mērķtiecīgi izmantojot augstvērtīgu vaislas kuiļu spermu, pēdējo gadu laikā ir izdevies šķirnes saimniecībās palielināt sivēnmašu produktivitāti, kā arī plānveida ciltsdarbs kopumā ir ļāvis uzlabot gaļas kvalitāti.

■ Cenas

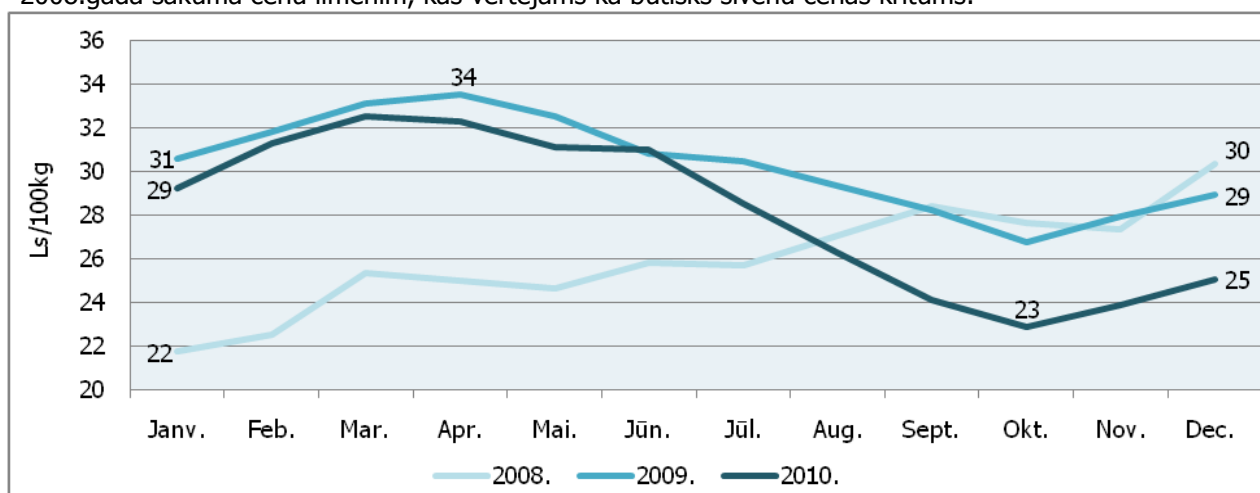
Cūku liemeņu cenas 2010.gadā vidēji bija zemākas par 2009.gadu (4.11.attēls). jāatzīmē, ka gada beigās cūku liemeņu cenas sāka pieaugt un pārsniedza 2009.gada cenas līmeni. Tomēr 2008.gada cenu 2010.gada beigās sasniegt neizdevās.

Avots: EK

4.11.attēls. Cūku liemeņu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

Pēc 2008.gadā pieredzētā cenu pieauguma sivēniem (4.12.attēls), 2009.gadā cenas sāka kristies. 2010.gadā šī tendence izpaudās vēl uzskatāmāk. 2010.gada IV ceturksnī sivēnu cenas bija pietuvojušās 2008.gada sākuma cenu līmenim, kas vērtējams kā būtisks sivēnu cenas kritums.

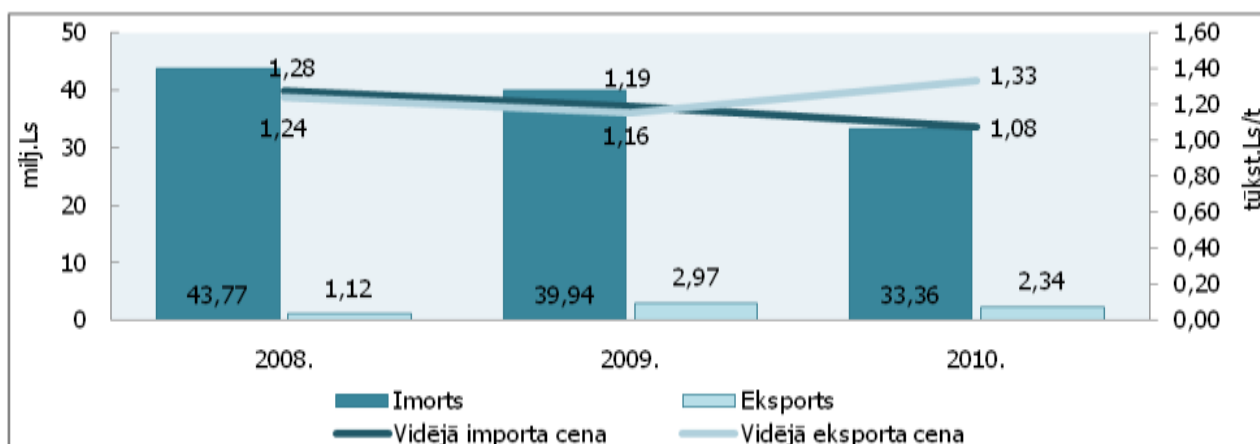

Avots: EK

4.12.attēls. Sivēnu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

■ Ārējā tirdzniecība

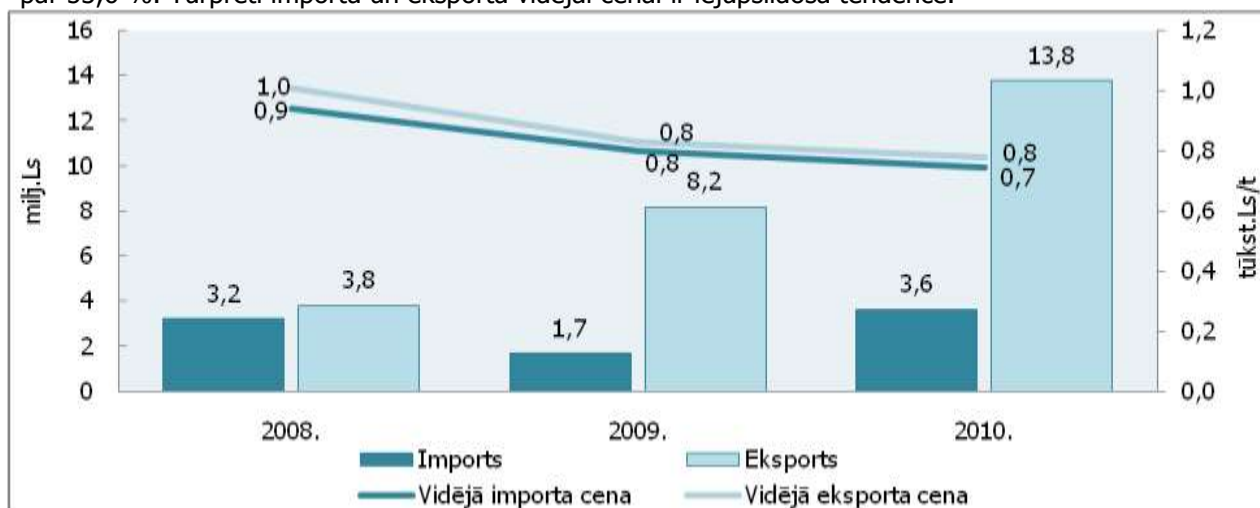
Cūkgaļas importa vērtība pēdējos trijos gados ir samazinājusies – kritums 2010.gadā pret 2009.gadu bija 19,7 % (4.13.attēls). Tajā pat laikā jāatzīmē, ka arī importa vidējā cena pastāvīgi samazinās. Arī cūkgaļas eksporta vērtībā 2010.gadā novērojams kritums -27,1 %. Turpretī vidējā eksporta cena 2010.gadā piedzīvojusi strauju augšupeju, ja 2009.gadā eksportēja par 1156,98 Ls/t, tad 2010.gadā eksportēja par 1333,35 Ls/t.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.13.attēls. Latvijas cūkgaļas ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

Ja 2008.gadā dzīvu cūku eksporta vērtība tikai mazliet pārsniedza importēto dzīvu cūku vērtību, tad 2009. un 2010.gadā eksportēto cūku vērtība krietni pārsniedza importēto cūku vērtību, jo cūku eksports ir pieaudzis vairakkārt (4.14.attēls). Tā 2009.gadā, salīdzinājumā pret 2008.gadu, tas pieauga par 53,3 %, bet 2010.gadā, salīdzinājumā pret 2009.gadu, tas pieauga par 40,6 %. Jāatzīmē, ka 2010.gadā arī importēto cūku vērtība pieauga un salīdzinājumā ar 2009.gadu importa vērtība palielinājās par 53,6 %. Turpretī importa un eksporta vidējai cenai ir lejupslidoša tendence.

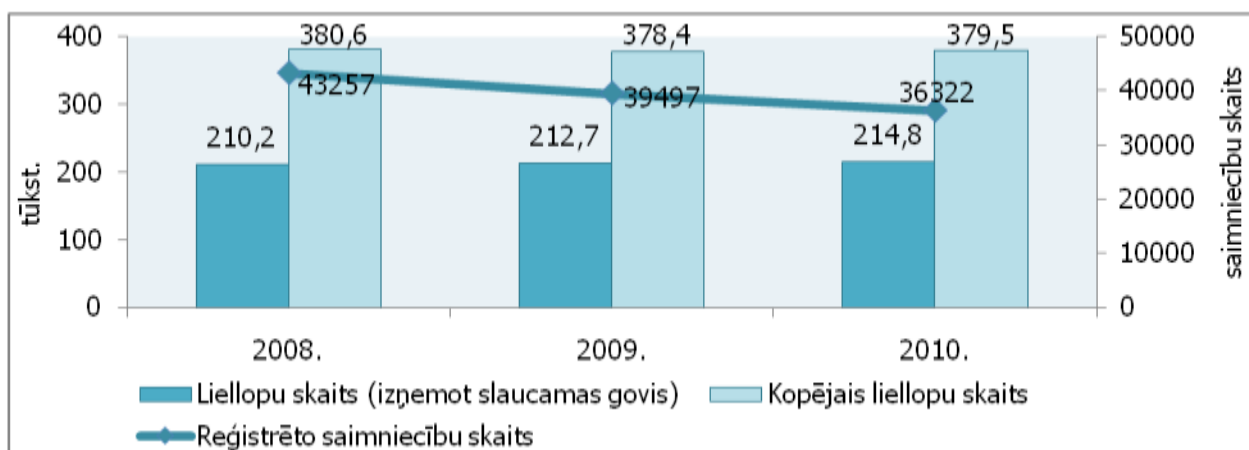
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.14.attēls. Latvijas dzīvu cūku ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

4.4. Liellopu gaļas ražošana

No kopējā Latvijā saražotā gaļas daudzuma liellopu un teļa gaļa veido 23 %. Sekmējot gaļas šķirņu liellopu un to krustojumu ar piena šķirnēm audzēšanu, liellopu sektoram ir visi priekšnosacījumi konkurences veicināšanai gan vietējā, gan ES tirgū.

Analizējot 4.15.attēlā sniegtos datus, var redzēt, ka 2010.gadā bija reģistrētas 36 332 liellopu saimniecības ar 379 494 liellopiem (t.sk. 164 060 slaucamas govīs).

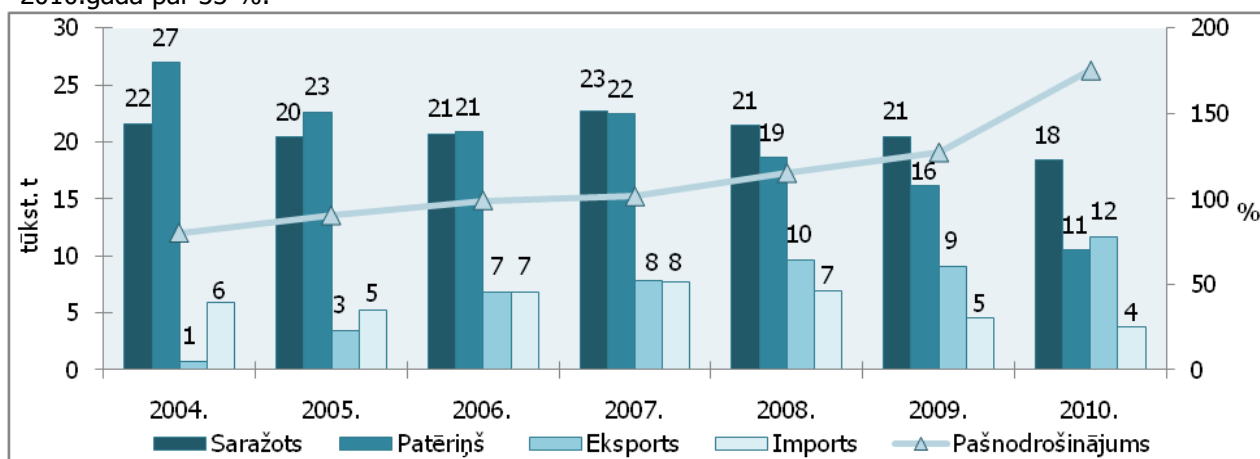

Avots: LDC

4.15.attēls. Saimniecību skaits un liellopu skaits tajās 2008.–2010.gadā

2010.gadā reģistrēto saimniecību skaits samazinājies par 8 %, bet kopējais liellopu skaits palielinājies par 0,3 %. Savukārt gaļas liellopu skaits (izņemot slaucamas govus) pieaudzis par 1 %, kas liecina par zināmu liellopu gaļas ražošanas nozares stabilitāti un attīstību.

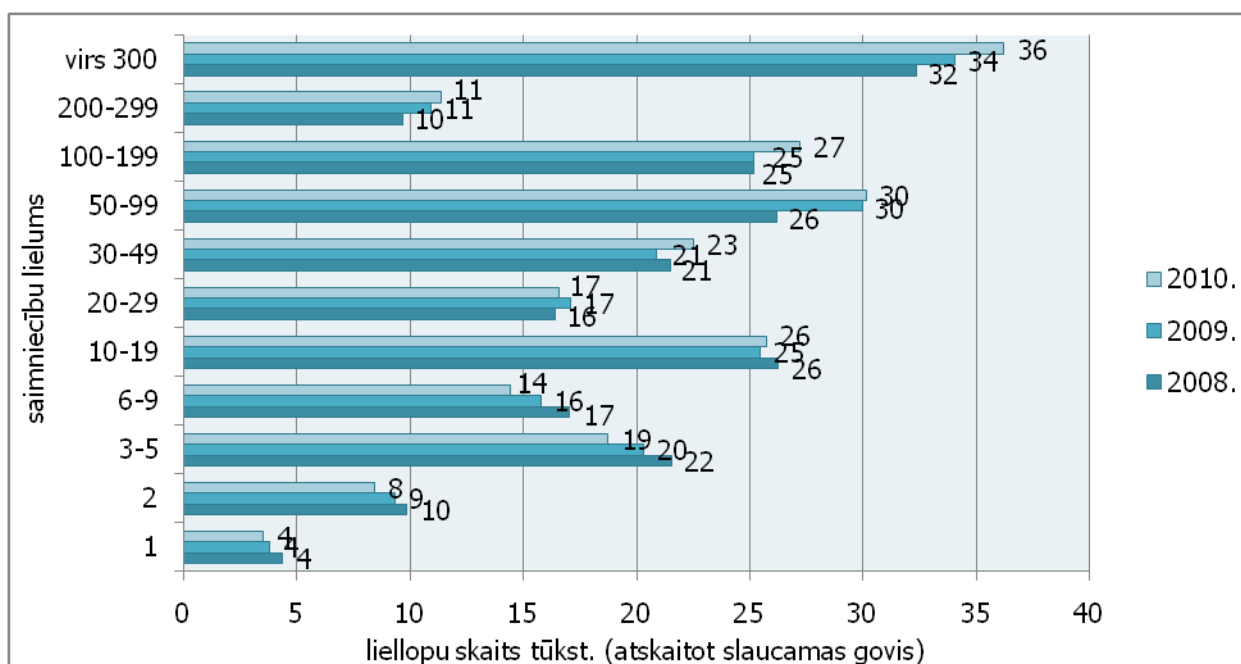
Liellopu gaļas un tās produktu bilance (4.16.attēls) rāda, ka ar katru gadu strauji samazinās liellopu gaļas patēriņš valstī – 2010.gadā pret iepriekšējo pat par 31 %, savukārt pieaug eksports – 2010.gadā par 33 %.

Avots: LAD

4.16.attēls. Liellopu gaļas un tās produktu bilance un pašnodrošinājuma līmenis 2004.–2010.gadā

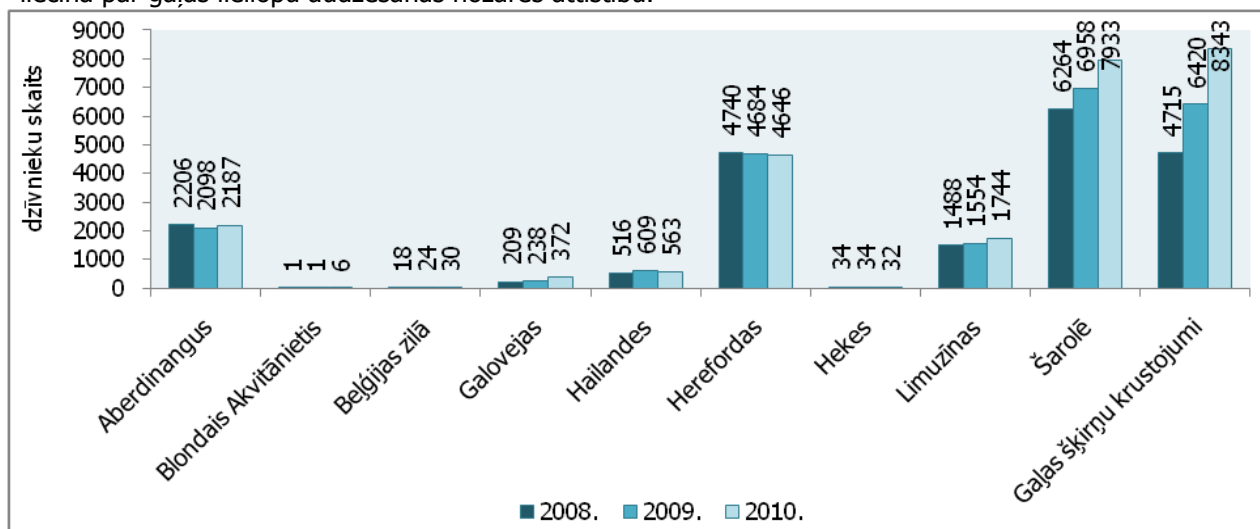
Analizējot 4.17.attēla datus par kopējo liellopu (izņemot slaucamas govus) skaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās var secināt, ka 2010.gadā turpināja samazināties liellopu skaits mazajās saimniecībās ar 1 līdz 9 liellopiem. Savukārt lielajās saimniecībās vērojams liellopu skaita pieaugums: liellopu skaits (saimniecībās ar 100 līdz 199 liellopiem) palielinājās par 8 % salīdzinot ar 2009.gadu, bet saimniecībās ar liellopu skaitu virs 300 – par 6,3 %.

Avots: LDC

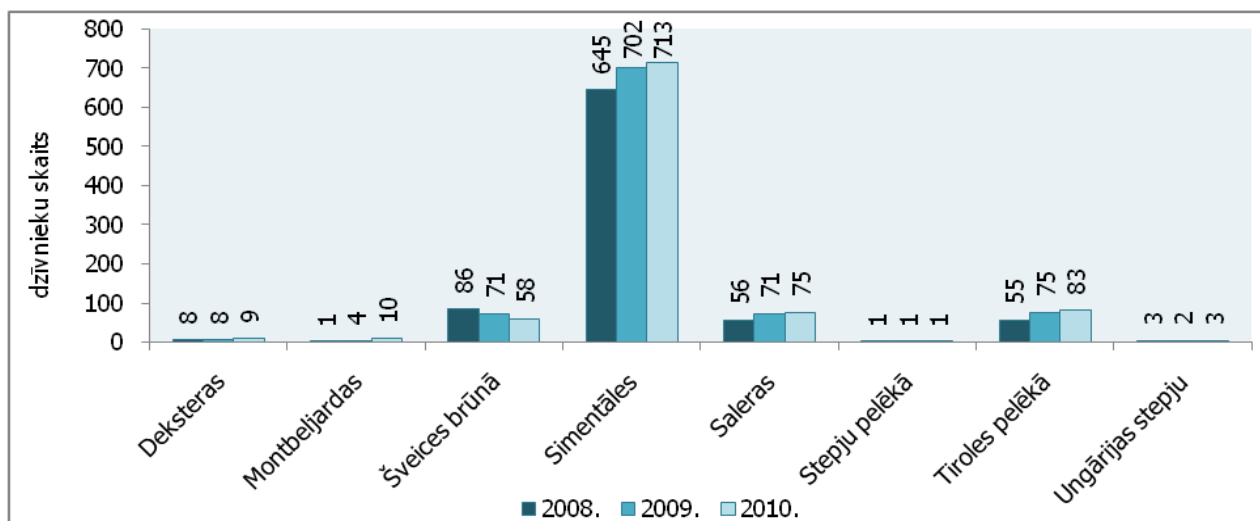
4.17.attēls. Liellopu, kas neietver slaucamas govus, sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2008.–2010.gadā

Pēc 4.18. un 4.19.attēla datiem var redzēt, ka 2010.gadā specializēto gaļas šķirņu liellopu un kombinēto piena-gaļas lopu skaits bija 26 808, kas ir par 13,8 % vairāk salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kas liecina par gaļas liellopu audzēšanas nozares attīstību.

Avots: LDC

4.18.attēls. Specializēto gaļas šķirņu liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2008.–2010.gadā

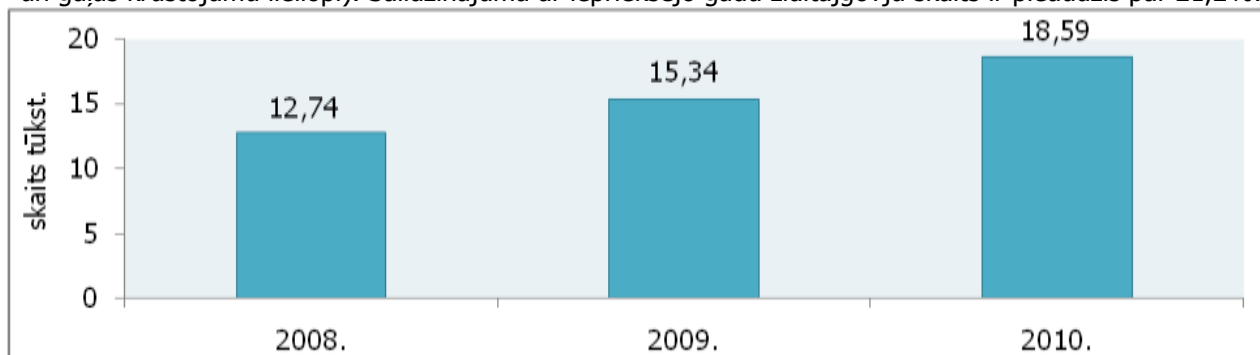

Avots: LDC

4.19.attēls. Gaļas un piena krustojumu liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2008.–2010.gadā

Analizējot 4.18. un 4.19.attēlu var secināt, ka ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu, Šarolē, Limuzīnas, Aberdīngus, Simentāles un Tiroles šķirnes liellopu skaits. Tā 2010.gadā gaļas šķirņu krustojumu liellopu skaits palielinājies par 29,9 %, bet Šarolē šķirnes liellopu skaits palielinājies par 14 %.

Tāpat izvērtējot 4.20.attēlu, var redzēt, ka 2010.gadā ir reģistrētas 18 594 zīdītājgovis (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu zīdītājgovju skaits ir pieaudzis par 21,2%.

Avots: LDC

4.20.attēls. Zīdītājgovju skaits 2008.–2010.gadā

■ Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī koordinē šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas – LGLAA un Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība „ABC Projekts” (turpmāk šajā nodaļā - ABC Projekts).

2010.gadā LGLAA sadarbojās ar 34 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām, kurās tiek audzētas gandrīz visas Latvijā sastopamās gaļas liellopu šķirnes. 2010.gadā 120 šķirnes dzīvnieki ir uzņemti ciltsgrāmatā.

LGLAA 2010.gadā īstenoja projektu „Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarba programmas realizācijas gaitā iegūto selekcijas rezultātu popularizēšana Latvijā, organizējot vietējas nozīmes dzīvnieku ciltsvērtības noteikšanas un darbaspējas pārbaudes pasākumus”, noorganizējot vienu starptautiskas nozīmes gaļas liellopu šķirņu dzīvnieku demonstrējumu Neretas novada Mazzalvē. Šī pasākuma ietvaros LGLAA noorganizēja semināru par situāciju nozarē, gaļas liellopu šķirnēm, šķirnes izvēli saimniecībā, vaislinieku atlasī, vaislinieku izsoli un dzīvnieku sagatavošanu demonstrējumiem. Pasākuma sagatavošanas darbos tika iesaistīti gaļas liellopu vērtēšanas eksperti no Vācijas, kā arī sadarbības partneri no Lietuvas un Igaunijas.

LGLAA ir piedalījies Rāmavas lauksaimniecības un tehnikas izstādēs 2010.gada pavasarī un rudenī.

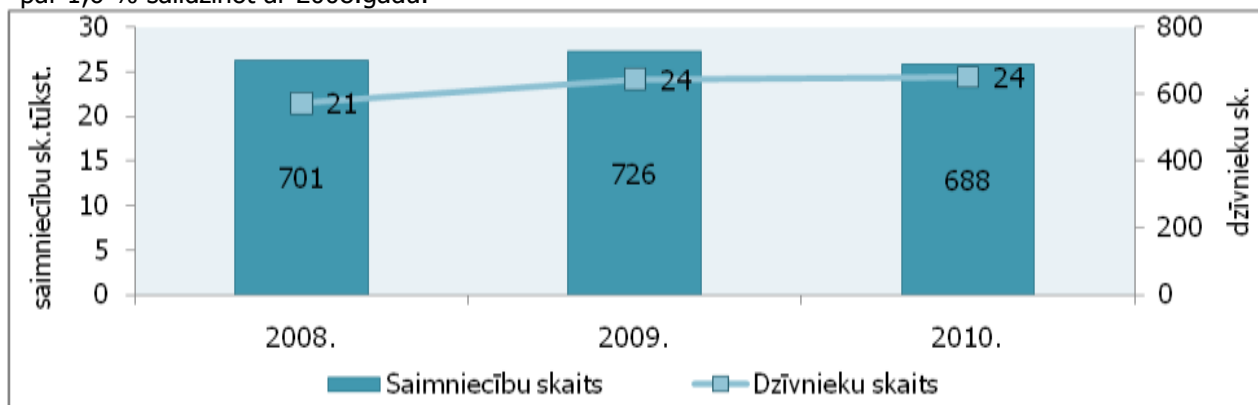
ABC Projekts 2010.gadā izvērtējis un atzinis par šķirnes saimniecībām piecas gaļas šķirnes liellopu audzēšanas saimniecības, kā arī piesaistījis organizācijai divreiz lielāku klientu skaitu kā iepriekšējā gadā.

ABC Projekts 2010.gadā turpināja realizēt uzsākto gaļas šķirņu liellopu kontrolizaudzēšanu, kas dod iespēju audzētājiem izvērtēt vaisliniekus pēc to pēcnācēju augšanas īpašībām un izvēlēties labākos bullus ganāmpulka atražošanai. ABC Projekts noorganizēja ikgadējo starptautiskas nozīmes pasākumu liellopu audzētājiem „Govju dienas 2010”. Šī pasākuma mērķis ir parādīt Latvijā sasniegtos rezultātus ciltsdarbā, kā arī tiek turpināta sadarbība ar citu valstu šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijām un nodrošināts kvalitatīvu vaislas dzīvnieku imports no ārvalstīm.

Tāpat ABC Projekts nodrošina kursu un semināru organizēšanu par lauksaimniekiem aktuālām tēmām, organizē pieredzes apmaiņas braucienus uz ārvalstīm, kas nodrošina sadarbības partneriem efektīvākas saimniekošanas iespējas savās saimniecībās.

2010.gadā ABC Projekts ir uzsācis darbu pie piena un gaļas šķirņu liellopu eksporta organizēšanas, nodrošinot pilnu liellopu eksporta pasākumu kopumu sākot ar dzīvnieku atlasīšanu, novērtēšanu, karantinēšanu un beidzot ar eksporta dokumentu noformēšanu.

4.21.attēlā ir redzams, ka 2010.gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 688 saimniecības, kas ir par 38 saimniecībām mazāk kā 2009.gadā. Savukārt dzīvnieku skaits saimniecībās ir palielinājies par 1,6 % salīdzinot ar 2008.gadu.

Avots: LDC

4.21.attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Analizējot 4.6.tabulas sniegtos pārraudzības datus var secināt, ka 2010.gadā vislielākais dzimšanas svārs no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ir Šarolē un Simentāles šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 40,9 un 39,6 kg. Šo šķirņu atšķiršanas svārs un gada svārs salīdzinot ar pārējām šķirnēm ir vislielākais, tā Simentāles šķirnes dzīvnieku atšķiršanas svārs ir 302,4 kg, bet Šarolē – 271,1kg.

4.6. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības saimniecībās pa gadiem

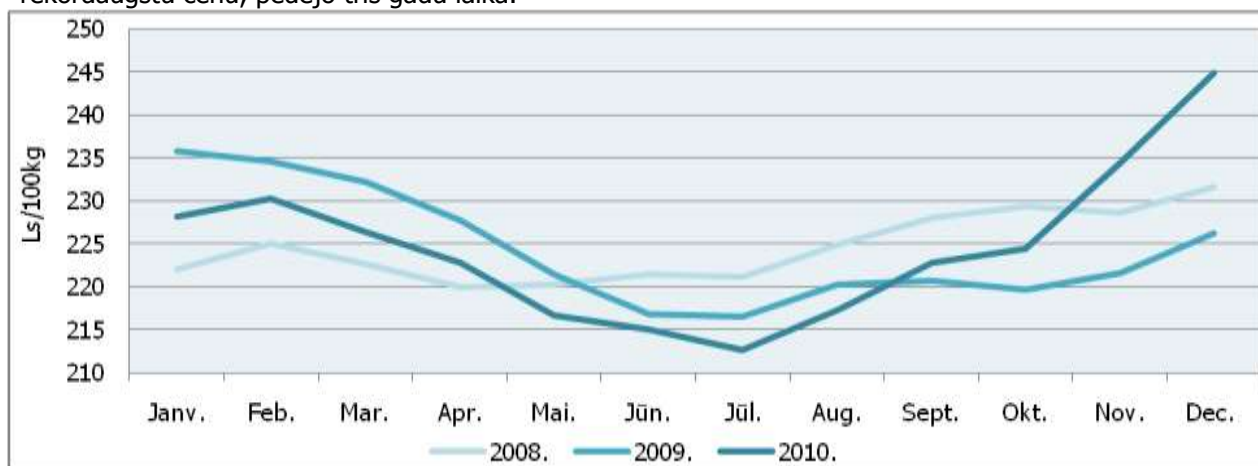
Šķirne	Dzimšanas svārs, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svārs, kg (koriģētais)			Gada svārs, kg (koriģētais)		
	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.
Aberdinangus	33,7	33,6	34,0	213	214	213	209,9	203,9	220,4	293,0	296,2	275,8
Beļģijas zilā	-	-	29,3	-	-	214	-	-	259,3	-	-	398,8
Galovejas	25,0	25,3	25,2	241	232	207	156,8	164,9	168,4	-	367,7	-
Hailandes	27,6	26,2	27,3	219	208	216	144,8	149,9	184,4	240,8	282,6	261,0
Herefordas	36,8	37,7	37,8	216	218	213	230,3	232,2	237,7	323,8	310,9	317,9
Limuzīnas	37,5	37,7	37,7	219	216	212	232,2	244,9	243,2	301,7	341,2	350,3
Saleras	-	-	37,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simentāles	42,5	39,8	39,6	216	206	206	285,8	281,5	302,4	376,1	254,3	318,5
Šarolē	40,7	40,9	40,9	214	212	210	264,7	269,2	271,1	344,8	354,4	355,5
Tiroles pelēkā	-	30,1	38,4	-	204	190	-	222,6	231,5	-	312,7	310,7
Gaļas šķirņu	37,8	38	38,2	216	216	212	247,7	245,6	248,6	321,7	334,9	340,3

krustojumi												
Gaļas un piena un gaļas un citu šķirņu piekruojumi	36,3	36,5	36,7	217	212	212	233,2	231,0	256,7	321,0	332,6	336,7
Vidēji:	37,5	37,8	38,1	215	214	212	243,7	241,6	251,4	324,8	332,1	335,4

Avots: LDC

■ Cenas

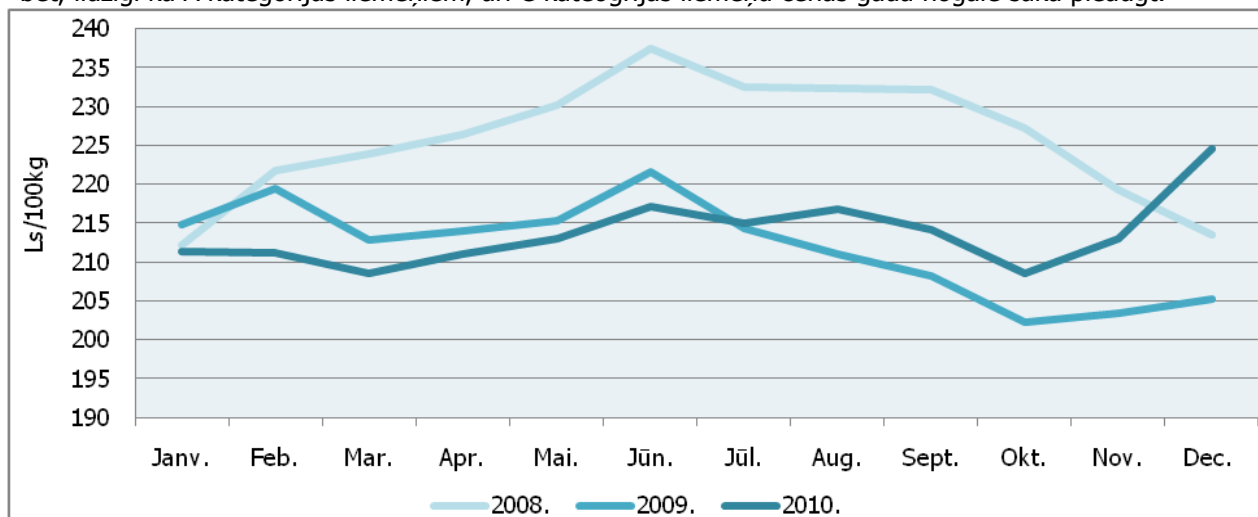
Kaut arī A kategorijas liemeņu cenas (4.22.attēls) ES 2010.gada pirmajos trijos ceturkšņos bija zemākas kā 2009.gadā, sākot ar jūlija mēnesi cena sāka strauji pieaugt un gads noslēdzās ar rekordaugstu cenu, pēdējo trīs gadu laikā.

Avots: EK

4.22.attēls. Liellopu A kategorijas (bulļi līdz 2 g.vec.) liemeņu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

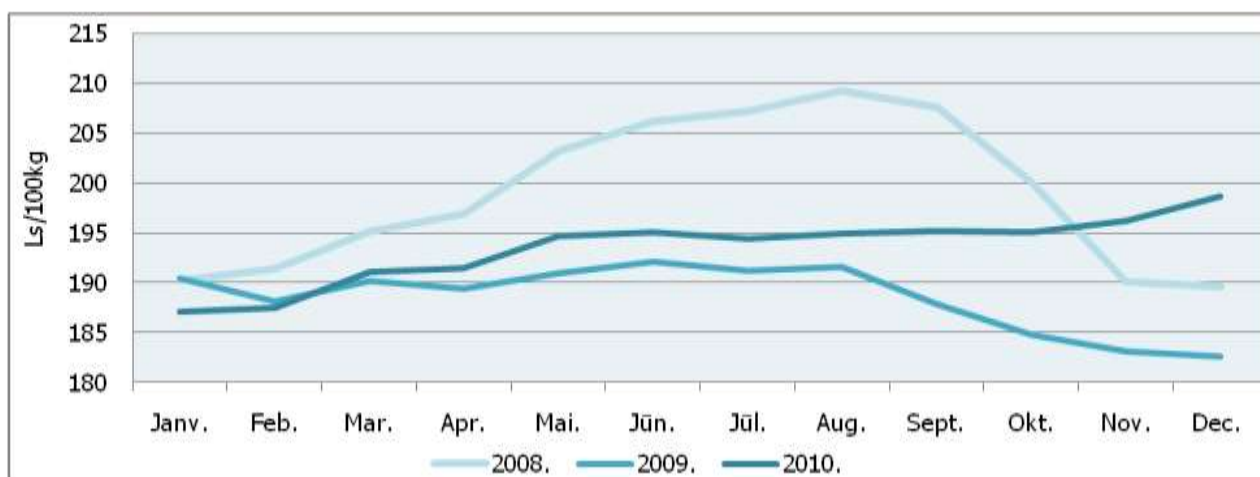
Arī C kategorijas liemeņu cenas (4.23.attēls) 2010.gada pirmajā pusē bija trīs gadus zemākās, bet, līdzīgi kā A kategorijas liemeņiem, arī C kategorijas liemeņu cenas gada nogalē sāka pieaugt.

Avots: EK

4.23.attēls. Liellopu C kategorijas (vērši) liemeņu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

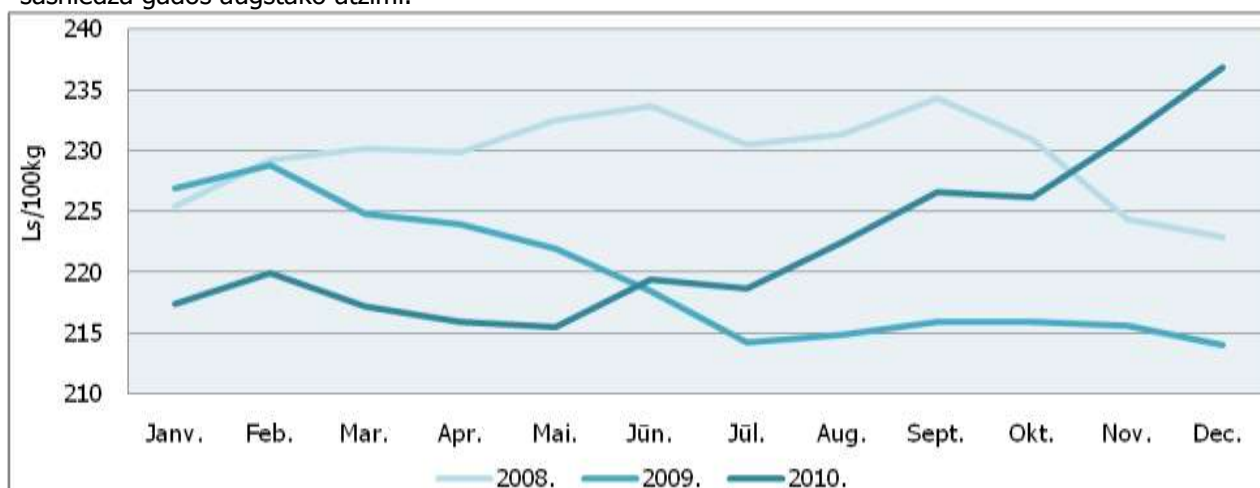
D kategorijas liemeņu cenas (4.24.attēls), izņemot 2010.gada pirmos mēnešus, turējās stabili virs 2009.gada cenu līmeņa.

Avots: EK

4.24.attēls. Liellopu D kategorijas (govis) liemeņu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

E kategorijas liemeņu cenas (4.25.attēls) 2010.gada pirmajā pusē bija zemas, ja salīdzina ar 2009. un 2008.gada cenām, bet sākot ar jūniju tās piedzīvoja strauju pieaugumu un 2010.gada beigās sasniedza gados augstāko atzīmi.

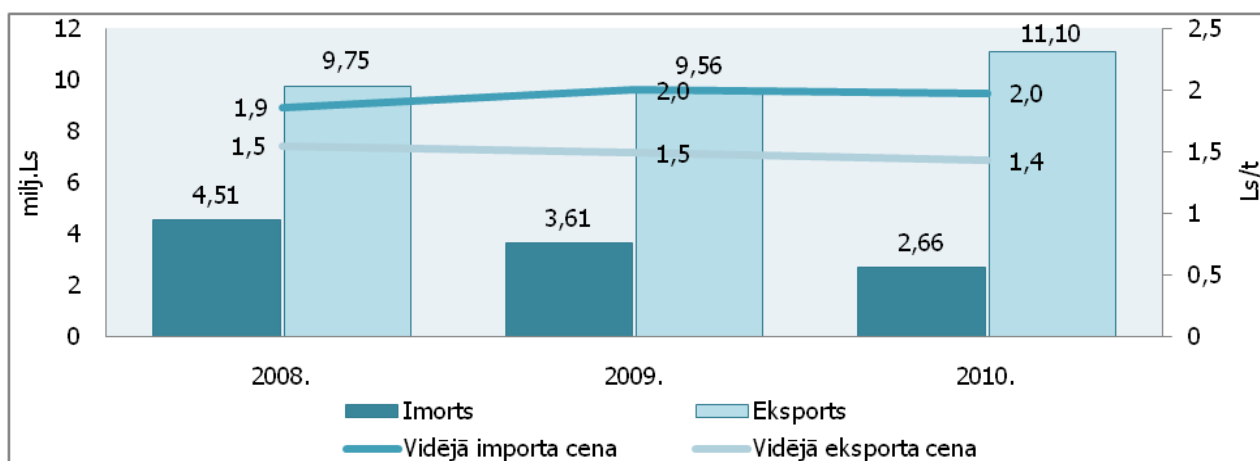

Avots: EK

4.25.attēls. Liellopu E kategorijas (telītes) liemeņu cenas ES 2008.–2010.gadā, Ls/100kg

■ Ārējā tirdzniecība

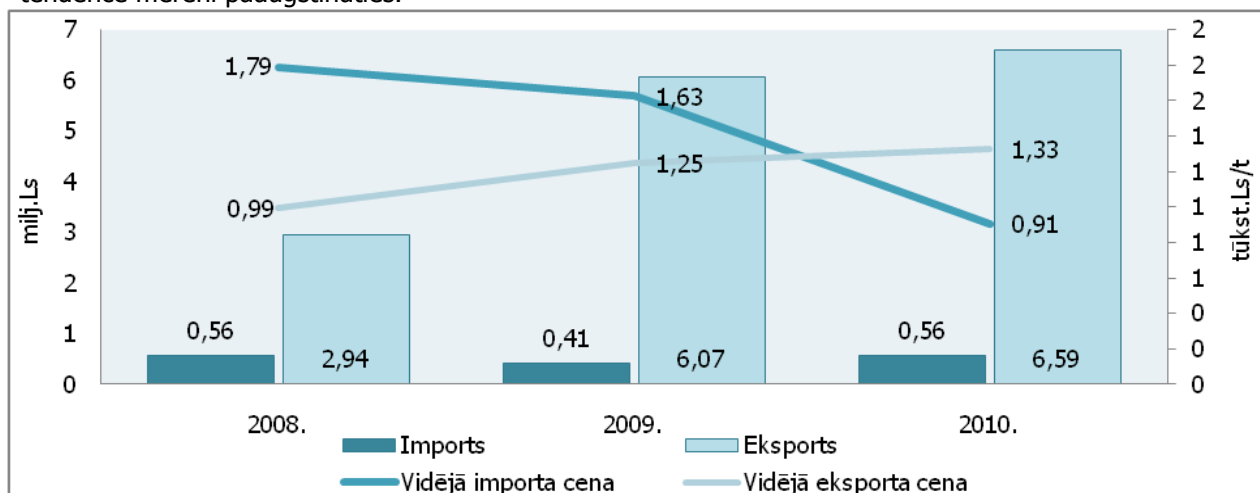
Liellopu gaļas importa vērtība pēdējos trīs gados pastāvīgi samazinās (4.26.attēls). 2010.gadā importa vērtība bija samazinājusies par 26,2 %, ja salīdzina ar 2009.gadu. Turpretī eksporta vērtība ir saglabājusies stabila un 2010.gadā parādīja ievērojamu kāpumu par 13,8 %. Arī eksporta cena pēdējos trīs gados ir saglabājusies stabila ar mērenu lejupejošu tendenci.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.26.attēls. Latvijas liellopu gaļas ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Liellopus Latvija importē minimāli (4.27.attēls), tas atspoguļojas liellopu importa vērtībā, kas pēdējos trijos gados ir maz mainījies – 2010.gadā liellopu importa vērtība bija 2008.gada līmenī. Turpretī liellopu eksporta vērtībai ir tendence pieaugt, ja 2009.gadā tā pieauga par 51,6 % salīdzinājumā pret 2008.gadu, tad 2010.gadā tā pieauga par 7,8 % salīdzinājumā pret 2009.gadu. Arī eksporta cenai ir tendence mēreni paaugstināties.

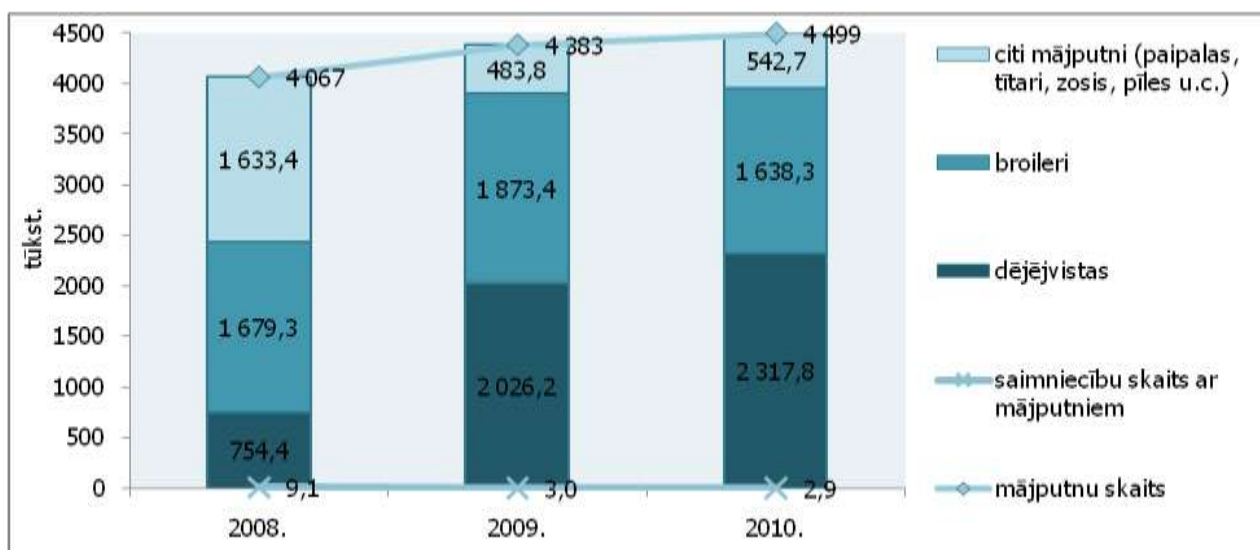
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.27.attēls. Latvijas liellopu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

4.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Olu un putnu gaļas nozarē 2010.gads bija salīdzinoši stabils. Negatīvu ietekmi uz putnkopības nozari ir atstājis graudu cenu straujš pieaugums. Pārsvarā vistas tiek audzētas gaļas ražošanai un olu iegūšanai, visu citu sugu putnu skaits un olu skaits ir salīdzinoši mazs.

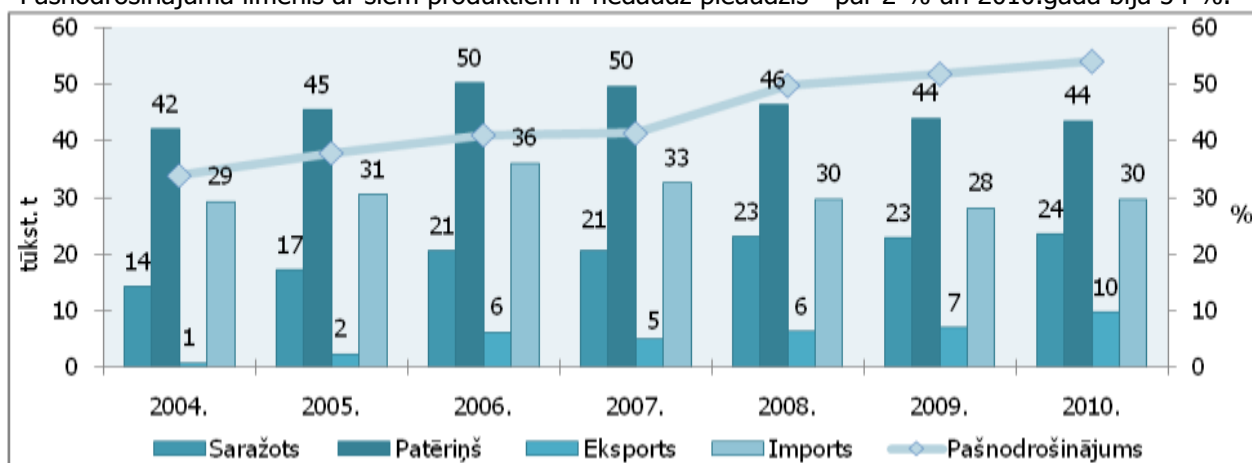
2010.gadā bija reģistrēti 4 498 781 mājputni, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu mājputnu skaits ir palielinājies par 2,6 %, bet saimniecību skaits ir samazinājies par 4,9 %. Analizējot datus (4.28.attēls), jāsecina, ka salīdzinot ar iepriekšējo gadu 2010.gadā ievērojami ir palielinājies dējējvistu skaits – par 14,4%, savukārt broileru skaits ir samazinājies par 12,6 %. 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu strauji (par 105,3 %) palielinājās paipalu skaits (no 1695 uz 3480), savukārt pīļu, zosu un tītaru skaits ir samazinājies. Dējējvistu skaita kāpinājums ir saistīts ar olu ražotņu modernizāciju un jaunu vistu novietņu izbūvi.

Avots: LDC

4.28.attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2008.–2010.gadā

Putnu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa bilance (4.29.attēls) rāda nelielu pieaugumu ražošanas apjomā un straujāku pieaugumu ārējā tirdzniecībā – par 43 % eksportā un 7 % importā. Pašnodrošinājuma līmenis ar šiem produktiem ir nedaudz pieaudzis - par 2 % un 2010.gadā bija 54 %.

Avots: LAD

4.29.attēls. Putnu gaļas un tās produktu bilance un pašnodrošinājuma līmenis 2004.–2010.gadā

Olu bilancē redzams, ka 2010.gadā ražošana pieaugusi par 4,6 %, savukārt patēriņš sarucis par 2,2 %. Tai pat laikā strauji palielinājusies ārējā tirdzniecība – par 24 % imports un 23 % eksports.

4.7. tabula

Olu un olu produktu bilance 2008.–2010.gadā, milj.gab.

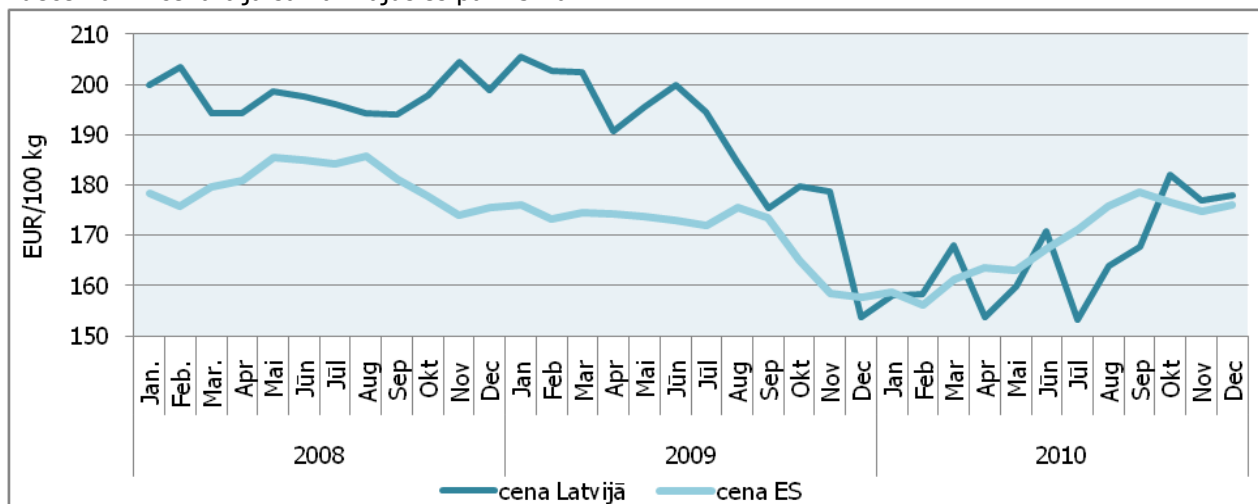
	2008.	2009.	2010.
Atlikums gada sākumā	9,1	10,7	7,6
<i>Resursi</i>			
Saražots	601,7	681,4	714,9
Imports	77,5	93,6	115,6
KOPĀ resursi	688,3	785,7	838,1
<i>Patēriņš</i>			
Patērēts	528,1	497,2	486,2
Eksports	149,5	281	344,3

KOPĀ patērēts	677,6	778,1	830,5
Atlikums gada beigās	10,7	7,6	7,6

Avots: LAD

■ Cenas

Putnu gaļas cenas triju gadu laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam Latvijā kopumā pazeminājušās par 16 %, un 2010.gadā, salīdzinot ar 2009.gadu, putnu gaļas cena kopumā bijusi par 12 % zemāka (4.30.attēls). Straujš cenas samazinājums putnu gaļai bija vērojams 2009.gada otrajā pusgadā, kad līdz decembrim cena bija samazinājusies par 23 %.

Avots: EK

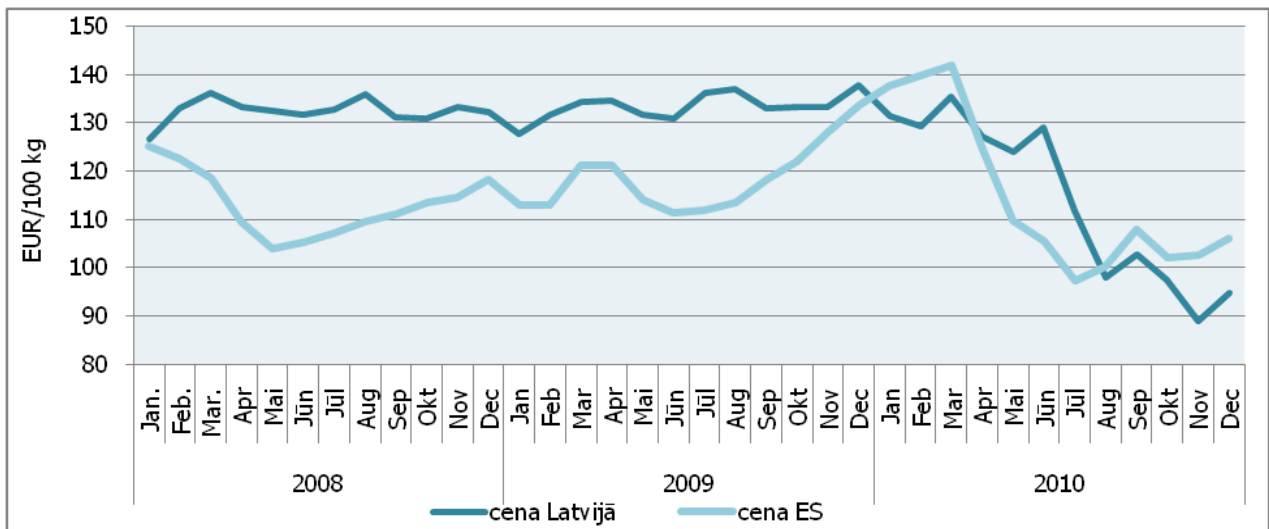
4.30.attēls. Putnu gaļas cenas Latvijā un ES 2008.–2010.gadā, EUR/100 kg

Savukārt 2010.gada pirmajā pusgadā gaļas cena bijusi īpaši svārstīga, bet gada otrajā pusē noticis būtisks cenas pieaugums. Tomēr, neskatoties uz šo pieaugumu, putnu gaļas cena nesasniedza līmeni, kāds bija līdz 2009.gada pirmajam pusgamam.

Arī vidēji ES 2008. un 2009.gadā putnu gaļas cenas attīstījās līdzīgi kā Latvijā, taču vidējās ES cenas līmenis bija zemāks par Latvijas cenu. Savukārt 2010.gadā ES vidējā cena sāka pieaugt jau gada sākumā, turklāt šis pieaugums bija praktiski bez svārstībām.

Olu cenas 2008. un 2009.gadā Latvijā saglabājušās salīdzinoši stabilas (4.31.attēls), bet 2010.gada otrā ceturksnā beigās cenas ievērojami samazinājās – laikā no jūnija līdz jūlijam cena samazinājās par 13,2 % un vēl turpināja samazināties līdz novembrim. Decembrī cena atkal bija par 6,6 % pieaugusi, salīdzinot ar cenu novembrī.

Vidējā olu cena 2010.gadā bijusi par 14,4 % zemāka nekā 2009.gada cena un par 13,8 % zemāka nekā 2008.gada cena.

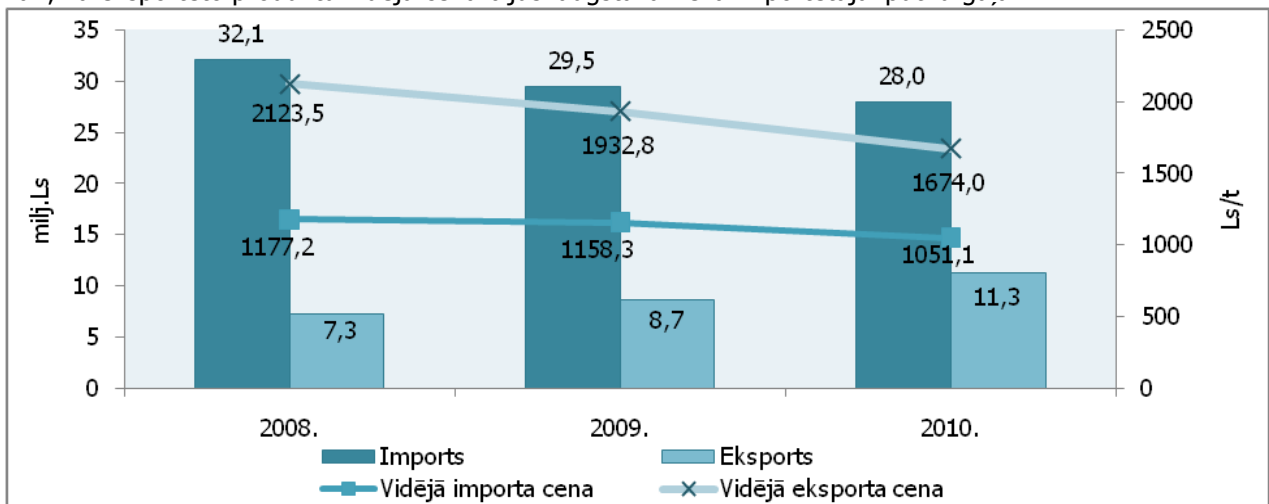
Avots: EK

4.31.attēls. Olu cenas Latvijā un ES 2008.–2010.gadā, EUR/100 kg

Olu cenas vidēji ES 2008.gadā un 2009.gadā bijušas zemākas nekā Latvijā, taču 2009.gada vidū sākās samērā straujš cenas pieaugums, kas turpinājās līdz 2010.gada martam – šajā laikā olu cena ES pieauga par 26,9 %. Taču šim pieaugumam sekoja straujš cenas samazinājums – laikā no 2010.gada aprīļa līdz jūlijam cena samazinājās par 21,8 % un turpmākos mēnešos cena atkal nedaudz pakāpās.

■ Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības bilance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai ir negatīva, importam būtiski pārsniedzot eksporta apjomus (4.32.attēls). Tomēr laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam vērojama tendence samazināties putnu gaļas importa vērtībai un palielināties eksporta vērtībai. Redzams arī, ka eksportēto produktu vidējā cena bijusi augstāka nekā importētajai putnu gaļai.

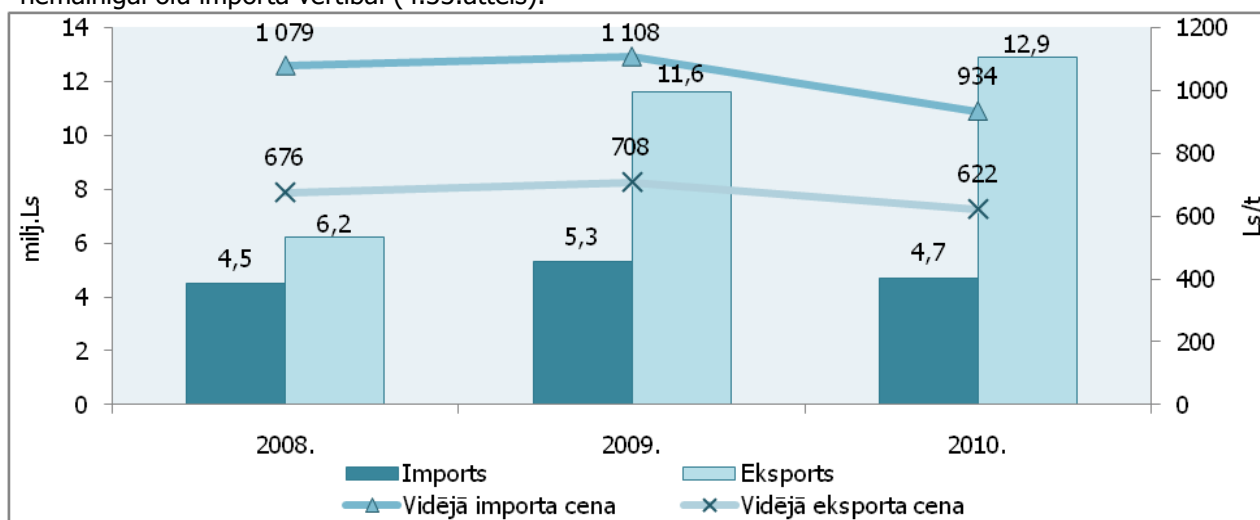

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.32.attēls. Latvijas svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Kopumā laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam putnu gaļas eksports no Latvijas palielinājies par 54,7 %, bet imports sarucis par 12,8 %. Savukārt, putnu gaļas importa vidējā cena šajā laikposmā samazinājies par 10,7 % un eksporta vidējā cena par 21,1 %.

Latvijas ārējā tirdzniecība olu sektorā ir izteikti pozitīva, turklāt, vērojams, ka laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam noticis būtisks olu eksporta vērtības pieaugums, tajā pašā laikā saglabājoties gandrīz nemainīgai olu importa vērtībai (4.33.attēls).

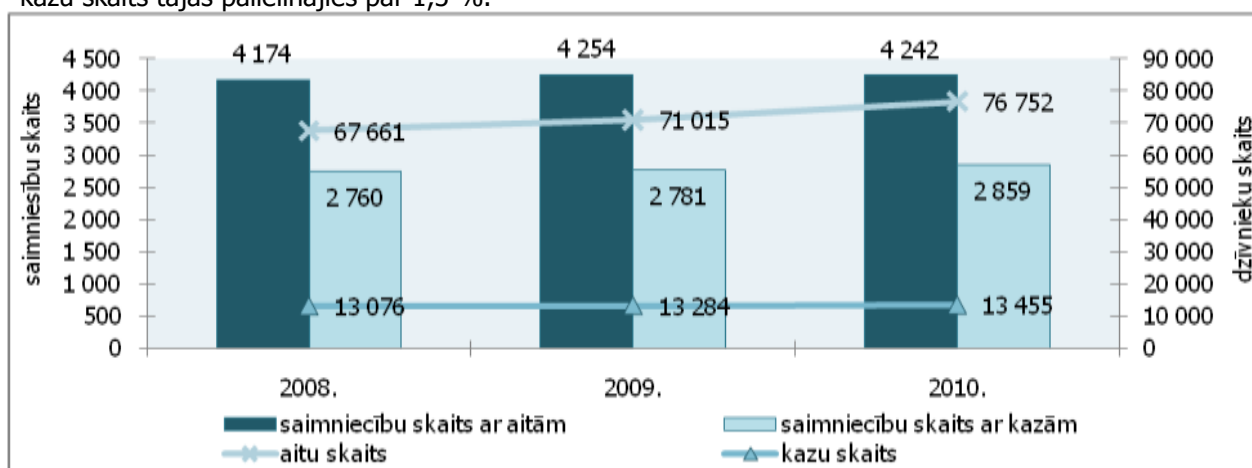
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.33.attēls. Latvijas olu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Kopumā laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam olu eksports no Latvijas palielinājies divkārt, t.i., par 108 %, bet imports pieaudzis par 4,4 %. Savukārt, olu vidējā importa cena šajā laikposmā samazinājusies par 13,4 % un eksporta vidējā cena par 7,9 %. Vienlaikus jāatzīmē, ka gan olu vidējās importa cenas, gan vidējās eksporta cenas rādītāji visaugstākie pārskata periodā bijuši 2009.gadā.

4.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

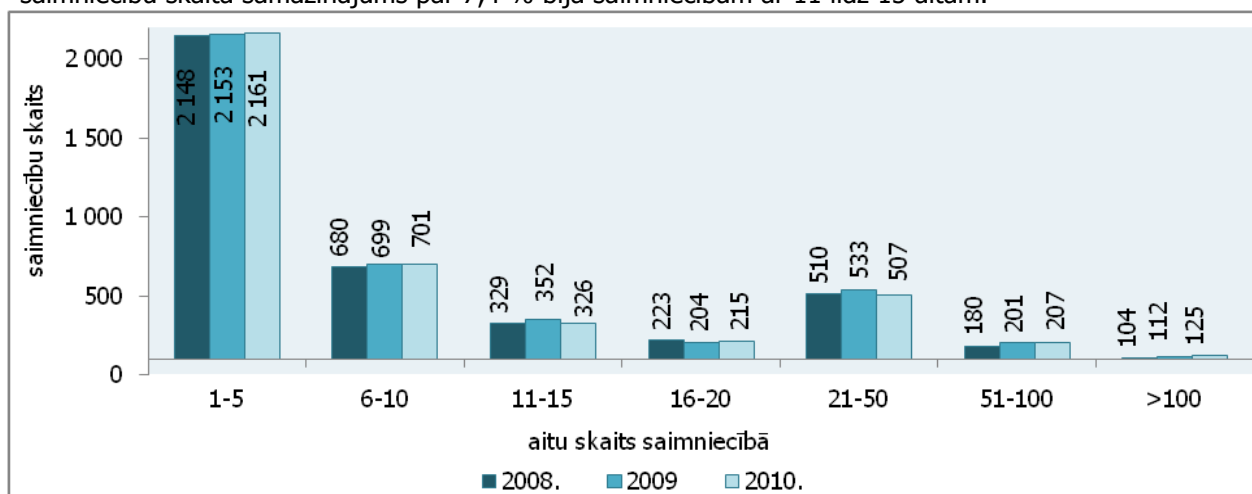
Latvijā 2010.gadā aitkopības un kazkopības nozarē vērojamas pozitīvas tendences. Dzīvnieku reģistrā 2010.gadā bija reģistrētas 4 242 saimniecības ar 76 752 aitām un 2 859 saimniecības ar 13 455 kazām. Izvērtējot 4.34.attēlā atspoguļotos datus var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu saimniecību skaits ar aitām ir samazinājies par 0,3 %, toties aitu skaits tajās palielinājies par 8,1 %. Savukārt saimniecību skaits ar kazām 2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu ir palielinājies par 2,8 % un kazu skaits tajās palielinājies par 1,3 %.

Avots: LDC

4.34.attēls. Aitu un kazu saimniecību un dzīvnieku skaits 2008.–2010.gadā

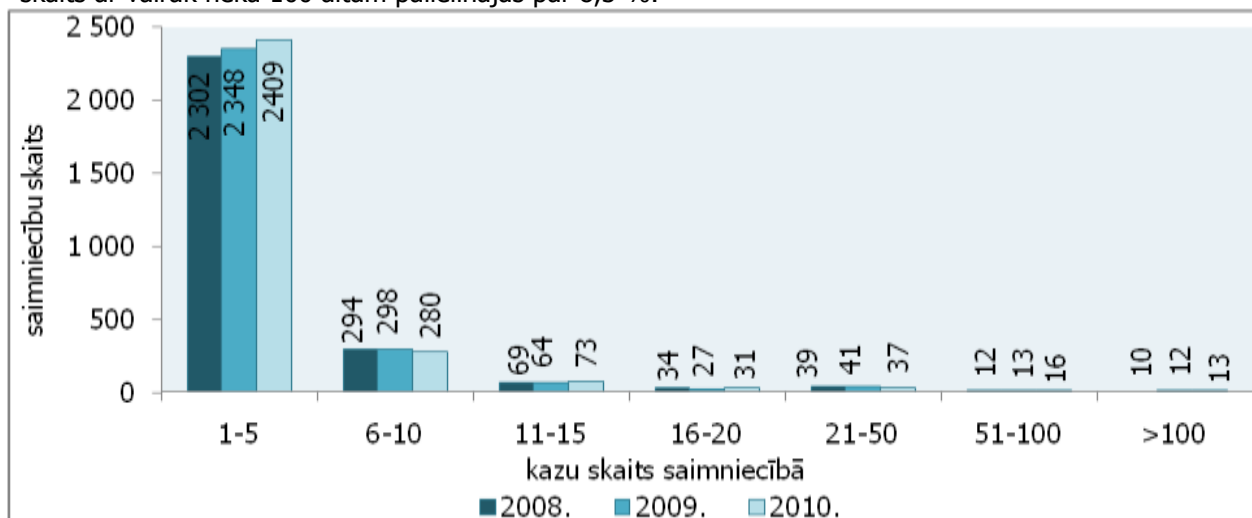
Analizējot aitu saimniecību struktūru 4.35.attēlā, var secināt, ka aitu kļuvis vairāk gandrīz visās saimniecībās. Vislielākais saimniecību skaita pieaugums (par 11,6 %) bija saimniecībās ar 100 un vairāk aitām, kā arī saimniecībās ar 51 līdz 100 aitām, kur saimniecību skaits pieauga par 3,0 %. Lielākais saimniecību skaita samazinājums par 7,4 % bija saimniecībām ar 11 līdz 15 aitām.

Avots: LDC

4.35.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita 2010.gadā

Analizējot kazu saimniecību struktūru, 4.36.attēlā, var secināt, ka lielākais saimniecību skaita pieaugums par 23,1 % bija vērojams saimniecībām ar 51 līdz 100 kazām, otrais lielākais pieaugums par 14,8 % bija saimniecībās ar 16 līdz 20 kazām un ar 11 līdz 15 kazām (par 14,1 %). Arī lielo saimniecību skaits ar vairāk nekā 100 aitām palielinājās par 8,3 %.

Avots: LDC

4.36.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc kazu skaita 2008.–2010.gadā

■ Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija”. Ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek realizēta ciltsdarba programma aitkopībā, kas paredz Latvijas tumšgalves šķirnes aitu saimnieciski derīgo īpašību izkopšanu, kā arī plānveidīgu dažādu šķirņu aitu krustojumu audzēšanu.

2010.gadā biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” realizēja projektu „Latvijā audzēto šķirņu vaislas teķu kvalitātes noteikšana kontrolizaudzēšanas/ kontrolnobaršanas stacijā”, turpinot uzsāktu vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes. Kontrolizaudzēšanas/ kontrolnobaršanas stacijā tika ievesti 85 jēri (astoņu vaislas teķu pēcnācēji), kur veica šo jēru kontroļsvēršanu, augšanas ātruma

novērtēšanu, apēstās barības uzskaiti un jēru eksterjera novērtēšanu. Kontrolizaudzēšanas/kontrolnobaršanas stacijā izaudzētie un vaislai derīgie teķi tika piedāvāti pārdošanai izolēs.

Biedrība „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” noorganizēja semināru aitu audzētājiem, aitu vērtēšanas ekspertu praktiskās apmācības un vaislas teķu izsoli – pārdošanu kontrolizaudzēšanas/kontrolnobaršanas stacijā, kā arī organizēja biedru dalību izstādē „Viļāni – 2010”.

Biedrības „Latvijas Aitu audzētāju asociācija” speciālisti 2010.gadā sagatavoja un izsniedza 318 šķirnes dzīvnieku sertifikātus, sertificēja 125 vaislas teķus un ciltsgrāmatā ierakstīja 314 aitu mātes un 10 vaislas teķus, kā arī precizēja šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību atestācijas nolikumu un turpināja darbu pie Ciltsdarba programmas precizēšanas un aitkopības uzskaites žurnāla pilnveides. Ar šķirnes materiāla atražošanu 2010.gadā nodarbojās 36 saimniecības, kuras ir ieguvušas šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu.

2010.gadā ar aitu pārraudzību nodarbojās 61 saimniecība, kas ir par 32 saimniecībām vairāk kā 2009.gadā (29 saimniecības). 4.8.tabulā var redzēt, ka vaislas aitu māšu skaits ir 3 628, bet vaislas teķu skaits ir 92. Pārraudzībā esošo aitu un teķu skaita dalījums pa šķirnēm liecina, ka Latvijā galvenokārt audzē Latvijas tumšgalves aitas (3 584 aitas).

4.8. tabula

2009./2010. pārraudzības gadā aitu un teķu sadalījums pa šķirnēm

Šķirne	Dzīvnieku skaits		
	aitas	teķi	kopā
Latvijas tumšgalve (LT)	3507	77	3584
Latvijas tumšgalve (LTK), krustojumi	43	0	43
Oksforddaunas (OX)	13	4	17
Sufolkas (S)	11	3	14
Krustojumi (XX)	4	0	4
Vācijas Merino Vietējā (VMV)	48	7	55
Igaunijas tumšgalve (IT)	0	1	1
Vācijas Merinoss (VME)	2	0	2
Kopā:	3628	92	3720

Avots: LDC

Analizējot 4.9.tabulā aitu un teķu produktivitātes rādītājus, var redzēt, ka 2010.gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitu audzēšanu, bija 3580 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 67,0 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,3 kg un tajās tiek izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 108,0 kg un vidējo vilnas nocirpumu 6,0 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas merino vietējās šķirnes aitu audzēšanu, bija 48 aitu mātes ar vidējo dzīvmasu 76,0 kg un vidējo vilnas nocirpumu 4,5 kg un tajās tiek izmantoti teķi ar vidējo dzīvmasu 125,0 kg un vidējo vilnas nocirpumu 7,3kg.

4.9. tabula

Aitu un teķu produktivitātes rādītāji 2010.gadā

Rādītājs	LT, LTK, OX, S, XX		VMV		Kopā	
	aitas	teķi	aitas	teķi	aitas	teķi
Dzīvnieku skaits	3580	85	48	7	3628	92
Dzīvmasa, kg	67	108,0	76	125,0	68,5	109,7
Vilnas nocirpums, kg	4,3	6	4,5	7,3	4,4	6
Vilnas garums, kg	10,6	11,2	9,8	11,2	10,8	11,2

Avots: LDC

Pēc LDC datiem, pārraudzībā esošo Latvijas tumšgalves un tai radniecisko šķirņu aitu māšu vidējā auglība 2010.gadā bija 1,65 jēri metienā, bet Vācijas merino vietējās šķirnes aitu māšu vidējā auglība bija 1,58 jēri metienā. Aitkopības nozarē mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitu māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību.

Ar kazu ciltsdarbu nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība. Tā 2010.gadā ciltsdarbu veica 14 šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās. Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk - kazkopības biedrība)

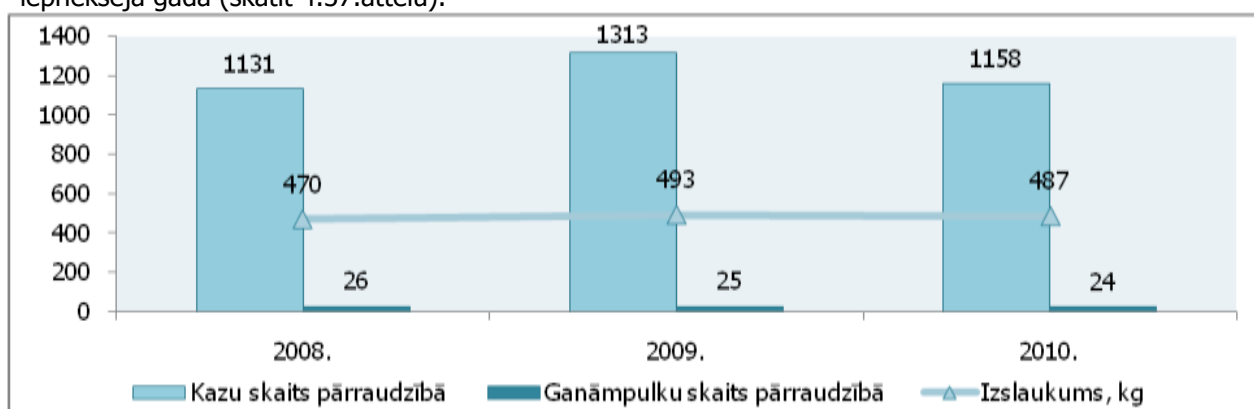
vaislas darbībā izmantoja 42 sertificētus vaisliniekus. Kazkopības biedrība izsniedza 30 dzīvnieku izcelsmes sertifikātus, kā arī uzņēma ciltsgrāmatā 100 dzīvniekus (54 Latvijas vietējās kazas, 12 Zānes kazas, 17 Vācu baltās dižciltīgās kazas, 4 Alpu kazas, 11 Tiringas kazas, 2 Anglo Nubijas kazas).

Kazkopības biedrība 2010.gadā uzsāka kazu eksterjera vērtēšanu pēc lineārās novērtēšanas metodikas, kur 21 pārraudzības ganāmpulkā tika novērtētas 429 pirmās un otrās laktācijas kazas.

2010. gadā tika realizētas sekojošas aktivitātes:

- 1) Sadarbībā ar LDC kazkopības biedrība rīkoja mācību semināru par piena kazu lineāro novērtēšanu un aktuāliem jautājumiem pārraudzības darba organizēšanā;
- 2) Septembrī kazkopības biedrība organizēja dalību mācību seminārā Francijā, Avorynas reģionā „Fromagora 2010”. Semināra laikā ieguva informāciju par kazu saimniecību kooperācijas iespējām, kazu ēdināšanu, piena pārstrādi un pārdošanu, kazu ģenētiskās kvalitātes novērtēšanas principiem.

Pārraudzības rezultāti par pēdējiem trim gadiem liecina, ka pārraudzībā esošo kazu ganāmpulku skaits un pārraudzībā esošo dzīvnieku skaits nedaudz samazinājies. Vidējais pārraudzībā esošo kazu piena izslaukums pēdējo triju gadu laikā ir svārstīgs un 2010.gadā tas ir tikai 487 kg, kas par 1,2 % zemāks, kā iepriekšējā gadā (skatīt 4.37.attēlu).

Avots: LDC

4.37.attēls. Pārraudzībā esošo kazu skaita un vidējā izslaukuma dinamika 2008.–2010.gadā

Izvērtējot 4.10.tabulas rādītājus par kazu piena tauku saturu un olbaltumvielu saturu pienā, var secināt, ka salīdzinot ar iepriekšējo gadu tauku % ir samazinājies no 3,94 % uz 3,81 %, savukārt olbaltumvielu procents ir palielinājies no 3,18 % uz 3,21 %, kas ir būtisks rādītājs siera ražošanas procesā.

4.10. tabula

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika pa gadiem

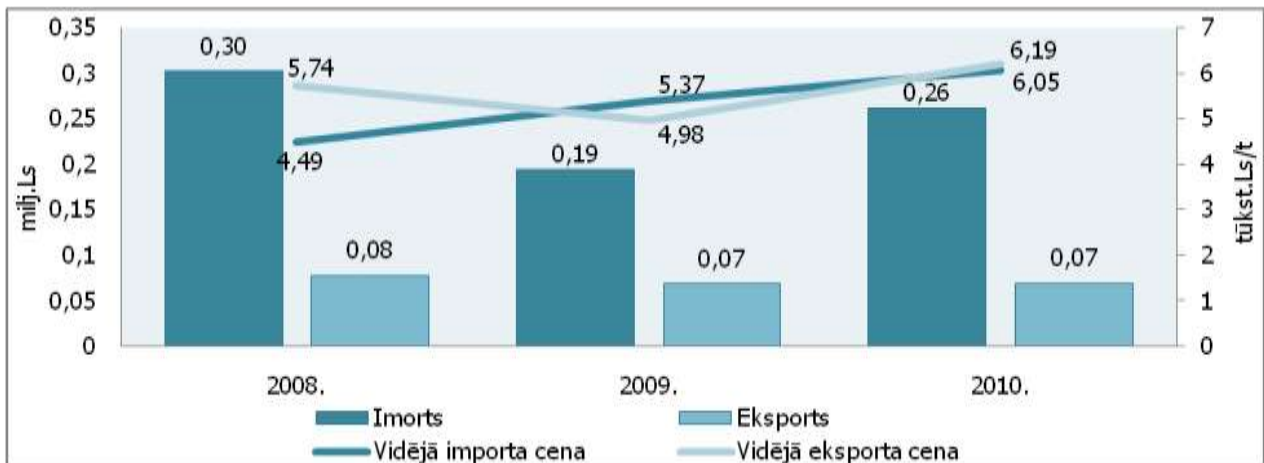
Rādītāji	2008.	2009.	2010.
Tauku saturs, %	3,79	3,94	3,81
Olbaltumvielu saturs, %	3,19	3,18	3,21

Avots: LDC

Tā kā Latvijas Kazkopības biedrība pagājušā gadā izstrādāja gaļas šķirņu kazu ciltsdarba programmu, tad lēnām sāk attīstīties arī gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā. Pēc LDC datiem 2010.gadā ar Būru šķirņu kazu audzēšanu nodarbojās 25 saimniecības, turpretī 2009.gadā bija tikai 15 saimniecības, tas ir par 10 saimniecībām vairāk. Salīdzinot šajās saimniecībās audzēto dzīvnieku skaitu ar iepriekšējo gadu, to skaits arī ir palielinājies no 213 uz 277 kazām.

■ Ārējā tirdzniecība

Aitu un kazu gaļas importa vērtība, pēc piedzīvotā krituma 2009.gadā (-55,7 % pret 2008.gadu), atkal ir paaugstinājusies un 2010.gadā, salīdzinājumā pret 2009.gadu, importa vērtība pieaugusi par 25,7%. Vidējā importa cena pastāvīgi pieaug. Aitu un kazu gaļas eksporta vērtība saglabājas stabila, arī eksporta cena ir būtiski pieaugusi.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

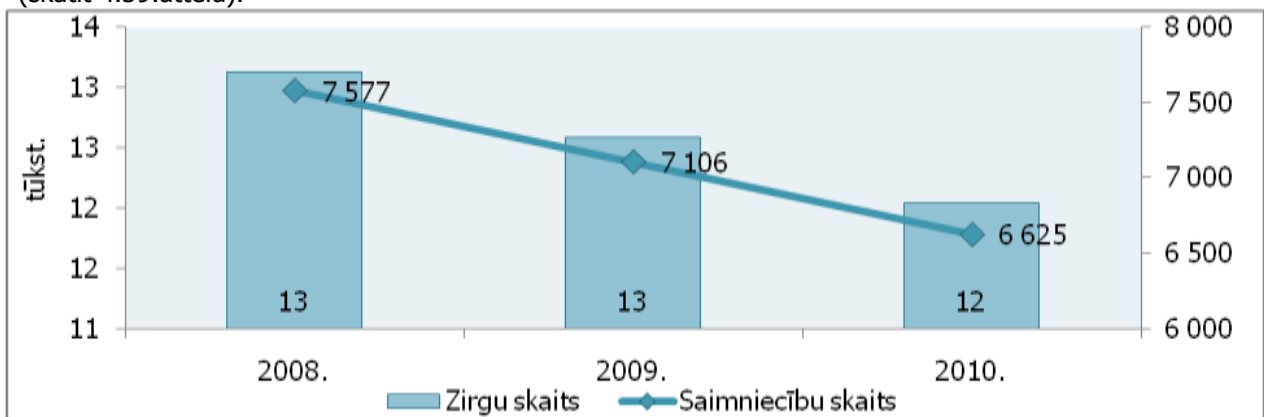
4.38.attēls. Latvijas aitu un kazu gaļas ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

Dzīvas aitas un kazas pēdējos trijos gados Latvijā nav importētas. Arī eksports uzsākts tikai 2010.gadā un bija 3138,70 Ls vērtībā.

4.7. Zirgkopība

Zirgkopības nozarē zirgi galvenokārt tiek izmantoti sportā, īpaši divās klasisko jātnieku sporta veidu disciplīnās – iejādē un konkūrā, kā arī zirgi diezgan plaši tiek izmantoti tūrismā, atpūtā, reitterapijā un robežsardzē. Latvijā sāk attīstīties tāda sporta disciplīna kā draivings (pajūga vadīšana) un atdzimst rikšotāju sacensības.

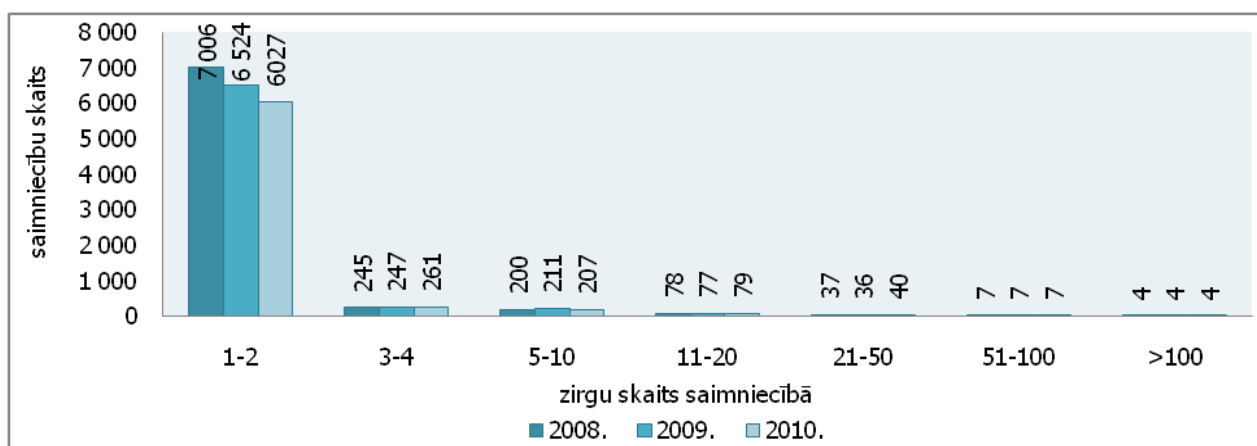
Pēc LDC datiem 2010.gadā bija reģistrētas 6 625 saimniecības ar 12 039 zirgiem. Lai gan zirgkopībā pārraudzības saimniecībām, kas veic ciltsdarbu, ir iespēja saņemt valsts atbalstu, zirgkopības nozarē ir vērojama zirgu skaita samazināšanās pa gadiem. 2010.gadā zirgu skaits ir samazinājies par 4,3 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kā arī strauji samazinājās saimniecību skaits t.i., par 6,7 % (skatīt 4.39.attēlu).

Avots: LDC

4.39.attēls. Zirgu un to saimniecību skaits 2008.–2010.gadā

Analizējot 4.40.attēla rezultātus 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu nav būtiski mainījies zirgu saimniecību skaita struktūra. Par 7,6 % ir samazinājies to saimniecību skaits, kurās atrodas 1 līdz 2 zirgi, kā arī par 1,9 % saimniecību skaits, kurās atrodas 5 līdz 10 zirgi, savukārt saimniecībās kurās zirgu skaits ir no 3 līdz 4 zirgi un no 21 līdz 50, attiecīgi palielinājās par 5,6 % un 11,1 %. Lielajos ganāmpulkos izmaiņas nav notikušas. Lai gan mazo saimniecību skaits ir samazinājies, tās tomēr veido 84,8 % no kopējā saimniecību skaita.

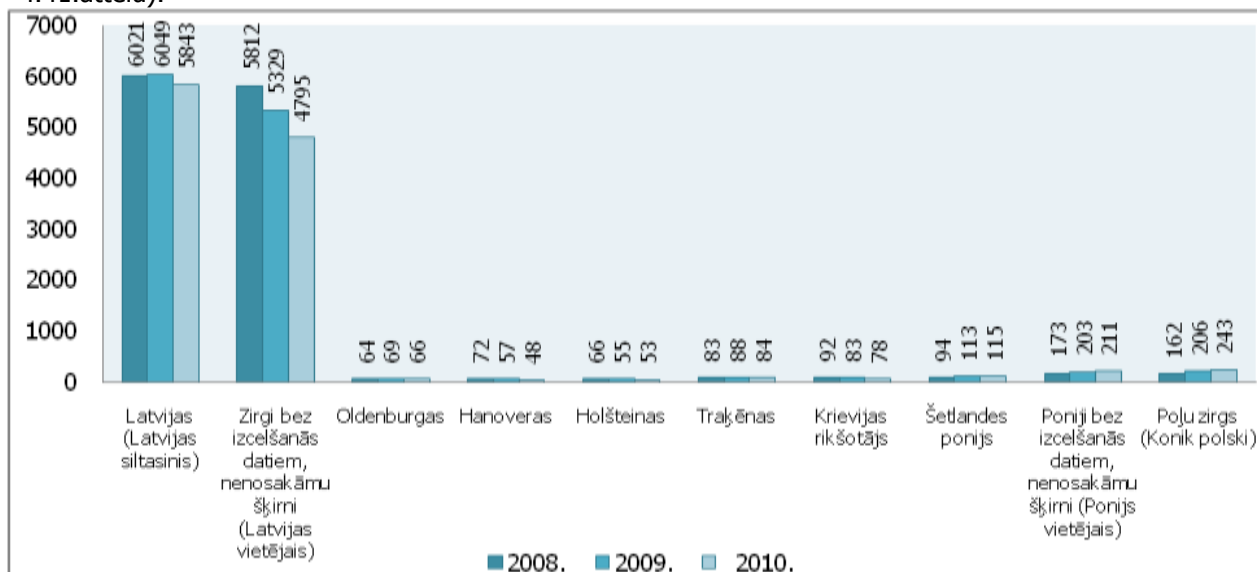

Avots: LDC

4.40.attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc zirgu skaita 2008.–2010.gadā

■ Ciltsdarbs

Latvijā tiek audzēti dažādu šķirņu zirgi, tomēr zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto tikai vienu – Latvijas šķirni (Latvijas siltasinu – 5843 zirgi), kā arī tiek audzēti Latvijas šķirnes (bez izceļšanās – 4795 zirgi) sporta un braucamā tipa zirgi. Braucamā tipa zirgi pēc rakstura ir mierīgi, tādēļ ļoti piemēroti izmantošanai tūrisma un atpūtas kompleksos, kā arī reitterapijā. Ar sporta tipa zirgiem Latvijas zirgu audzētāji ir pazīstami arī starptautiskajā tirgū. Bez Latvijas šķirnes zirgiem vēl tiek audzētas tādas zirgu šķirnes, kā Poļu zirgs, ponijs, Traķēna, Krievijas rikšotāji un citas zirgu šķirnes (skatīt 4.41.attēlu).

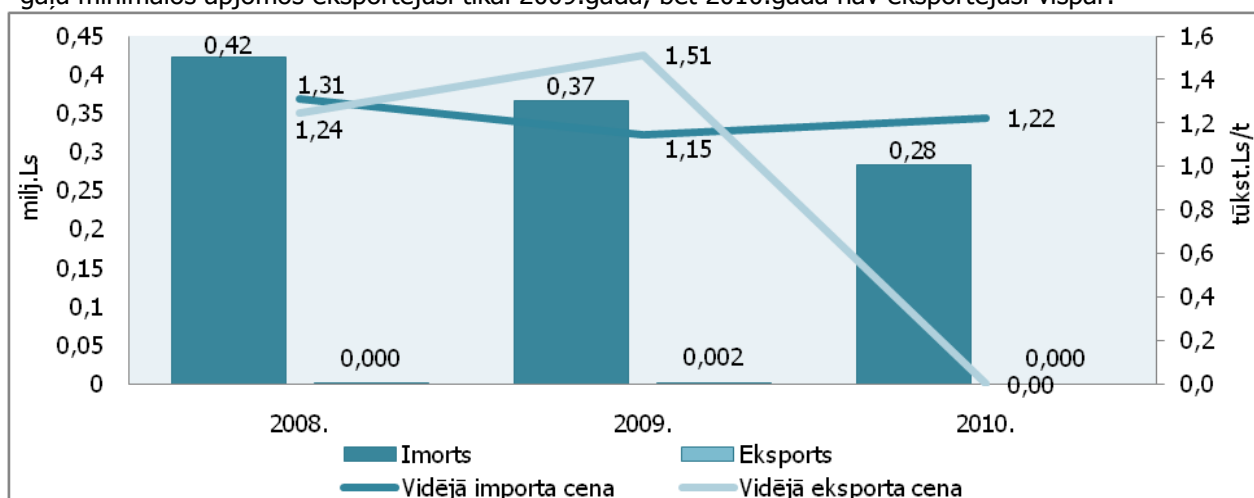
Avots: LDC

4.41.attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2008.–2010.gadā

Ar zirgu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas – Latvijas zirgaudzētāju biedrība un Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija. Minētās organizācijas apseko šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības, vērtē kumelus un jaunzirus, sertificē ērzelus, izstrādā zirgu kvalitātes nevērtēšanas kritērijus, kārtro ciltsgrāmatu, sniedz ciltsdarba pakalpojumus un organizē zirgu darbību vērtēšanu, izstādes un sacensības. Zirgkopības nozarē ir jāveicina kvalificētu speciālistu (sertificētu treneru) sagatavošana, lai tie spētu attīstīt zirgu darbības un tos sagatavot starptautiskām izsolēm.

■ Ārējā tirdzniecība

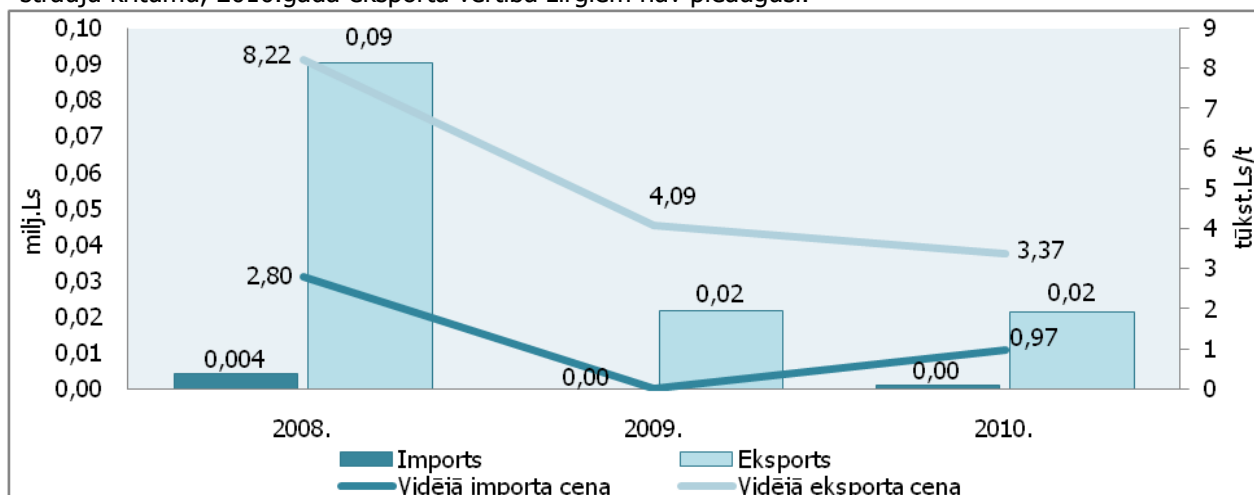
Zirgu gaļas importa vērtība pēdējos trīs gadus turpina samazināties (4.42.attēls). Latvija zirgu gaļu minimālos apjomos eksportējusi tikai 2009.gadā, bet 2010.gadā nav eksportējusi vispār.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.42.attēls. Latvijas zirgu gaļas ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

Latvija pārsvarā zirgus eksportē (4.43.attēls). Kad 2009.gadā zirgu eksporta vērtība piedzīvoja strauju kritumu, 2010.gadā eksporta vērtība zirgiem nav pieaugusi.

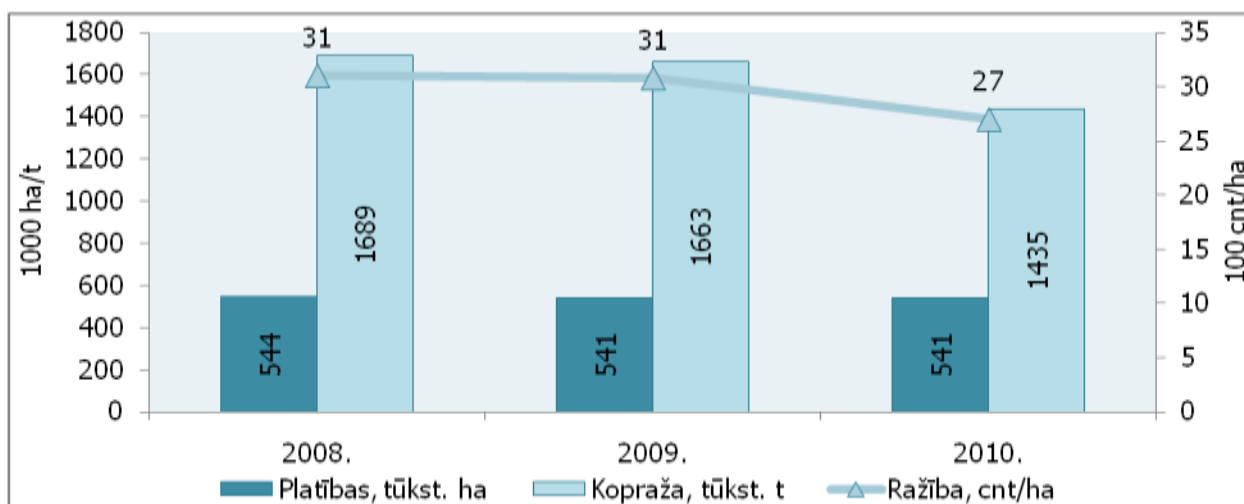

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.43.attēls. Latvijas zirgu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (tūkst.Ls/t) 2008.–2010.gadā

4.8. Graudu ražošana

Graudkopība jau ilgākā laika posmā valstī ir viena no nozīmīgākajām lauksaimniecības preču produkcijas ražošanas nozarēm. Kopējā sējumu struktūrā laika posmā 2000.–2010.gadam graudkopība aizņem 47-51 %. Graudkopība ir galvenā augkopības nozare pārtikas nodrošināšanai (tieši: maize; netieši: lopkopības produkti, jo lopkopība nevar sekmīgi strādāt bez graudu produktiem).

Avots: CSP

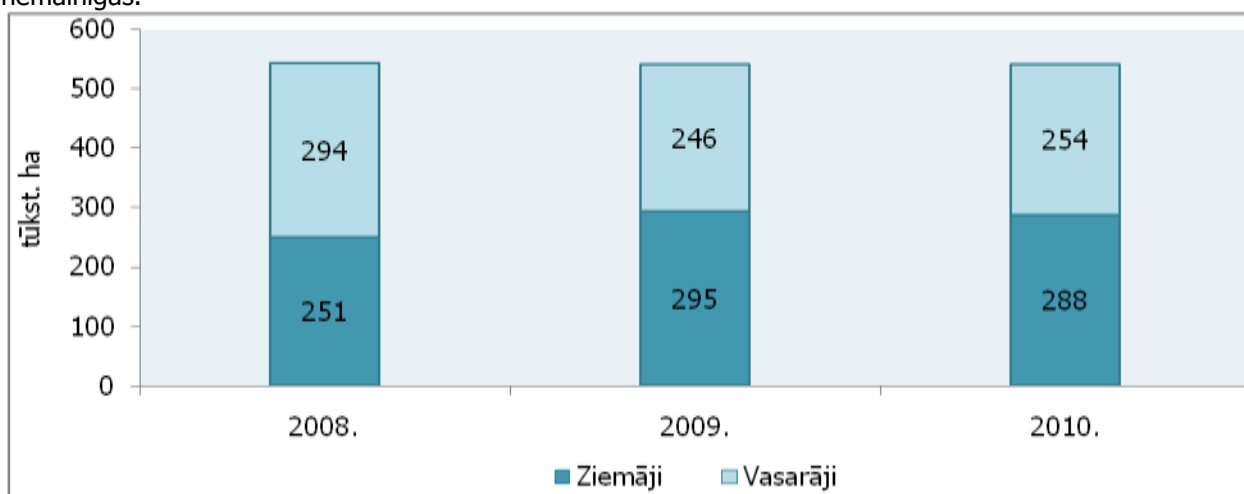
4.44.attēls. Graudaugu platība, kopraža un ražība Latvijā

Aplūkojot 4.44.attēlu, pēdējo trīs gadu laikā ir vērojams graudaugu platību minimāls samazinājums, 2010.gadā kopējās graudaugu platības aizņēmušas 541 tūkst.ha, kas ir par 0,1 % vairāk kā 2009.gadā un par 0,5 % mazāk kā 2008.gadā. 2008.gada kopraža Latvijā (1 689 tūkst.t) bijusi augstākā pēdējos 20 gados (1990.gadā tā sasniedza 1599 tūkst.t). Lai gan arī 2010.gadā ZM sadarbībā ar LLC sākotnēji prognozēja rekordražu, lietavas ražas novākšanas periodā daudzviet Latvijā graudu kulšanu padarīja neiespējamu, līdz ar to 10–30 % (atkarībā no reģiona) graudaugu platību netika nokulti.

Graudaugu audzēšanai atkarībā no augšņu īpatnībām ir piemērota visa valsts teritorija, bet augstākās vai tuvas augstākajām ražām no ha iegūst Zemgales reģionā. Taču katrā reģionā ir iespējams izvēlēties tādu graudaugu sugu, kuru ar labiem panākumiem var audzēt atbilstošā klimatiskā un augšņu zonā.

■ Graudaugu sējumu platības un to dinamika līdz 2010.gadam

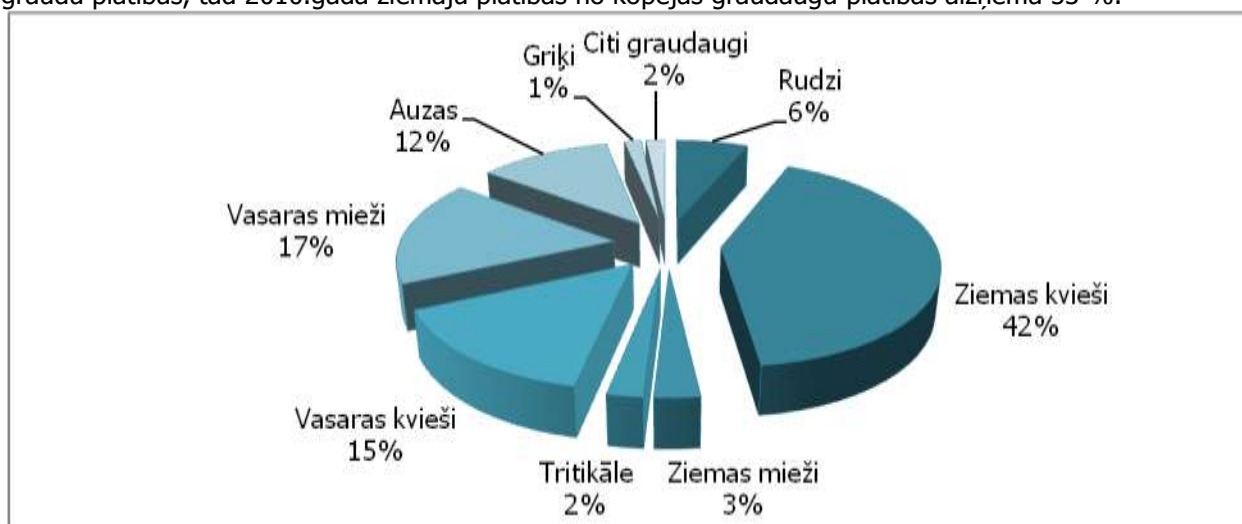
2010.gadā graudaugi aizņēma 541,5 tūkst.ha jeb 49,1 % no sējumu kopplatības. 2010.gadā Latvijā tika iesēts par 0,7 tūkst.ha jeb 0,1 % vairāk graudaugu ne kā 2009.gadā (104,8 tūkst. ha jeb 24% vairāk kā 2004.gadā). Līdz 2008.gadam bija vērojams pakāpenisks platību pieaugums, kas skaidrojams ar pieaugošajām graudu iepirkumu cenām. Tāpat platību pieaugumu veicinājusi obligātās atmatas atcelšana ar 2008.gadu. Savukārt no 2008. līdz 2010. gadam kopējās graudaugu platības Latvijā ir praktiski nemainīgas.

Avots: CSP

4.45.attēls Ziemāju un vasarāju sējumu platības Latvijā, tūkst.ha

4.45.attēlā redzams, ka no 2008. līdz 2010.gadam graudaugu kopplatība bijusi praktiski nemainīga. Taču mainījusies sējumu struktūra - ja 2008.gadā ziemāju platības bija 46 % no kopējās graudu platības, tad 2010.gadā ziemāju platības no kopējās graudaugu platības aizņēma 53 %.

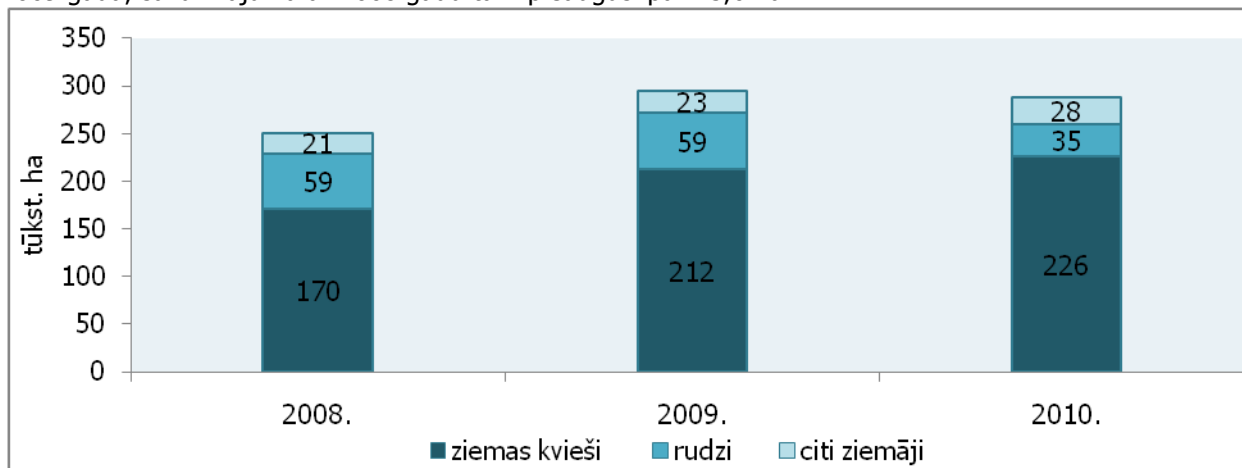

Avots: CSP

4.46.attēls. Graudaugu platības struktūra 2010.gada ražai Latvijā

Līdz 2008.gadam graudaugu platību struktūra vairākus gadus bija praktiski nemainīga. 2009.gadā ziemas kvieši no graudaugu sējumu platībām aizņēma 40 % un, kā redzams 4.46.attēlā, 2010.gadā 42 % (attiecīgi par 10 % un 13 % vairāk kā 2008.gadā). Vasaras kvieši, auzas, rudzi aizņem attiecīgi - 15 %, 12 % un 6 % no kopējās apsētās graudu platības. Maznozīmīgas platības apsētas ar griķiem (1 %), tritikāli (2 %) un ziemas miežiem (3 %).

Kaut arī iesētā ziemāju platība 2010.gada ražai (287,9 tūkst.ha), ir par 6,6 tūkst.ha mazāka kā 2009.gadā, salīdzinājumā ar 2008.gadu tā ir pieaugusi par 15,0 %.

Avots: CSP

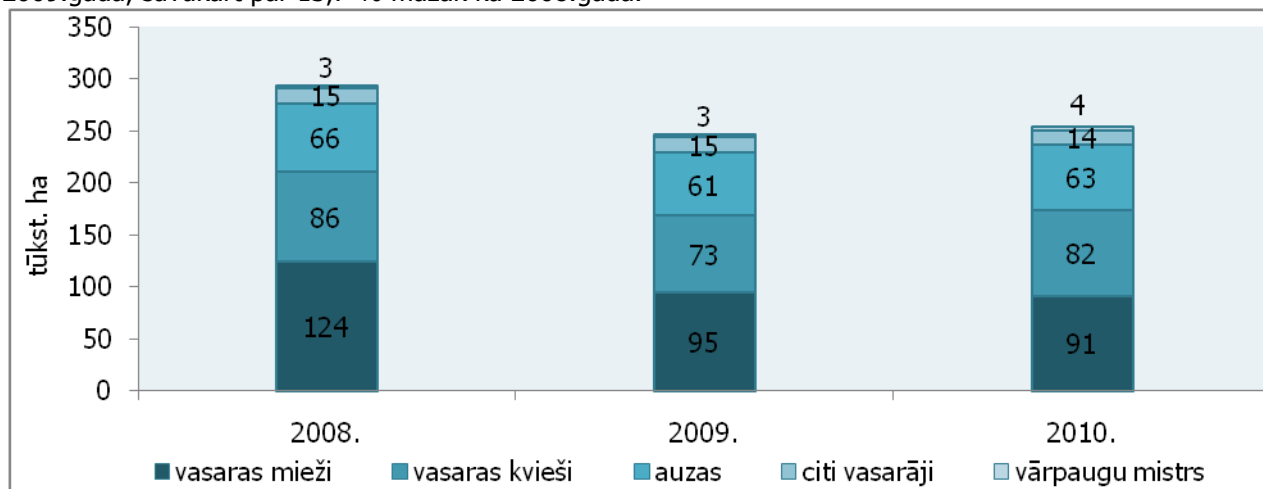
4.47.attēls. Ziemāju platības 2008.–2010.gadā Latvijā, tūkst.ha

Būtiski pieaugušas ziemas kviešu platības, attiecībā pret 2008.gadu – 2009.gadā par 24,7 % un 2010.gadā par 32,6 % (4.47.attēls). Platību pieaugums ziemas kviešiem skaidrojams ar to, ka aizvien mazāk Latvijā tiek sēti vasaras mieži un rudzi, kas liecina par ziemas kviešu pieprasījumu un augstākām iepirkumu cenām, salīdzinājumā ar citiem graudaugiem.

Rudzu platība 2010.gadā samazinājusies gandrīz uz pusi attiecībā pret 2008. un 2009.gadu. Rudzu sējumu platību samazinājums 2010.gadā attiecībā pret 2009.gadu par 41% skaidrojams ar nesamērīgi zemajām rudzu iepirkuma cenām 2009.gadā. Arī no tehnoloģiskā viedokļa rudzus audzēt Latvijas saimnieciskajos apstākļos nav izdevīgi, nepieciešama ļoti plaša augu seka, līdz ar to arī ļoti lielas

platības, lai rudzi nesajauktos ar kviešiem, kā rezultātā tiek pazemināta kā rudzu tā kviešu ražība. Būtisks faktors ir arī tas, ka Latvijā ir ļoti ierobežots rudzu pārstrādes un pieņemšanas uzņēmumu skaits.

Saskaņā ar CSP datiem 2010.gadā iesēti 253,64 tūkst.ha vasarāju, kas ir par 3,0 % vairāk kā 2009.gadā, savukārt par 13,7 % mazāk kā 2008.gadā.

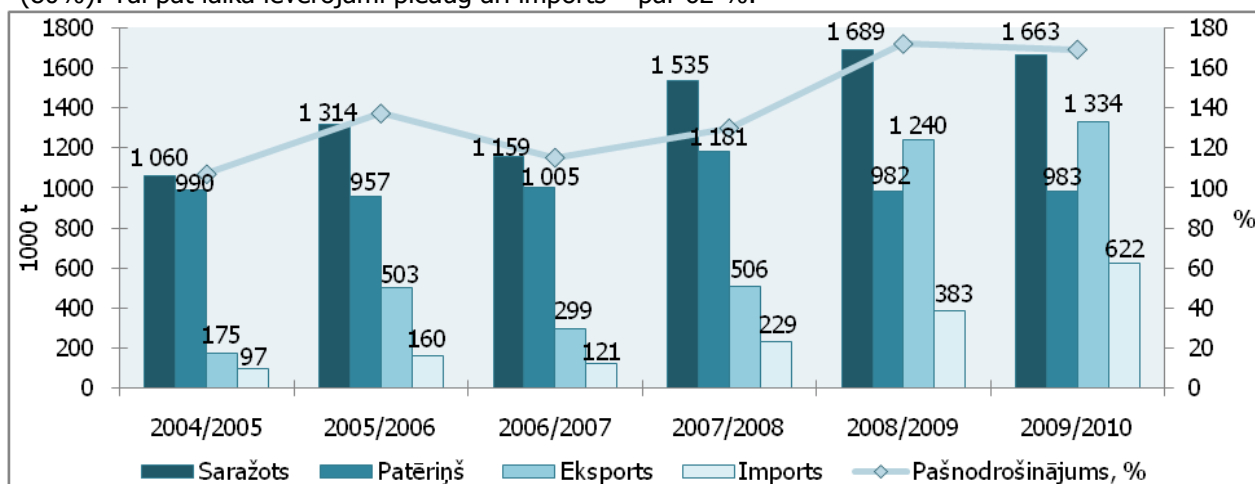

Avots: CSP

4.48.attēls. Vasarāju platības 2008.–2010.gadā Latvijā, tūkst.ha

Lielākās platību svārstības starp vasarājiem vērojamas vasaras kviešiem un vasaras miežiem. Vasaras kviešu platība pēdējos trīs gados ir svārstīga, tomēr kopumā vasaras kviešu platībām ir tendence samazināties, 2010.gadā pret 2009.gadu to platība palielinājusies par 11,6 %, savukārt pret 2008.gadu tā samazinājusies par 5,1 %. Būtiski ir norādīt, ka vasaras kviešu platība 2010.gadā, salīdzinājumā ar 2004.gadu ir divas reizes lielāka. Savukārt vasaras miežu platības pakāpeniski samazinās (4.48.attēls), to ietekmē viens no būtiskākajiem tirgus instrumentiem – cena. Pārējo vasarāju graudu kultūru platības ir praktiski nemainīgas.

Graudu bilance (4.49.attēls) rāda, ka 2009./2010. tirgus gadā nedaudz samazinājies pašnodrošinājuma līmenis un bija 169 %, kas norāda, ka joprojām lielākā graudu daļa tiek eksportēta (80%). Tai pat laikā ievērojami pieaug arī imports – par 62 %.

Avots: LAD

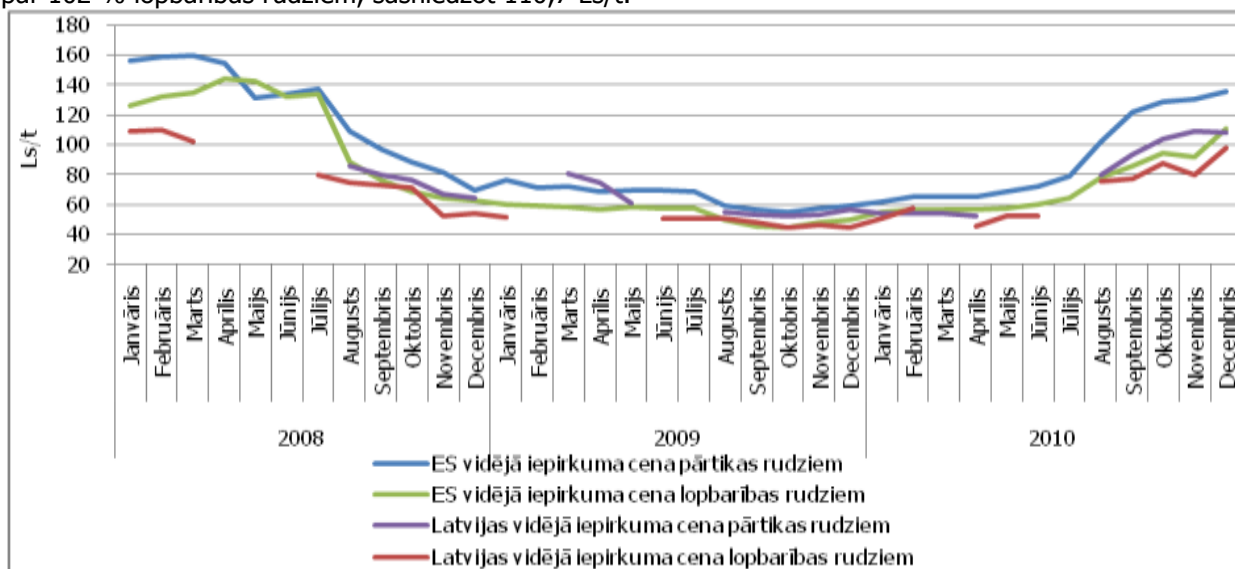
4.49.attēls. Graudu un graudu produktu bilance un pašnodrošinājuma līmenis

■ Cenas

2009./2010.tirdzniecības gadā (2009.g.jūlijs – 2010.g.jūnijs) bija vērojamas izteikti zemas graudu cenas, bet jau kopš 2010.gada jūlija graudu cenas būtiski kāpa, ko var skaidrot ar sausuma izraidotajiem

ražas zaudējumiem, ar atsevišķu valstu aizliegumu eksportēt graudus un ar spekulatīviem tirgus darījumiem. Vienlaikus gan jānorāda, ka 2010.gadā graudu cenas Latvijā un ES nepārsniedza 2007./2008.tirdzniecības gada augstāko cenu līmeni.

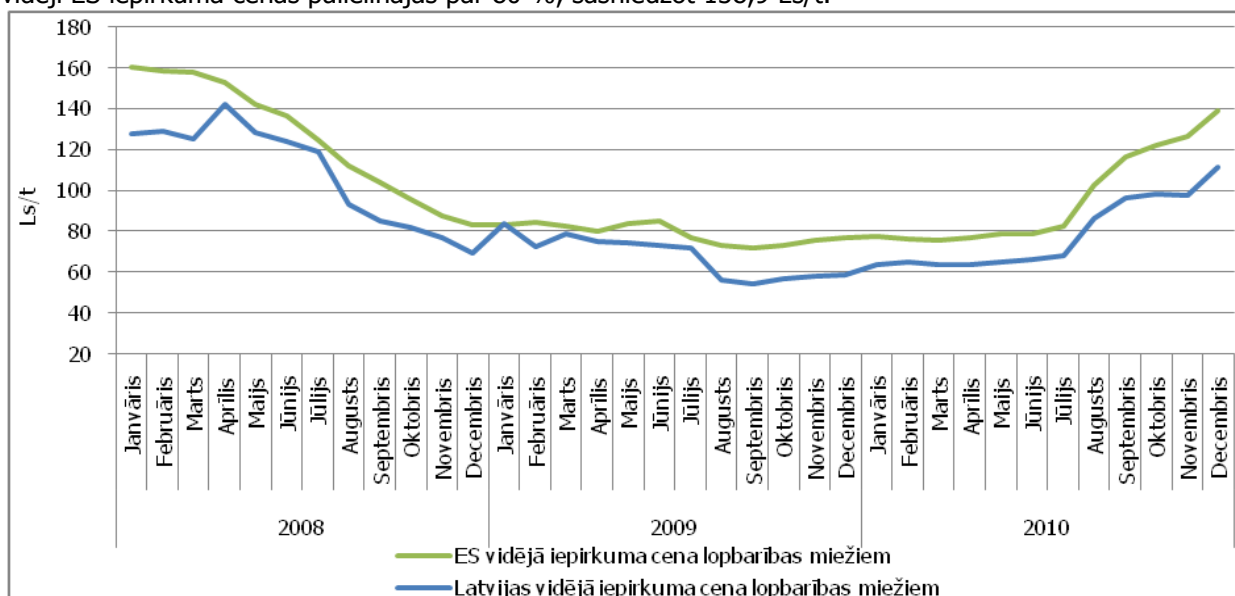
Latvijā visaugstākais iepirkuma cenu pieaugums bija vērojams rudziem (4.50.attēls) – salīdzinot ar 2010.gada janvāri, 2010.gada decembrī cena bija pieaugusi par 99 % pārtikas rudziem, sasniedzot 107,8 Ls/t, un par 95 % lopbarības rudziem, sasniedzot 97,5 Ls/t. Arī vidēji ES rudzu iepirkuma cenas bija kāpušas visstraujāk – 2010.gada laikā pieaugums par 119 % pārtikas rudziem, sasniedzot 135,3 Ls/t, un par 102 % lopbarības rudziem, sasniedzot 110,7 Ls/t.

Avots: EK

4.50.attēls. ES un Latvijas rudzu iepirkuma cenas 2008.–2010.gadā

Otrs nozīmīgākais iepirkuma cenu kāpums 2010.gadā bija vērojams lopbarības miežiem (4.51.attēls). Latvijā iepirkuma cenas gada laikā palielinājās par 75 %, sasniedzot 111,3 Ls/t, savukārt vidēji ES iepirkuma cenas palielinājās par 80 %, sasniedzot 138,9 Ls/t.

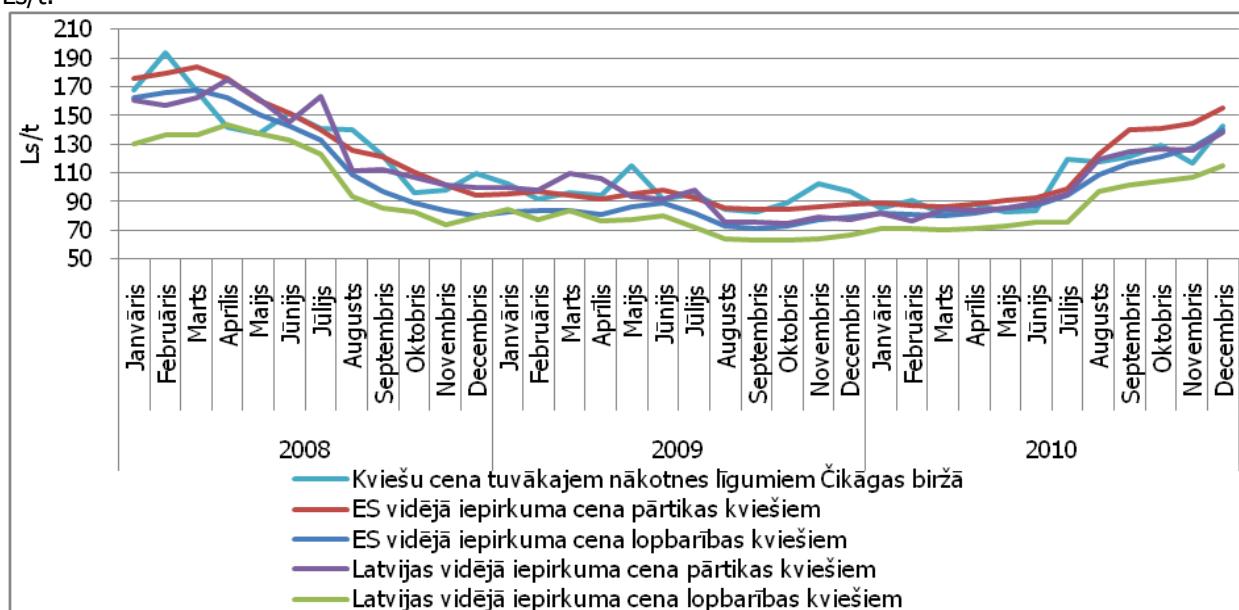

Avots: EK

4.51.attēls. ES un Latvijas miežu iepirkuma cenas 2008.–2010.gadā

Būtisks cenu pieaugums bija vērojams arī kviešiem – Latvijā pārtikas kviešu iepirkuma cena 2010.gada laikā palielinājās par 68 %, sasniedzot 138,3 Ls/t, bet lopbarības kviešu – par 61 %,

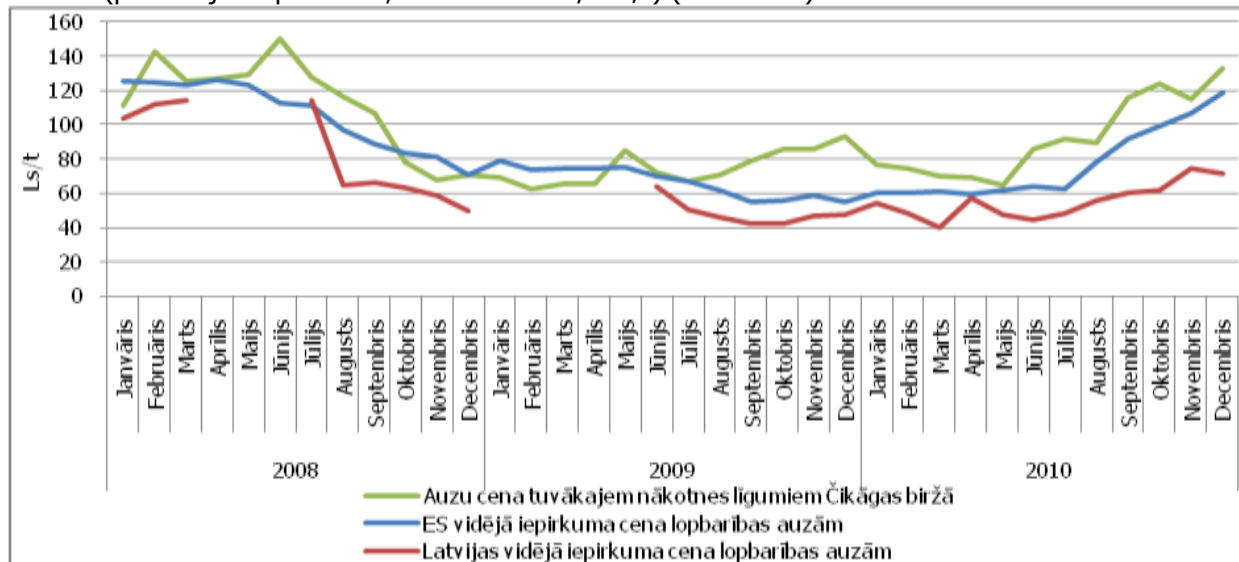
sasniedzot 115 Ls/t (4.52.attēls). Salīdzinoši ES – pārtikas kviešu iepirkuma cena palielinājās par 74 %, sasniedzot 154,8 Ls/t, bet lopbarības kviešiem iepirkuma cena palielinājās par 71 %, sasniedzot 140,0 Ls/t.

Avots: EK

4.52.attēls. ES un Latvijas iepirkuma un biržas kviešu cenas 2008.–2010.gadā

Latvijā vismazākais iepirkuma cenu kāpums 2010.gada laikā bija auzām (palielinājums par 31 %, sasniedzot 71,3 Ls/t), kamēr vidēji ES iepirkuma cenu kāpums auzām bija otrs augstākais tūlīt pēc rudziem (palielinājums par 98 %, sasniedzot 118,6 Ls/t) (4.53.attēls).

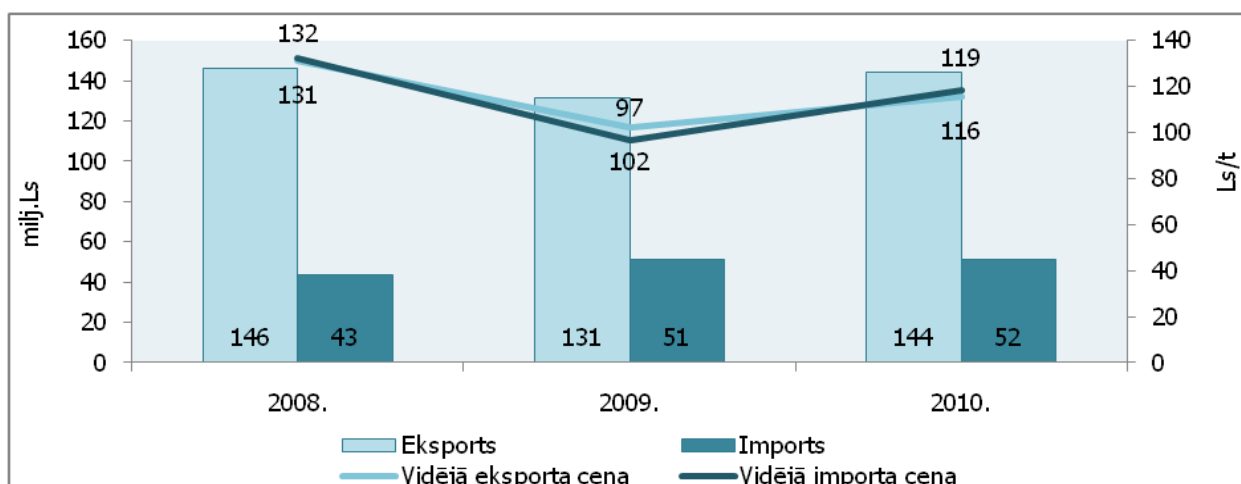

Avots: EK

4.53.attēls. ES un Latvijas iepirkuma un biržas auzu cenas 2008.–2010.gadā

■ Ārējā tirdzniecība

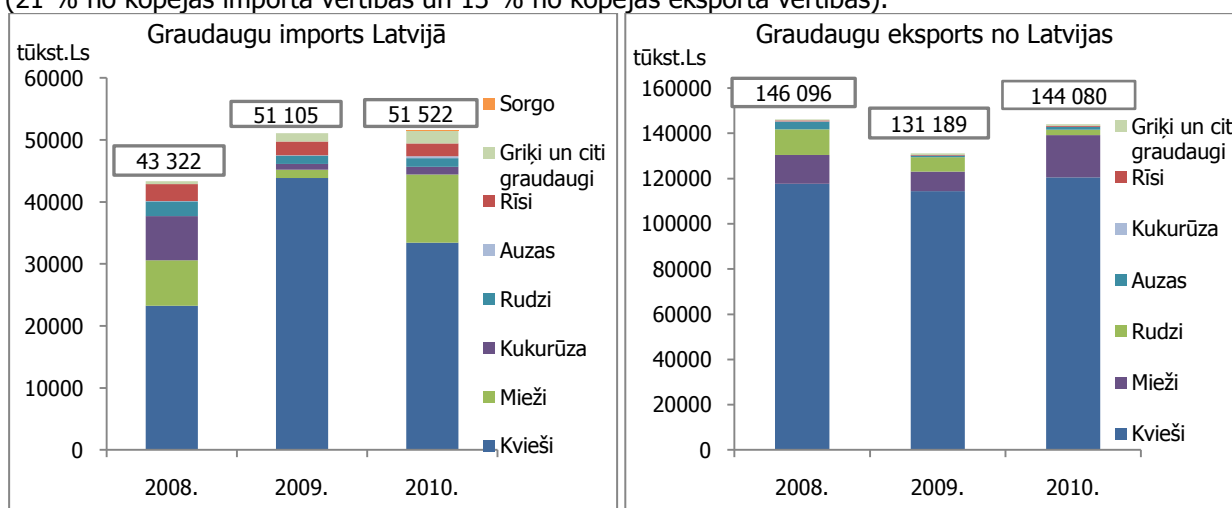
2010.gadā Latvija saglabāja savu neto eksportētājas statusu graudu nozarē ar 92 558 tūkst.Ls pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci, turklāt 2010.gadā graudaugu eksports no Latvijas palielinājās par 10%, salīdzinot ar 2009.gada datiem.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.54.attēls. Latvijas graudu tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

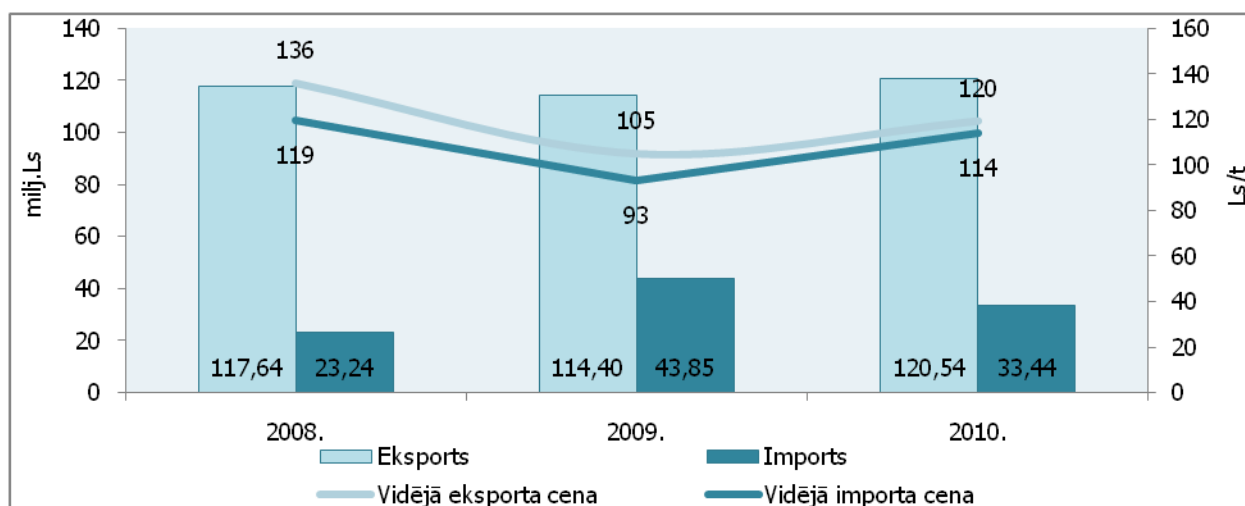
Nozīmīgāko vietu Latvijas graudaugu importā un eksportā ieņem kvieši – 2010.gadā 65 % no importētajiem graudiem (vērtības izteiksmē) un 84 % no eksportētajiem graudiem veidoja tirdzniecība ar kviešiem. Jāatzīmē gan, ka, salīdzinot ar 2009.gadu, 2010.gadā kviešu imports Latvijā ir samazinājies par gandrīz vienu ceturto daļu. 2010.gadā otra nozīmīgākā vieta graudaugu importā un eksportā bija miežiem (21 % no kopējās importa vērtības un 13 % no kopējās eksporta vērtības).

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.55.attēls. Latvijas graudu ārējās tirdzniecības galvenās kultūras pēc vērtības 2008.–2010.gadā

Kviešu ārējā tirdzniecībā Latvija ir neto eksportētāja ar 6 141 tūkst.Ls pozitīvu eksporta bilanci 2010.gadā, turklāt tradicionāli vidējā eksporta cena kviešiem ir augstāka nekā to vidējā importa cena (šī atšķirība 2010.g. gan mazinājusies līdz 5 %).

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.56.attēls. Latvijas kviešu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

4.9. Augļu un dārzeņu ražošana

■ Augļu un ogu ražošana

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība salīdzinājumā ar 2009.gadu ir palielinājusies par 18% (4.11.tabula) un ir atgriezusies 2008.gada līmenī.

4.11. tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība, ha

	2008.	2009.	2010.
Kopā augļu koki un ogulāji	7359	6203	7324
Ābeles	5138	4138	4561
Bumbieres	304	226	241
Plūmes	179	124	133
Kirši	224	173	153
Jāņogas, upenes	909	752	964
Avenes	104	240	323
Ērkšķogas	18	9	16
Zemenes	360	319	467
Aronijas	59	116	7
Smiltsērķšķi	7	21	200
Cidonijas	57	85	85

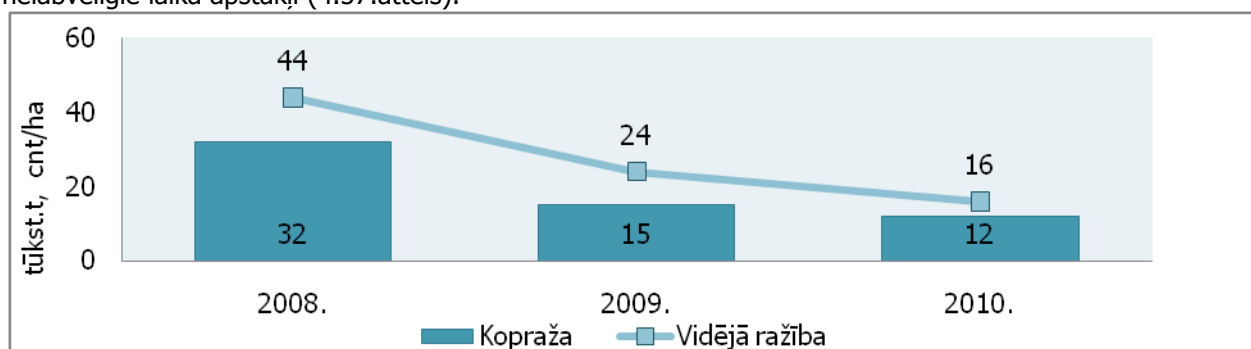
Avots: CSP

2010.gadā, attiecībā pret 2009.gadu, nedaudz palielinājusies platība augļu kokiem: ābelēm – par 10 %, bumbierēm – par 7 % un plūmēm – par 7 %, bet ķiršu stādījumu platība samazinājusies – par 12%.

Savukārt, ogulājiem vislielākais platības pieaugums ir smiltsērķšķiem (gandrīz 10 reizes). Tas saistīts ar valsts atbalsta maksājumu pieejamību un pieaugošo pieprasījumu pēc smiltsērķšķu pārstrādes produktiem. Ērkšķogu stādījumu platība palielinājusies par 78 %, zemeņu – par 46 % un aveņu – par 35%. Visvairāk samazinājusies aroniju platība – 16 reizes, jo pārtraukta aroniju stādījumu izmantošana.

2010.gadā vislielāko platību no ogulājiem aizņēma upenes un jāņogas, kas sastāda 47 % no visiem Latvijas ogulāju stādījumiem. Arī zemenes tika audzētas salīdzinoši lielā platībā – 23 % no kopējās ogulāju platības. Vairāk nekā 100 hektāru aizņem gan aveņu, gan smiltsērķšķu stādījumi.

Augļu koku un ogulāju stādījumu platību palielinājums ir jauno stādījumu pieauguma dēļ, kopraža 2010.gadā ir samazinājies par 3 tūkst.t un vidējā ražība – par 32%, ko galvenokārt ietekmēja nelabvēlīgie laika apstākļi (4.57.attēls).

Avots: CSP

4.57.attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība, 2008. – 2010.gadā

Kopražas ziņā joprojām stabili līdera pozīciju ieņem āboli – 2010.gadā to kopraža bija 86 % no visas augļu un ogu kopražas (4.12.tabula). Nelabvēlīgu klimatisko apstākļu dēļ 2010.gadā (īss augļu koku ziedēšanas laiks, kas neļāva apputeksnēties ziediem, karstais un mitrais jūlijs, kas veicināja kraupja izplatību utt.), salīdzinot ar 2009.gadu, būtiski bija samazinājies bumbieru kopraža – par 63 % un plūmju – par 68 %. Ķiršu kopražas samazinājums bija mazāks, līdz 20 %. Zemeņu un ogulāju ražas 2010.gadā bija apmēram 2009.gada līmenī.

4.12. tabula

Galveno augļu un ogu ražošana kopraža

	Kopraža, tonnas		
	2008.	2009.	2010.
Āboli	28859	12828	10325
Bumbieri	244	484	180
Plūmes	246	92	30
Ķirši	258	69,2	56
Jānogas, upenes	484	358	350
Zemenes	1984	657	607

Avots: CSP

■ Dārzenkopība

Latvijas dārzeņu kopējā platība 2010.gadā salīdzinot ar 2008.gadu samazinājies par 17 % (4.13.tabula), tajā skaitā atklātā lauka dārzeņu platība – par 17 %, bet segtā platība nedaudz palielinājusies – par 11 %. Salīdzinot ar 2009.gadu, kad strauji bija samazinājušās tādu kultūru platības, kuru audzēšanā nepieciešams liels roku darba īpatsvars (gurķi, tomāti, ziedkāposti), 2010.gadā ievērojami palielinājusies atklātā lauka gurķu platība – 3,1 reizi. To veicinājusi ne visai labvēlīgā ekonomiskā situācija, kas liek izvēlēties tādu dārzeņu audzēšanas veidu, kas neprasa tik lielus finansiālus ieguldījumus. 2010.gadā pret 2009.gadu tomātu platība samazinājies par 22 %, bet mārrutku platība palielinājusies 11 reizes, jo tos iespējams audzēt mehānizēti.

2010.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu lielāka kļuvusi arī segto dārzeņu platība – par 11 %. Plēves siltumnīcu platība salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājusies 2,1 reizi. Pēdējos gados ir novērojama stikla siltumnīcu platību samazināšanās un būtiska plēves seguma siltumnīcu platību palielināšanās, jo pieaugušas stikla materiāla izmaksas un audzētājiem kļuvuši pieejami jauni gaismas caurlaidīgi siltumnoturīgi plēves siltumnīcu materiāli.

4.13. tabula

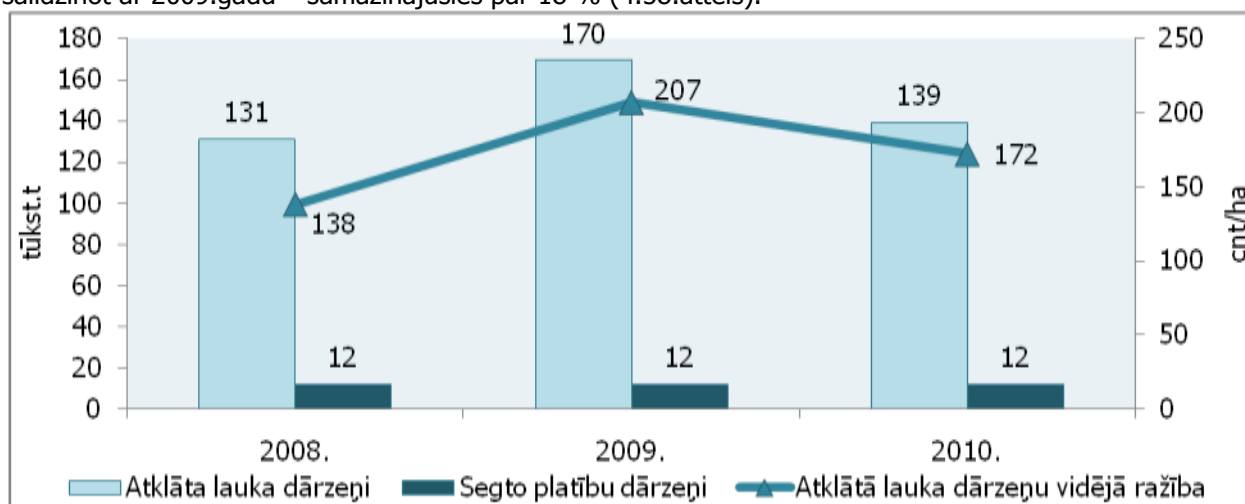
Dārzeņu platības visu veidu saimniecībās 2008.–2010.gadā

	2008.	2009.	2010.
Atklātā lauka platība, ha	9773	8231	8071

kāposti	2741	2651	2526
t.sk .ziedkāposti	240	105	160
puravi	70	26	50
salāti	39	31	17
sīpoli lociņiem	183	88	65
gurķi	166	77	241
tomāti	13	9	7
bietes	1285	1164	994
burkāni	2183	1822	1795
sīpoli	1360	1541	1068
ķiploki	65	54	41
mārrutki	183	14	158
kabači un ķirbji	74	128	174
pārējie dārzeņi	1111	627	870
Segtā platība, ha	75,5	66,6	83,9
<i>tai skaitā:</i>			
stikla siltumnīcu	43,4	46,7	42,1
plēves siltumnīcu	32,1	19,9	41,8

Avots: CSP

Latvijas dārzenu kopraža 2010.gadā salīdzinot ar 2008.gadu ir palielinājusies par 6 %, bet salīdzinot ar 2009.gadu – samazinājusies par 18 % (4.58.attēls).

Avots: CSP

4.58.attēls. Atklāta lauka un segto platību dārzenu kopraža un ražība 2008.–2010.gadā

Segto platību dārzenu kopraža 2010.gadā salīdzinājumā ar 2008. un 2009.gadu bija apmēram tajā pašā līmenī – nedaudz vairāk par 12 tūkstošiem tonnu. Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu (96 %) no segto platību dārzenu kopražas sastādīja gurķi (53 %) un tomāti (43 %). Pārējie dārzeņi segtajās platībās aizņēma tikai 24 % no kopražas (4.14.tabula).

4.14. tabula

Segtās platības dārzenu kopraža, tonnās

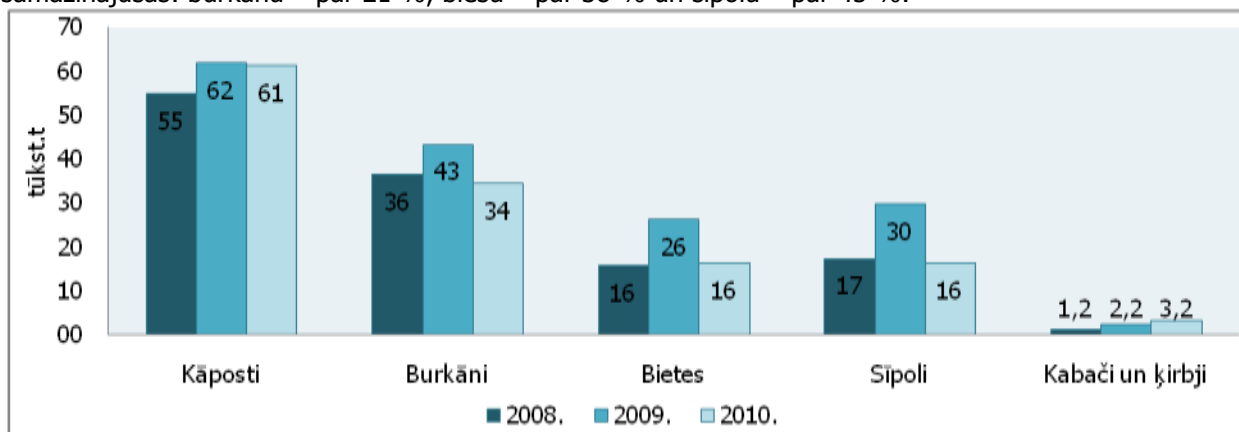
	2008.	2009.	2010.
tomāti	4660	4593	5283
gurķi	6938	7213	6422
salāti	128	128	173
pārējie dārzeņi	345	149	283

Avots: CSP

Dārzeņu ražība 2010.gadā salīdzinot ar 2008.gadu bija palielinājusies par 25 %, bet salīdzinot ar 2009.gadu samazinājusies par 17 %.

Atklātā lauka dārzeņu kopraža 2010.gadā salīdzinot ar 2008.gadu bija palielinājusies par 6 %, bet salīdzinot ar 2009.gadu – samazinājusies par 19 %. Tam par iemeslu bija nelabvēlīgi agroklimatiskie apstākļi, ražošanas izmaksu sadārdzināšanās, darbaspēka trūkums un citi produkcijas pašizmaksu ietekmējoši faktori (4.58.attēls).

2010.gadā lielākais kopražas īpatsvars atklātā lauku dārzeņu platībās bija kāpostiem (31 %), burkāniem (22 %). Pārējie dārzeņi sastādīja tikai 47 % no atklāta lauka dārzeņu kopražas. 2010.gadā kāpostu kopraža palikusi gandrīz tajā pašā līmenī kā 2009.gadā, bet kabačiem un ķirbjiem bija klimatiski labvēlīgs gads – to kopraža palielinājusies par 42 %. Pārējo atklāta lauka dārzeņu kopražas bija jūtami samazinājušās: burkānu – par 21 %, biešu – par 38 % un sīpolu – par 45 %.

Avots: CSP

4.59.attēls. Galveno atklāto platību dārzeņu kopraža 2008.–2010.gadā

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, ja rēķina pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību. Dārzeņu audzēšanai ir piemērota visa Latvijas teritorija, bet saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, galvenokārt pilsētu tuvumā.

Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un kultūraugu platību.

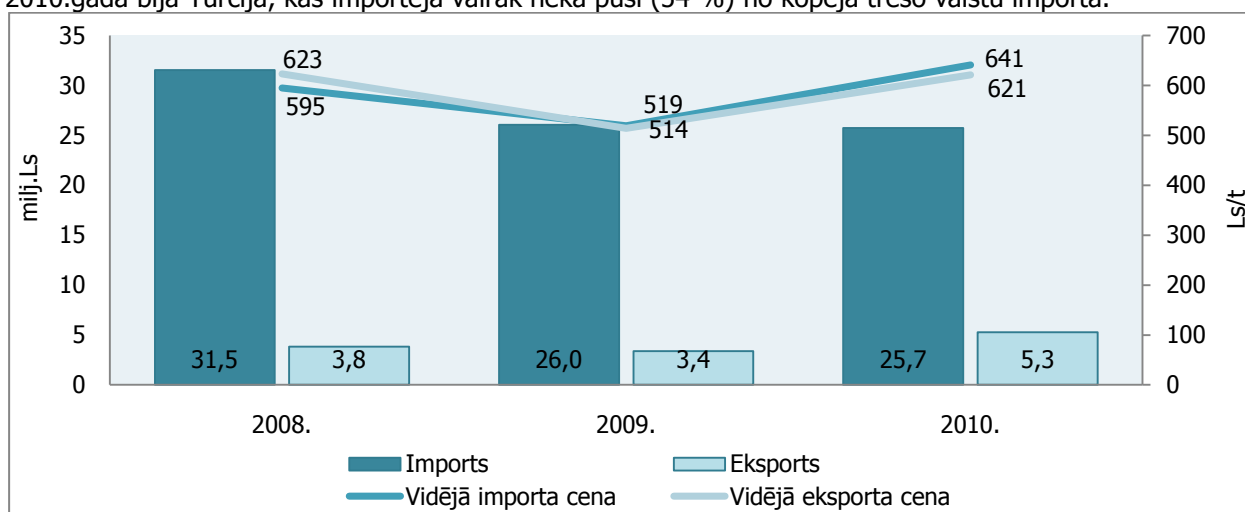
Lai gan dārzeņu platībai pēdējo trīs gadu laikā ir tendence samazināties, tomēr kopražai un dārzeņu ražošanai ir pieauguma tendence, kas nozīmē, ka pieaug specializēto saimniecību skaits. Sliktākā situācijā ir augļkopības nozare, kur samazinoties platībai, kā arī agroklimatisko apstākļu dēļ, samazinās arī augļu un ogu kopraža un ražība. Augļu un dārzeņu audzēšanā, it sevišķi to novākšanā, ir liels roku darba apjoms. Līdz ar to šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanos. Lauksaimniekiem nepieciešams arvien vairāk domāt par darba efektivitātes paaugstināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu.

Dārzenkopībā un augļkopībā dominē tieši mazās un nelielās saimniecības, kas neražo produkciju lielā apjomā. No visām saimniecībām dārzenkopībai pievērsušās 52 % nelielo saimniecību. Savukārt augļkopībā vērojama vēl lielāka sadrumstalotība, jo mazās saimniecības sastāda 95 % no kopējā augļkopības saimniecību skaita. Tas liecina, ka audzētājiem būtu svarīgi savstarpēji apvienoties, kooperēties, lai uzlabotu audzēšanas rentabilitāti un realizāciju, veicinātu savu saimniecību konkurētspēju.

■ Ārējā tirdzniecība

Svaigu dārzeņu importa vērtības izteiksmē apjomi ar katru gadu samazinās. Ja 2009.gadā, kad notika strauja globālās ekonomikas recesija, svaigu dārzeņu importa apjomi salīdzinot ar 2008.gadu samazinājās par 21,2 %, tad 2010.gadā šis kritums, salīdzinot ar 2009.gadu ir tikai 1 % (4.60.attēls). 2010.gadā imports ir samazinājies lielākajai daļai produktu un lielāko importa daļu (34 %) joprojām sastāda tomāti, sīpoli (13 %) un gurķi (12 %).

2010.gadā 92 % no svaigu dārzeņu importa ir ievests no ES valstīm, Nīderlandes (40 % no kopējā importa) Lietuvas (19 %) un Spānijas (14 %). Nozīmīgākais trešo valstu dārzeņu importētājs 2010.gadā bija Turcija, kas importēja vairāk nekā pusi (54 %) no kopējā trešo valstu importa.

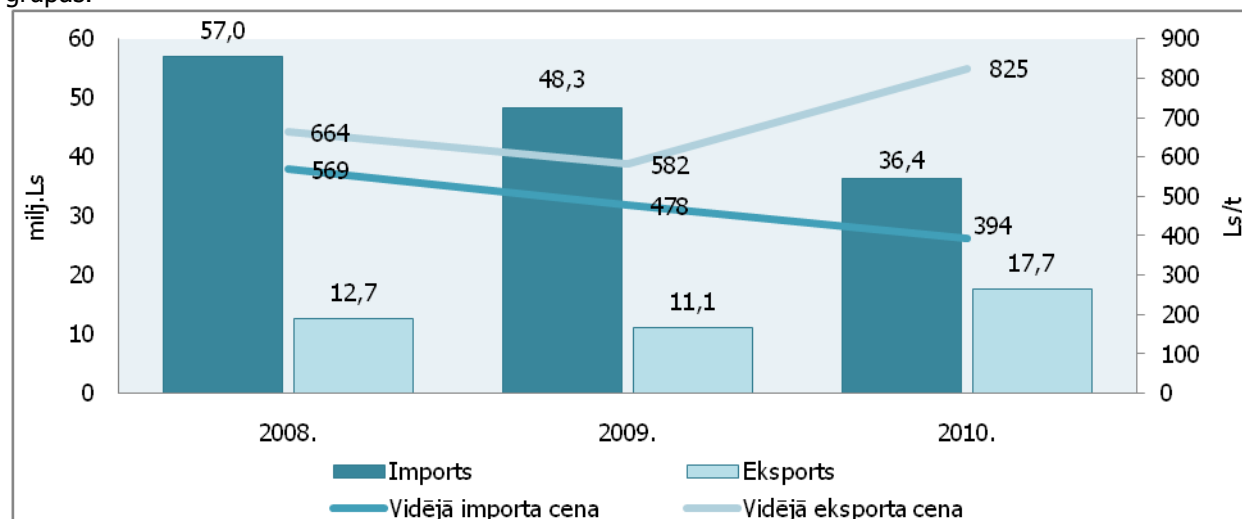
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.60.attēls. Latvijas svaigu dārzeņu tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

2010.gadā svaigu dārzeņu eksports pēc 2009.gada krituma pieauga par 55,9 %. Lai arī 2010.gadā Krievijā bija nelabvēlīgu laika apstākļu izraisīts kopražas kritums, eksports uz trešajām valstīm 2010.gadā no kopējā eksporta bija tikai 11 % (par 8 % mazāks nekā 2009.gadā). Galvenie trešo valstu eksporta galamērķi 2010.gadā bija Krievija (76 % no kopējā uz trešo valstu eksporta) un Norvēģija (24 %). Kopienas teritorijā eksportēto galamērķu saraksts arī 2010.gadā ir palicis nemainīgs – Igaunija (52 % no kopējā Kopienas eksporta) un Lietuva (44 %).

2010.gadā importa vidējā vērtība salīdzinot ar 2009.gadu pieauga par 23,5 %, bet eksportam par 20,9 %.

Svaigu augļu imports Latvijā pastāvīgi samazinās (4.61.attēls). Ja 2009.gadā importa vērtība, salīdzinot ar 2008 gadu, samazinājās par 18 %, tad 2010.gadā salīdzinot ar iepriekšējo gadu – jau par 32,7 %. Importa apjoma vērtības un vidējās importa cenas samazinājums ir vērojams visās produktu grupās.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.61.attēls. Latvijas augļu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Savukārt svaigu augļu eksporta (tai skaitā reeksporta) vērtība pēc 2009.gada krituma 2010.gadā ir pieaugusi par 59,5 %. 2010.gadā ir pieaudzis ES valstu eksporta daļa – no 50 % 2009.gada līdz 61 % 2010.gadā. Nozīmīgākie eksporta galamērķi bija tādas ES valstis kā Igaunija (51 % no kopējā uz ES valstīm eksportētā augļu daudzuma), Lietuva (29 %) un Zviedrija (10 %). Galvenais augļu eksporta galamērķis trešajās valstīs ir Krievija (87 % no kopējā uz trešajām valstīm eksportētā augļu daudzuma), Baltkrievija (8 %) un Kazahstāna (4 %). 2010.gadā būtiski (par 41,7 %) pieauga eksporta vidējā vērtība.

4.10. Cukura nozare

Īstenojot ES cukura rūpniecības restrukturizācijas politiku, kura Latvijā tika uzsākta 2006.gadā, sākot ar 2007./2008.tirdzniecības gadu Latvijai vairs netiek piešķirta cukura ražošanas kvota un ir pārtraukta cukurbiešu audzēšana cukura ražošanai.

Restrukturizācijas plāna realizācija tika uzsākta 2007.gada martā. A/s „Liepājas cukurfabrika” restrukturizācija plānu pilnībā ir īstenojusi līdz 2008.gada 30.septembrim, savukārt a/s „Jelgavas cukurfabrika” cukura rūpniecības restrukturizācijas plānu īstenoja līdz 2009.gada 30.aprīlim.

Neskatoties uz to, ka 2007.gadā tika uzsākta cukurfabriku demontāža un cukurbietes vairs netika audzētas pārstrādei, cukurfabrikas tās īpašumā esošos pēdējos cukura krājumus pārdeva 2008.gadā uzņēmumam a/s „Danisco Sugar”, kas safasēja un pārdeva a/s „Jelgavas cukurfabrika” cukuru Latvijas tirgū līdz 2010.gada vidum.

■ ES un valsts atbalsts

Kopējais Latvijai paredzētais atbalsts no ES restrukturizācijas fonda ir 74,3 milj.EUR Sākot ar 2008.gadu tika uzsākta cukura rūpniecības restrukturizācijas atbalsta apguve, apgūstot 50 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. 2009.gadā tika apgūti 40 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. Savukārt 2010.gadā tika apgūti 4 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. Turpmākos 2011. un 2012.gadā tiks apgūti atlikušie 6 % no kopējā pieejamā atbalsta apjoma. 2008.gadā atbalstu saņēma cukurfabrikas 9,7 milj.EUR apmērā un cukurbiešu audzētāji 27,2 milj.EUR apmērā. 2009.gadā cukurfabrikas saņēma pēdējo restrukturizācijas atbalsta daļu 28,9 milj.EUR apmērā.

Ņemot vērā to, ka Latvija ir pilnībā izbeigusi cukura ražošanu un tai vairs netiek piešķirta cukura ražošanas kvota, valsts ir izstrādājusi cukura rūpniecības restrukturizācijas programmu, lai saņemtu dažādošanas atbalstu no restrukturizācijas fonda, kura mērķis ir veicināt un atbalstīt cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajā reģionā to infrastruktūras objektu bojājumu un vides problēmu novēršanu, kuru rašanās tieši saistīta ar cukura rūpniecības darbību vai darbības pārtraukšanu, tādējādi veidojot pievilcīgu vidi cukura nozari aizstājošas saimnieciskās darbības attīstībai un sakārtojot vidi kopumā. Uz dažādošanas atbalstu saskaņā ar 2008.gada 14.jūlija MK noteikumiem Nr.556 „Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu cukura rūpniecības restrukturizācijas skartajam reģionam” varēja pretendēt pagastu un novadu pašvaldības, kuru teritorijā 2006.gadā ir audzētas cukurbietes pārstrādei cukurā ne mazāk kā viena hektāra platībā, kā arī pilsētas, kurās 2006.gadā cukurbietes tikušas pārstrādātas cukurā. Pieejamais dažādošanas atbalsts ir EUR 8 496 013 apmērā, t.sk.:

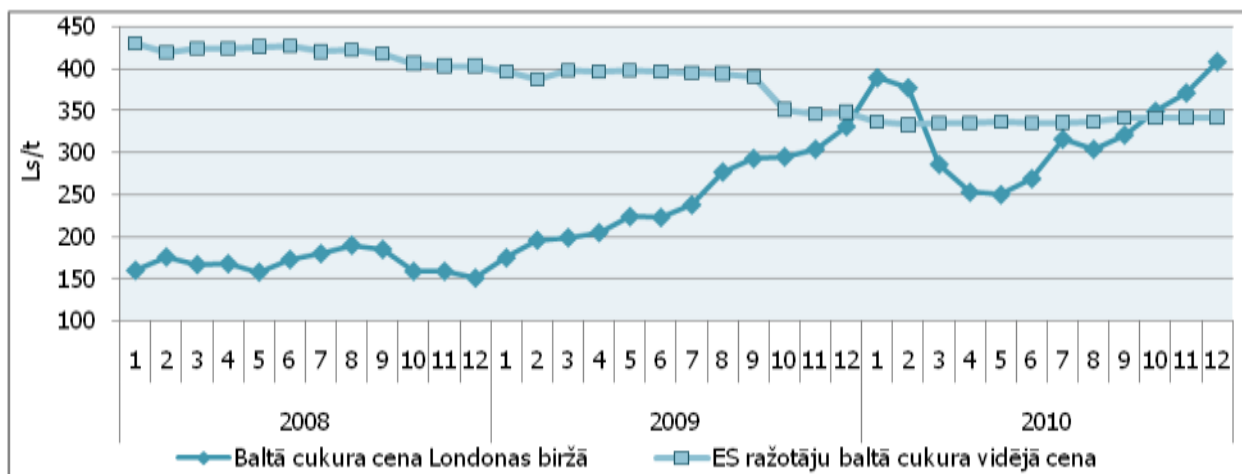
- no restrukturizācijas fonda - EUR 7 282 297;
- Latvijas valsts līdzfinansējums - EUR 1 213 716.

Dažādošanas atbalsta apguve tika uzsākta 2009.gadā, kurā tika apgūti 6 %, savukārt 2010.gadā apgūti 41 % no kopējā dažādošanas atbalsta apjoma. Dažādošanas atbalstu ir plānots izmaksāt arī 2011. un 2012.gadā.

Latvija 2008., 2009. un 2010.gadā ir izlietojusi 94 % no tai paredzētā restrukturizācijas fonda atbalsta.

Pagastu/novadu un pilsētu pašvaldībās 2010.gadā tika apgūti 41 % no kopējā dažādošanas atbalsta apjoma.

■ Cenas

Avots: ZM pēc Liffe un EK datiem

4.62.attēls. Baltā cukura cena Londonas biržā (Liffe) un ES, Ls/t

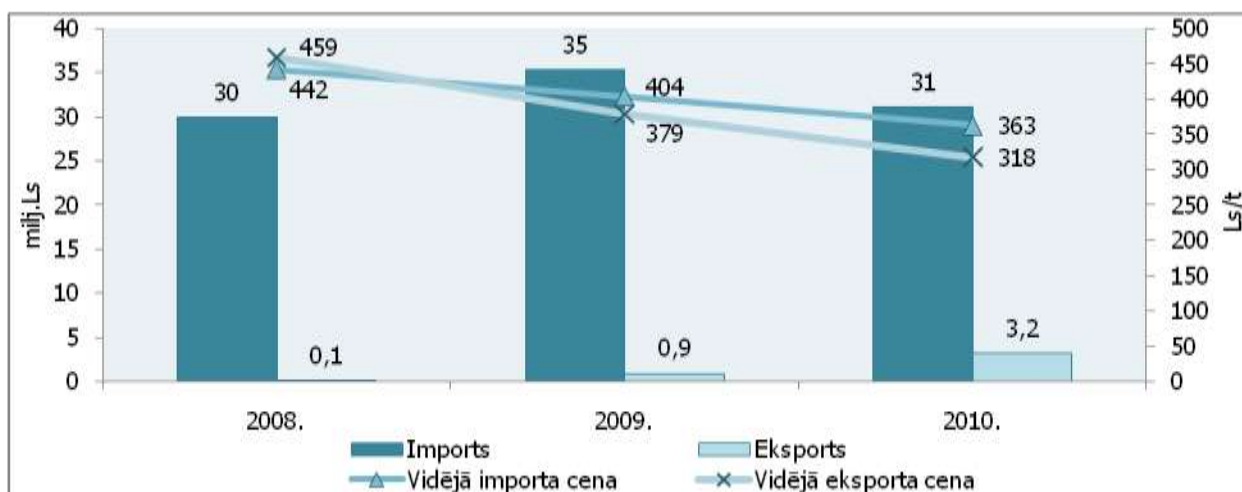
2010.gadā cukura cena pasaules tirgū piedzīvoja būtiskas svārstības (4.62.attēls). 2010.gada janvārī baltā cukura cena Londonas biržā sasniedza 389 Ls/t, kas ir par 214 Ls/t jeb 122 % vairāk nekā 2009.gada janvārī. Kopš 2010.gada maija baltā cukura cena pasaulē sāka atkārtoti būtiski palielināties, 2010.gada decembrī sasniedzot augstāko 2010.gada cenu – 408 Ls/t.

Strauju cenu palielināšanos pasaulē noteica vairāku apstākļu kopums, no kuriem svarīgākie bija nelabvēlīgo laika apstākļu ietekmē samazinājušies ražas apjomi, saspringta cukura pieprasījuma/piedāvājuma attiecība un globālo krājumu samazināšanās, augsts importa pieprasījums (2009/2010.tirdzniecības gadā, salīdzinot ar iepriekšējo tirdzniecības gadu, cukura globālās tirdzniecības apjomi pieauguši par 10 %).

Dēļ saspringtās cukura pieprasījuma/piedāvājuma attiecības cukura krājumi ir būtiski samazinājušies un cenas visdrīzāk saglabāsies augstā līmenī visu 2010./2011. tirdzniecības gadu.

ES ražotāju cenas kopumā 2010.gadā kopumā bija stabilas – tās nedaudz pieauga no 337 Ls/t 2010.gada janvārī līdz 342 Ls/t 2010.gada decembrī.

■ Ārējā tirdzniecība

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

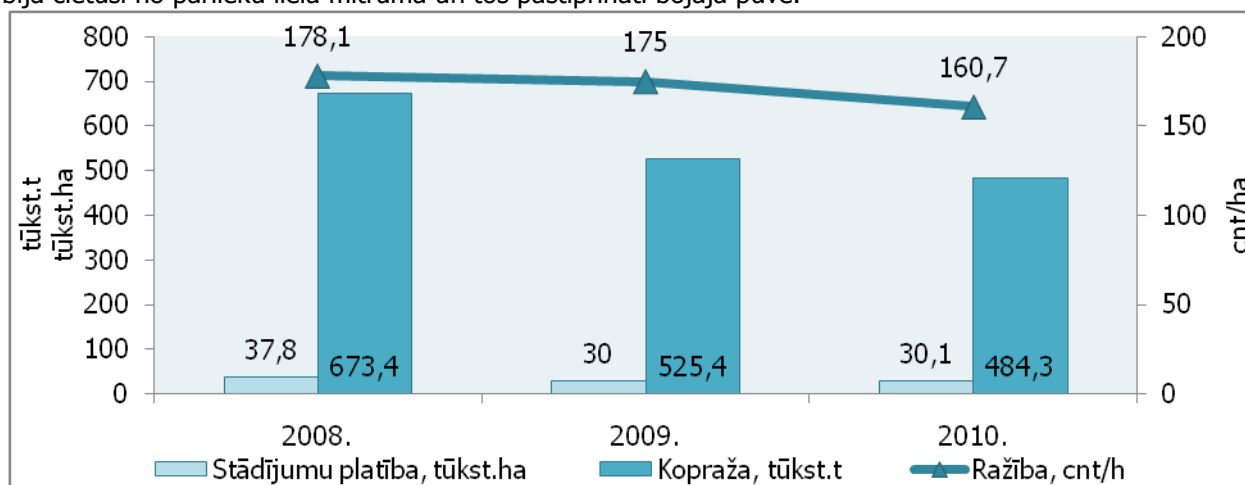
4.63.attēls. Latvijas baltā cukura ārējā tirdzniecība (mij.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

2010.gadā Latvija importēja balto cukuru 31 milj.Ls vērtībā, kas ir par 4 milj.Ls jeb 11 % mazāk nekā 2009.gadā (4.63.attēls). Imports samazinājās ne tikai vērtības izteiksmē, bet arī apjomu ziņā, tā piemēram, 2009.gadā Latvija importēja 87 tūkst.t baltā cukura, savukārt 2010.gadā – 85 tūkst.t.

Ņemot vērā, ka 99,9 % no kopējā importētā baltā cukura daudzuma, Latvija ievēd no ES valstīm, tad baltā cukura importa vērtības pakāpeniska samazināšanās ir saistīta ar pakāpenisku ES cukura references cenas¹¹ samazināšanos (2007./2008.tirdzniecības gadā – 444 Ls/t, 2008./2009.tirdzniecības gadā references cena bija 380 Ls/t, 2009./2010.tirdzniecības gadā – 284 Ls/t).

4.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījuma platība 2010.gadā bija 30 136 ha, kas neatšķirās no 2009.gada stādījumu platībām (4.64.attēls). Kartupeļu ražība 2010.gadā bija 160,7 cnt/ha, kas ir par 8 % mazāk nekā 2009.gadā. Kartupeļu kvalitāte 2010.gadā bija salīdzinoši zema, jo karstums vasaras vidū apturēja bumbuļu augšanu, vairākām šķirnēm zem zemes raisījās jauni asni un kraupis bojāja kartupeļu vizuālo izskatu. Kartupeļu bumbuļos veidojās plaisas, jo pēc ilgstošā sausuma sekoja lietavas, kas pastāvīgi zemē saglabāja mitrumu. Kartupeļu kopražā 2010.gadā bija 484,3 tūkst.t, kas ir par 8 % mazāk nekā 2009.gadā, jo ražas vākšanas periodā bija augsts nokrišņu daudzums, kuru rezultātā kartupeļu bumbuļi bija cietuši no pārlieku lielā mitruma un tos pastiprināti bojāja puve.

Avots: CSP

4.64.attēls. Kartupeļu platības, kopražā un ražība Latvijā 2008.–2010.gadā

■ Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir 2 kartupeļu pārstrādes uzņēmumi, no kuriem SIA „Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet a/s „Latfood” – kartupeļu čipsus.

Saskaņā ar 2007.gada 22.oktobra Padomes regulu Nr.1234/2007 ar ko izveido lauksaimniecības tirgu kopīgo organizāciju un paredz īpašus noteikumus dažiem lauksaimniecības produktiem („Vienotā TKO regula”), kartupeļu cietes ražošanas kvota Latvijai ir noteikta 5778 tonnas. Sākot ar 2012./2013. tirdzniecības gadu cietes ražošanas kvotas ES tiek atceltas.

4.15. tabula

Kartupeļu cietes kvotas izpilde 2005./2006.–2010./2011.

Tirdzniecības gads	2005./2006.	2006./2007.	2007./2008.	2008./2009.	2009./2010.	2010./2011.
Kartupeļu cietes saražotais daudzums, t	4749	2414	3584	2043	1853	1884
Kvotas izpilde, %	82,19	41,78	62,00	35,30	32,06	32,60

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

¹¹ References cena (jeb garantētā cena) ir paredzēta, lai nodrošinātu cukura ražotājiem noteiktu ienākumu līmeni. References cena kalpo kā instruments, lai reaģētu uz cenu svārstībām tirgū, t.i., ja tirgus cena nokrīt zem ES noteiktās references cenas, tad cukura ražotājiem var tikt piešķirts atbalsts privatājam uzglabāšanai.

Pēc 4.15.tabulas datiem redzams, ka katru gadu kartupeļu cietes saražotais daudzums līdz 2010./2011.tirdzniecības gadam samazinās. 2010.gadā tika saražotas 1884 tonnas kartupeļu cietes, līdz ar to Latvijai piešķirtā kvota tika izpildīta par 32,6 %. 2010./2011.tirdzniecības gadā kartupeļu saražotais cietes apjoms ir palielinājies par 2 % salīdzinot ar 2009./2010.tirdzniecības gadu, jo ar katru gadu palielinās platības, kurās audzē cietes kartupeļus bioloģiskās cietes ieguvei.

Latvijā 2010.gadā ar kartupeļu cietes audzēšanu nodarbojās 54 audzētāji, kuru kopējā cietes kartupeļu platība ir 388 hektāri, kas ir par 2 % vairāk nekā 2009.gadā (4.16.tabula).

4.16. tabula

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā, 2008.–2010.gads

Rādītāji	2008.	2009.	2010.
Platība, ha	391	381	388
Vidējā ražība, t/ha	26,5	26,4	23,3
Audzētāju skaits	48	47	54

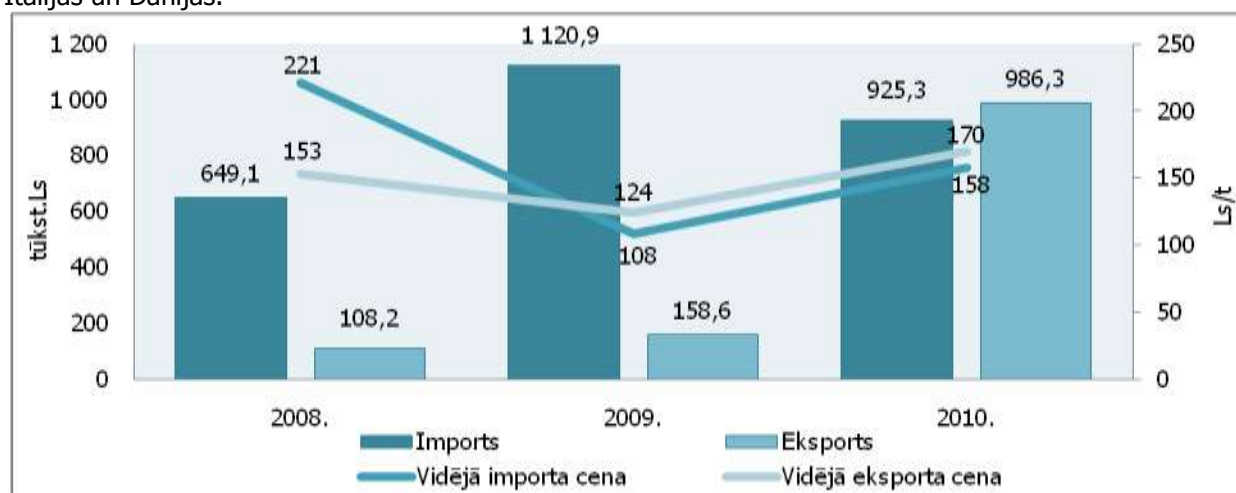
Avots: SIA „Aloja Starkelsen”

Vidējā kartupeļu cietes ražība, nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ ir samazinājusies par 12 %.

A/s „Latfood” 2010.gadā pieņēma 9,5 tūkstošus tonnu speciāli „Ādažu čipsu” ražošanai audzēto kartupeļu. Līgumi par kartupeļu audzēšanu un piegādi tika noslēgti 2010.gada pavasarī ar 20 Latvijas zemnieku saimniecībām, kuras piegādāja labas kvalitātes „Saturna”, „Marlen” un „Lady Rosetta” šķirnes kartupeļus, kas ir īpaši kartupeļu čipsu ražošanai piemērotas šķirnes.

■ Ārējā tirdzniecība

Kartupeļu importa vērtība 2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu samazinājās par 21,0 % (4.65.attēls). 2010.gadā kartupeļus pārsvarā importēja no ES valstīm – Zviedrijas, Lietuvas, Vācijas, Itālijas un Dānijas.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.65.attēls. Latvijas kartupeļu (izņemot sēklas) ārējā tirdzniecība (tūkst.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Pateicoties zemajai kartupeļu ražai Krievijā un Ukrainā, 2010.gadā eksportētā kartupeļu vērtība ir palielinājusies sešas reizes un pārsvarā uz Krieviju un Kazahstānu, kā arī ES valstīm – Igauniju, Lietuvu.

4.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

■ Linu ražošana

Šķiedras lini

Šķiedras linu novāktās platības 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu samazinājās par 72 % un šķiedras linu stiebrīņu kopražā samazinājusies par 67 %, jo kopš 2009.gada nemaksā valsts atbalstu šķiedras linu audzētājiem (4.17.tabula).

Linu ražošanas rādītāji 2008.–2010.gadā

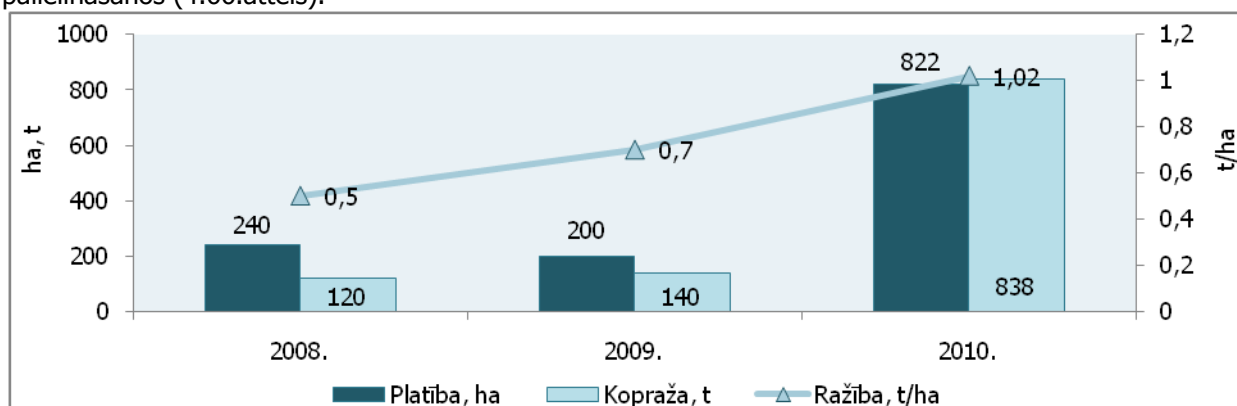
Gads	2008.	2009.	2010.
Novāktā platība (ha)	234	39	11
Šķiedras linu kopražā (tonnas)	232	129	42
Šķiedras linu stiebrīņu ražība (cnt/ha)	9,9	33,0	38,2

Avots: CSP

Eļļas lini

Eļļas linu platības Latvijā nav lielas, tomēr šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu, jo ir vieglāk izaudzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no meteoroloģiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

Eļļas linu novāktās platības 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājās 4 reizes un bija 822 ha. Laika apstākļu ziņā 2010.gads bija labvēlīgs un tas veicināja šķiedras un eļļas linu ražības palielināšanos (4.66.attēls).

Avots: CSP

4.66.attēls. Eļļas linu platība, kopražā un ražība 2008.–2010.gadā

Nozares pārstāvju un ekspertu viedokļi par linu audzēšanas ekonomikas pamatrādītājiem – ražību, šķiedras iznākumu, novākšanas un pirmapstrādes tehnoloģijām ir pretrunīgi. Arī galaproduktu tirgi ir salīdzinoši maz izpētīti. Nepieciešama arī audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu pielietošana.

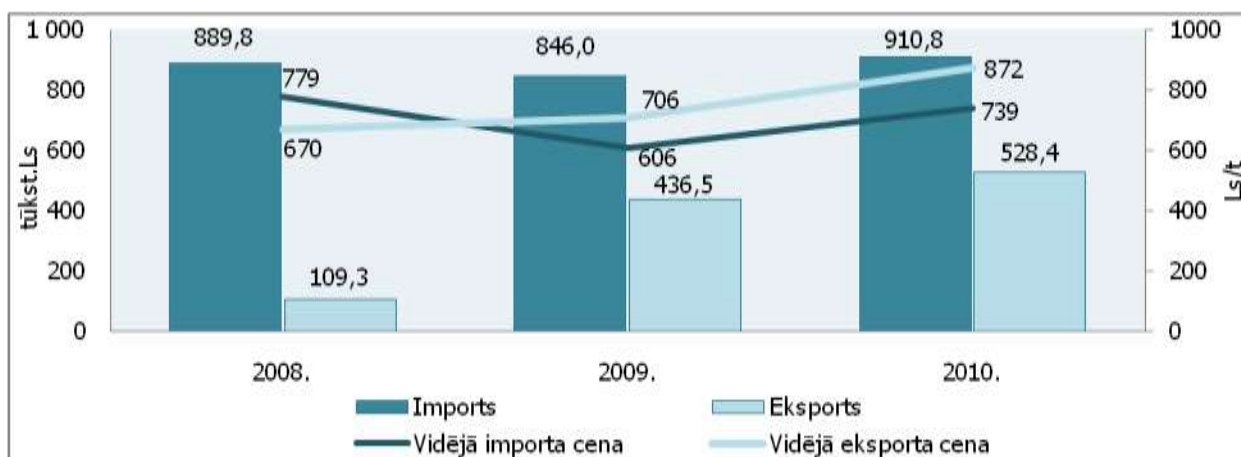
Atsevišķi Latvijas augkopības nozarē strādājošie, uz tirgu orientētie uzņēmumi ir attīstījuši idejas par linu ražošanas attīstību Latvijā samērā tradicionālā produkta – šķiedras - ieguvei, gan specializējoties salīdzinoši jauna ražošanas virziena – linēļas - ieguvei.

Šīs nozares attīstības idejas balstās uz diviem stūrakmeņiem – moderniem kompleksiem tehnoloģiskiem audzēšanas un produkcijas novākšanas risinājumam, kā arī ciešu izejprodukta ražošanas saikni ar rūpniecisko apstrādi tā sagatavošanai.

■ Ārējā tirdzniecība

Šķiedraugu sektorā 2010.gadā pieauga gan imports, gan arī eksports (4.67.attēls). Importa palielinājums 2010.gadā ir nebūtisks – tikai 7,7 %, savukārt eksports palielinājies par 21,1 %. Jāpiebilst, ka 99,8 % no šķiedraugu importa un eksporta sastāda linšķiedras produkti. Nozīmīgākie ES valstu linšķiedras importētāji 2010.gadā bija Francija (15,7 % no kopējā ES valstu importa), Vācija (9,3 %) un Polija (3,11 %). Galvenais trešo valstu linšķiedras importētājs ir Baltkrievija. 2010.gadā Latvija eksportēja linšķiedru tikai Beļģiju (60 % no kopējā eksporta) un Lietuvu (40 %).

2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu importa vidējā cena ir augusi par 21,9 %, bet eksporta – par 23,5%.

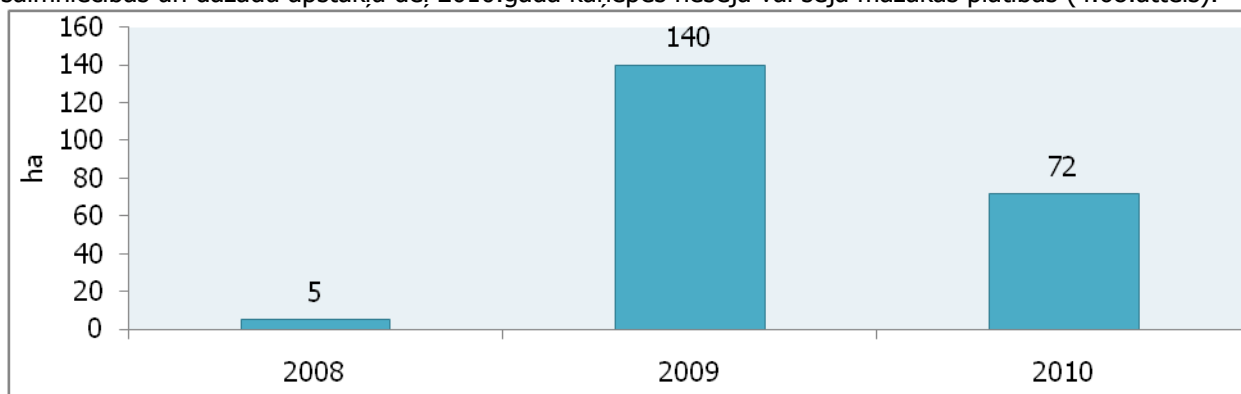

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.67.attēls. Latvijas linšķiedras un kaņepāju šķiedras ārējā tirdzniecība (tūkst.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

■ Kaņepes

Kaņepju nozare ir jauna nozare, kuras attīstība Latvijā vērojama pēdējo gadu laikā. Latvijā kaņepju platība 2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu samazinājās par 49 %, kas sastādīja 72 ha, jo 2009.gadā sākās šo kultūru audzēšana un daudzi vēlējās izmēģināt kaņepju audzēšanu savās saimniecībās un dažādu apstākļu dēļ 2010.gadā kaņepes nesēja vai sējā mazākās platībās (4.68.attēls).

Avots: LAD

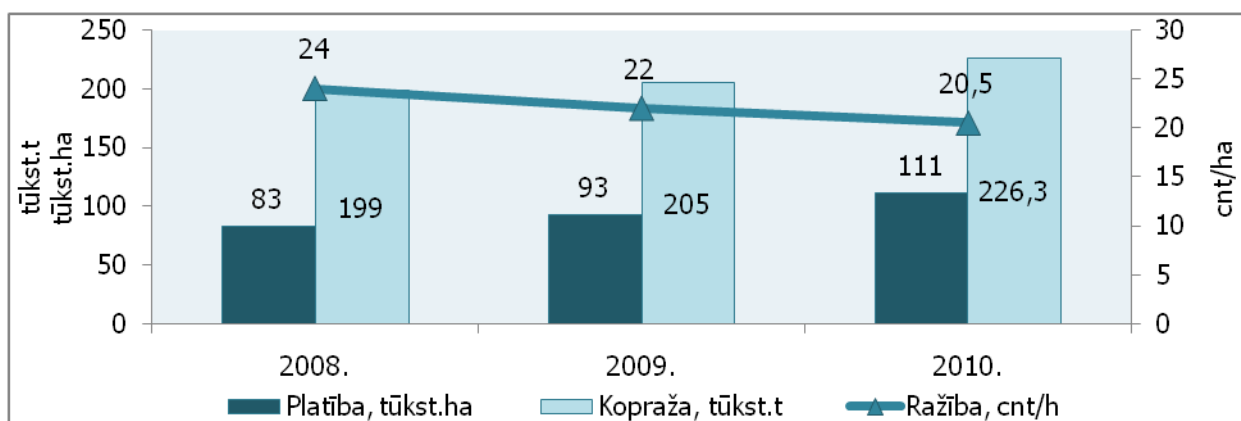
4.68.attēls. Kaņepju platības 2008.–2010.gadā

Tuvākajos gados Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES pieaug pieprasījums pēc dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās. Kaņepju platību pieaugumu 2011.gadā varētu veicināt arī ES atbalsts, jo sākot ar 2011.gadu kaņepju audzētāji varēs saņemt VPM par platībām, kas apsētas ar sertificētu kaņepju sēklu.

Šīs nozares attīstības idejas balstās uz diviem moderniem kompleksiem ar tehnoloģiskiem audzēšanas un produkcijas novākšanas risinājumiem, kā arī ciešu izejprodukta ražošanas saikni ar rūpniecisko apstrādi tā sagatavošanai pārdošanai plašākā tirgū.

■ Rapsis

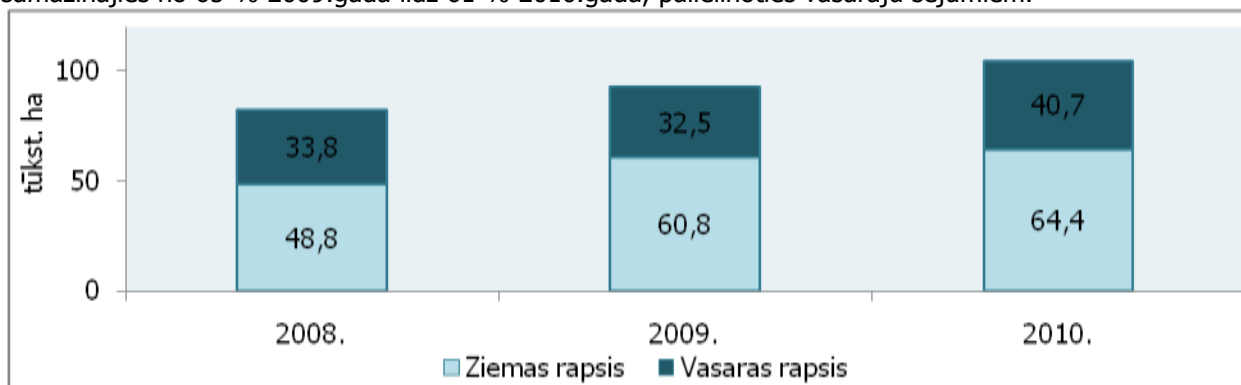
2010.gadā par 18,5 % pieaugušas rapša sējplatības (4.69.attēls), sēklu kopievākums palielinājies par 21,6 tūkst.t jeb 11 %. Vidējā ražība no 1 ha samazinājusies no 21,9 cnt 2009.gadā līdz 20,5 cnt 2010.gadā. Koprožas pieaugumu 2010.gadā ietekmējusi ziemas rapša sējumu platību palielināšanās par 6,8 tūkst.ha jeb 11,1 % un vasaras rapša – attiecīgi par 10,5 tūkst.ha jeb 32,2 % attiecībā pret 2009.gadu.

Avots: CSP

4.69.attēls. Rapšu sējumu platības, kopražā un ražība 2008.–2010.gadā

4.70.attēlā vērojama rapša sējumu struktūra – ziemas rapša īpatsvars pret kopējo rapša platību samazinājies no 65 % 2009.gadā līdz 61 % 2010.gadā, palielinoties vasarāju sējumiem.

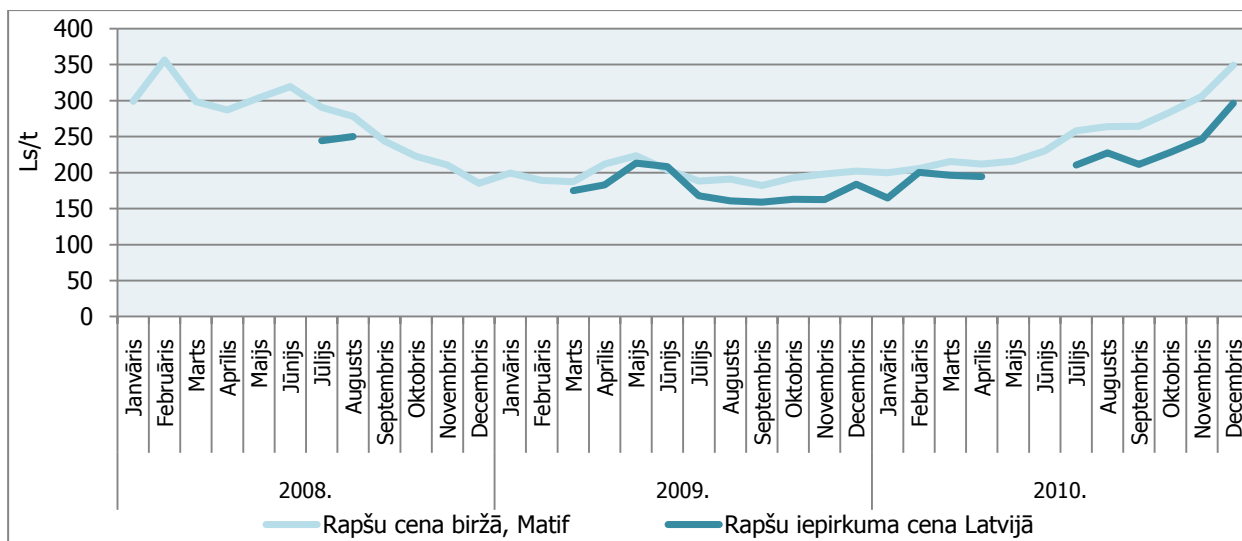
Avots: CSP

4.70.attēls. Ziemas un vasaras rapša sējumu platības sadalījums 2008.–2010.gadā

Saistībā ar alternatīvās enerģijas ražošanas attīstību, rapša kopējo platību tendence pēdējo trīs gadu laikā ir augoša.

■ Cenas

Rapšu iepirkuma cenas 2010.gada laikā palielinājās par 80 %, sasniedzot 296,39 Ls/t decembrī, līdzīga tendence bija vērojama arī Matif biržā, kur 2010.gada nogalē rapšu cenas par piegādēm nākotnes līgumu darījumu ietvaros būtiski palielinājās (+75 % salīdzinot ar gada sākumu).

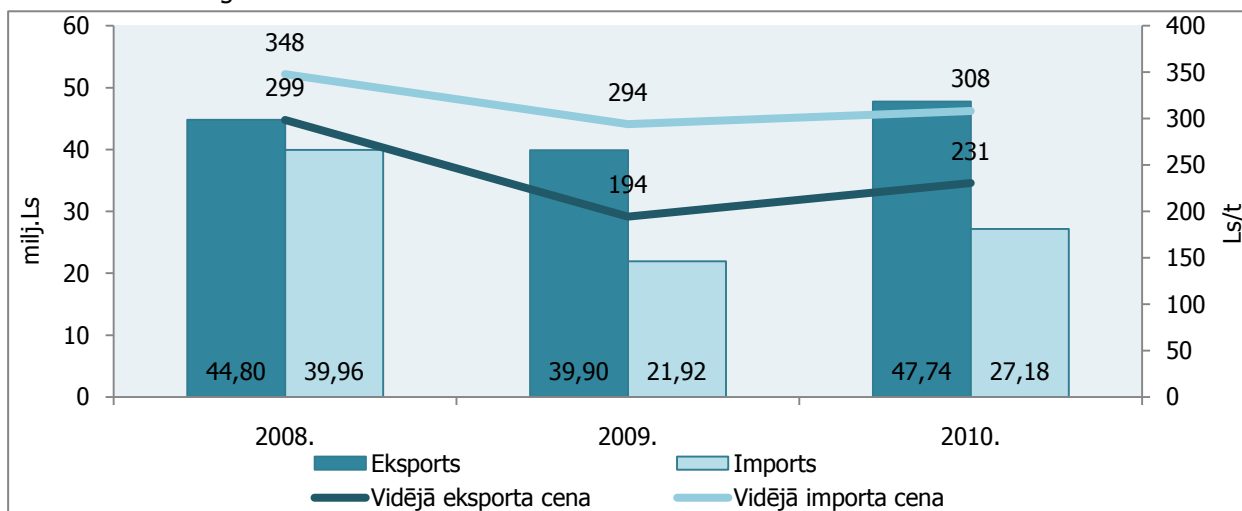

Avots: LVAEI un biržu informācija

4.71.attēls. Rapšu iepirkuma cenas Latvijā un biržā 2008.–2010.gadā, Ls/t

■ Ārējā tirdzniecība

2010.gadā Latvija saglabāja eļļas augu neto eksportētājas statusu 25 562 Ls pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci, turklāt 2010.gadā eļļas augu eksports no Latvijas palielinājās gandrīz par 20 %, salīdzinot ar 2009.gada datiem.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.72.attēls. Latvijas eļļas augu ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Nozīmīgāko vietu Latvijas eļļas augu importā un eksportā ieņem rapši (KN 1205) – 2010.gadā 64% no importētajiem eļļas augiem (vērtības izteiksmē) un 94 % no eksportētajiem eļļas augiem veidoja tirdzniecība ar rapšu. Salīdzinoši ar 2009.gadu, 2010.gadā rapšu imports Latvijā ir samazinājies par 7 % (importētas 43 289 t ar vidējo importa cenu 275,90 Ls/t), savukārt eksporta palielinājies par 14 % (eksportētas 182 082 t ar vidējo eksporta cenu 218,51 Ls/t, kas ir par 12 % augstāka eksporta cena nekā 2009.gadā).

2010.gadā eļļas augu importā otrs nozīmīgākais produkts bija sojas pupiņas (KN 1201), kas veidoja 22 % no visu eļļas augu importa Latvijā (vērtības izteiksmē). Turklāt, salīdzinoši ar 2009.gadu, sojas pupiņu imports Latvijā 2010.gadā pieauga par 96 % (kopumā importētas 19 921 t ar vidējo importa cenu 210,78 Ls/t).

4.13. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana 2010.gadā tika veikta „Lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku, mežu un zivju ģenētisko resursu ilgtermiņa saglabāšanas un ilgtspējīgas izmantošanas pasākumu plāns 2010.gadam” ietvaros.

2010.gadā šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas turpināja apsekot un novērtēt Latvijas ģenētisko resursu dzīvniekus saskaņā ar ciltsdarba programmās noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem, lai saglabātu vietējās dzīvnieku šķirnes.

Šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas par atbilstošiem Latvijas ģenētisko resursu dzīvnieku ciltsdarba programmās noteiktajam 2010.gadā ir atzinušas un dzīvnieku īpašnieki LAD iesnieguši iesniegumus atbalsta saņemšanai par 104 Latvijas brūnās šķirnes govīm, 340 Latvijas zilās šķirnes govīm, 213 Latvijas baltās šķirnes cūkām, 553 Latvijas tumšgalves šķirnes aitām, 285 Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgiem un 70 Latvijas vietējām kazām. Atbalstam pieteikto Latvijas brūnās šķirnes govju, Latvijas tumšgalves šķirnes aitu un Latvijas vietējo kazu skaits 2010.gadā ir palielinājies, jo 2009.gadā LAD tika iesniegti iesniegumi attiecīgi par 64, 528 un 48 dzīvniekiem. Atbalstam pieteikto Latvijas zilās šķirnes govju, Latvijas baltās šķirnes cūku un Latvijas braucamā tipa zirgu skaits 2010.gadā ir samazinājies, jo 2009.gadā LAD tika iesniegti iesniegumi attiecīgi par 361, 224 un 289 dzīvniekiem.

2010.gada septembrī vienā no saimniecībām, kurā koncentrējās lielākā daļa Latvijā audzētās Latvijas baltās šķirnes cūkas, tika konstatēta bruceloze un saimniecībā esošās cūkas (tai skaitā Latvijas baltās šķirnes cūkas) tika likvidētas. Tomēr atlikušais Latvijas baltās šķirnes sivēnmāšu skaits Latvijā (60 sivēnmātes) un četras kuīļu līnijas ir pietiekams, lai šķirni saglabātu un ataudzētu.

Dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšanas jomā turpina darboties arī LLU Agrobiotehnoloģijas institūta Molekulāri ģenētiskās pētījumu laboratorija, kurā 2010.gadā saglabāti iepriekšējos gados uzkrātie ģenētisko resursu DNS paraugi (kopā 1064 DNS paraugi – 536 liellopu, 182 aitu, 88 cūku, 159 zirgu un 99 kazu).

4.14. Biškopība

Bišu kopšana Latvijā ir sena un tradīcijām bagāta nodarbošanās, bet biškopība - viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Ļoti nozīmīgs ir bišu devums entomofilo augu apputeksnēšanā. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem un šo bišu loma lauksaimniecības kultūragu apputeksnēšanā ir bieži vien neaizvietoājama.

Pieaugot lauksaimnieciskās ražošanas apjomiem, palielinoties monokultūru audzēšanai un pesticīdu lietošanai, samazinās biškopībai labvēlīgās teritorijas un iet bojā savvaļas apputeksnētāji, kas būtiski palielina biškopju pārraudzīto bišu saimju lomu ne tikai kultūragu apputeksnēšanā, bet arī visas ekosistēmas dzīvotspējas uzturēšanā kopumā.

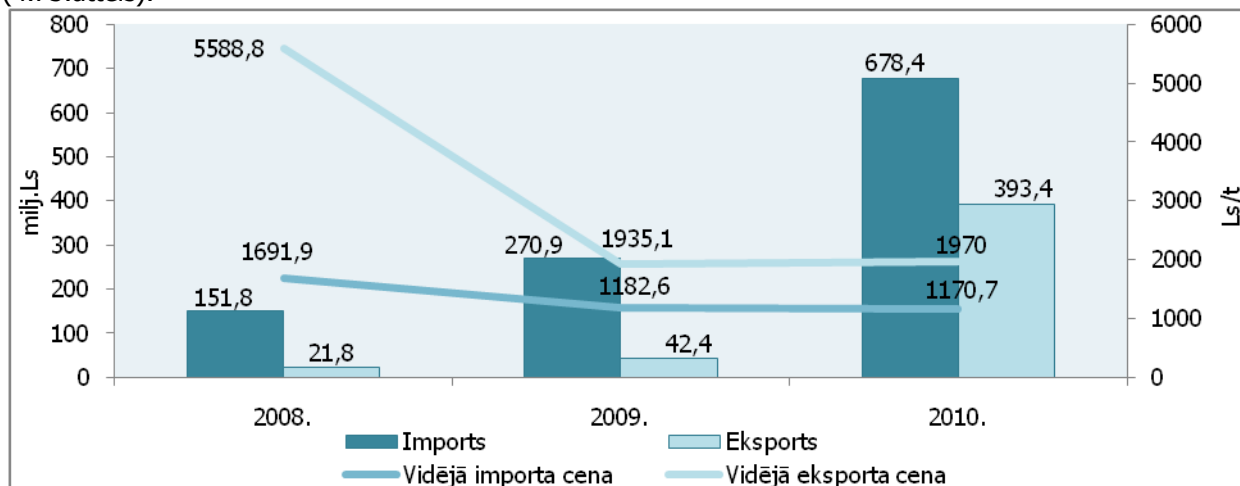
Latvijā ir tikai viena biškopju profesionālā organizācija – LBB, kurai ir nodaļas visos reģionos, kā arī tā ir atbildīga par biškopības programmas ieviešanu un realizāciju biškopības nozarē. Otra biškopju organizācija – Ogres Biškopības biedrība, darbojas Ogres novada ietvaros. No valstī kopējā bišu saimju skaita ~ 80 % atrodas profesionālo biškopju dravās, kur tiek izmantotas tirgus produkcijas – medus, putekšņu un vaska – ieguvei.

Pēc LDC sniegtās informācijas, 2010.gadā bija reģistrētas 1950 novietnes ar 37 789 bišu saimēm. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu novietņu skaits ar bišu saimēm samazinājās par 24 %, savukārt bišu saimju skaits tajās ir palielinājies par 2 514 saimēm. Taču saskaņā LBB datiem patiesais bišu saimju skaits valstī jau vairākus gadus svārstās ap 62 līdz 74 tūkstošiem bišu saimju, un tas ir krietni vien mazāk, nekā to pieļauj Latvijas dabas resursi un bišu barības bāze. Tātad nozarei ir iespējas attīstīties.

Liela daļa bišu saimju (ap 40 %) ir iedzīvotāju piemājas saimniecībās, kur dravošana notiek ļoti ekstensīvi un kur bišu saimes tiek turētas galvenokārt prieka pēc un lai radītu nelielus papildus ienākumus ģimenes budžetā. Šīs dravas ir nelielas – tajās nav vairāk par piecām līdz deviņām bišu saimēm, nereti to īpašniekiem nav speciālas izglītības biškopībā. Dravām nepieciešama papildu uzraudzība un aprūpe gan no valsts institūciju puses, gan biškopju sabiedrības, jo šo nelielo dravu īpašniekiem maz rūp viņu īpašumā esošo saimju veselība, un bieži vien tās kļūst par bīstamu lipīgo slimību infekcijas avotu apkārtējo dravu saimēm.

■ Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecība medum ir negatīva, turklāt 2008. un 2009.gadā ārējās tirdzniecības apjomi bijuši ļoti lieli, bet 2010.gadā vērojams būtisks pieaugums gan medus eksportā, gan importā (4.73.attēls).

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

4.73.attēls. Latvijas medus ārējā tirdzniecība (milj.Ls) un importa/eksporta vidējā cena (Ls/t) 2008.–2010.gadā

Medus eksporta vērtība 2010.gadā 17 reizes pārsniedza 2008.gada eksporta vērtības rādītāju un 8 reizes – attiecīgo 2009.gada rādītāju. Savukārt medus importa vērtība 2010.gadā 3,5 reizes pārsniedza importa vērtību 2008.gadā un 1,5 reizes attiecīgo rādītāju 2009.gadā.

Pretēji medus eksporta vērtībai, kas ik gadus ir palielinājusies, medus eksporta vidējā cena būtiski samazinājās 2009.gadā (par 65 %), taču 2010.gadā bija vērojams minimāls (par 1,8 %) eksporta vērtības pieaugums. Medus importa vērtība laikā no 2008.gada līdz 2010.gadam samazinājusies par 30,8%.

4.15. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

■ Truškopība

2010.gada laikā LSAB speciālisti centušies īstenot Ciltsdarba programmā izvirzītos uzdevumus 2007.gadam un tuvākai perspektīvai līdz 2011.gadam.

LSAB ir trīs sertificēti pārraugi – vērtētāji truškopībā, kuri savas zināšanas sniedz citiem interesentiem lekcijās, semināros un praktiski vērtē dzīvniekus l/s izstādēs un saimniecībās. Ir sadarbības līgums ar LLKC.

Gan ar LSAB, gan ar valsts atbalstu LSAB darbība vērsta uz Latvijā audzēto šķirnes trušu genofonda saglabāšanu un pavairošanu, kā arī jaunu trušu šķirņu veidošanu.

LSAB speciālisti nodibinājuši ciešus sakarus ar Eiropas dalībvalstu speciālistiem un K.I. Skrjabina vārdā nosauktās Maskavas veterinārās medicīnas un biotehnoloģijas akadēmijas mācību spēkiem un darbiniekiem, tiekoties Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības organizētajos ikgadējos apmācībuursos ekspertiem-vērtētājiem truškopībā, kur atzinīgi novērtēja arī LSAB piedalīšanos 25. un 26. Eiropas sīkdzīvnieku izstādēs Leipcigā un Nitrā. Dzīvnieku vidējais novērtējums bija „ļoti labi” un 50 % dzīvnieku tika nopirkti un aizvesti uz citām Eiropas dalībvalstīm.

2010.gadā LSAB organizējusi ikgadējas vispārizglītojošas izstādes un seminārus gan Dabas muzejā, gan Skonto hallē, kā arī novados. LSAB speciālisti izdevuši grāmatu „Trušu audzēšana” un brošūru „Pundurtrušu pasaulē”.

Pašlaik LSAB ir piecas šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas saimniecības, kas piedāvā vaislas materiālu interesentiem un veic plānotu selekcijas darbu saskaņā ar Ciltsdarba programmas mērķiem un uzdevumiem, izkopjot un saglabājot šķirnei un atražošanai vēlamās pazīmes.

Šajās šķirnes saimniecībās 2010.gadā izstrādāta un pakāpeniski tiek ieviesta specializēta datorprogramma – ciltskartiņu un žurnālu veidošanai un selekcijas indeksa noteikšanai. Tas ļaus strādāt efektīvāk un optimālāk izmantot iegūto informāciju.

LSAB piecās šķirnes saimniecībās veic selekcijas darbu ar četru dažādu šķirņu trušiem. Trīs no šķirnēm Kalifornijas, Jaunzēlandes sarkanais un Latvijas baltpieris ir gaļas šķirnes, Rex castor īsmatīno trušu šķirne ar īpatnēju matu struktūru audzē galvenokārt ādiņu ieguvei un vaislai. Trušu šķirnes un sasniegtie rezultāti truškopībā ir uzskaitīti 4.18.tabulā.

4.18. tabula

Sasniegtie rādītāji šķirnes trušu saimniecībās 2010.gadā

Saimniecība	Šķirne	Auglība	Saglabāšanas %	Dzīvmasa (kg) 2 mēn.	Dzīvmasa (kg) 3mēn.	Dzīvmasa (kg) 4 mēn.	Kompaktuma indeks, %	Kaut-iznākums,%
LV0380222, Mirdza Silīna	Rex castor	7,7	85-90	1,3-1,4	1,9-2,2	2,4-2,5	55	> 60
LV0603776, Ilga Mihmele	Kalifornijas	7,4	85-90	1,7-2,0	2,1-2,4	2,5-2,9	55	> 60
LV0342724, Dzintars Rancāns	Kalifornijas	7,5	85-90	1,7-2,0	2,1-2,4	2,5-2,9	55	> 60
LV0612710, Ivanda Kriģerte	Jaunzē-landes sarkanais	7	85-90	1,5	1,6-1,9	2,0-2,4	54	> 60
LV0301816, Dzintra Karavaičuka	Latvijas Baltpieris	6,2	85-90	2,0-2,4	2,5-2,9	3,0-3,3	56	> 60

Avots: LSAB

Šķirnes saimniecībās, kurās veic padziļinātu selekcijas darbu ar kādu no trušu šķirnēm, saskaņā ar LSAB speciālistu apstiprinātu individuālo ganāmpulka izkopšanas plānu, uzskaita iegūtos selekcionējamo pazīmju rezultātus un aprēķina katras pazīmes selekcijas efektu (SE) par cik pēcnācēju pazīmes vidējais matemātiskais atšķiras no sākuma populācijas vidējā matemātiskā, tādējādi nosakot pēcnācēju pārkumu (vai otrādi) pār sākuma populācijas vidējo.

Iepriekšējos gados panākts arī kautsvara pieaugums sekojošu šķirņu dzīvniekiem: Rex Castor - par 0,3 %, Kalifornijas - par 0,2 %, Jaunzēlandes sarkanam - par 0,9 %. Savukārt Madonas novada „Sveķos” izaudzēta šķirne Latvijas baltpieris, kurai raksturīga liela ātraudzība un laba barības izmantojamība, kautsvara piegums bija 56 %.

Īpašu vietu nozarē ieņem trušu bioloģiskā audzēšana. Priekuļos un Salaspilī sertificētie trušu audzētāji izaudzē apmēram 1200 trušu gadā un piegādā kautuvei „Sveķos”.

■ Zvērkopība

Biedrības “Latvijas Zvērkopju asociācija” (turpmāk - zvērkopju asociācija) darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ārējo ekonomisko sakaru attīstība, produkcijas kvalitātes paaugstināšana, ciltsdarbs un pārraudzība, jaunu tehnoloģiju un produkcijas veidu izstrādāšana un ieviešana ražošanā, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī zvērkopju asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, marketinga un konsultatīvie pakalpojumi.

Kopš 2006.gada zvērkopju asociācija ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniiece. Šobrīd tas ļauj mums daudz operatīvāk iepazīties ar pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi un nepieciešamības gadījumā tiek garantēta palīdzība praktisku un arī likumdošanas jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī.

Zvērkopju asociācija 2010.gadā ir organizējusi starptautisku semināru par kažokzvēru audzēšanas tēmu, ar Zviedrijas speciālistu piedalīšanos, kā arī notikušas informatīvas tikšanās ar Somijas un Dānijas starptautisko kažokādu izsoļu pārstāvjiem par situāciju kažokādu tirgū un pieprasītākajiem kažokādu tipiem.

Zvērkopju asociācijā šobrīd ir 10 dalībnieki, kuri audzē kažokzvērus – ūdeles, lapsas un polārlapsas. 2010.gadā izaudzēts realizācijai 310 708 ūdeļu, 919 polārlapsu un 10 966 lapsu (skatīt 4.19.tabulu). Analizējot 4.19.tabulā norādītos datus varam secināt, ka kažokzvēru skaits ir ļoti mainīgs, jo to īpaši ietekmē attiecīgu kažokādu pieprasījums pasaules tirgos.

4.19. tabula

Kažokzvēru un izaudzēto kucēnu skaits (tūkst./gab.)

	2008.		2009.		2010.	
	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits	Māšu skaits	Izaudzēto kucēnu skaits
Ūdeles	121 574	376 092	84 869	325 769	74 379	310 708
Polārlapsas	295	1281	325	909	60	919
Lapsas	3369	12 415	3018	11 447	2 260	10 966

Avots: Latvijas Zvērkopju asociācija

Saimniecību izaudzētās kažokādas pamatā tiek realizētas Starptautiskajās kažokādu izsolēs Kopenhāgenā un Helsinkos, kur Latvijā izaudzētās kažokādas pieņem bez ierobežojuma un pēdējās izsolēs cenas ir nedaudz augušas, kas ļauj nosegt izdevumu pieaugumu barībai un energoresursiem. Neliela daļa kažokādu no noliktavām tiek realizētas vietējā tirgū un pārdotas uz NVS valstīm. Pēdējos gados, palielinoties realizācijas apjomam izsolēs, saimniecības ir ieguldījušas ievērojamus līdzekļus kažokādu pirmapstrādes tehnoloģijas uzlabošanai.

Zvērkopju asociācija 2010.gadā atestēja 7 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Pateicoties saimniecību veiktajam darbam ganāmpulka izkopšanā un ādu pirmapstrādē ir palielinājies kažokādu izmērs un kvalitāte, tomēr lai uzturētu nozares rentabilitāti un sekmīgi spētu konkurēt pasaules tirgū darbs ganāmpulka genofonda uzlabošanā ir jāturpina.

Zvērkopju asociācija kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem ir izstrādājusi jaunu papildinātu ciltsdarba programmu, kuru plānots īstenot tuvākajos piecos gados un kopīgi ar ZM izstrādāja Labturības noteikumus kažokzvēru turēšanai, kuri stājās spēkā 2011.gada 1.janvārī, kā arī aktīvi piedalījās EK dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu likumdošanas ekspertu darba grupas darbā.

■ **Savvaļas dzīvnieku audzēšana**

SDAA darbības pamatprincipi ir:

- Savvaļas dzīvnieku pavairošana, rentrodukcija un to genofonda uzlabošana LR;
- Nozares likumdošanas veidošana un attīstīšana, sadarbojoties ar LOŠP un ZM;
- Ciltsdarba programmas izstrādāšana staltbriežu un dambriežu selektīvai audzēšanai;
- Briežu gaļas lietošanas popularizēšana Latvijā;
- Nodrošina zinātnisku pētniecības darbu briežkopībā, sadarbībā ar LLU Biotehnoloģijas un veterinārmedicīnas zinātnisko institūtu "Sigra" u.c.

SDAA ir atzinusi 9 staltbriežu šķirnes saimniecības un 2010.gadā lemts par šķirnes staltbriežu kandidāt-saimniecību statusa piešķiršanu 4 saimniecībām un dambriežu kandidāt-saimniecību statusa piešķiršanu 6 saimniecībām. Analizējot 4.20.tabulā minētos datus var secināt, ka savvaļas dzīvnieku skaits ir pieaudzis par 4,3 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

4.20. tabula

Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām

Savvaļas dzīvnieki	2009.	2010.
Staltbrieži	6245	5904
Dambrieži	1542	1704
Mufloni	427	480
Citi savvaļas dzīvnieki	670	1179
Kopā:	8884	9267

Avots: SDAA

SDAA ir Latvijas Ciltsdarba centra biedrs. 2010.gadā ciltsdarba programmas īstenošanā tika turpināta vaislas bulļu, kā arī citu dzīvnieku apzīmēšana un vērtēšana 9 šķirnes staltbriežu audzēšanas saimniecībās. 2009./2010.gadā vērtēšanas sezonā tika novērtēti tuvu 2000 dzīvnieki, no kuriem 1821 dzīvniekam vērtējums punktos bija no 7-10 (max.10). Šķirnes staltbriežu audzēšanas saimniecībās tiek audzēti Austrumeiropas asinslīniju, poļu, rumāņu, ungāru staltbrieži, Voburnas asinslīnijas staltbrieži, baltie staltbrieži u.c. krustojumu staltbrieži.

SDAA veic ieguldījumu briežkopības kā eksportspējīgas nozares attīstīšanā, t.i. ir izveidota kooperatīvā sabiedrība "BG eksports", lai nodrošinātu vaislas dzīvnieku un briežu gaļas realizāciju par optimālām cenām, kā arī nodrošināts vaislas dzīvnieku gaļas eksports uz ES valstīm un Krievijas virzienā.

SDAA paveiktie darbi 2010.gadā:

- iegūta pieredze starptautiskas un Latvijas nozīmes pasākumu organizēšanā;
- organizēts seminārs „Latvijas delikateses mūsdienu Latvijas virtuvē”, kurā tika prezentēts ekskluzīvu Latvijas lauksaimnieku produkcijas un kvalitatīvu vietējā ražojuma pārtikas produktu izmantošanas iespējas mūsdienu virtuvē;
- piedalīšanās FEDFA pavasara sanāksmē Briselē;
- organizēts starptautiska mēroga dzīvnieku ciltsvērtības noteikšanas un darbaspēju pārbaudes pasākums - „Staltbriežu un dambriežu bulļu ciltsvērtības un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”, „Saulstaros”, Mores pag., Siguldas nov., Pasākuma laikā tika veikta dzīvnieku vērtēšana, ekspozīcija un svinīgā balvu pasniegšanas ceremonija. Šis pasākums dod iespēju identificēt labākos vaislas staltbriežu un dambriežu bulļus Latvijas un ārvalstu selekciju saimniecībās, noskaidrot veiksmīgākās Latvijas staltbriežu un dambriežu saimniecības, kā arī identificēt vadošās vaislas staltbriežu un dambriežu asinslīnijas un perspektīvākos krustojumus;
- organizēts pasākums „Staltbriežu embriju transplantācijas metožu aprobācija un adaptācija” Latvijas staltbriežu ciltsdarba saimniecībās, kas ietvēra: praktisko semināru – apmācības, teorētisko nodarbību (meklēšanās sinhronizācija, progesterona tamponu ejakulācija un folikulu hormonālā simulācija, embriju transplantācija) un praktisko nodarbību (briežu bulļu bioprodukta iegūšana, embriju transplantācija), kā arī ārvalstu speciālista paraugdemonstrējumus; ZS „Saulstari 1” Siguldas nov., Mores pag.;
- piedalīšanās FEDFA rudens sanāksmē Šveicē;
- Seminārs Siguldā „Briežkopības nozares attīstība un sasniegtie rezultāti”.

■ Vīngliemežu un slieku audzēšana

Vīngliemežu audzēšana ir viena no netradicionālās lauksaimniecības nozares veidiem. Vīngliemežu audzēšana sāka veidoties jau 90-to gadu vidū. Vīngliemežu izplatība Latvijā ir nevienmērīga, atsevišķās vietās tie sastopami ļoti lielā skaitā, bet citur to nav nemaz, lai gan dabas apstākļi ir piemēroti. Mūsu valstī nopietnas perspektīvas saskatāmas tieši parka vīngliemežu audzēšanā *Helix Pomatia*, kuri labi piemērojušies Latvijas dabas apstākļiem. 2009.gada nogalē Latvijā tika nodibināta vīngliemežu audzētāju biedrība. Vīngliemežu audzētāju biedrības mērķis ir:

- nodrošināt vīngliemežu audzētāju apvienošanu un audzētavu izveidi;
- izveidot struktūru vīngliemežu audzētāju informēšanai par aktualitātēm nozarē, sadarbību ar valsts un nevalstiskajās institūcijās, kā arī pieredzes apmaiņu ar vīngliemežu audzētājiem ārzemēs;
- celt vīngliemežu audzētāju zināšanu līmeni dzīvnieku labturībā, veterinārajā pārraudzībā un vērtēšanā, tā sekmējot vīngliemežu audzētavu izaugsmi un rentabilitāti;
- popularizēt vīngliemežu audzēšanu, izveidot informatīvos materiālus;
- panākt ievērojamu gliemežu gaļas un tālākas pirmapstrādes ražošanas pieaugumu Latvijā.

Vīngliemežu audzētāju biedrībā ir 71 biedrs. Pēc PVD datiem ir reģistrētas 185 gliemežu audzētavas. Sēklas materiālu ir iegādājušās 124 vīngliemežu saimniecības.

Vīngliemežu audzētāju biedrība divas reizes gadā rīko seminārus audzētājiem vīngliemežu audzēšanas saimniecībās un LLU Biotehnoloģijas un veterinārmedicīnas zinātniskajā institūtā „Sigra”. 2010.gadā notikuši 13 semināri – Madonā, Siguldā, Tukumā, Jelgavā, Valmierā, Limbažos, Ķekavā, Aizkrauklē, Alūksnē, Rēzeknē un Daugavpilī. Divas reizes mēnesī notiek apmācības kursi jauniešiem,

tiek sniegtas individuālas konsultācijas gan audzētājiem, gan interesentiem. Ir sava mājas lapa, kur ir pārredzama informācija interesantiem, gan dziļāka informācija tikai biedrības biedriem (www.vingliemezitis.lv). Arī LLKC 2010.gadā organizējis 5 seminārus – Bauskā, Jelgavā, Aizkrauklē, Saldū un Kuldīgā par vingliemežu audzēšanu.

Vingliemežu audzētāju biedrību sadarbībā ar LLU Biotehnoloģijas un Veterinārmedicīnas zinātniskais institūts „Sigra” strādā pie ciltsdarba programmas vingliemežu audzēšanā izstrādes 2011. gadam un perspektīvai līdz 2015.gadam.

Kā vēl vienu no netradicionālās lauksaimniecības nozares veidiem var pieskaitīt arī slieku audzēšanu. Biedrība „Latvijas Slieku audzētāju asociācija” tika nodibināta 2010.gada 1.septembrī, tās dibinātāji ir sliekkopības entuziasti un uzņēmēji. Tā tika dibināta ar mērķi attīstīt sliekkopību un bioloģiskā mēslojuma ražošanu Latvijā. Latvijas slieku audzētāju asociācijā ir 33 biedri. Pēc PVD datiem ir reģistrētas 185 gliemežu audzētavas.

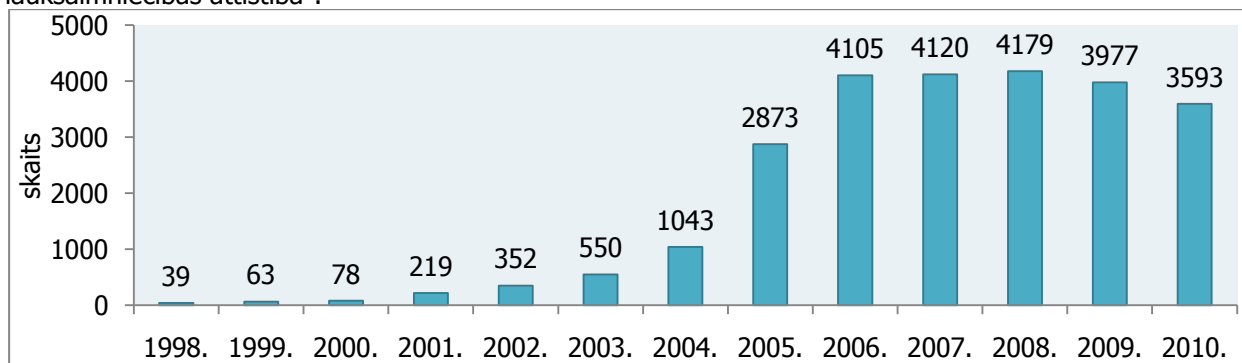
Latvijā tiek audzētas:

- **Sarkanās Kalifornijas sliemas** (*Eisenia fetida*). Pateicoties savām īpašībām, šīs sliemas tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus, substrātus un iegūtu biohumusu, kurš ir vērtīgs bioloģiskais mēslojums augu kultūrām un veicina atjaunojamo zemes augšņu auglību.
- **Dendrobena sliemas** (*Eisenia veneta*) – pateicoties savam izmēram un dzīvīgumam kļuva populāra starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzēta priekš proteīna ieguves, kurš tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

Latvijas slieku audzētāju asociācija 2010.gadā ir organizējusi vairākus izglītojošus seminārus slieku audzētāju saimniecībām par slieku audzēšanas iespējām, tehnoloģijām un aktualitātēm nozarē. Organizēta tikšanās ar „Lietuvas Slieku audzētāju asociācijas” pārstāvjiem, Rīgā un Šauļos, kā arī piedalījās Biedrības „Latvijas biohumusa un Kalifornijas sarkano hibrīdslieku ražošanas asociācija” organizētā seminārā, Ogrē.

4.16. Bioloģiskā lauksaimniecība

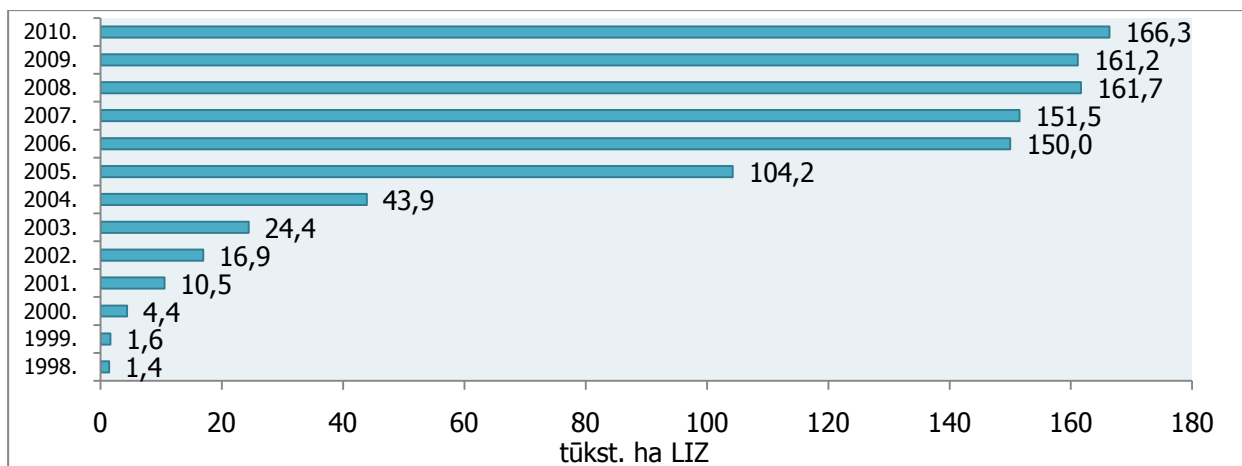
Latvijā laika posmā līdz 2008.gadam to saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību ar katru gadu palielinājās, bet pēc tam to skaits samazinājās līdz 3593 saimniecībām 2010.gada beigās (par 10,2 % mazāk salīdzinot ar 2009.gadu un par 14 % mazāk salīdzinot ar 2008.gadu). Saimniecību skaita samazināšanās pēdējos gados ir saistīta ar nevēlēšanos uzņemties jaunu 5 gadu saistību periodu atbalsta saņemšanai LAP 2007.-2013.gadam Agrovīdes pasākumā “Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība”.

Avots: ZM

4.74.attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaita dinamika

No 2010.gadā sertificētajām saimniecībām 3373 ir bioloģiskās lauksaimniecības uzņēmumi, 7 saimniecības ir saņēmušas pārejas perioda uz bioloģisko saimniekošanu sertifikātu un 213 saimniecības uzsākušas pārejas periodu.

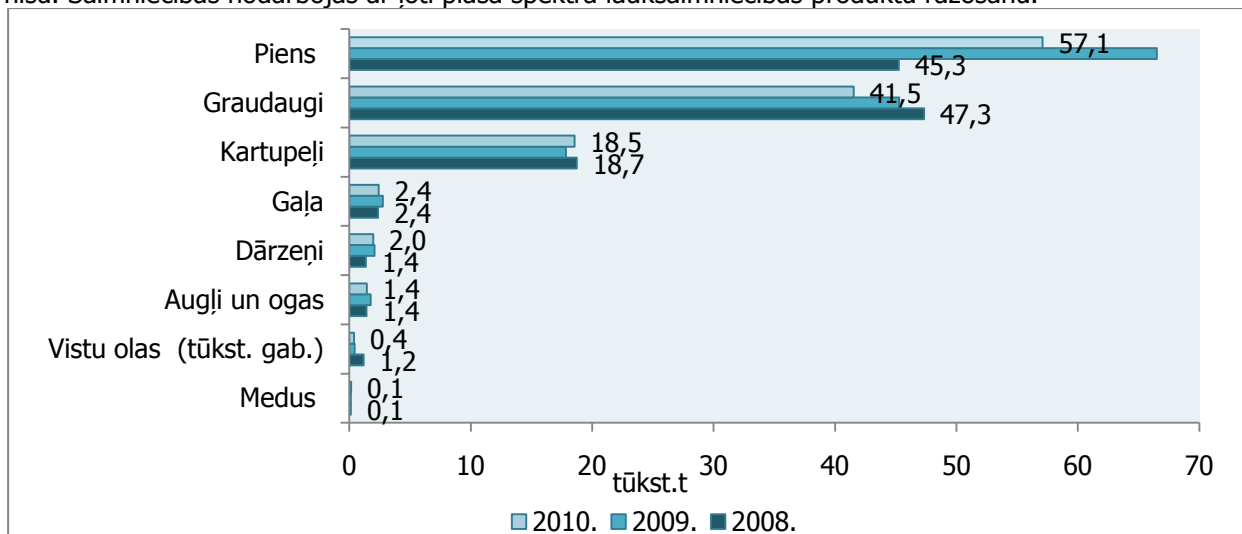

Avots: ZM

4.75.attēls. Bioloģiski sertificētās LIZ platības, tūkst.ha

2010.gadā sertificētās LIZ platības aizņēma 166 338 ha jeb aptuveni 9% no kopējās LIZ platībām valstī. No tiem vairāk kā 140 tūkst.ha bija sertificēti kā bioloģiskās lauksaimniecības platības, 6 tūkst.ha bija pārejas periodā un 20 tūkst.ha uzsākts pārejas periods. Lai gan pēdējos gados bioloģiski sertificēto saimniecību skaits samazinās, to izmantotajām LIZ platībām ir stabila tendence nedaudz palielināties gadu no gada. Pēdējā gada laikā bioloģiski sertificētās platības ir palielinājušās par 3,1 %.

Analizējot bioloģisko saimniecību struktūru, var secināt, ka bioloģiskās lauksaimniecības produktus ražo gan platību ziņā lielas saimniecības, gan arī mazas, atrodot bioloģisko produktu tirgū savu nišu. Saimniecības nodarbojas ar ļoti plaša spektra lauksaimniecības produktu ražošanu.

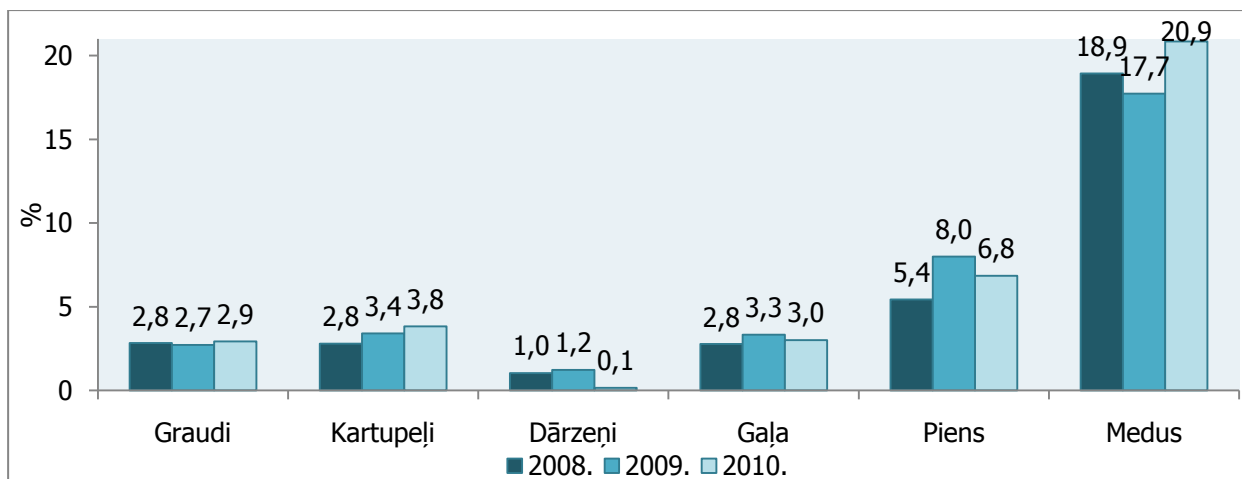
Avots: ZM

4.76.attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst. t

Vislielākās bioloģiski sertificētās un pārejas perioda LIZ platības (bez ilgadīgajiem zālājiem, pļavām un ganībām) 2010.gadā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņēma graudaugi – 26,7 tūkst.ha, t.i., 5% no graudaugu kopējās platības valstī, bet graudu kopievākums bija 41,5 tūkst.t, kas ir 2,9 % no graudu kopievākuma. Bioloģiski audzēto graudu vidējā ražība bija 15,5 cnt/ha. 2010.gadā bioloģiskajās saimniecībās tika saražotas 18,5 tūkst. t kartupeļu, 2 tūkst.t dārzenu un 1,4 tūkst.t augļu un ogu.

Bioloģiskajās saimniecībās dominējošā lopkopības nozare ir piensaimniecība un 2010.gadā tika saražots vairāk kā 57 tūkst.t piena, no kurām 56,8 tūkst.t bija govju piens, bet 0,3 tūkst.t kazas piens. Saimniecībās tika saražotas 2,4 tūkst.t gaļas, no kuras lielākā daļa (87 %) bija liellopu un teļa gaļa.

Kopumā 2010.gadā bioloģisko produktu īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā nepārsniedza 10 % robežu, izņemot medus ražošanu, kur tas bija 20,9 %.

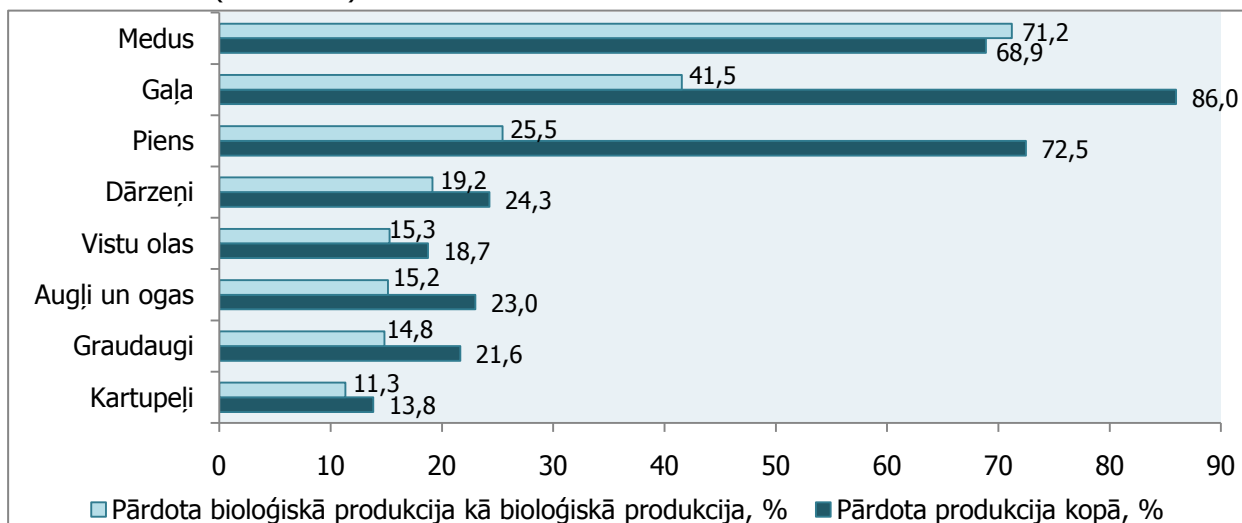

Avots: ZM

4.77.attēls. Bioloģiskās saražotās produkcijas īpatsvars kopējā saražotajā lauksaimniecības produkcijā Latvijā, %

Vēl joprojām tikai mazākā daļa no bioloģiski saražotās produkcijas nonāk tirgū. 2010.gadā tika realizēti 21,6 % no saražotajiem graudiem, 24,3 % dārzeniem un 13,8 % kartupeļiem. No realizētā produktu apjoma tikai daļa tiek realizēta kā bioloģiskā.

Visvairāk kā bioloģiskā produkcija tiek pārdots bioloģiski saražotais medus – 71,2 % un gaļa – 41,5 %. Savukārt pārējo bioloģiski saražoto produkcijas veidu realizācija kā bioloģiskā produkcija ir tikai 10-25 % robežās (4.78.attēls).

Avots: ZM

4.78.attēls. Pārdotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars kopējā saražotajā bioloģiskajā lauksaimniecības produkcijā, %

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu nokļūšanu tirgū, 2010.gadā no valsts subsīdijām tika paredzēts arī atbalsts tiem primārās produkcijas, apstrādātās un pārstrādātās produkcijas ražotājiem, kuri piedalījās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā nodrošinot produkcijas realizāciju mazumtirdzniecībā.

Šis atbalsts veicināja bioloģiskās lauksaimniecības produktu pirmapstrādes un pārstrādes uzņēmumu pieaugumu. Ja 2009.gada beigās bija 56 uzņēmumi, kas ir par trešdaļu vairāk kā 2008.gadā, tad 2010.gadā bija 86 uzņēmumi, kas ir par trešdaļu vairāk kā 2009.gadā.

2010.gadā palielinājies pārstrādātās bioloģiskās produkcijas daudzums. Tā pārstrādātās bioloģiskās gaļas apjoms palielinājies no 9,2 t 2009.gadā līdz 29,1 t 2010.gadā, bet piena pārstrāde

pieaugusi par 4,8 %. Bioloģisko graudu malšanas produktu pārstrādes apjomi 2010.gadā palielinājušies par 5 %, maizes un mīklas izstrādājumu ražošana par 23 %.

4.21. tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde

	Uzņēmumu skaits		Produkcijas apjoms, t	
	2009.	2010.	2009.	2010.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	6	5	9,2	29,1
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	15	18	171,1	172,0
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	2	1,8	3,9
Piena un piena produktu ražošana	13	17	188,1	197,1
Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	7	4	727,3	893,7
Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	3	5	507,8	641,2
Citu pārtikas produktu ražošana	13	30	32,2	20,9

Avots: PVD

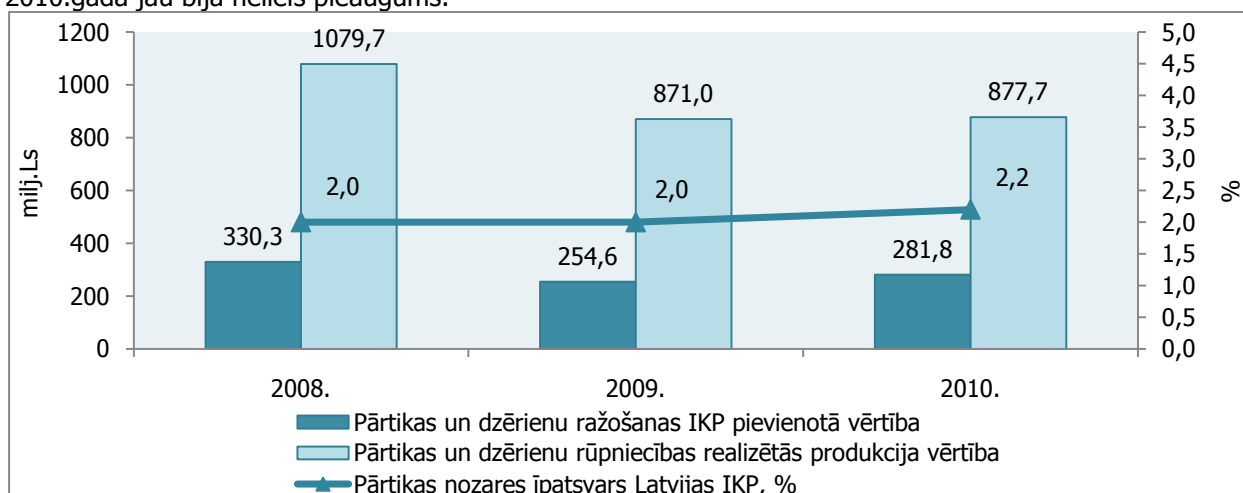
Pārstrādes uzņēmumu skaita un apjomu palielināšanās veicināja bioloģiskās realizētās produkcijas īpatsvara palielināšanos kopējā saražotajā produkcijā. Bioloģiskās lauksaimniecības kontroles sistēmā 2010.gadā iesaistījās arī veikals (SIA „Arsavs” veikals "Gaļas meistari").

5. PĀRTIKA

5.1. Pārtikas ražošana

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības.

Neskatoties uz ekonomisko situāciju un iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju pārtikas rūpniecība saglabā savas pozīcijas, jo iedzīvotāju patēriņa preču grozā pārtika objektīvi ieņem vienu no pirmajām vietām. Ja 2009.gadā bija vērojams pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apjomu samazinājums, tad 2010.gadā jau bija neliels pieaugums.

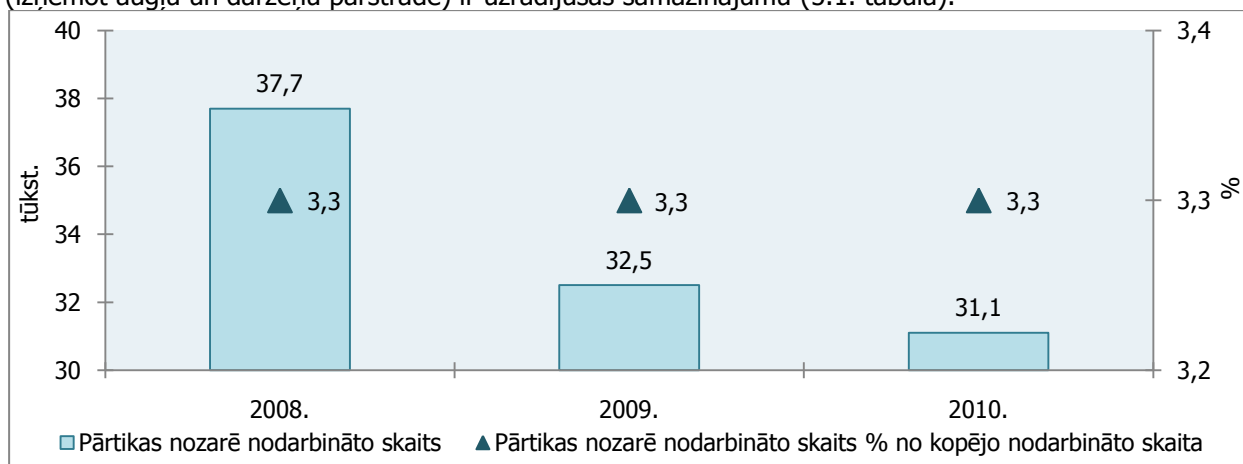

Avots: CSP

5.1.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas IKP (NACE 1.1.red.) un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2.red.) dinamika

Pārtikas nozares īpatsvars pēdējos gados bija 2,0 % no kopējā Latvijas IKP, bet 2010.gadā nedaudz palielinājās – līdz 2,2 %. Savukārt no apstrādes rūpniecības IKP pievienotās vērtības pārtikas nozare 2010.gadā veidoja 20,3 %, kas ir nedaudz mazāks rādītājs kā 2009.gadā - 21,7 %.

Pēc iepriekšējā gadā piedzīvotā ievērojamā krituma, 2010.gadā ir nedaudz pieaugusi gan pārtikas un dzērienu realizācijas (par 0,8 %), gan arī pievienotā vērtība (par 10,7 %) (5.1.attēls). Realizācijas vērtības palielinājumu ietekmēja pieaugums piena produktu nozarē par 12,1 %, jo pārējās nozares (izņemot augļu un dārzeņu pārstrādi) ir uzrādījušas samazinājumu (5.1. tabula).

Avots: CSP

5.2.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecībā nodarbināto skaita dinamika (NACE 1.1. red.)

Nodarbināto skaits pārtikas nozarē līdz 2008.gadam pieauga, bet pēc tam sekoja ievērojams samazinājums. Laika posmā no 2008. līdz 2010.gadam nodarbināto skaits nozarē ir sarucis par 6,6 tūkstošiem jeb 17,5 %, lai gan nozarē nodarbināto īpatsvars kopējo nodarbināto skaitā pēdējos trīs gados ir nemainīgs – 3,3 % (5.2.attēls). Šajā nozarē strādājošo skaita samazinājums bijis nedaudz lielāks par nodarbināto skaita samazinājumu tautsaimniecībā kopā tajā pašā periodā (16,3 %). Pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē 2010.gadā bija nodarbināti 23,2 % no apstrādes rūpniecībā strādājošajiem.

5.1.tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2008. – 2010.gadā milj. latu, %

Nozares	2008.				2009.				2010.			
	Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā			Rūpniecības produkcijas realizācija	tai skaitā		
		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās		vietējais tirgus	eksports	eksports % no realizētās
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana	1079,7	818,9	260,8	24,2	871,0	663,4	207,6	23,8	877,7	636,5	241,3	27,5
Gaļas un gaļas produktu ražošana	230,9	213,3	17,6	7,6	198,7	177,4	21,3	10,7	176,3	152,9	23,4	13,3
Zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	111,8	39,3	72,5	64,8	81,0	29,0	52,0	64,2	80,0	28,3	51,7	64,7
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	34,8	20,9	13,9	40,0	32,2	19,0	13,2	41,0	33,7	19,0	14,7	43,6
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	19,8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Piena produktu ražošana	217,3	168,7	48,6	22,4	160,7	132,0	28,7	17,9	180,2	135,4	44,8	24,9
Graudu maļšanas produktu, cietes produktu, ražošana	45,3	34,6	10,7	23,6	33,6	*	*	*	*	*	*	*
Konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	112,7	104,4	8,3	7,4	106,0	97,8	8,2	7,7	103,2	93,8	9,4	9,1
Gatavās dzīvnieku barības ražošana	33,5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Citu pārtikas produktu ražošana	88,1	67,1	21,0	23,8	71,9	55,4	16,5	22,9	69,7	53,0	16,7	23,9
Dzērienu ražošana	185,5	127,1	58,4	31,5	148,8	102,5	46,3	31,1	145,2	94,8	50,4	34,7

*Konfidenciāli dati vai dati nav pieejami

(Dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskā ražošanā nodarbināti 20 un vairāk cilvēki vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis virs Ls 300 tūkst.)

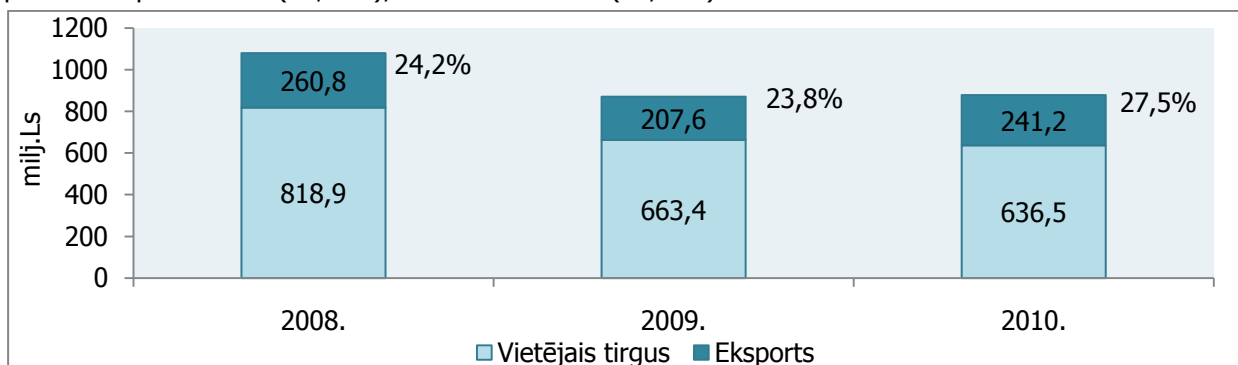
Avots: CSP

Lai gan pārtikas rūpniecība ir tā nozare, kura tradicionāli ir vērsta uz iekšējo tirgu, 2010.gadā realizācijas vērtība vietējā tirgū turpināja samazināties par 26,9 milj.Ls jeb 4,1 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Vislielākais samazinājums vietējā tirgū bija vērojams gaļas produktu ražošanā - par 24,5 milj.Ls jeb

13,8 % un dzērienu ražošanā – par 7,7 milj.Ls jeb 7,5 % Vienīgā nozare, kas uzrādīja nelielu pieaugumu par 3,4 milj.Ls bija piena produktu ražošana.

2010.gadā vairākas pārtikas rūpniecības nozares realizācijas samazinājumu vietējā tirgū kompensēja ar eksporta īpatsvara pieaugumu (27,5 % no kopējās realizācijas vērtības salīdzinot ar 23,8% 2009.gadā), eksporta vērtība palielinājās par 33,6 milj.Ls jeb 16,2 %, it īpaši piena produktiem – par 16,1 milj.Ls jeb 56,1 % un dzērieniem – par 4,1 milj.Ls jeb 8,9 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

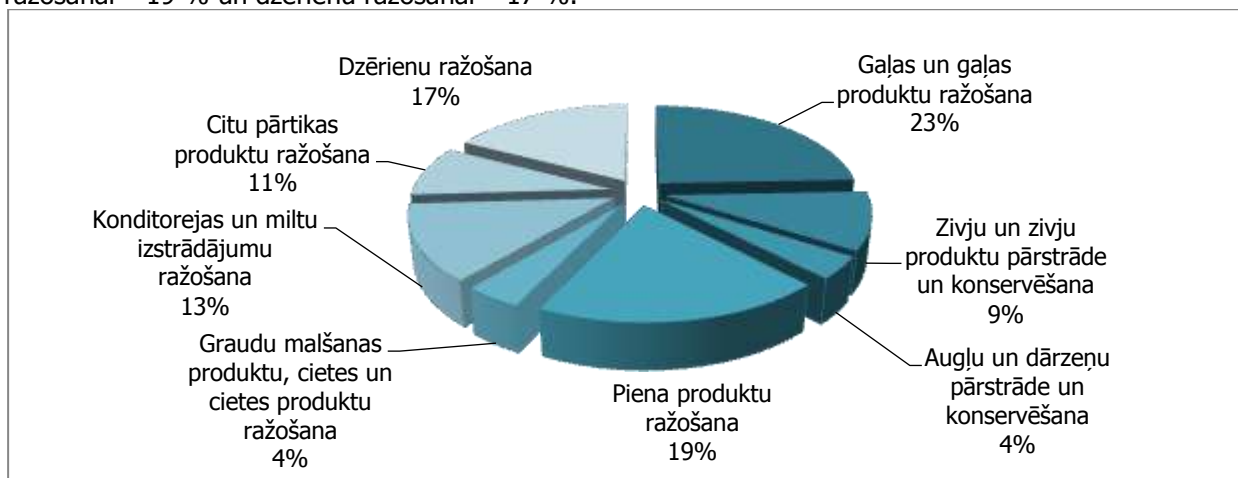
Vislielākais eksporta īpatsvars pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozarē 2010.gadā, līdzīgi kā iepriekšējā gadā bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (64,7 %), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem (43,6 %), kā arī dzērieniem (34,7 %).

Avots: CSP

5.3.attēls. Pārtikas un dzērienu rūpniecības realizētās produkcijas vērtības dinamika (NACE 2.red.)

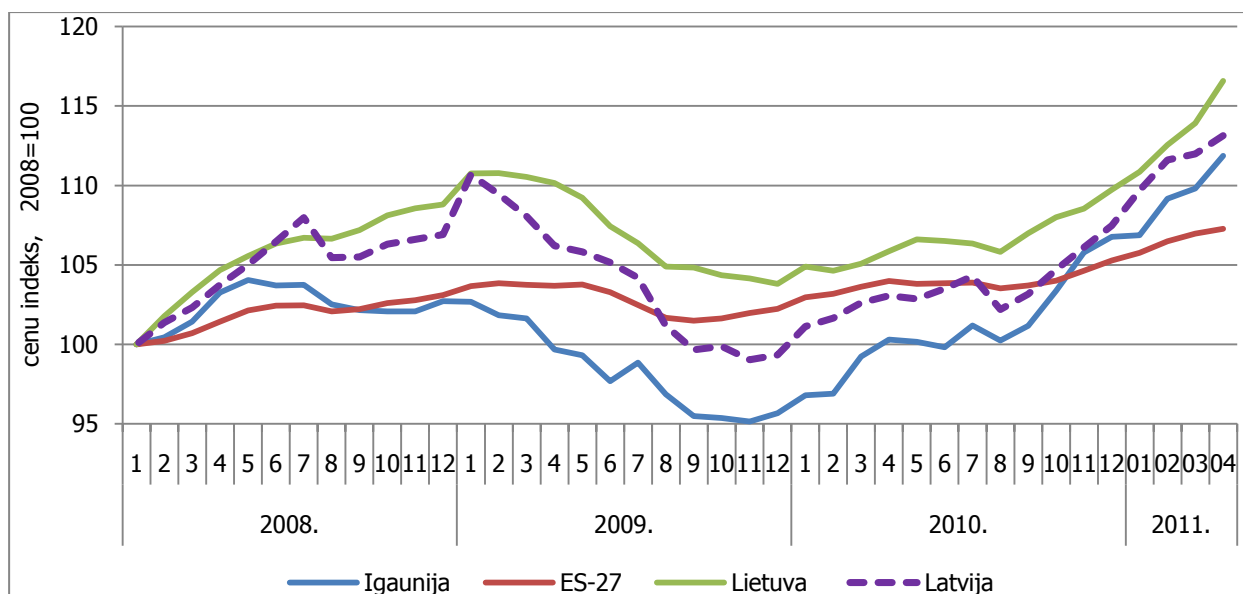
Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apgrozījuma vērtības struktūra pēdējos gados nav būtiski mainījies, vislielākais īpatsvars ir gaļas un gaļas produktu ražošanai – 23 %, piena produktu ražošanai – 19 % un dzērienu ražošanai – 17 %.

Avots: CSP

5.4.attēls. Pārtikas produktu un dzērienu ražošanas apgrozījuma vērtības struktūra 2009.gadā, %

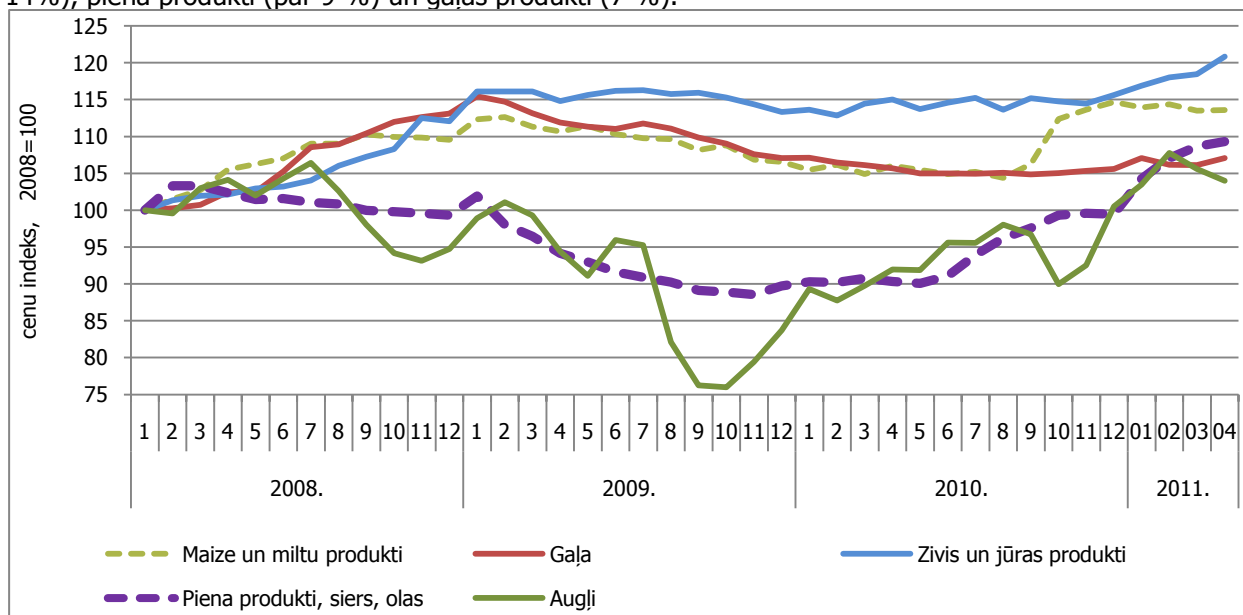
Pēc pārtikas produktu cenu krituma 2009.gada otrajā pusē, 2010.gadā visā ES bija vērojams pārtikas cenu pieaugums, it sevišķi gada beigās. Pārtikas produktu cenu pieaugums turpinās arī 2011.gadā (5.5.attēls). ES-27 cenu pieaugumam ir mērena tendence, bet visās Baltijas valstīs 2010.gada otrajā pusē un 2011.gada sākumā tas bija ievērojams – par ~10 %. Salīdzinot ar 2008.gadu, visstraujāk cenas augušas Lietuvā (17 %), tad Latvijā (13 %), bet Igaunijā (12 %) vismazāk, tomēr visās Baltijas valstīs tas ir lielāks par ES vidējo rādītāju – 7 %.

Avots: EUROSTAT

5.5.attēls. Pārtikas produktu patēriņa cenu indeksi ES-27 un Baltijas valstīs 2008.-2011.gadā (2008.=100)

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā, redzam, ka vislielākais cenu pieaugums salīdzinot ar 2008.gadu ir zivju un citiem jūras produktiem (par 21 %), tad seko maize un miltu izstrādājumi (par 14%), piena produkti (par 9 %) un gaļas produkti (7 %).

Avots: EUROSTAT

5.6.attēls. Atsevišķu pārtikas produktu grupu patēriņa cenu indeksi Latvijā 2008.-2011.gadā (2008.=100)

Pārtikas un dzērienu ražošanas uzņēmumu skaits Latvijā pēdējos gados saglabājas stabils ar nelielu tendenci samazināties (5.2.tabula). Pēdējā gada laikā samazinājies PVD atzīto uzņēmumu skaits piena pārstrādē (par 26 uzņēmumiem) kā arī maizes un miltu izstrādājumu ražošanā - par 23 uzņēmumiem. Pārējās nozarēs uzņēmumu skaits praktiski nav mainījies.

Atzīto uzņēmumu skaits uz 2010. un 2011. gada 1.janvāri

Nozare	Atzīto uzņēmumu skaits	
	2010. gada 1.janvārī	2011. gada 1.janvārī
Dzīvnieku izcelsmes produktu ražošanas uzņēmumi		
Galas ieguve un pārstrāde	70	69
Zvejas produktu apstrāde (uzņēmumi un kuģi)	116	115
Piena savākšana un pārstrāde	81	55
Olu šķirošana un pārstrāde	14	13
Dzīvnieku barība ražošana un izplatīšana	43	44
Augu izcelsmes produktu ražošanas un iepakojšanas uzņēmumi		
Augļu un dārzeņu apstrāde, pārstrāde un iepakojšana	69	64
Taukvielu un augu eļļu ražošana un iepakojšana	8	8
Maizes un miltu izstrādājumu ražošana	187	164
Cukura un kakao produktu ražošana un iepakojšana	29	27
Jaukto produktu ražošana un iepakojšana	62	60
Dzērienu un dzeramā ūdens ražošana un iepakojšana	33	33

Avots: PVD

Lai gan Latvijā notiek uzņēmumu koncentrēšanās process, taču neskatoties uz to, ES vienotā tirgus ietvaros Latvijai ir raksturīga sadrumstalota pārtikas produktu ražošanas struktūra ar salīdzinoši nelieliem saražotās produkcijas apjomiem un augstu izmaksu slogu (pret neto apgrozījumu). Pārtikas ražotājiem, ņemot vērā iedzīvotāju zemo pirktspēju un paaugstinoties ražošanas resursu cenām, nākas domāt, kā samazināt produkcijas ražošanas izmaksas. Darba ražīguma rādītāji 2010.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu ir palielinājušies par 15,7 %. 2009.gadā pievienotā vērtība uz vienu nozarē nodarbināto bija 7,83 tūkst.Ls, bet 2010.gadā jau 9,06 tūkst.Ls.

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2009.gadā

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2.red.	Saražotās produkcijas vērtība (milj.Ls)	Produkcijas apjoma īpatsvars, %
Galas pārstrādes uzņēmumi kopā		190,8	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.1	57,9	30,4
10 lielākie uzņēmumi		103,2	54,1
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā		81,1	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.2	10,5	12,9
10 lielākie uzņēmumi		31,3	38,6
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā		31,7	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.3	22,9	72,4
10 lielākie uzņēmumi		28,8	90,8
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā		157,6	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.5	101,3	64,3
10 lielākie uzņēmumi		132,0	83,7
Graudu malšanas produktu un cietes ražošanas uzņēmumi kopā		27,5	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.6	*	*
10 lielākie uzņēmumi		27,5	100,0
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā		39,1	100,0
4 lielākie uzņēmumi	10.9	19,3	49,3
10 lielākie uzņēmumi		37,9	97,0
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā		152,3	100,0
4 lielākie uzņēmumi	11.0	68,7	45,1
10 lielākie uzņēmumi		137,9	90,5

Avots: CSP

*Konfidenciāli dati

Visaugstākā uzņēmumu koncentrācija ir graudu malšanas produktu un cietes ražošanā, kurā produkciju ražo tikai 10 uzņēmumi (2008.gadā 4 lielākie uzņēmumi saražoja 91,1 % no kopējās produkcijas) un augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumiem, kur 4 lielākie uzņēmumi saražoja 72,4 %, bet 10 lielākie uzņēmumi 90,8 % no kopējās produkcijas vērtības. Vissadrumstalotākā ir zivju un gaļas pārstrāde, kur 10 lielākie uzņēmumi saražoja attiecīgi 38,6 % un 54,1 % no produkcijas vērtības.

Laika posmā no 2006. līdz 2009.gadam kopumā ir vērojama tendence uzņēmumiem koncentrēties. Visstraujāk šis process ir norisinājies augļu un dārzeņu pārstrādē, jo 10 lielāko uzņēmumu saražotās produkcijas daļa palielinājusies par 12,0 procentpunktiem un dzērienu ražošanā – par 7,7 procentpunktiem, savukārt piena produktu ražošanā šis rādītājs palielinājies par 4,6 procentpunktiem. Graudu pārstrādes un dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumiem izmaiņas praktiski nav novērojamas.

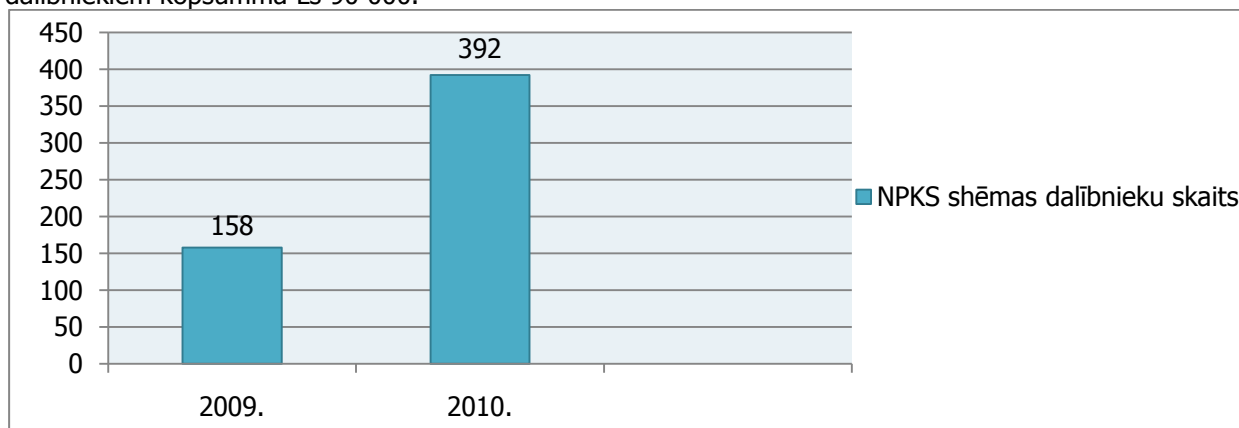
Lai sekmīgi konkurētu tirgū, uzņēmumiem jāorientējas uz eksportspējīgu, inovatīvu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanu. Līdz ar to ražošanas efektivitātes paaugstināšanai un augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai un attīstībai nākotnē varētu būt izšķiroša nozīme, bet tam ir nepieciešamas investīcijas jaunās iekārtās (piemēram, lai ražotu produkciju ar ilgāku realizācijas termiņu, atšķirīgu iepakojumu, atsevišķas līnijas bioloģiskās produkcijas ražošanai u.c.). Investīciju apjoms nozarē pēdējos gados ir nemainīgs. Tā 2009.gadā pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē kopā tika investēti 32,7 milj.Ls, bet 2010.gadā 31 milj.Ls (27,4 milj.Ls pārtikas ražošanā un 3,6 milj.Ls dzērienu ražošanā). No šīm investīcijām 18,9 milj.Ls ieguldīti iekārtās un mašīnās, bet 4,8 milj.Ls būvēs un ēkās.

Atbalsts pārtikas ražošanas uzņēmumiem ir pieejams LAP 2007.-2013.gadam pasākuma „Lauksaimniecības un mežsaimniecības produktu pievienotā vērtība” ietvaros. Lielākā daļa uzņēmumu, kas pieteikušies uz atbalstu šī pasākuma ietvaros darbojas piena pārstrādes jomā (~24 %) un ārpus Līguma par ES darbību I pielikumā minēto produktu ražošanas jomā (~24 %), gaļas pārstrādes (~15 %), graudu pārstrādes jomā (~15 %) un tikai aptuveni 9 % augļu un dārzeņu pārstrādēs jomā.

5.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

Latvijā ražo augstas kvalitātes pārtikas produktus gan ES kvalitātes shēmu, gan NPKS ietvaros.

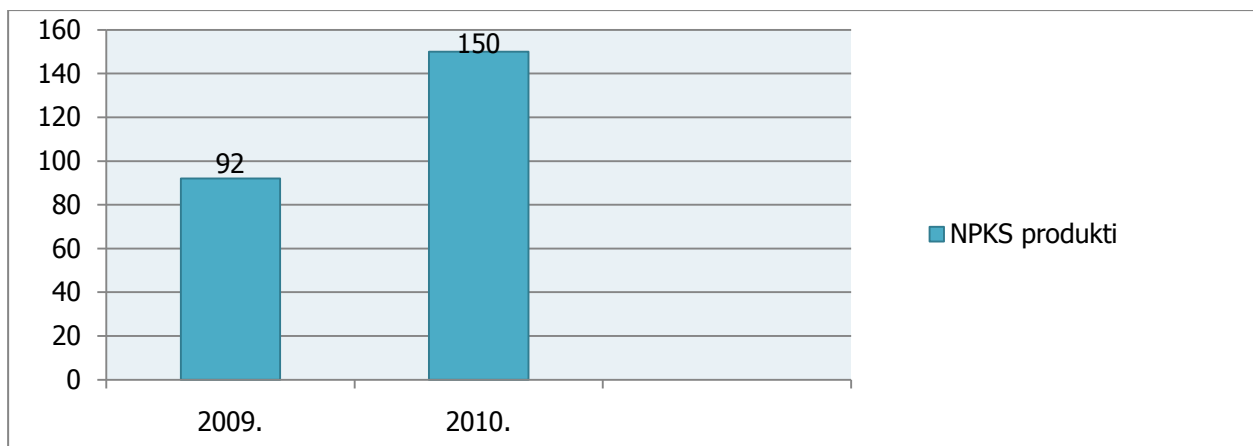
Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2010.gadā tika piešķirts valsts atbalsts 392 NPKS dalībniekiem kopsummā Ls 90 000.

Avots: CSP

5.7.attēls. NPKS dalībnieku skaits 2009. un 2010.gadā

NPKS produkti aptver plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, kurš aizvien turpina pieaugt. 2010.gada nogalē sertificēto produktu skaits ir 150, kas ir par 40 % vairāk, salīdzinot ar 2009.gadu.

Avots: CSP

5.8.attēls. NPKS sertificēto produktu skaits 2009. un 2010.gadā

2010.gadā līdzīgi kā iepriekšējā gadā ir izstrādātas kvalitātes prasības jaunām produktu grupām, tādējādi nodrošinot ražotājiem iespēju sertificēt jaunus produktus atbilstoši NPKS prasībām.

Pašreiz kvalitātes kritēriji ir noteikti šādām produktu grupām: pienam un piena produktiem, liellopu gaļai, cūkgaļai, kazu un aitu gaļai un tās produktiem; medum un biškopības produktiem; graudaugiem un to produktiem, eļļas augiem un to produktiem (tai skaitā arī audzēšanas prasības); dārzeņiem, kartupeļiem un to produktiem; augļiem, ogām un to produktiem, saliktiem produktiem un uztura bagātinātājiem.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2010.gadā tika paredzēta valsts subsīdiiju programma "Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai", kopsummā par 140 000 tūkst. latu.

Bioloģiskās lauksaimniecības shēmas dalībnieku skaits 2010.gadā ir nedaudz samazinājies salīdzinoši ar 2008.gadu. Atbilstoši šai shēmai 2010.gadā atbalsts piešķirts 133 dalībniekiem.

Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēmā šobrīd ir reģistrēti trīs a/s „Latvijas Balzams” produkti - „Latvijas dzidrais”, „Rīgas degvīns”, „Allažu ķimelis”.

6. ZIVSAIMNIECĪBA

■ Zvejniecība

Zvejniecības attīstība Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī ir atkarīga no zivju krājumu stāvokļa, kuru savukārt ietekmē daudzo Baltijas jūras piekrastes valstu zvejas aktivitātes, zivju barošanās apstākļi, ūdens temperatūra, ūdens piesārņojuma līmenis u.c. faktori.

2010.gadā Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī kopā tika nozvejotas 74 045 tonnas zivju (6.1.tabula) (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.), kas ir par 4418 tonnām mazāk, nekā 2009.gadā. Tomēr jāņem vērā, ka Latvijas kopējās zvejas iespējas 2010.gadā šajos ūdeņos tika samazinātas, bet piešķirtās nozvejas kvotas bija izmantotas 94 % apjomā, kas ir vērtējams kā ļoti labs rādītājs.

Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas uz 2010.gada 31.decembri ar zveju nodarbojās 92 kuģi, bet piekrastes joslā – 683 zvejas laivas.

6.1. tabula

Zivju nozveja pa sugām Baltijas jūrā 2010.gadā, tonnas

Zivju sugas	tonnas	
	Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis	Jūras piekraste
Menca	5064,6	95,0
Lasis		3,6
Plekste	70,2	211
Akmeņplekste		9,8
Reņģe	19418,4	1954,4
Brētliņa	45850,5	0,6
Pārējās	1109,0	258,2
Kopā:	71512,7	2532,6

Avots: CSP

Ar tāljūras zveju 2010.gadā nodarbojās 11 kuģi, kas kopā nozvejoja 90 442 tonnas, kas ir 55 % no kopējā Latvijas nozvejas apjoma (ieskaitot Baltijas jūru, Rīgas jūras līci un iekšējos ūdeņus) – 164 817 tonnām (6.2.tabula). Tāljūras zveja pamatā notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona piekrastes valstu EZ ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas tika izsniegtas saskaņā ar ES un attiecīgo piekrastes valstu noslēgtiem zvejniecības nolīgumiem. Salīdzinoši nelielu daļu no šīs nozvejas veidoja zveja Ziemeļatlantijā - NAFO un NEAFC Konvenciju ietvaros izveidoto starptautisko organizāciju zvejas rajonos, kur Latvijai piešķirtas kvotas garnelēm, sarkanasarim un makrelei. Vienojoties ar citām ES dalībvalstīm Latvijai piešķirtās nelielās nozvejas kvotas makrelēm un dziļūdens zivju sugām tika samainītas pret sarkanasarņu zvejas iespējām par kuru zveju Latvijas zvejniekiem ir daudz lielāka interese.

6.2. tabula

Zivju nozveja pa sugām tāljūrā 2010.gadā, tonnas

Zvejas rajoni	tonnas
NAFO	994,3 (garneles)
NEAFC	2211,7 (sarkanāsari)
Mauritānijas EZ	78359,7 (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas, anšovi)
Marokas EZ	8877 (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas, anšovi)

Avots: CSP

Iekšējos ūdeņos 2010.gadā tika nozvejotas 329,7 tonnas zivju (nēģi, plauži, līdakas, zandarti u.c.), kas ir par 3,7 tonnām vairāk, nekā 2009.gadā.

■ Akvakultūra

2010.gadā pēc CSP datiem bija 48 ekonomiski aktīvi akvakultūras uzņēmumi (tai skaitā 11 zemnieku saimniecības), kuros bija 793 dīķi ar kopējo platību 5109 ha, 1240 baseini ar tilpumu 17 448 m³ un 8 recirkulācijas sistēmas ar 650 m³ tilpumu.

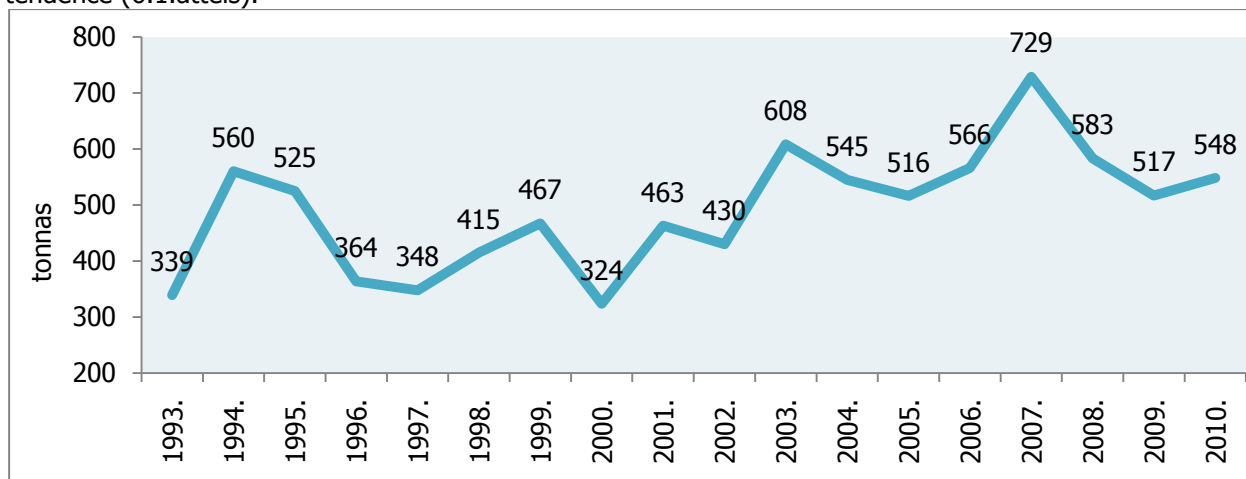
Latvijā akvakultūras saimniecības darbojas šādos virzienos:

- zivju un vēžu mākslīgā pavairošana un mazuļu audzēšana izlaišanai dabiskajās ūdenstilpēs resursu atražošanas nolūkos;
- zivju un vēžu kultivēšana un audzēšana saldūdens dīķos vai baseinos līdz preču produkcijas lielumam;
- zivju īstermiņa kultivēšana dīķos maksas maksāšanas nolūkā;
- zivju kultivēšana piemājas dīķos pašpatēriņam vai vaļasprieka;
- maksāšanai.

Galvenās audzētās zivju sugas ir karpas, foreles, sudrabkarūsa, līdaka, sams, store u.c.

48 ekonomiski aktīvajos uzņēmumos akvakultūras jomā 2010.gadā kopumā bija nodarbināti 325 darbinieki, tai skaitā 107 sievietes un 218 vīrieši.

2010.gadā akvakultūras sektora tirgus produkcijas apjoms bija 548 t (salīdzinot 2009.gadā - 517 t). Laika periodā no 1993. līdz 2010.gadam kopumā ir vērojama kopējās produkcijas pieauguma tendence (6.1.attēls).

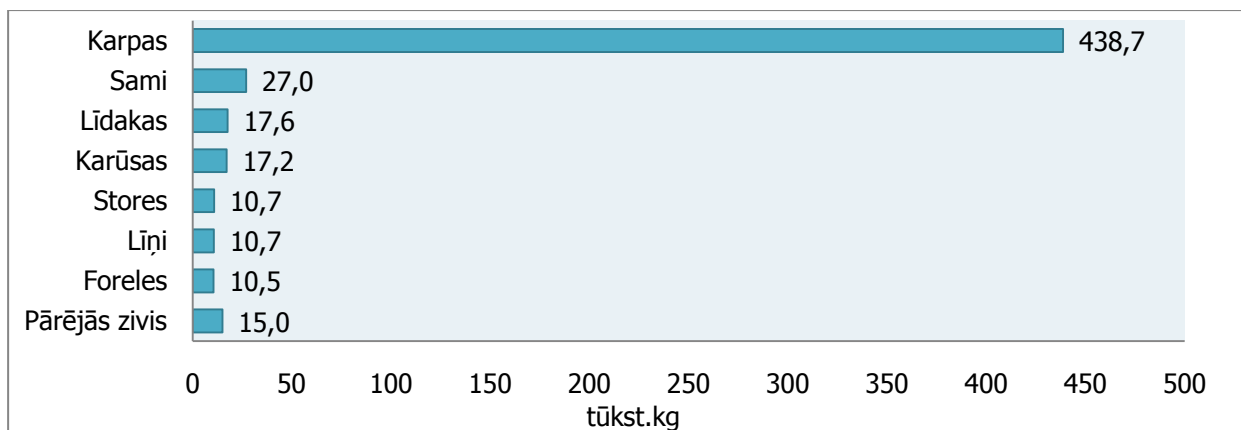

Avots: CSP

6.1.attēls. Akvakultūras produkcijas apjomi 1993.-2010.gads, tonnas

Tirgus produkcijas sastāvā 2010.gadā galvenokārt dominēja karpas (6.2.attēls), kas sastādīja 439 t (80 % no kopējā produkcijas apjoma), savukārt sami, karūsas, līdakas, stores, līņi un foreles katra suga veidoja 2-5 % no kopējās akvakultūras produkcijas tirgus apjoma. Pārējās zivis – platpieri, zandarti, varavīksnes foreles, asari un baltie amūri kopumā sastādīja vien 3 % no kopējā preču zivju sastāva. Vēžu produkcijas apjoms 2010.gadā bija tikai 196 kg.

Kopējā Latvijas akvakultūras produkcijas tirgus vērtība 2010.gadā sastādīja 846,2 tūkst.Ls.

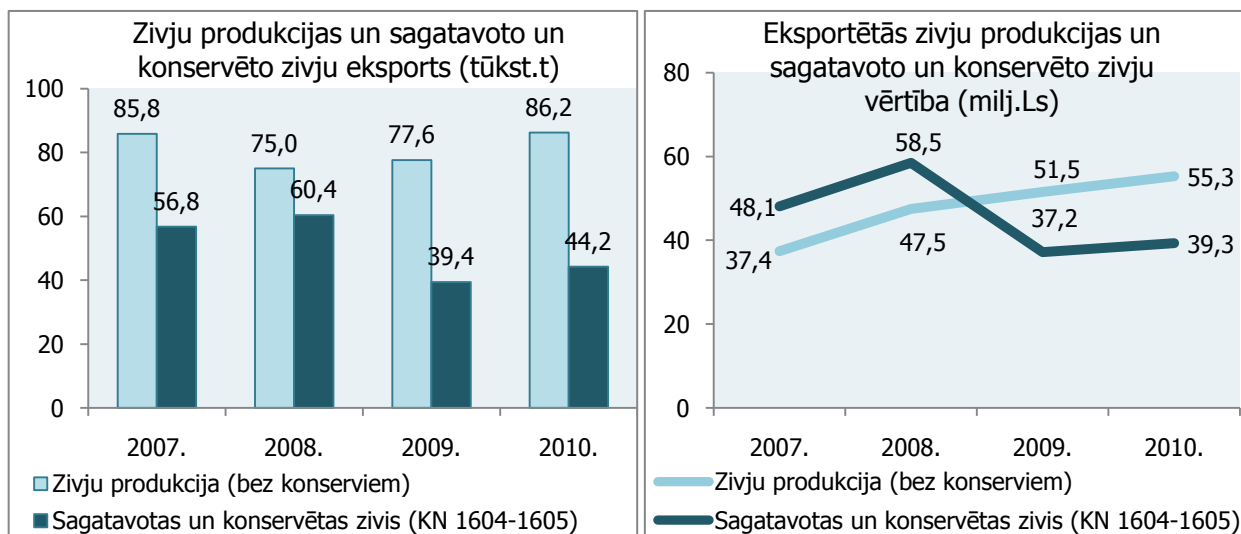
Avots: CSP

6.2.attēls. Akvakultūras sektora tirgus produkcijas sastāvs 2010.gadā, kg

■ Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Eksports

Vērtējot 2010.gada rezultātus, zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās. Zivju produkcijas ieskaitot zivju konservus eksporta apjoms sasniedza 94,6 milj.Ls (6.3.attēls). 2010.gadā palielinājās gan zivju produkcijas, gan sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms. Zivju produkcija un zivju konservi 2010.gadā tika eksportēti uz 49 valstīm.

Avots: CSP

6.3.attēls. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms un vērtība

2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms palielinājās par 11,0 %. Kopumā 2010.gadā Latvija eksportēja 86,2 tūkst.t zivju produkcijas. Eksportētās zivju produkcijas vērtība sasniedza 55,3 milj.Ls, kas ir par 7,5 % vairāk nekā 2009.gadā. Tradicionāli zivju produkciju eksportēja uz NVS un ES valstīm, kā arī uz Mauriāniju. Šo valstu īpatsvars kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā sasniedza attiecīgi 35,6 %, 49,1 % un 9,6 %.

Neskatoties uz to, ka NVS valstu īpatsvars vēl joprojām veido lielu daļu no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma, 2010.gadā NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas eksporta apjomā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās no 44,7 % līdz 35,6 %. Samazinājums bija saistīts ar pieprasījuma kritumu pēc saldētām zivīm tādas valstīs kā Baltkrievijā (par 9,0 %), Krievijā (par 40,0 %), Kazahstānā (par 58,8 %) un Moldovā (par 40,1 %), kas tradicionāli

importē no Latvijas saldētas brētliņas. Starp NVS valstīm labs eksporta pieaugums bija uz Ukrainu, kurā zivju produkcijas realizācija palielinājās par 7,8 %.

2010.gadā saglabājās pozitīvas tendences zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā uz ES valstīm. Salīdzinājumā ar 2009.gadu zivju produkcijas eksporta apjoms uz ES valstīm palielinājās par 35,9%. Zivju produkcijas eksports palielinājās gandrīz uz visām ES valstīm. Īpaši jāatzīmē zivju produkcijas eksporta apjoma pieaugums uz tādām valstīm kā Polija, un Vācija, kas attiecīgi palielinājies 2,2 reizes un 6,2 reizes. Zivju produkcijas eksporta apjomā lielāko daļu veidoja svaigas brētliņas, kuras Latvijas zvejnieki pārdeva Dānijas ostās, kā arī svaigi laši, kuri tika eksportēti lielākoties uz Igauniju. 2010.gadā pieauga arī zivju produkcijas eksports uz Lietuvu (par 26,6 %) un Igauniju (par 34,9 %). Tāpat veiksmīgi atrasti tirdzniecības partneri Bulgārijā, kuri no Latvijas importē atvēsinātas un saldētas brētliņas un reņģes, kā arī silķu filejas. 2010.gadā apgrozījums ar Bulgāriju nebija liels, bet ar pozitīvu tendenci (2009.g. 68 t, 2010.g. 291 t). Tajā pašā laikā gandrīz 2 reizes samazinājās zivju produkcijas eksporta apjoms uz Franciju, galvenokārt uz saidas filejas rēķina.

Neskatoties uz to, ka 2010.gadā situācija zivju apstrādes sektorā nebija viegla, salīdzinājumā ar 2009.gadu Latvijas kopējais sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms palielinājās par 12,0 % un veidoja 44,2 tūkst.t. Naudas izteiksmē sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms palielinājās par 5,6 % un sasniedza 39,3 milj.Ls.

2010.gadā sagatavotie un konservētie zivju produkti tika eksportēti uz 45 valstīm. Latvija uzsāka eksportēt zivju konservus uz Maķedonijas Republiku un Sjeraleoni (Norvēģiju). Taču minēto valstu īpatsvars pagaidām nav liels un veido 0,1 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma. Vienlaikus Latvija pārtrauca eksportēt zivju konservus uz Japānu, Māršala salām, Taivānu un Bahamu salām.

2010.gadā zivju konservu eksportā ES valstu tirgū bija vērojams kritums. 2010. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Latvijas zivju konservu ražotāji zaudēja 5,5 % no zivju konservu eksporta apjoma šo valstu tirgū. Neskatoties uz to, ka krīzes apstākļos sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES valstīm samazinājās, šo valstu tirgus turpina būt viens no svarīgākajiem segmentiem sagatavoto un konservēto zivju eksportā. ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā veido 29,7 %. Taču bija valstis, uz kurām 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms palielinājās. Tās bija Beļģija (13 reizes), Ungārija (2,2 reizes), Polija (par 35 %), Lietuva (par 8,3 %), Apvienotā Karaliste (2,1 reizes), Nīderlande (5,7 reizes), Dānija (par 8,0 %).

Latvijas zivju konservu eksporta apjomi uz ES rietumdaļas valstīm nav lieli. 2010.gadā šo valstu īpatsvars samazinājās un veidoja tikai 4,8 % no Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjoma. Uz ES valstīm Latvijas ražotāji eksportē ne tikai konservus un preservus no brētliņām, bet arī konservus no sardīnēm, silķēm, anšoviem, lašiem un makrelēm. Zivju konservus no Latvijas galvenokārt importēja Vācija un Dānija, veidojot attiecīgi 3,0 % un 1,1 % no kopējā Latvijas zivju konservu eksporta apjoma. Taču 2010.gadā vislielākais samazinājums zivju konservu eksporta apjomā bija tieši uz Vāciju, kad salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu zivju konservu eksporta apjoms samazinājās par 39,9 %. Vienlaikus pieprasījums pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem un sagatavotām zivīm Dānijā palielinājās par 8 %. Gandrīz 80 % no kopējā zivju konservu eksporta uz Vāciju veidoja konservi no brētliņām, bet uz Dāniju eksportēja saldētas silķu filejas rīvmaizē, kā arī konservus no anšoviem. Latvijā ražotos zivju konservus nelielos daudzumos importē arī Austrija, Grieķija, Lielbritānija un citas ES rietumdaļas valstis, bet katrai valstij īpatsvars kopējā zivju konservu eksporta apjomā ir pavisam neliels un pieprasījums nav stabils.

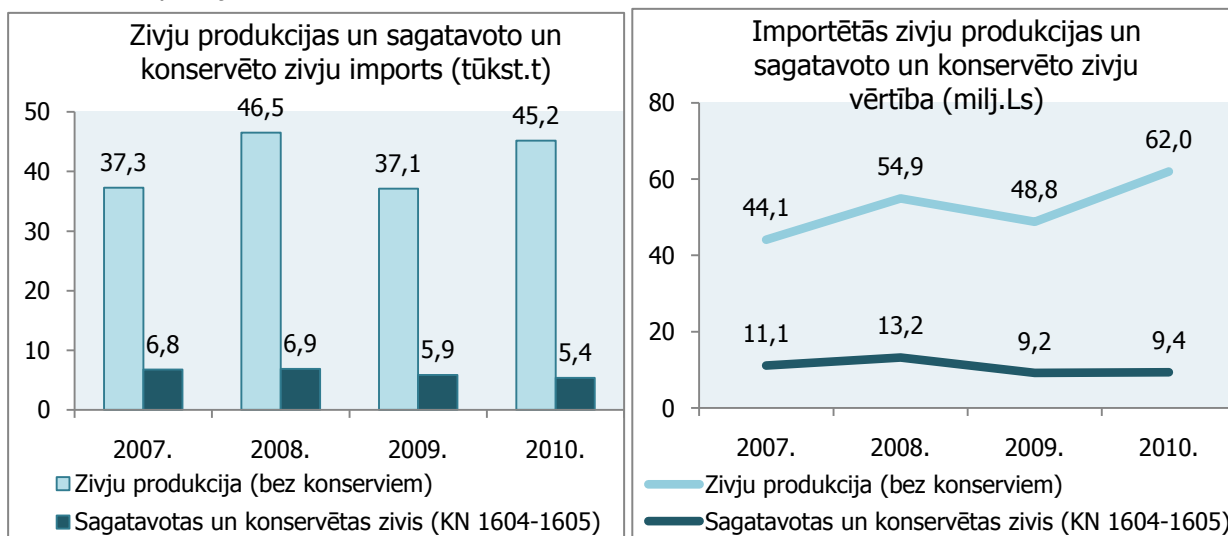
Savukārt NVS valstu tirgus turpina būt svarīgākais un nozīmīgākais segments sagatavoto un konservēto zivju eksportā. 2010.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu zivju konservu eksports uz NVS valstīm palielinājies par 26,3 %. Pašreiz NVS valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā veido jau 66,4 %, kas ir par 7,5 % vairāk nekā 2009.gadā. Starp NVS un pasaules valstīm Krievija ir galvenais Latvijā ražoto zivju konservu noieta tirgus. Krievijas īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā ir palielinājies no 35,7 % 2009.gadā līdz 42,7 % 2010.gadā. Uz Krieviju galvenokārt tiek eksportēti zivju konservi no brētliņām, kas veido 90 % no kopējā zivju konservu eksporta apjoma uz Krieviju. Tāpat palielinājušies sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomi uz Moldovu un uz Vidusāzijas valstīm (Turkmenistāna, Kazahstāna, Uzbekistāna). Kopumā 2010.gadā Latvijas eksporta apjoms uz NVS Vidusāzijas reģiona valstīm ir pieaudzis par 48,8 % salīdzinājumā ar 2009.gadu. Tajā pašā

laikā bija vērojams kritums zivju konservu eksporta apjomā uz tādām valstīm, kā Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija.

Pārējo trešo valstu (bez NVS valstīm) īpatsvars šo produktu veidu eksportā nav liels – ap 4 % no Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjoma. Lielāko daļu šajā segmentā veido zivju konservu eksports uz ASV, Izraēlu un Kanādu. Īpaši jāatzīmē, ka 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu zivju konservu eksports uz ASV un Kanādu samazinājās attiecīgi 2,2 un 3 reizes.

Imports

Lai apgādātu zivju apstrādes sektoru ar nepieciešamo izejvielas daudzumu, kā arī paplašinātu zivju produkcijas un zivju konservu sortimentu vietējā tirgū, 2010.gadā Latvija zivju produkciju un zivju konservus importēja no 44 valstīm.

Avots: CSP

6.4.attēls. Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju importa apjomi un vērtība

Pērn salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu zivju produkcijas (bez konserviem) imports palielinājās par 22,0 % un sastādīja 45,2 tūkst.t (6.4.attēls). Jāatzīmē, ka 2010.gadā straujāk pieauga zivju produkcijas importa apjoms naudas izteiksmē, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 13,2 milj.Ls jeb par 26,9 % un sasniedza 62 milj.Ls. Trešo valstu īpatsvars veidoja 34,2 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, bet 65,8 % zivju produkcijas Latvija importēja no ES valstīm. Daļu no importētā zivju produkcijas apjoma Latvija reeksportē uz citām valstīm.

Lidera pozīcijas starp zivju izejvielas piegādātājvalstīm šajā periodā saglabāja Lietuva, Norvēģija, Zviedrija un Igaunija veidojot attiecīgi šādu īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma – 26,0 %, 16,1 %, 15,2 % un 11,1 %. Taču kā liecina statistikas dati, 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu zivju produkcijas imports no Norvēģijas samazinājās par 1,9 tūkst.t jeb par 21 %. Savukārt zivju produkcijas imports no Lietuvas, Zviedrijas un Igaunijas attiecīgi palielinājās par 47,3 %, 14,3 % un 2,5 reizes. Naudas izteiksmē zivju produkcijas imports no Zviedrijas un Igaunijas salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājies attiecīgi par 38,9 % un 533 %, jo pērn no šīm valstīm strauji pieauga dārgākas produkcijas - lašu dzimtas zivju un to filejas importa apjoms.

No Zviedrijas galvenokārt importēja atvēsinātus lašus, saldētas brētliņas un atvēsinātas saidas. Zivju produkcijas importa apjomā no Norvēģijas dominēja saldētas siļķes un siļķu fileja, saldētas saidas, mencas un makreles. No Igaunijas un Lietuvas Latvija importēja ļoti plašu zivju produkcijas klāstu, no Lietuvas tika importētas siļķes, sardīnes, makreles, siļķu fileja, laši u.c., bet no Igaunijas galvenokārt saldētu lašu fileja, saldētas brētliņas, saldētu pangasīdsamu fileja, svaigas siļķes.

Taču, neskatoties uz kopējā zivju produkcijas importa apjoma pieaugumu, zivju produkcijas imports no Indijas, Polijas, Krievijas, Jaunzēlandes, Peru, Lielbritānijas un Dānijas pazeminājās, taču šis samazinājums nebija būtisks, lai vērā ņemami ietekmētu kopējos importa apjomus.

Zivju konservu, t.sk. sagatavoto zivju imports, 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu samazinājās par 7,2 % un bija 5,4 tūkst.t. 2010.gadā Latvija zivju konservus importēja no 28 valstīm.

Pārskata gadā sagatavoto un konservēto zivju imports samazinājās no lielākās daļas valstu, kuras iepriekš veidoja galveno Latvijas importa apjomu. Ievērojams samazinājums bija Dānijai (2,6 reizes), Igaunijai (1,5 reizes) un Polijai (1,1 reizes). Pavisam tika pārtraukts sagatavoto un konservēto zivju imports no Baltkrievijas, Austrijas, Filipīnām un Kanādas.

Neskatoties uz samazināšanās tendenci konservēto un sagatavoto zivju kopējā importa apjomā, 2010.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga imports no tādām valstīm kā Īslande (3,7 reizes), Nīderlande un Beļģija (1,4 reizes), Taizeme (1,3 reizes) un Krievija (1,4 reizes).

Stabilākie Latvijas partneri sagatavoto un konservēto zivju importā jau vairākus gadus ir ES valstis. Šo valstu īpatsvars veido 87 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma. Līderpozīciju importā jau vairākus gadus ieņem Lietuva, no kurienes Latvija importē gandrīz 58% sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma.

Importēto zivju konservu un sagatavoto zivju sortiments ir ļoti plašs, kur lielāko daļu veido zivju konservi no siļķēm (30 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma), zivju produkcija no surimi (22 %), tunzivju konservi (7,7 %), kā arī konservēti vēžveidīgie un moluski (6,4 %) un zivju konservi no brētliņām (4,7 %). Zivju produkciju no surimi (olbaltumvielu masa, kas iegūta skalojot malto zivju gaļu) Latvija galvenokārt importē no Lietuvas, Ķīnas un Igaunijas. Savukārt tunzivju konservi tika ievesti no Taizemes, Lielbritānijas, Lietuvas un Seišelu salām, bet zivju konservi no brētliņām - Dānijas, Igaunijas un Krievijas.

Kopumā ārējās tirdzniecības bilance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm ir saglabājusies pozitīva – 23,3 milj.Ls, bet salīdzinājumā ar 2009.gadu samazinājusies par 24,1 % jeb 7,4 milj.Ls. To galvenokārt izraisīja lašu filejas importa apjoma pieaugums, kā rezultātā par 27 % palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms naudas izteiksmē.

7. EIROPAS SAVIENĪBAS ĀRĒJĀS TIRDZNICĪBAS POLITIKA

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienības darbību 207.pantam ES tiek īstenota kopējā tirdzniecības politika, kurā sarunu vešana ar trešajām valstīm un starptautiskajām organizācijām ir EK ekskluzīvā kompetence, tomēr pirms sarunu vešanas EK ir jākonsultējas ar dalībvalstīm ES Padomes Tirdzniecības politikas komitejā. Sarunu ceļā panāktās vienošanās ar trešajām valstīm vai starptautiskajām organizācijām tiek apstiprinātas ar ES Padomes lēmumu, pirms tam iegūstot EP piekrišanu vai atzinumu (procedūra atkarīga no konkrētā gadījuma).

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām ir balstītas uz:

- 1) daudzpusējiem līgumiem, kas noslēgti PTO ietvaros,
- 2) divpusējiem tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumiem,
- 3) vienpusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

■ Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO ietvaros, un kopš tās izveidošanas 1994.gadā PTO dalībvalstis nepārtraukti turpina darbu pie starptautiskās tirdzniecības liberalizēšanas un ar to saistīto jautājumu reformēšanas. Vēl joprojām turpinās 2001.gadā sāktās sarunas DDA ietvaros, lai panāktu politiku reformu kopumā divdesmit sarunu jomās. Reformas process skar arī 1995.gada 1.janvārī spēkā stājušos PTO Lauksaimniecības līgumu, kas radīja ietvaru ilgstošām lauksaimniecības tirdzniecības un iekšējās politikas reformām, kā arī stiprināja lauksaimniecības preču tirdzniecību regulējošos nosacījumus, sekmējot uz tirgu orientētu un prognozējamu tirdzniecību, kurā ir samazināta arī tirgu kropļojošo iekšējo atbalstu ietekme.

2008.gadā PTO DDA sarunas bija tuvu noslēgumam, jo gandrīz jau tika panākta vienošanās par lauksaimniecības politiku reformu piedāvājumu, kā arī par rūpniecības (ne-lauksaimniecības) preču tirgus pieejas piedāvājumu, tomēr neilgi pirms gala vienošanās dažas ietekmīgākās valstis nespēja pārvarēt viedokļu pretrunas un sarunas tika pārtrauktas.

2010.gadā notika vairākas vecāko amatpersonu līmeņa sanāksmes, lai diskutētu par iepriekš neatrisinātiem jautājumiem (piemēram, īpašais tirgus aizsardzības mehānisms jaunattīstības valstīm), tomēr sarunu līderiem nebija pietiekamas politiskās gribas, lai panāktu vienošanos un reformu sarunas noslēgtu, līdz ar to progress bija vērojams vienīgi tehniskos jautājumos (piemēram, saistību grafiku sastādīšanas metode).

2010.gada 11.-12.novembrī Seulā G-20 valstu vadītāji puda kārtējo politisko apņemšanos par ambicioza, visaptveroša un sabalansēta DDA noslēgšanu 2011.gadā, tādēļ 2011.gadā sagaidāmi centieni pārvarēt viedokļu dažādību PTO valstu vidū un noslēgt PTO DDA sarunas.

Bez tam 2010.gadā tika panākts būtisks progress attiecībā uz Krievijas iestāšanos PTO. Kopumā 2010.gadā norisinājušies Krievijas iestāšanās PTO procesi liecina par to, ka Krievijas iestāšanās PTO tuvojas noslēguma fāzei un pozitīvas attīstības gadījumā Krievija varētu iestāties PTO 2011.gadā.

Ņemot vērā, ka Krievija ir viena no pasaules nozīmīgākajām ekonomikām, kura vēl nav PTO dalībvalsts, tās iestāšanās PTO ir nozīmīgs process, kas veicinās starptautiskās tirdzniecības sistēmas sekmīgu un pārredzamu funkcionēšanu.

Krievijas iestāšanās PTO būtu būtisks solis Latvijas un Krievijas savstarpējās ekonomiskās sadarbības stiprināšanā un veicināšanā.

■ Divpusējā tirdzniecības politika

2010.gadā veiksmīgi tika noslēgtas sarunas par tirdzniecības liberalizāciju ar vairākām pasaules valstīm, un kā ievērojamākais sasniegums ir jāmin Brīvās tirdzniecības līguma ar Dienvidkoreju noslēgšana. Izvērtējot brīvās tirdzniecības līgumā ar Dienvidkoreju iekļautos nosacījumus par lauksaimniecības produktu tirdzniecības liberalizēšanu, var secināt, ka Latvijai tie ir izdevīgi, jo virknei

produktu (piem., kviešu lipekļi, stiprie alkoholiskie dzērieni), ko Latvija pašlaik eksportē uz Dienvidkoreju ir samazināts vai atcelts nodoklis. Tāpat ir jānovērtē arī Dienvidkorejas piešķirtās importa kvotas vairākiem produktiem (piem. piena pulveri, sūkalas, sviests, sieru u.c.), tādējādi Latvijas eksportētājiem ir pavērtas iespējas attīstīt eksporta tirgu Dienvidkorejā.

2010.gadā Eiropas brīvās tirdzniecības asociācijas līguma ietvaros panākta ES un Norvēģijas vienošanās par abu pušu lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tirgus piekļuves paplašināšanu, tomēr kopumā šo vienošanos var vērtēt kā nepietiekami ambiciozu, jo Norvēģija nebija (nav) gatava plašākai tirgus atvēršanai pirms PTO DDA sarunu noslēgšanās.

Bez tam 2010.gadā tika noslēgtas arī sarunas par Brīvās tirdzniecības līgumu ar Andu kopienas valstīm – Kolumbiju un Peru, kā arī Asociācijas līguma sarunas ar Centrālamerikas valstīm.

Līgumā ar Andu kopienas valstīm ES ieguvusi brīvu tirgus pieeju, piemēram, zivju produktiem, alkoholam, kā arī lielas importa kvotas piena produktiem. Savukārt abas Andu valstis ieguvušas plašāku ES tirgus pieeju alkoholiskiem dzērieniem, cukuram, rīsiem u.c. Papildus tarifu ieguvumiem šajā tirdzniecības līgumā ES ieguvusi arī augstu aizsardzības pakāpi ģeogrāfiskajām norādēm, kā arī izdevies ievērojami samazināt ne-tarifu barjeras saistībā ar alkohola monopoli un nodokļu diskrimināciju no Kolumbijas puses stiprajam alkoholam.

ES-Centrālamerikas asociācijas līgums Centrālamerikas valstīm (Hondurasa, Nikaragva, Panama, Kostarika, El Salvadora, Gajana, Gvatemala) sniegs plašāku ES tirgus piekļuves vairākos produktos, piemēram, pieeju zivju produktiem, dārzeņiem, augļiem un alkoholiskajiem dzērieniem. Arī ES iegūst lielāku tirgus piekļuves Centrālamerikas valstīs, tomēr, ievērojot minēto valstu attīstības līmeni, to tirgus liberalizācijas pakāpe ir salīdzinoši mazāka. Kā galvenos Centrālamerikas valstu tirgus piekļuves uzlabojumus ES eksportētājiem var minēt pilnīgu liberalizāciju dzīvu dzīvnieku, dzīvu augu un vīna eksportā.

2010.gadā ES turpināja dažāda formāta dialogu par tirdzniecības jautājumiem teju ar visiem pasaules reģioniem, tādēļ tālāk sniegts ieskaits Latvijai svarīgākajos jautājumos.

2010.gadā ES turpināja 2008.gadā uzsāktās sarunas par Brīvās tirdzniecības līgumu ar Ukrainu, kura ir Latvijai viena no svarīgākajām lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu tirdzniecības partnerēm. 2010.gadā noritēja kopumā pieci sarunu raundi, kuru ietvaros tika veiktas diskusijas par plašu jautājumu loku, tai skaitā par tirdzniecības liberalizācijas piedāvājumiem. Tomēr kopumā 2010.gadā notikušās diskusijas nav bijušas tik intensīvas kā tika sagaidīts un iespējamais progress un virzība sarunās ir gaidāma 2011.gadā.

2010.g. ES turpināja sarunas arī ar Kanādu par visaptveroša tirdzniecības līguma (CETA) noslēgšanu. Sākotnējās prognozes, ka līgums tiks noslēgts līdz 2010.gada beigām bija pārāk optimistiskas, tiek prognozēts, ka sarunas varētu noslēgt 2011.gadā. Viens no būtiskākajiem traucēkļiem sarunās ir nespēja vienoties par pieeju pakalpojumu tirgus liberalizācijā, turklāt sarunas par pārējām līguma sadaļām (t.sk. arī lauksaimniecības produktu tirdzniecība liberalizēšana) nevirzīsies tālāk, kamēr nebūs panākta vienošanās pakalpojumu tirgus liberalizācijā.

Būtiski ir norādīt, ka 2010.gadā tika atsāktas 1999.gadā sāktās un 2004.gadā pārtrauktās ES-Merkosūras valstu (Argentīna, Brazīlija, Paragvaja un Urugvaja) sarunas par Brīvās tirdzniecības līgumu. Kopumā 2010.gadā notika trīs atsāktu sarunu kārtas, kurās no lauksaimniecības produktu tirdzniecības jautājumiem galvenokārt tika runāts par ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu un izcelsmes nosaukumu aizsardzību, kā arī Mercosur valstu piemērotajām netarifu tirdzniecības barjerām (nepamatoti ierobežojumi ES produktu importam). Tirgus pieejas piedāvājumus puses neapsprida, tādēļ sarunas joprojām balstījās uz 2004.gadā iesniegtajiem piedāvājumiem, kas paredz augstu ES tirgus liberalizāciju Mercosur lauksaimniecības produktiem, piemēram, gaļai un gaļas produktiem. Tieši dāsnais ES tirgus pieejas piedāvājums lauksaimniecības produktiem ir izsaucis asu kritiku no ES dalībvalstīm, kas ES pārmeta sarunu atsākšanu bez iepriekšēja ietekmes izvērtējuma un prioritāšu pārskatīšanas, un norādīja uz apdraudējumiem ES pašmāju lauksaimniecības ražošanai un tirgum, ja tiks realizēts šāds tirgus pieejas scenārijs. Atjaunoti pušu tirgus pieejas piedāvājumi, domājams, varētu tikt izplatīti 2011.gada otrajā pusē.

Ar Šveici 2010.gadā norisinājās sarunas par pilnīgu lauksaimniecības un pārtikas produktu tirdzniecības liberalizāciju. Tomēr sarunas ir nonākušas strupceļā, jo ES un Šveicei ir dažāda izpratne par tirdzniecības liberalizācijas pakāpi un termiņiem, kad liberalizācija būtu jāveic. Līdz ar to nevar prognozēt, kad sarunas tiks noslēgtas.

2010.gadā ES turpināja izpētes sarunas ar Azerbaidžānu, Armēniju un Gruziju par Asociācijas līgumiem, kas ietvers arī brīvās tirdzniecības izveidi. Sarunas par brīvās tirdzniecības līgumiem vēl netika uzsāktas, bet notika sagatavošanās posms, kura laikā Azerbaidžānai, Armēnijai un Gruzijai ir jāsteno EK noteiktās rekomendācijas. Papildus sarunas par brīvās tirdzniecības līgumu ar Azerbaidžānu varēs tikt uzsāktas tikai pēc tās iestāšanās PTO, kas ir viens no ES pamata noteikumiem divpusējo līgumu noslēgšanas gadījumā.

Papildus jānorāda, ka Latvijas ārējo tirdzniecību ar tādiem svarīgiem lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu tirdzniecības partneriem kā Krievija, Baltkrievija un Kazahstāna ietekmēja 2010.gada 1.janvārī darbību uzsākušī Krievijas, Baltkrievijas un Kazahstānas Muitas ūnija. Šī Muitas ūnija tika izveidota ar mērķi radīt vienotu muitas teritoriju Krievijas, Baltkrievijas un Kazahstānas starpā, kuras ietvaros netiek piemērotas muitas nodevas un citi tirdzniecības ierobežojumi. Savukārt attiecībā uz trešajām valstīm Muitas ūnijas valstis piemēro vienotu muitas tarifu un tirdzniecību regulējošus noteikumus.

Muitas ūnijas izveidošanas rezultātā vairākiem produktiem, kas tiek eksportēti uz Muitas ūnijas valstīm, tika paaugstināti muitas tarifi, piemēram, 11,5 % no 2008.gadā eksportētajiem Latvijas lauksaimniecības, pārtikas, zivsaimniecības un kokrūpniecības produktiem sākot no 2010.gada 1.janvāra tika piemēroti augstāki muitas tarifi. Kā pozitīvs Muitas ūnijas izveides aspekts ir minams tas, ka ieviešot vienotu muitas deklarāciju, tiks atvieglota eksportējamo preču deklarēšana un samazinātas izmaksas. Uzņēmējiem muitas operācijas būs jāveic tikai uz vienas robežas. Vienotā muitas deklarācija tuvākajā nākotnē būs pieejama arī elektroniskā formātā.

■ Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti izmantojot VPS, kas paredz tirdzniecības ar ES atvieglojumus 176 jaunattīstības valstīm un teritorijām, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm. VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām pēc iespējas ātrāk iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā.

Vispārējo preferenču sistēmas ietvaros ES paredz trīs priekšrocību režīmus - vispārējais VPS režīms, VPS+, un īpašais režīms vismazāk attīstītajām valstīm ("Everything But Arms" – EBA).

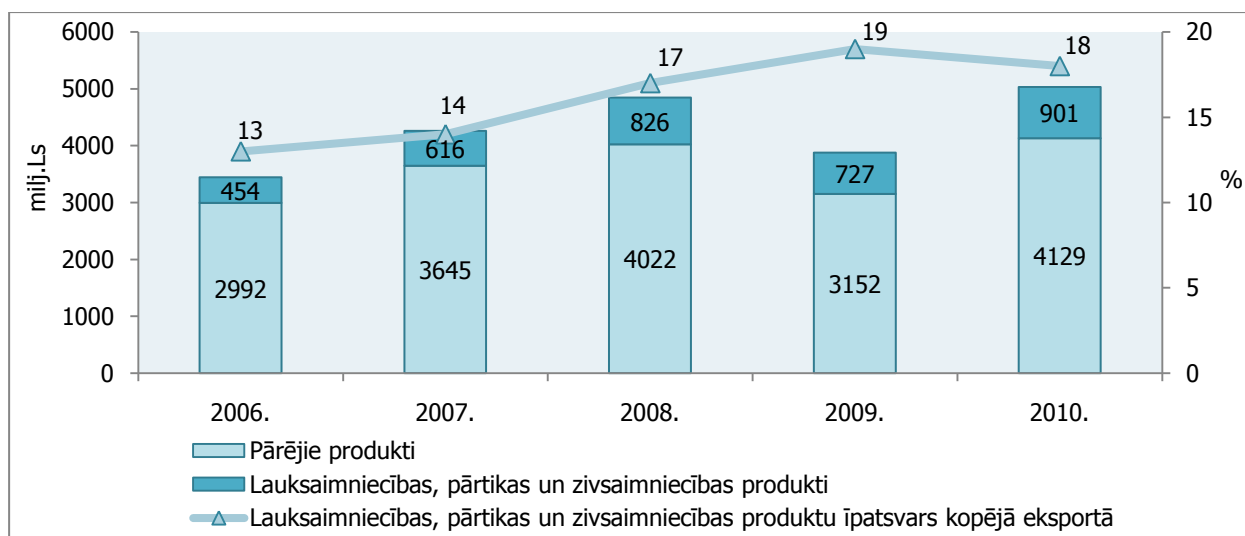
2010.gadā ES atsevišķām valstīm (Maldivas, Kaboverde) ir pārskatījusi VPS ietvaros piemērojamo režīmu, jo tās vairs netiek uzskatītas par vismazāk attīstītajām valstīm. Tāpat jāatzīmē, ka Turcija, pamatojoties uz muitas ūniju ar ES, ir pieprasījusi novērotāja statusu VPS darba grupā.

2010.gadā arī aizsākās diskusijas par VPS sistēmas piemērošanu pēc 2013.gada un darbs pie šī jautājuma turpināsies 2011.gadā.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

2010.gadā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports vērtības izteiksmē būtiski pieauga un lauksaimniecības un pārtikas produkti bija otra nozīmīgākā Latvijas eksporta nozare (901 milj.Ls jeb 18 % no Latvijas kopējā eksporta vērtības), pavisam nedaudz atpaliekot no koksnes un tās izstrādājumu eksporta (909 milj.Ls jeb 18,1 %).

2010.gadā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājās par 174 milj.Ls jeb 24 %. Eksporta apjoms vērtības izteiksmē bija augstākais rādītājs pēdējo piecu gadu laikā (par 9 % vairāk nekā 2008.gadā, par 46 % vairāk nekā 2007.gadā un par 98 % vairāk nekā 2006.gadā) (7.1.attēls).

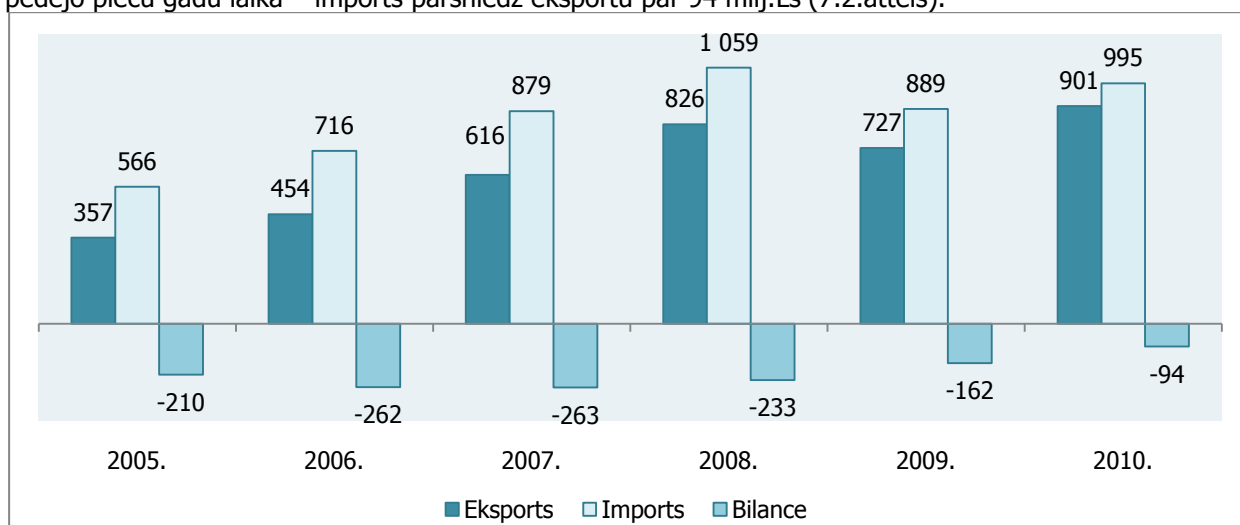

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.1.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj.Ls

2010.gadā straujāk palielinājās lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports nekā to imports. Eksports vērtības izteiksmē salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 24 %, savukārt imports – par 12 % (jeb par 106 milj.Ls).

Straujāks lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta pieaugums ir pozitīvi ietekmējis Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības negatīvo bilanci, kas, salīdzinot ar 2009.gadu, ir samazinājusies par 68 milj.Ls jeb 42 %, rezultātā veidojot mazāko ārējās tirdzniecības negatīvo bilanci pēdējo piecu gadu laikā – imports pārsniedz eksportu par 94 milj.Ls (7.2.attēls).

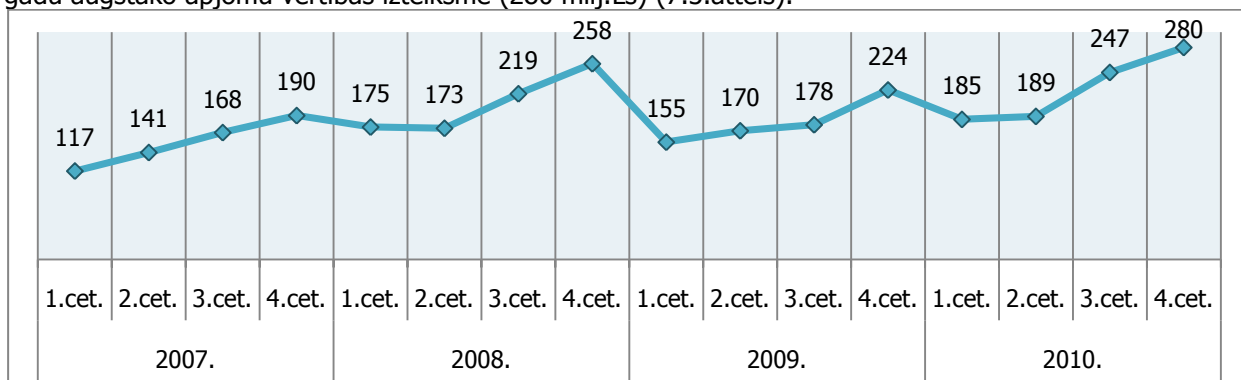
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.2.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance, milj.Ls

■ Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports

Ievērojot sezonālo lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta tendenci, lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports samazinājās 2010.gada 1.ceturksnī salīdzinājumā ar 2009.gada 4.ceturksni, pēc kura turpmākajos 2010.gada ceturkšņos sekoja būtisks eksporta pieaugums.

2010.gada 4.ceturksnī salīdzinājumā ar 1.ceturksni eksports pieauga uz pusi (par 95 milj.Ls jeb 51 %) un 2010.gada 4.ceturksnī lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sasniedza pēdējo četrus gadus augstāko apjomu vērtības izteiksmē (280 milj.Ls) (7.3.attēls).

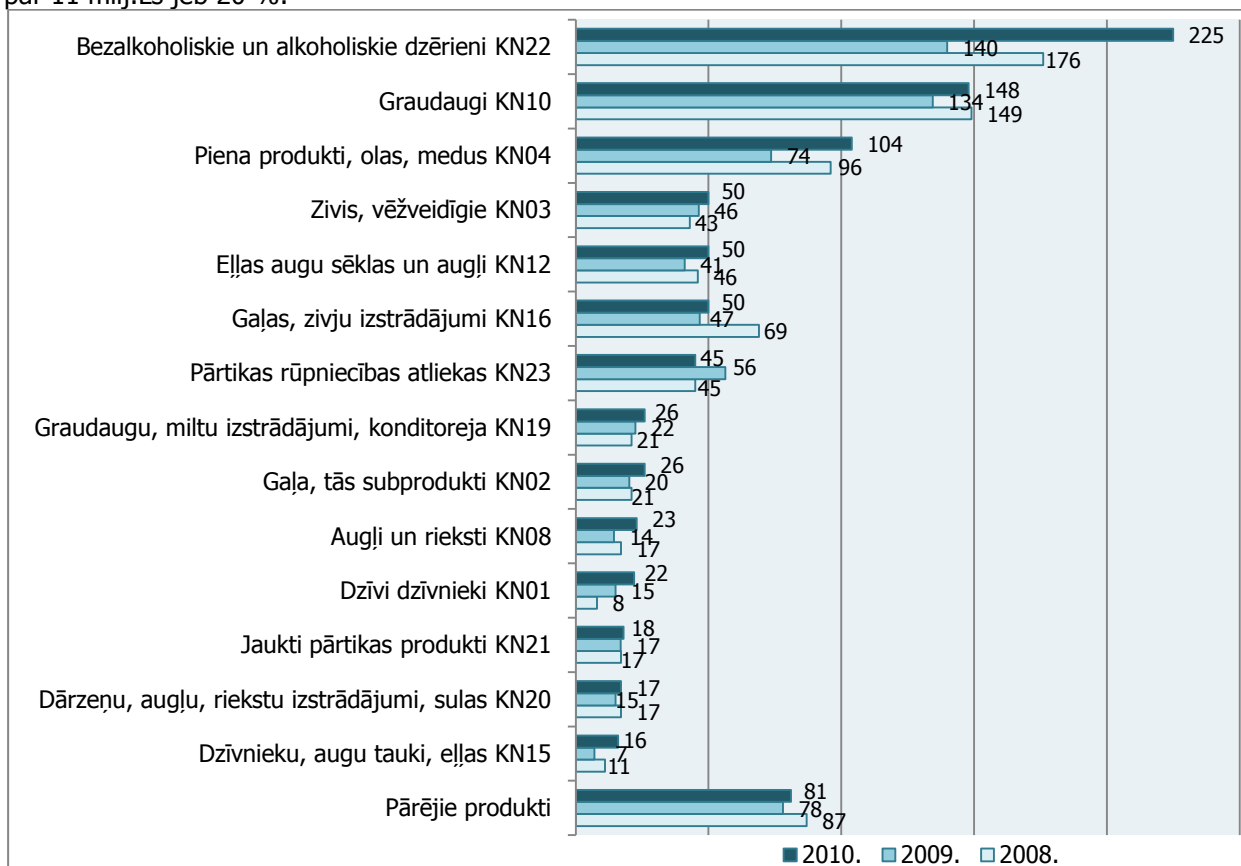

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.3.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa ceturkšņiem, milj.Ls

2010.gadā tradicionāli trīs nozīmīgākie Latvijas eksporta produkti bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti. Šo produktu eksports 2010.gadā pieauga, attiecīgi par 85 milj.Ls jeb 61 %, par 14 milj.Ls jeb 10 % un par 30 milj.Ls jeb 41 % (7.4.attēls).

Papildus trīs nozīmīgāko produktu eksporta pieaugumam, eksports vērtības izteiksmē pieauga arī visām pārējām produktu grupām, izņemums ir pārtikas rūpniecības atliekas, kuru eksports samazinājās par 11 milj.Ls jeb 20 %.

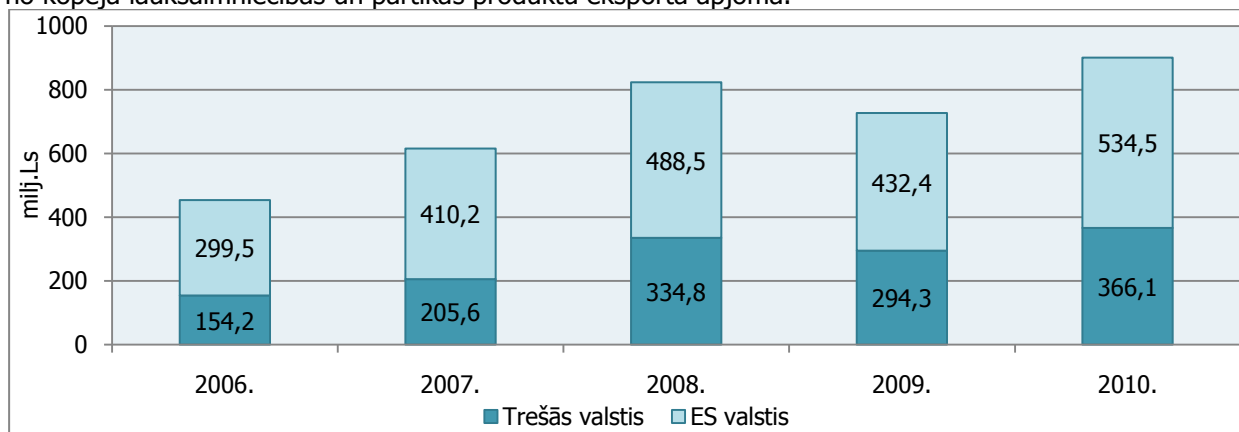

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.4.attēls. Svarīgāko Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports, milj.Ls

Lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports vērtības izteiksmē pieauga gan uz ES valstīm, gan uz trešajām valstīm. Nedaudz lielāks pieaugums salīdzinājumā ar 2009.gadu bija Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksportam uz trešajām valstīm – par 24,4 %, savukārt uz ES valstīm – par 23,6 % (7.5.attēls).

Lielākā daļa Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu tiek realizēti ES iekšējā tirgū – 59 % no kopējā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma.

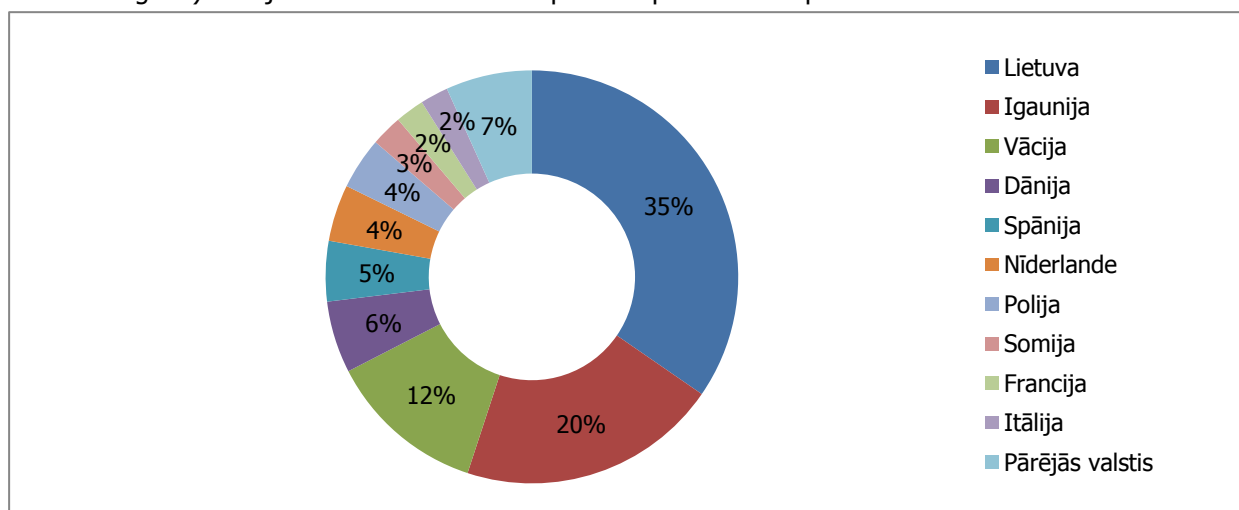

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.5.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports pa valstu grupām, milj.Ls

Latvija lauksaimniecības un pārtikas produktus eksportē uz visām ES dalībvalstīm, tomēr nozīmīgākās Latvijas eksporta galamērķa valstis no ES valstīm ir Lietuva, Igaunija un Vācija, uz kurām Latvija eksportē 67 % no kopējā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma uz ES valstīm (7.6.attēls).

2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu, ir pieaudzis Lietuvas īpatsvars (no 32 % 2009.gadā uz 35% 2010.gadā) Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta struktūrā uz ES valstīm.

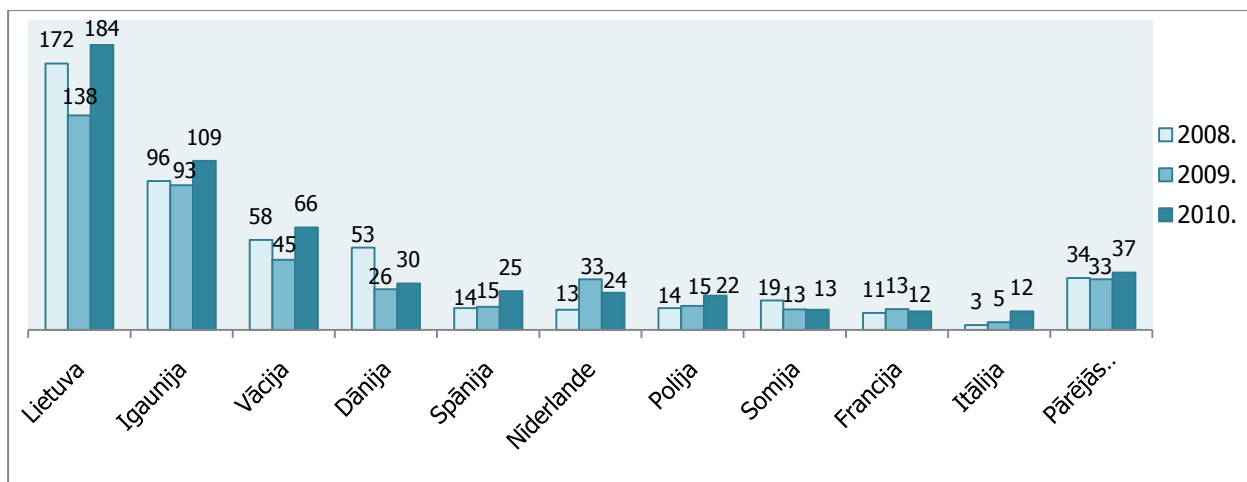

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.6.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm 2010.gadā, %

2010.gadā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports vērtības izteiksmē pieauga gandrīz uz visām nozīmīgākajām Latvijas eksporta galamērķa valstīm ES valstu starpā, tai skaitā uz Lietuvu (par 46 milj.Ls jeb 33 %), Igauniju (par 16 milj.Ls jeb 17 %) un Vāciju (par 21 milj.Ls jeb 46%) (7.7.attēls).

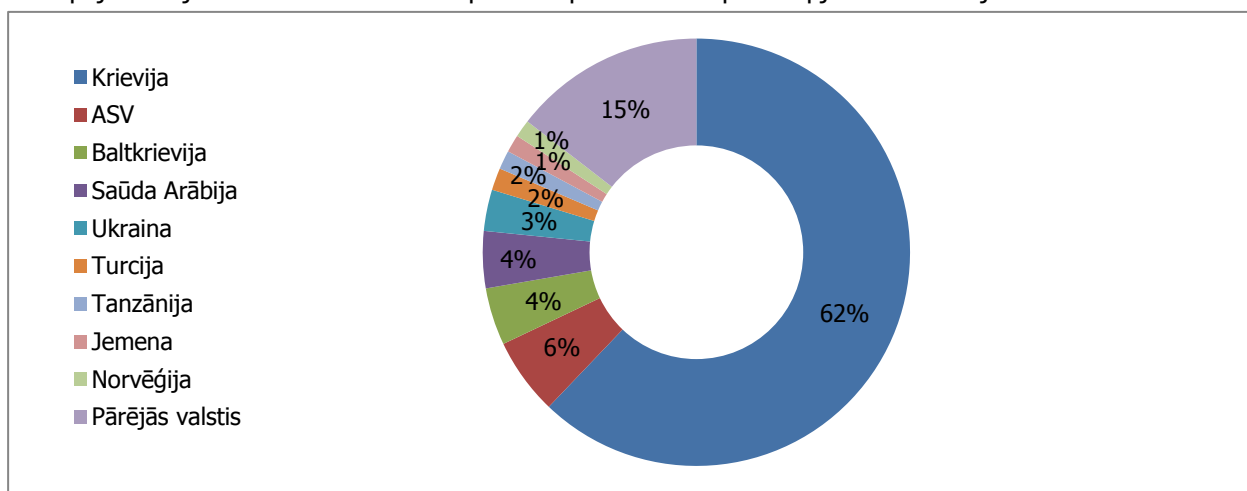
Tomēr uz atsevišķām ES dalībvalstīm Latvijas eksports samazinājās, piemēram, uz Nīderlandi tas samazinājās par 9 milj.Ls jeb 26 % un uz Franciju – par 1 milj.Ls jeb 10 %.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.7.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz ES valstīm, milj.Ls

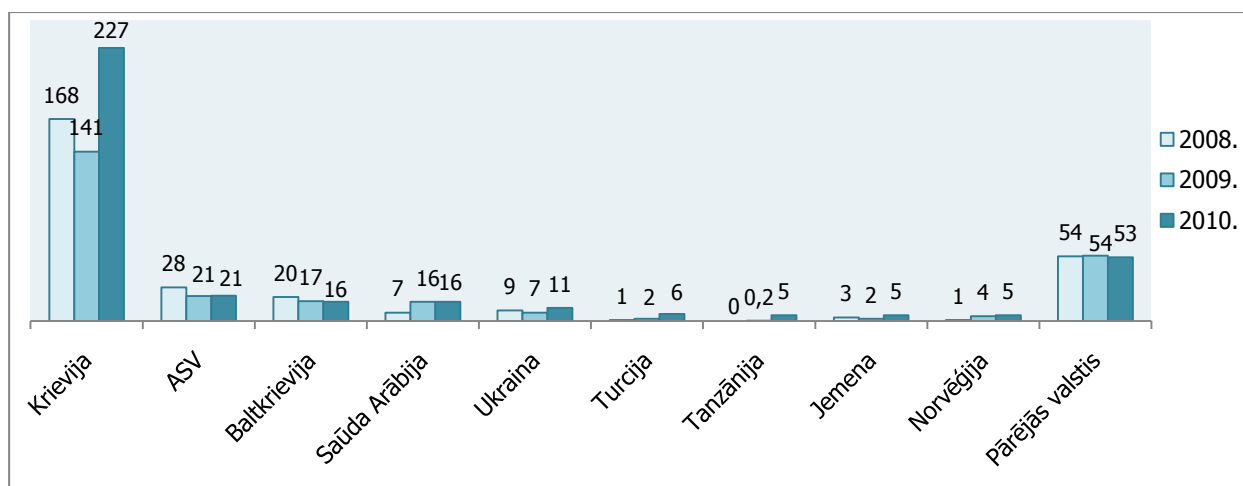
2010.gadā Latvija kopumā eksportēja lauksaimniecības un pārtikas produktus uz 105 trešajām valstīm. To skaits salīdzinājumā ar 2010.gadu ir pieaudzis par 11 % (no 95 trešajām valstīm 2009.gadā). Jāatzīmē gan, ka Latvijai nozīmīgs eksports ir tikai uz 7 trešajām valstīm. Individuālais eksports uz katru no pārējām 98 trešajām valstīm veidoja nelielus apjomus, t.i., eksporta apjoms veidoja 1 % vai zem 1 % no kopējā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma uz trešajām valstīm.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.8.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm 2010.gadā, %

Starp trešo valstu tirgiem Krievija tradicionāli ir nozīmīgākā Latvijas galamērķa valsts, 2010.gadā veidojot lielāko daļu (62 %) no visa Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta uz trešajām valstīm (7.8.attēls). Salīdzinājumā ar 2009.gadu, Latvijas eksporta uz Krieviju īpatsvars eksporta kopējā struktūrā ir būtiski pieaudzis (no 48 % 2009.gadā uz 62 % 2010.gadā).

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.9.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu eksports uz trešajām valstīm, milj.Ls

Lauksaimniecības produktu eksports pieauga gandrīz uz visām Latvijas nozīmīgākajām galamērķa valstīm trešo valstu starpā. Visbūtiskāk pieauga lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports uz Krieviju – par 86 milj.Ls jeb 61 % (7.9.attēls). Starp nozīmīgākajām galamērķa valstīm trešo valstu starpā lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports samazinājās uz Baltkrieviju (par 1 milj.Ls jeb 6 %).

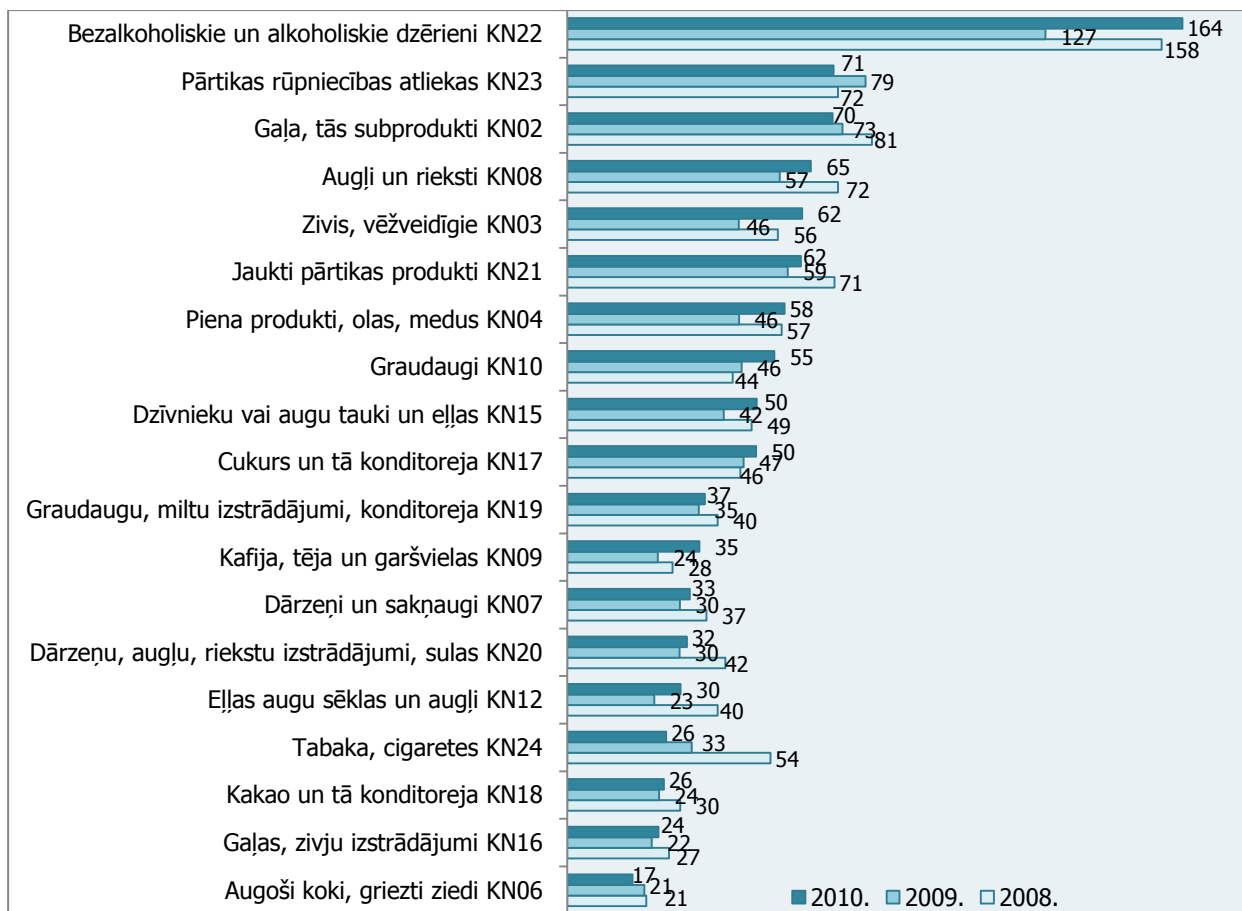
Būtiski 2010.gadā pieauga Latvijas eksports uz tādām valstīm kā Turcija, Tanzānija un Jemena, uz kurām Latvija eksportēja kviešus. Uz Turciju papildus kviešiem tika eksportēti arī dzīvi liellopi, piena produkti, zivis u.c. lauksaimniecības un pārtikas produkti.

■ Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports

2010.gadā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports salīdzinājumā ar 2009.gadu pieauga par 106 milj.Ls jeb 12 %. Aplūkojot produktu importa struktūru, redzams, ka importa palielinājums ir novērojams gandrīz visās produktu grupās, izņemot gaļai un tās subproduktiem, tabakai, cigaretēm, pārtikas rūpniecības atliekām, augošiem kokiem un grieztajiem ziediem (7.10.attēls).

Vislielākais importa palielinājums salīdzinājumā ar 2009. gadu bijis šādiem produktiem:

- 1) kafijai, tējai un garšvielām – par 11 milj.Ls jeb 46 %,
- 2) zivīm un vēžveidīgajiem – par 17 milj.Ls jeb 37 %,
- 3) eļļas augu sēklām un augļiem – par 7 milj.Ls jeb 30 %,
- 4) bezalkoholiskiem un alkoholiskiem dzērieniem – par 36 milj.Ls jeb 29 %,
- 5) piena produktiem, olām un medum – par 12 milj.Ls jeb 27 %.

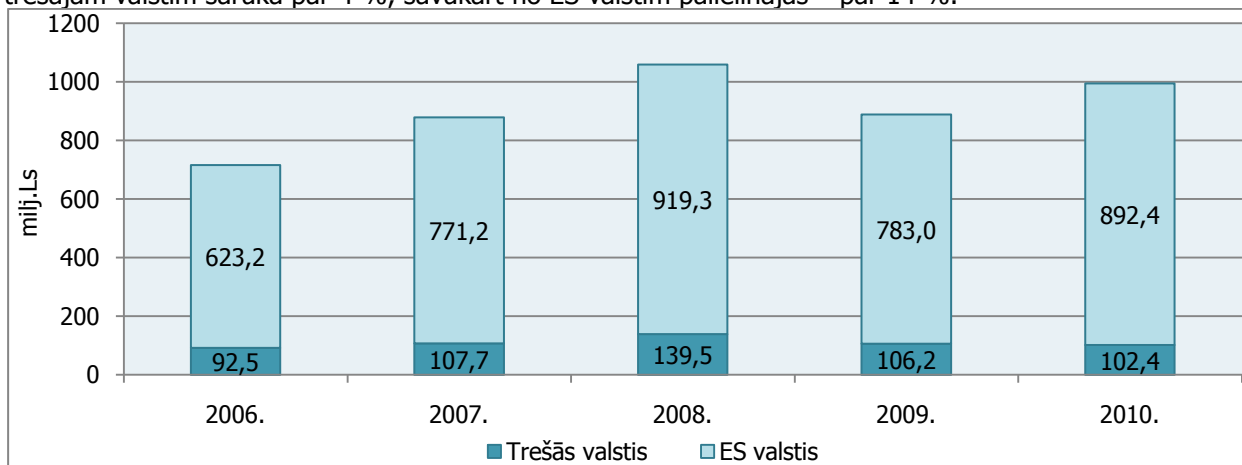

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.10.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports, milj.Ls

Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports nedaudz samazinājies no trešajam valstīm, bet pieaudzis no ES valstīm, līdz ar to mainījās arī importa struktūra – lauksaimniecības produktu imports no ES valstīm jau sasniedzis 90 % (7.11.attēls).

2010. gadā salīdzinājumā ar 2009. gadu lauksaimniecības un pārtikas produktu imports no trešajām valstīm saruka par 4 %, savukārt no ES valstīm palielinājās – par 14 %.

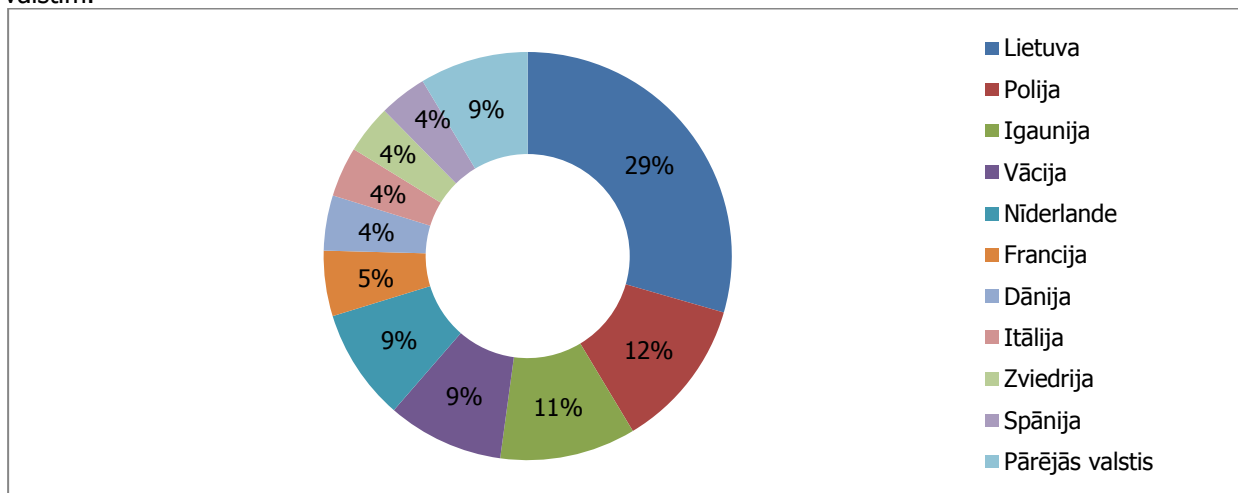

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.11.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports pa valstu grupām, milj.Ls

2010.gadā Latvija lauksaimniecības un pārtikas produktus importēja no visām ES dalībvalstīm un nozīmīgākās starp ES valstīm bija tuvākās kaimiņvalstis – Lietuva, Polija, Igaunija un Vācija, no kurām Latvija importē 61 % no kopējā lauksaimniecības un pārtikas produktu importa apjoma no ES valstīm (7.12.attēls).

2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu, ir nedaudz samazinājies Lietuvas īpatsvars (no 31 % 2009.gadā uz 29 % 2010.gadā) Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa struktūrā no ES valstīm.

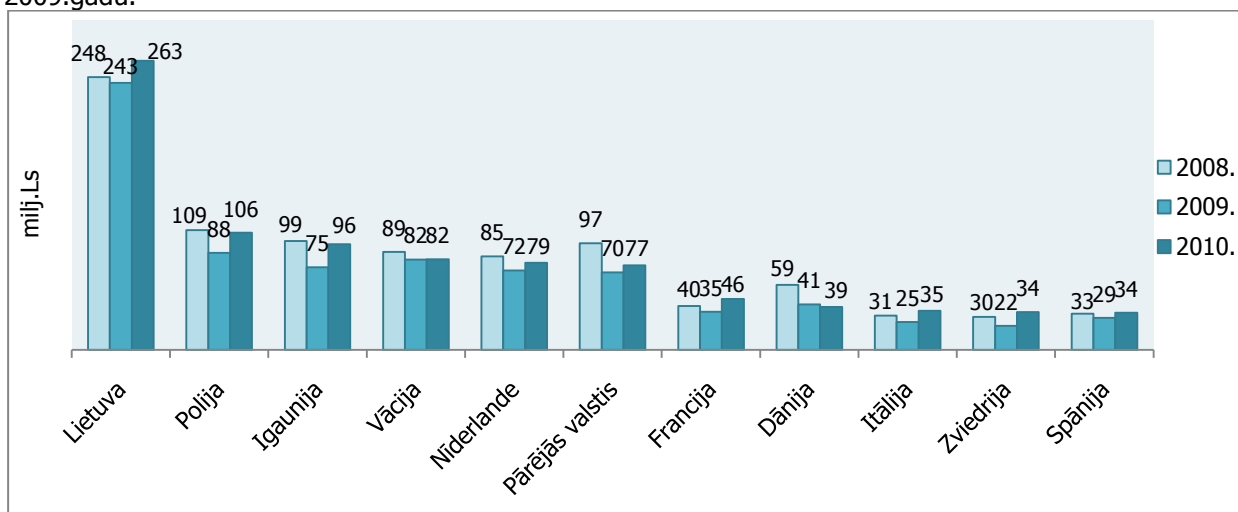
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.12.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm 2010.gadā, %

2010.gadā imports vērtības izteiksmē palielinājies gandrīz no visām ES valstīm, tai skaitā, arī no Lietuvas (par 20 milj.Ls jeb 8 %), Polijas (par 18 milj.Ls jeb 21 %) un Igaunijas (par 21milj.Ls jeb 28 %) (7.13.attēls). Importa apjoms no Vācijas 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu ir palielinājies visai nebūtiski, saglabājoties 82 milj.Ls apmērā.

Visbūtiskāk imports 2010.gadā palielinājās no Zviedrijas (par 13 milj.Ls jeb 58 %) un Itālijas (par 10 milj.Ls jeb 39 %).

Dānija bija viena no tām nozīmīgākajām importa valstīm ES valstu starpā, no kuras lauksaimniecības un pārtikas produktu imports 2010.gadā saruka - par 2 milj.Ls jeb 5 % salīdzinājumā ar 2009.gadu.

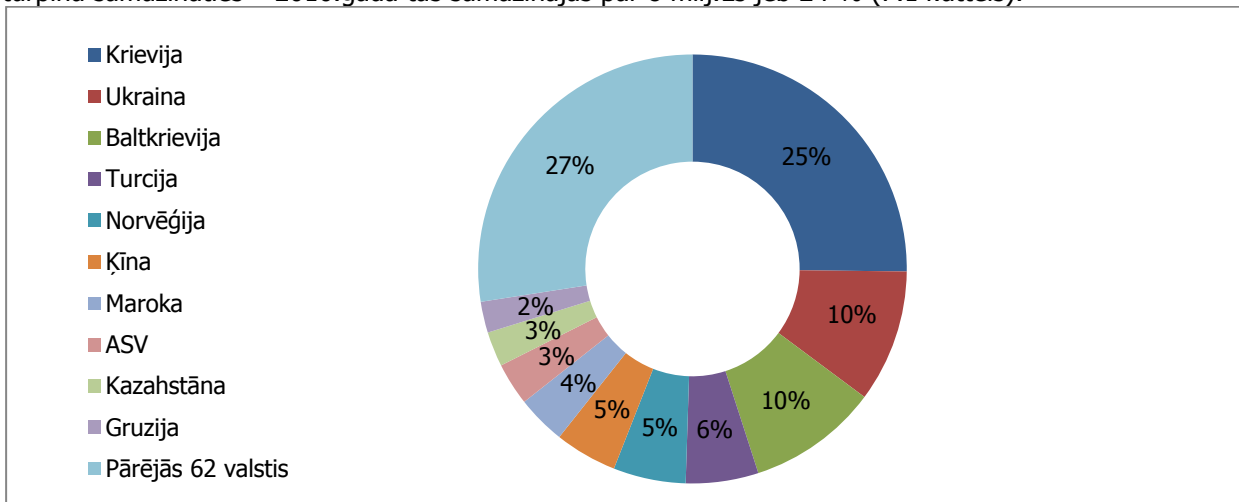

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.13.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no ES valstīm, milj.Ls

2010.gadā Latvija lauksaimniecības un pārtikas produktus importēja no 72 trešajām valstīm, bet nozīmīgā apjomā – tikai no 13. Pārējo 59 valstu individuālais imports vērtības izteiksmē veidoja apjomu, kas ir mazāks par 2 milj.Ls (importa vērtība kopējā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importā no trešajām valstīm veidoja apjomu, kas ir mazāka par 2 %).

Tāpat kā eksportā, arī importā Krievija no trešajām valstīm ir līdera pozīcijā starp Latvijas nozīmīgākajiem lauksaimniecības un pārtikas produktu tirdzniecības partneriem. 2010.gadā 25 % no visiem lauksaimniecības un pārtikas produktiem tika importēti no Krievijas, taču imports no Krievijas turpina samazināties – 2010.gadā tas samazinājās par 8 milj.Ls jeb 24 % (7.14.attēls).

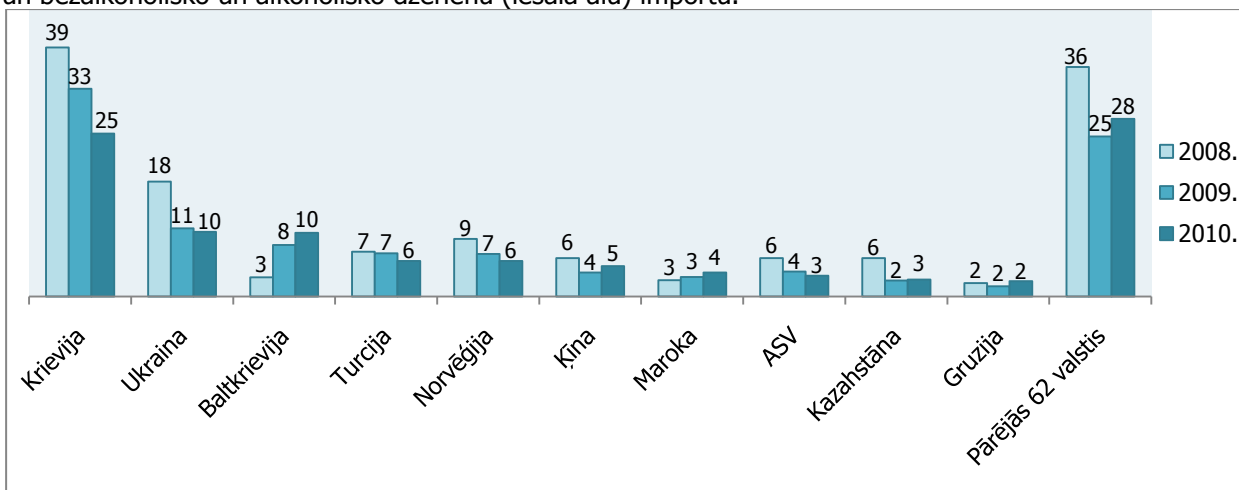
Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.14.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm 2010.gadā, %

Lauksaimniecības un pārtikas produktu imports samazinājās ne tikai no Krievijas, bet arī no Turcijas – par 1 milj.Ls jeb 18 %, kā arī Norvēģijas - par 1 milj.Ls jeb 17 % (7.15.attēls).

Kaut arī 2010.gadā bija vērojams vispārējs importa samazinājums no trešajām valstīm, tomēr no atsevišķām trešajām valstīm palielinājās lauksaimniecības un pārtikas produktu imports, piemēram, no Baltkrievijas – par 2 milj.Ls jeb 23 %, Gruzijas - par 0,8 milj.Ls jeb 48 %, no Ķīnas - par 1 milj.Ls jeb 27% un Marokas - par 0,7 milj.Ls jeb 22 %.

Latvija no Baltkrievijas būtiski palielināja tādu produktu kā tauku un eļļu (neattīrītas rapšu eļļas) un bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu (iesala alu) importu.

Avots: ZM pēc EUROSTAT datiem

7.15.attēls. Latvijas lauksaimniecības, pārtikas un zivsaimniecības produktu imports no trešajām valstīm, milj.Ls